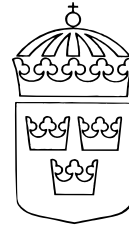

Regeringens proposition 1997/98:152

Garantipension, m.m.

Prop.
1997/98:152

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 2 april 1998

Göran Persson

Maj-Inger Klingvall
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till hur grundskyddet inom det reformerade ålderspensionssystemet skall utformas. Grundskyddet skall utgöras av garantipension, som kan utges fr.o.m. 65 års ålder till personer som inte har tjänat in rätt till inkomstgrundad ålderspension eller endast har tjänat in en låg sådan. Berättigade till garantipension skall vara personer födda år 1938 eller senare, dvs. de årsklasser som omfattas av det reformerade ålderspensionssystemets intjänanderegler.

Förslaget till lagstiftning om garantipension m.m. avses träda i kraft den 1 januari 2001. Reglerna om att grundskydd inom ålderspensioneringen skall kunna utges först fr.o.m. 65 års ålder för personer födda år 1938 eller senare föreslås dock träda i kraft den 1 januari 1999. Vissa ändringar föreslås också ske den 1 januari 1999 vad gäller särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om garantipension	5
2.2	Förslag till lag om handikappersättning och vårdbidrag ...	12
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	17
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott	22
2.5	Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	23
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn	26
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn	27
2.8	Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension	31
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:000) om ändring i sekretesslagen (1980:100)	32
3	Ärendet och dess beredning	34
4	Bakgrund	35
5	Allmänna överväganden	39
5.1	Inledning	39
5.2	Garantipension	40
5.3	Lagreglering	46
6	Rätt till garantipension	47
6.1	Försäkringstid	47
6.2	Krav på tre års försäkringstid	56
6.3	Tidsperiod som försäkringstid kan avse	58
7	Beräkning av garantipension	62
7.1	Inledning	62
7.2	Konstruktion av garantipension	63
7.3	Pensionsinkomster som medför reducering av garantipensionen	70
7.4	Beräkning av garantipension vid kortare försäkringstid än 40 år	74
7.5	Beräkning av garantipension vid uttag av inkomst- grundad ålderspension före eller efter 65 års ålder	75
7.6	Beräkning av garantipension vid partiellt uttag av inkomstgrundad ålderspension	78

8	Utbetalning av garantipension	79
8.1	Uttag av garantipension.....	79
8.2	Ansökan om garantipension.....	81
8.3	Månadsvisa utbetalningar med möjlighet till undantag	88
8.4	Åtgärder på grund av felaktig utbetalning och ändrad pensionsrätt	91
9	Ålderspension i internationella förhållanden.....	94
9.1	Inledning	94
9.2	Nuvarande regler	94
9.3	Garantipension i internationella förhållanden	95
10	Processregler.....	99
10.1	Inledning	99
10.2	Ärendehantering och beslut.....	100
10.3	Ändring av beslut	102
10.4	Omprövning	103
10.5	Överklagande av beslut	106
10.6	Preskription m.m.....	108
10.7	Sekretessfrågor.....	109
11	Samordning mellan ålderspension och andra förmåner.....	110
11.1	Inledning	110
11.2	Yrkesskadelivräntor	111
11.3	Övrig samordning	117
12	Reduktion av pensionsförmån i vissa fall.....	118
12.1	Nuvarande regler.....	118
12.2	Regler i det reformerade pensionssystemet.....	124
13	Särskilda folkpensionsförmåner	128
13.1	Inledning	128
13.2	Handikappersättning och vårdbidrag	129
13.3	Särskilt pensionstillägg	131
13.4	Hustrutillägg.....	134
13.5	Barntillägg.....	137
14	Förändringar inom ramen för nuvarande regelsystem.....	138
15	Ikraftträdande.....	140
16	Omfattning och utveckling av garantipensionssystemet.....	141
17	Författningskommentar.....	143
17.1	Förslaget till lag om garantipension.....	143
17.2	Förslaget till lag om handikappersättning och vårdbidrag	162
17.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.....	168
17.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott.....	173
17.5	Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).....	173

17.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn	174
17.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn	175
17.8	Förslaget till lag om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension.....	177
17.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:000) om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	179
Bilaga 1	Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över departementspromemorian Garantipension och samordningsfrågor m.m. (Ds 1997:66).....	181
Bilaga 2	Ordlista.....	182
Bilaga 3	Lagförslag i lagrådsremiss den 19 februari 1998 Garantipension m.m.	188
Bilaga 4	Lagrådets yttrande över lagförslag i lagrådsremiss den 19 februari 1998 Garantipension m.m.....	219
	Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 2 april 1998.....	223

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om garantipension
2. lag om handikappersättning och vårdbidrag
3. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring
4. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott
5. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)
6. lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn
7. lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn
8. lag om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension
9. lag om ändring i lagen (1998:000) om ändring i sekretesslagen (1980:100)

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om garantipension

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Garantipension utges till den som saknar inkomstgrundad ålderspension eller vars inkomstgrundade ålderspension inte överstiger ett visst högsta belopp. Garantipensionen är beroende av försäkringstid.

Bestämmelserna i lagen gäller dem som är födda år 1938 eller senare.

2 § Garantipension och kostnaderna för administrationen av sådan pension skall finansieras av statsmedel.

3 § I denna lag avses med prisbasbelopp det enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring fastställda prisbasbeloppet.

4 § En pensionsberättigad som stadigvarande sammanbor med någon med vilken han eller hon har varit gift eller har eller har haft barn skall vid tillämpning av denna lag likställas med gift pensionsberättigad.

En pensionsberättigad som är gift men stadigvarande lever åtskild från sin make skall vid tillämpning av denna lag likställas med ogift pensionsberättigad, om inte särskilda skäl föranleder annat.

2 kap. Försäkringstid

1 § Som försäkringstid för garantipension skall tillgodoräknas tid under vilken en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokförings-

lagen (1991:481). Vid flyttning till utlandet skall hänsyn dock inte tas till tid efter utresan om personen enligt nämnda lag då skall avregistreras som utflyttad.

2 § Den som före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd, skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas tiden från ansökan om uppehållstillstånd till tidpunkten för folkbokföringen.

3 § Den som har beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas tid under vilken han eller hon har varit bosatt i sitt tidigare hemland från och med det kalenderår då den pensionssökande fyllde 25 år till tidpunkten då han eller hon först ankom till Sverige. Därvid skall en så stor andel av tiden i hemlandet tillgodoräknas som svarar mot förhållandet mellan den tid under vilken den pensionssökande har varit bosatt i Sverige från den första ankomsten till landet till och med det kalenderår då han eller hon fyllde 64 år och hela tidsrymden från det att den pensionssökande första gången kom till landet till och med det kalenderår då han eller hon fyllde 64 år. Vid beräkningen skall bortses från tid för vilken personen, vid bosättning i Sverige, har rätt till pension från hemlandet.

Med tid i hemlandet skall likställas tid då den pensionssökande före den första ankomsten till Sverige har befunnit sig i ett annat land där han eller hon har beretts en tillfällig fristad.

4 § En svensk medborgare som av Svenska kyrkan har varit sänd till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas denna tid, dock längst tre år i följd. Detsamma gäller för en svensk medborgare som har varit utsänd av ett annat svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. Vid beräkningen skall bortses från tid för vilken den utsände, vid bosättning i Sverige, har rätt till sådan pension från det andra landet som inte enligt 3 kap. 3 § skall ligga till grund för beräkning av garantipension.

Bestämmelsen i första stycket gäller även medföljande make och den som enligt 1 kap. 4 § under utsändningstiden var att likställa med make.

5 § Vid beräkning av försäkringstid skall bortses från tid före det kalenderår då den pensionssökande har uppnått 16 års ålder och från tid efter det kalenderår då han eller hon har fyllt 64 år.

Tid från och med det kalenderår då den pensionssökande har uppnått 16 års ålder till och med det kalenderår då han eller hon har fyllt 24 år skall tillgodoräknas som försäkringstid endast om det för den pensionssökande för samma tid har fastställts pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension som per kalenderår uppgår till lägst ett inkomstbasbelopp enligt 1 kap. 6 § nämnda lag.

6 § Den som omedelbart före den kalendermånad då han eller hon fyllde 65 år uppbar hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall, om det är förmånligare än en beräkning enligt 1–5 §§, som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas den bosättningstid som legat till grund för beräkning av förtidspensionen eller den särskilda efterlevandepensionen.

7 § Den sammanlagda försäkringstiden för garantipension skall sättas ned till närmaste hela antal år.

3 kap. Uttag och beräkning av garantipension

1 § Garantipension utges endast till den som kan tillgodoräknas försäkringstid om minst tre år. Garantipension får tas ut tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år.

2 § Garantipension till den som har rätt till inkomstpension eller tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension utges endast om och till den del han eller hon gör uttag av sådan pension för samma tid. I annat fall får garantipension inte tas ut i andelar.

3 § Till grund för beräkning av garantipension enligt 4–6 §§ skall, om inte annat anges i 7 §, ligga den inkomstgrundade ålderspension som den pensionssökande har rätt till för samma år. Med inkomstgrundad ålderspension avses ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension före reducering enligt 12 kap. 9 § samma lag, och allmän obligatorisk ålderspension enligt utländsk lagstiftning som inte är att likställa med garantipension enligt denna lag. Inkomstpension och premiepension skall därvid beräknas som om den pensionssökande endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt, före reducering enligt 4 kap. 6 § lagen om inkomstgrundad ålderspension, hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget.

Vid tillämpning av första stycket skall, då pensionsrätt eller pensionspoäng till följd av bristande eller underlåten avgiftsbetalning inte har tillgodoräknats eller har reducerats för den pensionssökande, hänsyn tas till den inkomstpension eller tilläggspension som skulle ha utgetts om full avgift hade erlagts.

Vid beräkning av garantipension enligt 4–6 §§ skall med inkomstgrundad ålderspension likställas tilläggspension i form av änkepension som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring samt efterlevandepension och förtidspension enligt utländsk lagstiftning.

4 § För den som är ogift och helt saknar inkomstgrundad ålderspension enligt 3 § eller vars årliga inkomstgrundade ålderspension inte överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara 2,13 gånger prisbasbeloppet (basnivån för ogifta) minskat med ett belopp som motsvarar den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 3 §.

För den som är gift och helt saknar inkomstgrundad ålderspension enligt 3 § eller vars årliga inkomstgrundade ålderspension inte överstiger

1,14 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara 1,9 gånger prisbasbeloppet (basnivån för gifta) minskat med ett belopp som motsvarar den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 3 §.

5 § För den som är ogift och vars årliga inkomstgrundade ålderspension enligt 3 § överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara skillnaden mellan 0,87 gånger prisbasbeloppet och ett belopp som motsvarar 48 procent av den del av den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 3 § som överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet.

För den som är gift och vars årliga inkomstgrundade ålderspension enligt 3 § överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara skillnaden mellan 0,76 gånger prisbasbeloppet och ett belopp som motsvarar 48 procent av den del av den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 3 § som överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet.

6 § För den som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för garantipension skall garantipensionens basnivåer avkortas till så stor andel av 2,13 gånger prisbasbeloppet för den som är ogift och 1,9 gånger prisbasbeloppet för den som är gift, som svarar mot förhållandet mellan det antal år för vilka försäkringstid kan tillgodoräknas den pensionsberättigade och talet 40. Nivåerna 1,26 respektive 1,14 gånger prisbasbeloppet samt beloppen 0,87 respektive 0,76 gånger prisbasbeloppet, för beräkning av garantipension enligt 4 och 5 §§, skall avkortas på motsvarande sätt.

7 § Har den garantipensionsberättigade rätt till inkomstpension eller tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall garantipensionen alltid beräknas som om inkomstpensionen och tilläggspensionen hade börjat lyftas den kalendermånad då den pensionsberättigade fyller 65 år.

Om sådant tillägg utges som avses i 6 kap. 9 § lagen om inkomstgrundad ålderspension och om inkomstpension eller tilläggspension har tagits ut före den kalendermånad då den pensionssökande fyllde 65 år skall, vid beräkning av garantipension, detta tillägg ökas på motsvarande sätt som hel årlig tilläggspension har minskats enligt 6 kap. 10 § samma lag.

8 § Partiell garantipension skall utgöra en så stor andel av garantipension beräknad enligt 4–7 §§ vid helt uttag som svarar mot den andel med vilken uttag görs.

4 kap. Utbetalning av pension m.m.

1 § För garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 12 kap. 1 och 2 §§ om ansökan,
- 12 kap. 3 § första stycket samt andra stycket första och andra meningen om återkallelse och minskning,
- 12 kap. 5 § första och andra styckena samt 6–8 §§ om utbetalning,
- 14 kap. 1 § första och tredje styckena om återbetalning, och
- 14 kap. 7 och 8 §§ om avdrag på pension.

Vid samtidig utbetalning av garantipension och pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension skall avrundning enligt 12 kap. 5 § andra stycket lagen om inkomstgrundad ålderspension ske på garantipensionen.

2 § Garantipension skall betalas ut endast till den som är bosatt i Sverige. Vid flyttning till utlandet skall garantipension betalas ut till och med den månad då den pensionsberättigade enligt folkbokföringslagen (1991:481) skall avregistreras som utflyttad.

3 § Den som har börjat uppbära garantipension men som till följd av bosättning utomlands inte längre har rätt att få garantipension utbetald till sig, kan även i fortsättningen få garantipension om det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart oskäligt att inte betala ut garantipensionen.

4 § För en pensionsberättigad som har rätt till livränta på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller som enligt annan lag eller särskild författning eller enligt regeringens förordnande har rätt till annan livränta, som bestäms av eller betalas ut av Riksförsäkringsverket, skall garantipensionen minskas enligt vad som sägs i andra stycket. Motsvarande skall gälla i fall då livränta utges enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring. Minskning skall däremot inte ske på grund av livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller annan livränta som bestäms med tillämpning av nämnda lag. Medför en skada för vilken livränta har börjat utges återigen sjukdom som berättigar till sjukpenning, skall det anses som om livränta utgavs under sjukdomstiden. Har livränta eller del därav eller livränta för viss tid bytts ut mot ett engångsbelopp, skall det vid beräkning enligt andra stycket anses som om livränta utges eller som om den livränta som utges har höjts med ett belopp som svarar mot engångsbeloppet enligt de vid utbytet tillämpade försäkringstekniska grunderna.

Summan av garantipension, inkomstpension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och tilläggspension enligt samma lag skall minskas med tre fjärdedelar av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet och som den pensionsberättigade uppbär som skadad. Minskning skall därvid i första hand göras på garantipensionen och därefter på tilläggspensionen. Garantipension skall på motsvarande sätt minskas med den livränta som den pensionsberättigade uppbär som efterlevande.

Garantipension skall dock aldrig, på grund av bestämmelserna i denna paragraf, tillsammans med utgiven pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension, för månad räknat understiga 13 procent av prisbasbeloppet för den som är ogift och 11,5 procent av prisbasbeloppet för den som är gift.

5 § Om en pensionsberättigad sedan minst trettio dagar i följd är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad skall, från och med den trettioförsta

dagen, garantipension utges med högst ett belopp som innebär att garantipensionen tillsammans med utgiven pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension uppgår till för månad räknat 4,5 procent av prisbasbeloppet. Såsom intagen skall räknas även den som olovligen avvikit från anstalt eller vistas utom anstalt med anledning av permission. Skall garantipensionen dras in för del av en kalendermånad, beräknas garantipensionen för varje dag till en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste krona.

Den allmänna försäkringskassan får medge en nära anhörig, som för sitt uppehälle är beroende av den pensionsberättigade, rätt att helt eller delvis uppbära sådan del av garantipensionen, som enligt vad som sägs i första stycket annars inte skall utges.

5 kap. Övriga bestämmelser

1 § För beslut om garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser om beslut om pension i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 13 kap. 4–6 §§ om beslut,
- 13 kap. 9 § första stycket, 11 § första stycket, 12 §, 13 § första och andra styckena samt 15 och 16 §§ om omprövning, och
- 13 kap. 17 och 18 §§, 19 § andra och tredje styckena, 20 och 21 §§, 22 § andra och tredje styckena samt 23 § om överklagande.

2 § Ett beslut om garantipension för viss tid skall ändras av allmän försäkringskassa, om det föranleds av en ändring som gjorts beträffande den ålderspension, efterlevandepension eller förtidspension för samma tid som legat till grund för beräkning av garantipensionen.

3 § För garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 15 kap. 1 § om Riksförsäkringsverkets åliggande,
- 15 kap. 3 § första stycket första meningen och andra stycket om underrättelse till en enskild,
- 15 kap. 10, 11, 13 och 14 §§ om anmälan och om uppgiftsskyldighet,
- 15 kap. 15 § om undantag från sekretess,
- 15 kap. 16 § första stycket andra meningen om förbud mot pantsättning och överlåtelse, och
- 15 kap. 17 § om preskription.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Med försäkringstid för garantipension skall för tid före år 2001 avses bosättningsstid enligt 5 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring i kapitlets lydelse före den 1 januari 2001.

3. För den som har rätt att enligt 2 kap. 3 § som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas viss bosättningsstid från sitt tidigare hemland och som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 2001 skall beräkningen av försäkringstid ske enligt bestämmelserna om bosätt-

ningstid i 5 kap. 7 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2001. Prop. 1997/98:152

4. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § skall gälla även i fråga om beräkning av försäkringstid för garantipension för en kvinna som är född år 1944 eller tidigare och som med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring uppburit folkpension i form av änkepension. Detsamma skall gälla för en efterlevande kvinna som är född år 1944 eller tidigare och som är 65 år eller äldre när maken avlider samt då skulle ha haft rätt till folkpension i form av änkepension med stöd av nämnda övergångsbestämmelser till lagen om ändring i lagen om allmän försäkring, om hon vid tidpunkten för dödsfallet inte hade uppnått 65 års ålder.

2.2 Förslag till lag om handikappersättning och vårdbidrag

Prop. 1997/98:152

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Den som är bosatt i Sverige eller som enligt 1 kap. 3 § första och fjärde styckena lagen (1962:381) om allmän försäkring skall anses bosatt här, har enligt bestämmelserna i denna lag rätt till handikappersättning och vårdbidrag.

2 § Frågor om handikappersättning och vårdbidrag enligt denna lag handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

3 § I denna lag avses med prisbasbelopp det enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring fastställda prisbasbeloppet.

4 § Med en förälder enligt denna lag skall likställas den, med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de stadigvarande sammanbor, samt den som med socialnämndens tillstånd har tagit emot ett utländskt barn för vård och fostran i syfte att adoptera det.

Handikappersättning

5 § Rätt till handikappersättning har den som har fyllt sexton år och som innan han eller hon har fyllt 65 år för avsevärd tid har fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han eller hon

1. i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan,
2. för att kunna förvärvsarbeta behöver fortlöpande hjälp av annan, eller
3. i annat fall har betydande merutgifter.

Om den funktionshindrade behöver hjälp antingen i den dagliga livsföringen och för att kunna förvärvsarbeta, eller i något av dessa båda avseenden, och dessutom har merutgifter i anledning av funktionshindret, grundas bedömningen av rätten till handikappersättning på det sammanlagda behovet av stöd.

Vid tillämpning av denna paragraf skall med en person som förvärvsarbetar likställas en studerande som får studiestöd enligt studiestödslagen (1973:349) eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning är utesluten från sådan förmån.

Handikappersättning utges alltid till den som är blind, döv eller gravt hörselskadad om blindheten, dövheten eller hörselskadan inträtt före 65 års ålder.

6 § Alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek utgör handikappersättning för år räknat 69, 53 eller 36 procent av prisbasbeloppet.

Handikappersättning kan begränsas till viss tid. Behovet av handikappersättning skall omprövas i samband med beslut om förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och när den som uppbär handikappersättning beviljas ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension. Omprövning skall också ske när förhållanden som påverkar behovet av handikappersättning har ändrats.

För tid före den månad, då hel förtidspension eller hel ålderspension börjar utges, utgör handikappersättningen till den som är blind, för år räknat, 69 procent av prisbasbeloppet. För tid därefter utgör ersättningen till den som är blind 36 procent av prisbasbeloppet om inte stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Handikappersättning till den som är döv eller gravt hörselskadad utgör 36 procent av prisbasbeloppet om inte stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

7 § Vid tillämpning av 6 och 7 §§ skall den anses blind vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel har rättats, är så nedsatt att han eller hon saknar ledsyn. Såsom gravt hörselskadad anses den som med hörapparat saknar möjlighet eller har stora svårigheter att uppfatta tal.

Vårdbidrag

8 § En förälder har rätt till vårdbidrag för barn som inte har fyllt 16 år om

1. barnet på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller annat funktionshinder behöver särskild tillsyn och vård under minst sex månader, eller

2. det på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder uppkommer merkostnader.

Har föräldern flera funktionshindrade barn som inte har fyllt 16 år grundas bedömningen av rätten till vårdbidrag på det sammanlagda behovet av tillsyn och vård samt på hur stora merkostnaderna är.

9 § Vårdbidrag utges allt efter tillsyns- och vårdbehovets omfattning och merkostnadernas storlek som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Hel förmån utgör, utom i fall som avses i tredje stycket, 250 procent av prisbasbeloppet och partiell förmån tillämplig andel därav. Vårdbidrag som utges med beaktande enbart av merkostnader får bestämmas till 62,5 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till minst detta belopp eller till 36 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till minst detta belopp.

Av vårdbidrag som utges med beaktande av såväl tillsyns- och vårdbehovets omfattning som merkostnadernas storlek kan en viss angiven del bestämmas som ersättning för merkostnader. Denna ersättning bestäms till:

1. 18 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 18 men inte 36 procent av prisbasbeloppet;

2. 36 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 36 men inte 53 procent av prisbasbeloppet;

3. 53 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 53 men inte 69 procent av prisbasbeloppet, och

4. 69 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 69 procent av prisbasbeloppet eller mer.

Om behovet av särskild tillsyn och vård för ett barn grundar rätt till hel förmån utan att merkostnaderna beaktas och merkostnaderna uppgår till minst 18 procent av prisbasbeloppet, skall beloppet av hel förmån enligt första stycket höjas med merkostnadsersättning som, allt efter merkostnadernas storlek, bestäms till 18, 36, 53 eller 69 procent av prisbasbeloppet med tillämpning av andra stycket.

10 § Vårdbidraget får begränsas till viss tid. Behovet av bidrag skall omprövas minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Vårdbidraget skall alltid omprövas när förhållanden som påverkar behovet av vårdbidrag har ändrats.

Om föräldern tillfälligt är förhindrad att vårda barnet utges vårdbidrag under avbrott som varar högst sex månader. Om det finns särskilda skäl kan vårdbidrag utges även under ett avbrott som varar ytterligare sex månader.

Gemensamma bestämmelser

11 § Den som vill få handikappersättning eller vårdbidrag skall ansöka om detta hos allmän försäkringskassa i enlighet med vad regeringen förordnar.

Om handikappersättning eller vårdbidrag har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen skall utges förlängas utan att ansökan om det har gjorts.

För kostnader för läkarundersökning och läkarutlåtande vid ansökan om handikappersättning eller vårdbidrag skall ersättning lämnas i enlighet med vad regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket föreskriver.

12 § Som villkor för rätt till handikappersättning får det föreskrivas att den sökande skall vara intagen på ett visst sjukhus under högst 30 dagar eller undersökas av en viss läkare. Motsvarande gäller i fråga om rätt till vårdbidrag. För kostnader som uppstår med anledning av en sådan föreskrift skall ersättning lämnas i enlighet med vad regeringen förordnar.

13 § Handikappersättning och vårdbidrag utges från och med den månad då rätt till förmånen har inträtt.

Vårdbidrag får inte utges för längre tid tillbaka än tre månader och handikappersättning för två år före ansökningsmånaden.

14 § Handikappersättning utges till och med den månad då den ersättningsberättigade har avlidit eller rätten till förmånen annars har upphört. Motsvarande gäller för vårdbidrag, som dock utges längst till och med månaden före den då barnet fyller 16 år.

15 § Avlider ett barn, för vilket vårdbidrag enligt 9 och 10 §§ utges såsom hel, tre fjärdedels eller halv förmån, utges vårdbidrag till och med den åttonde månaden efter dödsfallet, dock längst till och med den månad då vårdbidraget annars skulle ha upphört.

Vårdbidrag enligt första stycket utges som halv förmån, om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades såsom hel eller tre fjärdedels förmån, och i annat fall som en fjärdedels förmån.

Om det vårdbidrag som utgick vid dödsfallet till viss del hade bestämts som merkostnadsersättning skall motsvarande del av vårdbidraget enligt denna paragraf anses utgöra sådan ersättning.

16 § För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, utges handikappersättning eller vårdbidrag endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården. Om den beräknade vårdtiden är längre än sex månader kan dock vårdbidrag utges för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

Om någon som vårdas på institution som avses i första stycket, och till följd härav inte har rätt till handikappersättning eller vars förälder av sådan anledning inte har rätt till vårdbidrag, tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, utges ersättning för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd. Skall i sådant fall ersättning utges för del av en kalendermånad, utges ersättningen för varje dag med en trettondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste krontal.

17 § Handikappersättning och vårdbidrag skall betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad skall den ersättning för år räknat från vilken beräkningen utgår avrundas till närmaste krontal som är jämnt delbart med tolv. Om den ersättningsberättigade förutom handikappersättningen eller vårdbidraget även uppbär förtidspension eller efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension skall samtliga dessa ersättningar anses som en ersättning vid avrundningen. Avrundning skall i första hand göras på garantipensionen, därefter på folkpensionen och sedan på handikappersättningen eller vårdbidraget.

18 § Om båda föräldrarna till ett barn, för vilket de har rätt till vårdbidrag, är berättigade till sådant bidrag utges bidraget till den förälder som står för den huvudsakliga tillsynen och vården av barnet. Om båda föräldrarna begär att bidraget delas upp, skall dock hälften av vårdbidraget betalas till var och en av dem om båda tar del i vården om barnet eller, i fall som avses i 15 §, om båda vid tiden för dödsfallet tog del i vården.

För uppdelning av vårdbidrag enligt första stycket krävs att båda föräldrarna har eller vid tiden för dödsfallet hade gemensam vårdnad om barnet.

19 § Den som uppbär handikappersättning eller vårdbidrag är skyldig att utan oskäligt dröjsmål anmäla till den allmänna försäkringskassan om förhållandena ändras så att rätten till förmånen påverkas. För den som är omyndig är det förmyndaren som är anmälningsskyldig. God man eller förvaltare enligt föräldrabalken till en ersättningsberättigad har motsvarande skyldighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget.

Om en anmälan som avses i första stycket inte görs får förmånen dras in för viss tid eller tills vidare.

20 § Ändring av handikappersättning och vårdbidrag skall gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändring uppkom.

Vad som föreskrivs i 11 § första och andra styckena samt 12 § gäller även i fråga om ökning av handikappersättning eller vårdbidrag. Om ökningen kräver ansökan av den förmånsberättigade tillämpas 13 § andra stycket.

Vad som sägs i denna paragraf skall inte tillämpas i fråga om ändring av handikappersättning eller vårdbidrag med anledning av förändring av prisbasbeloppet.

Övriga bestämmelser

21 § En socialförsäkringsnämnd skall avgöra ärenden om rätt till handikappersättning eller vårdbidrag. Vad som föreskrivs om socialförsäkringsnämnd i 18 kap. 17 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall då gälla.

22 § För handikappersättning och vårdbidrag gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

- 20 kap. 2 a–4 §§ om utbetalning, indragning och återbetalning,
- 20 kap. 5–7 §§ om preskription, utmätning och skadestånd m.m.,
- 20 kap. 8–9 a §§ om uppgiftsskyldighet m.m.,
- 20 kap. 10 och 10 a §§ om omprövning och ändring, och
- 20 kap. 11–13 §§ om överklagande.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om handikappersättning och vårdbidrag för tid före ikraftträdandet.

3. För ersättningsberättigad som före den 1 januari 2001 uppbar invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning som beviljats före den 1 juli 1975 på grundval av då gällande regler, får förmånen inte minskas eller upphöra i annat fall än om så skulle ha skett om de äldre bestämmelserna alltjämt hade varit tillämpliga.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1997/98:152

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 5 kap. 8 § skall upphöra att gälla,

dels att 5 kap. 1, 3, 4, 7 och 13 §§ skall ha följande lydelse,

dels att punkten 11 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse,

dels att punkten 8 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1§²

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av *ålderspension*, förtidspension, efterlevandepension och handikappersättning som utgör tillägg till pension

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av förtidspension, efterlevandepension och handikappersättning som utgör tillägg till pension

a) enligt 3 och 4 §§ i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension, eller

b) enligt 5–11 §§ i förhållande till det antal år som tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige.

b) enligt 5–7 och 9–11 §§ i förhållande till det antal år som tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige.

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av ålderspension enligt 3 § i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension.

En svensk medborgare som är bosatt utomlands har rätt till folkpension enligt första stycket a.

3 §³

Folkpension enligt 1 § första stycket a beräknas i förhållande till det antal år för vilka den pensionsberättigade eller, när fråga är om

Folkpension enligt 1 § första stycket a *eller andra stycket* beräknas i förhållande till det antal år för vilka den pensionsberättigade

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

Senaste lydelse av 8 § 1992:1277.

² Senaste lydelse 1992:1277.

³ Senaste lydelse 1992:1277.

efterlevandepension, den avlidne vid tilläggs pensionens beräkning tillgodoräknats pensionspoäng.

eller, när fråga är om efterlevandepension, den avlidne vid tilläggs pensionens beräkning tillgodoräknats pensionspoäng.

Har pensionspoäng tillgodoräknats för minst 30 år, utges folkpension med oavkortat belopp. I annat fall utges folkpension med så stor andel därav som svarar mot förhållandet mellan det antal år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats och talet 30.

Om rätt till tilläggs pension inte föreligger krävs att antalet år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats och därmed jämställda år uppgår till minst tre.

Om rätt till tilläggs pension inte föreligger krävs att antalet år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats uppgår till minst tre.

4 §⁴

Med år för *vilka* tillgodoräknats pensionspoäng *jämställs*

Med år för *vilket* har tillgodoräknats pensionspoäng *likställs vid beräkning av förtidspension och efterlevandepension*

1. år, för vilket pensionspoäng inte tillgodoräknats till följd av bestämmelserna i 11 kap. 6 § första stycket eller 11 kap. 7 §, i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1982,

1. år, för vilket pensionspoäng inte *har* tillgodoräknats till följd av bestämmelserna i 11 kap. 6 § första stycket, *i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1999, eller 4 kap. 8 § andra stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension om tillgodoräknande av pensionspoäng vid bristande eller underlåten avgiftsbetalning eller bestämmelserna i 11 kap. 7 § denna lag, i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1982,*

2. år före år 1960, för vilket beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst,

3. såvitt gäller svensk medborgare, år före år 1960 eller, såvitt gäller utländsk medborgare, år före år 1974, för vilket erlagts sjömansskatt, samt

4. såvitt gäller person som uppburit ersättning som avses i *11 kap. 2 § fjärde stycket*, år före år 1963, för vilket skulle ha beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst om skattskyldighet hade förelegat för ersättningen.

4. såvitt gäller person som uppburit ersättning som avses i *2 kap. 12 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension*, år före år 1963, för vilket skulle ha beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst om skattskyldighet hade förelegat för ersättningen.

⁴ Senaste lydelse 1992:1277.

7 §⁵

Om den försäkrade har beviljats uppehållstillstånd i Sverige med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall som bosättnings- och tillgodoräknas tid då han varit bosatt i sitt tidigare hemland från och med det år då han uppnått 16 års ålder till och med året före det då han först ankom till Sverige. Som bosättnings- och tillgodoräknas så stor andel av tiden i hemlandet som motsvarar förhållandet mellan den tid den försäkrade varit bosatt i Sverige från och med det år då han först ankom hit till landet till och med det år då han fyllt 64 år och hela sistnämnda tidsperiod. I fråga om förtidspension eller efterlevandepension skall i stället för året då den försäkrade skulle fylla 64 år som utgångspunkt tas året före pensionsfallet. Vid beräkningen enligt detta stycke bortses från tid då den försäkrade varit bosatt i sitt hemland och för vilken rätt till pension från hemlandet föreligger vid bosättning i Sverige.

Med tid för bosättning i hemlandet jämställs tid då den försäkrade före den första ankomsten till Sverige befunnit sig i annat land där han beretts en tillfällig fristad.

Vad som i första stycket sägs om den som beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall gälla även en försäkrad som

a) annars beviljats uppehållstillstånd på grund av att han ansetts som flykting enligt konventionen d. 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning, eller

Om den försäkrade har beviljats uppehållstillstånd i Sverige med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall som bosättnings- och tillgodoräknas tid då han eller hon har varit bosatt i sitt tidigare hemland från och med det år då den försäkrade fyllde 16 år till tidpunkten då han eller hon först ankom till Sverige. Därvid skall en så stor andel av tiden i hemlandet tillgodoräknas som svarar mot förhållandet mellan den tid under vilken den försäkrade har varit bosatt i Sverige från den första ankomsten till landet till och med det år då han eller hon fyllde 64 år och hela tidsrymden från det att den försäkrade första gången kom till landet till och med det år då han eller hon fyllde 64 år. I fråga om förtidspension eller efterlevandepension skall i stället för året då den försäkrade skulle fylla 64 år som utgångspunkt tas året före pensionsfallet. Vid beräkningen enligt detta stycke bortses från tid för vilken den försäkrade, vid bosättning i Sverige, har rätt till pension från hemlandet.

Med tid för bosättning i hemlandet likställs tid då den försäkrade före den första ankomsten till Sverige befunnit sig i annat land där han eller hon beretts en tillfällig fristad.

a) annars beviljats uppehållstillstånd på grund av att han eller hon ansetts som flykting enligt konventionen d. 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning, eller

⁵ Senaste lydelse 1996:1380.

b) beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 1 § 2 eller 3 utlänningslagen i paragrafens lydelse före den 1 januari 1997 eller enligt motsvarande äldre bestämmelser.

13 §⁶

I de fall då folkpension i form av ålderspension har börjat utges före det år då den försäkrade fyller 65 år, skall omräkning av pensionen med hänsyn till tillkommande *bosättningstid* eller år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng inte göras förrän från och med den månad varunder den försäkrade fyller 65 år.

I de fall då folkpension i form av ålderspension har börjat utges före det år då den försäkrade fyller 65 år, skall omräkning av pensionen med hänsyn till tillkommande år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng inte göras förrän från och med den månad varunder den försäkrade fyller 65 år.

11.⁷ I fall då rätt till barntillägg föreligger för december månad 1989 gäller fortfarande äldre bestämmelser om denna förmån. *Dock skall barntillägg som utges till sådan pension som anges i 6 kap. 1 § andra stycket och 7 kap. 2 § andra– fjärde styckena utgöra motsvarande andel av barntillägg till hel pension.*

11. I fall då rätt till barntillägg föreligger för december månad 1989 gäller fortfarande äldre bestämmelser om denna förmån. *Vad som därvid föreskrivits om ålderspension och tilläggs pension i form av ålderspension skall i stället gälla inkomstpension eller tilläggs pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension. Minskning av barntillägget till den som uppbär ålderspension skall ske endast i den utsträckning summan av hel pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension och hel garantipension enligt lagen om garantipension överstiger 2,13 gånger prisbasbeloppet. Barntillägg som utges till pension som tagits ut till viss andel skall utgöra motsvarande andel av barntillägg till hel pension. Därvid skall vad som föreskrivs i tredje meningen om minskning gälla motsvarande andel av 2,13 gånger prisbasbeloppet.*

⁶ Senaste lydelse 1992:1277.

⁷ Senaste lydelse 1992:1702.

8. Rätt till barntillägg som utges med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring tillkommer försäkrad som är bosatt i Sverige. I fråga om en svensk medborgare, som hade rätt till barntillägg för december 1989 och som är bosatt utomlands, gäller fortfarande äldre bestämmelser i 5 kap. 2 §, i detta lagrums lydelse vid utgången av år 1989.

Barntillägg till *ålderspension* eller förtidspension utges på grundval av samma antal år med pensionspoäng eller samma bosättningsstid som ligger till grund för beräkningen av folkpensionen.

Barntillägg till förtidspension utges på grundval av samma antal år med pensionspoäng eller samma bosättningsstid som ligger till grund för beräkningen av folkpensionen.

Barntillägg till ålderspension utges på grundval av samma antal försäkringsår som ligger till grund för beräkningen av garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension, eller skulle ha legat till grund för beräkning av garantipension om rätt till sådan pension förelegat.

Om barntillägg med tillämpning av andra stycket skall utges med viss andel av oavkortat sådant tillägg, skall minskning med hänsyn till tilläggs pension som den försäkrade uppbär beräknas på ett oavkortat barntillägg och andelsberäkning enligt andra stycket göras på det belopp som framkommer efter denna minskning.

1. Denna lag träder i kraft i fråga om 5 kap. 1, 3, 4, 7, 8 och 13 §§ den 1 januari 1999 och i övrigt den 1 januari 2001.

2. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla för tid före ikraftträdandet. För tid därefter skall äldre bestämmelser av 5 kap. 1, 3, 8 och 13 §§ fortsätta att gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare.

3. För personer som är födda år 1937 eller tidigare skall vid beräkning av förtidspension och efterlevandepension, med år för vilket tillgodoräknats pensionspoäng, likställas år för vilket pensionspoäng inte har tillgodoräknats till följd av bestämmelserna i 15 § lagen (1998:000) om införande av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension. Detta, samt vad som föreskrivs i 5 kap. 4 § skall också gälla vid beräkning av ålderspension för personer som är född år 1937 eller tidigare.

4. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla vid beräkning av bosättningsstid enligt 5 kap. 7 § för den som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 1999.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Prop. 1997/98:152

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Till folkpension i form av *ålderspension*, förtidspension, omställningspension eller särskild efterlevandepension *utgår* pensionstillskott enligt denna lag. Sådant tillskott *utgår* också till folkpension i form av änkepension, som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Föreslagen lydelse

1 §¹

Till folkpension i form av förtidspension, omställningspension eller särskild efterlevandepension *utges* pensionstillskott enligt denna lag. Sådant tillskott *utges* också till folkpension i form av änkepension, som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott utges endast till den som är bosatt i Sverige.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
  2. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla för tid före ikraftträdandet. För tid därefter skall äldre bestämmelser fortsätta att gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare.

¹ Senaste lydelse 1992:1278.

Härigenom föreskrivs att punkt 1 av anvisningarna till 48 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Anvisningar

till 48 §

1.¹ Vid tillämpningen av 48 § 4 mom. och denna anvisningspunkt iakttas följande. Som folkpension räknas inte barnpension eller vårdbidrag. Folkpension skall anses utgöra en inte obetydlig del av den skattskyldiges inkomst, om den uppgått till minst 6 000 kronor eller minst en femtedel av den sammanräknade inkomsten. Som folkpension behandlas även tilläggs-pension i den mån den enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott föranlett avräkning av pensions-tillskott. *Ålders-*, förtids- eller efterlevandepension, som betalas ut enligt utländsk lagstiftning om social trygghet och utgår enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för folkpension, skall behandlas som folkpension om skattskyldighet för utbetalningen föreligger i Sverige. Har folkpension enligt bestämmelserna i 17 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring samordnats med yrkesskadelivränta eller annan i nämnda lagrum angiven livränta skall vid tillämpning av första, andra respektive tredje stycket första meningen b det särskilda grundavdraget beräknas med ledning av den folkpension som skulle ha utgått om sådan samordning inte skett.

För gift skattskyldig uppgår det särskilda grundavdraget till 134,0 procent av *basbeloppet* enligt

1. Vid tillämpningen av 48 § 4 mom. och denna anvisningspunkt iakttas följande. Som folkpension räknas inte *ålderspension*, barnpension eller vårdbidrag. Folkpension skall anses utgöra en inte obetydlig del av den skattskyldiges inkomst, om den uppgått till minst 6 000 kronor eller minst en femtedel av den sammanräknade inkomsten. Som folkpension behandlas även tilläggs-pension i den mån den enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott föranlett avräkning av pensionstillskott. Förtids- eller efterlevandepension, som betalas ut enligt utländsk lagstiftning om social trygghet och utgår enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för folkpension, skall behandlas som folkpension om skattskyldighet för utbetalningen föreligger i Sverige. Har folkpension enligt bestämmelserna i 17 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring samordnats med yrkesskadelivränta eller annan i nämnda lagrum angiven livränta skall vid tillämpning av första, andra respektive tredje stycket första meningen b det särskilda grundavdraget beräknas med ledning av den folkpension som skulle ha utgått om sådan samordning inte skett.

För gift skattskyldig uppgår det särskilda grundavdraget till 134,0 procent av *prisbasbeloppet*

¹ Senaste lydelse 1997:935.

1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring, minskat enligt tredje stycket samma lagrum. För övriga skattskyldiga uppgår avdraget till 151,5 procent av sistnämnda belopp. Avdrag med 151,5 procent av sistnämnda belopp tillkommer också gift skattskyldig, som under någon del av beskattningsåret uppburit folkpension som tillkommer ogift.

enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring, minskat enligt tredje stycket samma lagrum. För övriga skattskyldiga uppgår avdraget till 151,5 procent av sistnämnda belopp. Avdrag med 151,5 procent av sistnämnda belopp tillkommer också gift skattskyldig, som under någon del av beskattningsåret uppburit folkpension som tillkommer ogift.

Det särskilda grundavdraget får dock inte överstiga

a) för skattskyldig som vid utgången av året före beskattningsåret och utgången av beskattningsåret uppbär folkpension samt under hela beskattningsåret bott i Sverige: summan av uppburen sådan pension som enligt fjärde stycket reducerar det särskilda grundavdraget samt

b) för skattskyldig som inte avses i a eller som under beskattningsåret uppburit folkpension i form av förtidspension, *tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels ålderspension* enligt lagen om allmän försäkring eller som avlidit: uppburen folkpension och pensionstillskott som uppburits enligt 2 § eller 2 a § lagen om pensions-tillskott. För skattskyldig som har livränta som avses i första stycket sista meningen tillämpas i stället för bestämmelsen i föregående mening a bestämmelsen i föregående mening b om det är till fördel för den skattskyldige.

b) för skattskyldig som inte avses i a eller som under beskattningsåret uppburit folkpension i form av förtidspension enligt lagen om allmän försäkring eller som avlidit: uppburen folkpension och pensionstillskott som uppburits enligt 2 § eller 2 a § lagen om pensions-tillskott. För skattskyldig som har livränta som avses i första stycket sista meningen tillämpas i stället för bestämmelsen i föregående mening a bestämmelsen i föregående mening b om det är till fördel för den skattskyldige.

Det särskilda grundavdraget reduceras med 65 procent av den del av uppburen pension som överstiger det för den skattskyldige enligt andra stycket gällande avdragsbeloppet. För skattskyldig som förutom folkpension i form av förtidspension uppburit livränta enligt 4 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring skall erhållen sådan livränta likställas med pension. Pension som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring eller från pensionssparkonto reducerar inte det särskilda grundavdraget.

För den som vid utgången av året före beskattningsåret inte uppbär folkpension reduceras det särskilda grundavdraget i stället med 65 procent av den del av taxerad inkomst som överstiger det för den skattskyldige enligt andra stycket gällande avdragsbeloppet. Oavsett vad som i det föregående sagts om reducering föreligger alltid rätt till särskilt grundavdrag med så stort belopp som den skattskyldige skulle ha fått i

grundavdrag enligt 48 § 2 eller 3 mom. om dessa bestämmelser i stället Prop. 1997/98:152
hade tillämpats.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 november 1998 och tillämpas första gången vid 2000 års taxering.

2. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

Prop. 1997/98:152

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelsen

1 §¹

Till folkpension i form av ålderspension, som tillkommer den som är bosatt i Sverige, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

Till folkpension i form av ålderspension, som tillkommer den som är bosatt i Sverige *och som är född år 1953 eller tidigare*, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

3 §²

Med ett vårdår avses ett kalenderår under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag *jämte* handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Med ett vårdår avses ett kalenderår *före den 1 januari 1999* under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat *ett* sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag *tillsammans med* handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Föräldrarnas rätt att tillgodoräknas vårdår påverkas inte av avbrott i vården under den del av dygnet då barnet vistas i förskola, skola, dagcenter eller liknande, eller av kortare avbrott i övrigt i vården som varit utan väsentlig betydelse för föräldrarnas bundenhet till vårduppgiften.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1992:1279.

² Senaste lydelse 1992:276.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

Prop. 1997/98:152

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn samt 1 och 3–6 §§ lagen skall ha följande lydelse.

Lag om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Till *folkpension i form av ålderspension*, som tillkommer den som är bosatt i Sverige och som är född år 1953 eller tidigare, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

Till *inkomstpension och tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension*, som tillkommer den som är bosatt i Sverige och som är född år 1953 eller tidigare, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

3 §²

Med ett vårdår avses ett kalenderår före den 1 januari 1999 under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat ett sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag tillsammans med handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag tillsammans med handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring *i dess lydelse före den 1 januari 2001*.

Föräldrarnas rätt att tillgodoräknas vårdår påverkas inte av avbrott i vården under den del av dygnet då barnet vistas i förskola, skola, dagcenter eller liknande, eller av kortare avbrott i övrigt i vården som varit utan väsentlig betydelse för föräldrarnas bundenhet till vårduppgiften.

¹ Senaste lydelse 1998:000.

² Senaste lydelse 1998:000.

4 §³

Storleken på det särskilda pensionstillägget beräknas på grundval av det antal vårdår som föräldern räknas till godo. Till grund för beräkningen av pensions- tillägget får läggas högst femton vårdår. Vid beräkningen bortses från år för vilket föräldern *enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring*

1. har fått förtidspension eller sjukbidrag under större delen av kalenderåret,

2. har tillgodoräknats pensions- poäng,

3. inte har tillgodoräknats pen- sionspoäng på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning,

4. skulle ha tillgodoräknats pen- sionspoäng om undantagande från försäkringen för tilläggspension enligt 11 kap. 7 § i *lagrummets lydelse före den 1 januari 1982* inte hade gällt för honom.

För år efter det då föräldern fyllt 64 år får vårdår inte tillgodoräknas honom. Detsamma gäller för år då föräldern *enligt 6 kap. 1 § tredje stycket samma lag* har tagit ut ålderspension före den månad under vilken han fyllt 65 år.

Storleken på det särskilda pen- sionstillägget beräknas på grund- val av det antal vårdår som för- äldern räknas till godo. Till grund för beräkningen av pensions- tillägget får läggas högst femton vårdår. Vid beräkningen bortses från år för vilket föräldern

1. under större delen av kalen- deråret har fått förtidspension eller sjukbidrag *enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring*,

2. har tillgodoräknats pensions- poäng *enligt lagen om allmän för- säkring i dess lydelse före den 1 januari 1999 eller pensionsrätt enligt lagen (1998:000) om in- förande av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension*,

3. inte har tillgodoräknats pen- sionspoäng på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning,

4. skulle ha tillgodoräknats pen- sionspoäng om undantagande från försäkringen för tilläggspension enligt 11 kap. 7 § *lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1982* inte hade gällt för honom *eller henne*.

För år efter det då föräldern *har* fyllt 64 år får vårdår inte tillgo- doräknas honom *eller henne*. Det- samma gäller för år då föräldern före den månad under vilken han *eller hon har* fyllt 65 år har tagit ut ålderspension enligt *6 kap. lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2001*.

5 §⁴

För sex tillgodoräknade vårdår är det särskilda pensionstillägget per kalenderår fem procent av *basbeloppet* enligt 1 kap. 6 § *lagen*

För sex tillgodoräknade vårdår är det särskilda pensionstillägget per kalenderår fem procent av *prisbasbeloppet* enligt 1 kap. 6 §

³ Senaste lydelse 1997:1045.

⁴ Senaste lydelse 1993:1345.

(1962:381) om allmän försäkring. För varje vårdår som tillgodoräknas därutöver ökar tillägget med fem procent av *basbeloppet*.

För den som har börjat ta ut sin ålderspension *tidigare eller senare än den månad under vilken han fyller 65 år* minskas *respektive ökas* det särskilda pensions-tillägget *i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas vid förtida och uppskjutet uttag enligt 6 kap. nämnda lag. Minskning skall dock endast göras i den mån det förtida uttaget av pensionen avser tid för vilken särskilt pensionstillägg utges.*

Särskilt pensionstillägg till ålderspension, som enligt bestämmelserna i 5 kap. lagen om allmän försäkring utges med viss andel av oavkortad sådan pension, utgör motsvarande andel av det särskilda pensionstillägg som beräknats enligt första och andra styckena.

lagen (1962:381) om allmän försäkring. För varje vårdår som tillgodoräknas därutöver ökar tillägget med fem procent av *prisbasbeloppet*.

För den som har börjat *uppbära särskilt pensionstillägg före den månad då han eller hon fyller 65 år* minskas *tillägget med 0,5 procent för varje månad som, då tillägget börjar utges, återstår till den månad då han eller hon fyller 65 år.*

För den som har börjat att uppbära särskilt pensionstillägg efter den månad då han eller hon har fyllt 65 år ökas tillägget med 0,7 procent för varje månad som, då tillägget börjar utges, förflutit från den månad när han eller hon fyllt 65 år, dock längst till och med den månad när han eller hon fyllt 70 år.

För den som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension utgör särskilt pensionstillägg till ålderspension samma andel av det särskilda pensionstillägget, beräknat enligt första–tredje styckena, som garantipension enligt 3 kap. 6 § lagen om garantipension utgör eller, om förutsättningarna för rätt till garantipension förelegat, skulle utgöra av oavkortad sådan pension.

6 §

Om inte annat följer av denna lag skall vad som föreskrivs om *folkpension i lagen (1962:381) om allmän försäkring* eller i annan författning tillämpas på särskilt pensionstillägg. Detta skall dock

Om inte annat följer av denna lag skall vad som föreskrivs om *garantipension i lagen (1998:000) om garantipension* eller i annan författning tillämpas på särskilt pensionstillägg. Detta skall dock

inte gälla i fråga om samordning med
*livränta enligt lagen (1976:380) om
arbetskadeförsäkring eller sådan
livränta som avses i 17 kap. 2 §
lagen om allmän försäkring.*

inte gälla i fråga om samordning
med sådan livränta som avses i
*4 kap. 4 § lagen om garantipen-
sion.*

Prop. 1997/98:152

I fråga om inkomstskatt gäller särskilda föreskrifter.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om särskilt pensionstillägg som avser tid före ikraftträdandet.

2.8 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension

Prop. 1997/98:152

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension skall upphöra att gälla.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande för hustrutillägg som avser tid före upphörandet av lagen.

2. Övergångsbestämmelsen i punkten 4 till den upphävda lagen gäller också efter ingången av år 2001 för kvinnor som är födda år 1936 eller senare.

3. Vid tillämpning av lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension för hustrutillägg till kvinna vars make uppbär ålderspension skall

a) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 1 § första stycket och 5 § första stycket femte meningen i stället gälla ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension,

b) hustrutillägg enligt 1 § andra stycket, för år räknat motsvara 1,67 gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, om inte annat följer av vad som föreskrivs i 1 § tredje stycket eller 4 §,

c) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 1 § tredje stycket i stället gälla den andel av oavkortad garantipension som mannen enligt 3 kap. 6 § lagen (1998:000) om garantipension är berättigad till eller skulle vara berättigad till om förutsättningarna för rätt till garantipension hade förelegat,

d) vad som gäller för folkpension och tilläggspension enligt 5 § första stycket andra meningen i stället gälla pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension och garantipension enligt lagen om garantipension till den del sådan pension sammanlagt inte uppgår till 1,9 gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring eller om dessa pensionsförmåner utges med viss andel, motsvarande andel av 1,9 gånger samma prisbasbelopp,

e) vad som gäller för tilläggspension enligt 6 § andra stycket i stället gälla pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen om garantipension, samt

f) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 13 § i stället gälla garantipension enligt lagen om garantipension.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:000) om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Prop. 1997/98:152

Häri genom föreskrivs att 7 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

7 kap.

7 §²

Sekretess gäller hos allmän försäkringskassa, Premiepensionsmyndigheten, Riksförsäkringsverket och domstol i ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring, *inkomstgrundad ålderspension eller arbetsskadeförsäkring* eller om annan jämförbar ekonomisk förmån för enskild, eller om läkarvårdsersättning eller ersättning för sjukgymnastik, för uppgift om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Samma sekretess gäller hos annan myndighet på vilken det ankommer att handlägga ärende enligt lagstiftning som nu har nämnts. I fråga om myndighet som anges i 8 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess gäller hos allmän försäkringskassa, Premiepensionsmyndigheten, Riksförsäkringsverket och domstol i ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring, *allmän ålderspension, arbetsskadeförsäkring eller handikappersättning och vårdbidrag* eller om annan jämförbar ekonomisk förmån för enskild, eller om läkarvårdsersättning eller ersättning för sjukgymnastik, för uppgift om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Samma sekretess gäller hos annan myndighet på vilken det ankommer att handlägga ärende enligt lagstiftning som nu har nämnts. I fråga om myndighet som anges i 8 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess enligt första stycket gäller också i förhållande till en vård- eller behandlingsbehövande själv i fråga om uppgift om hans hälsotillstånd, om det med hänsyn till ändamålet med vården eller behandlingen är av synnerlig vikt att uppgiften inte lämnas till honom.

Sekretess gäller hos myndighet som avses i första stycket för anmälan eller annan utsaga av enskild om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att fara uppkommer för att den som har gjort anmälan eller avgivit utsagan eller någon honom närstående utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Lydelse enligt prop. 1997/98:151, Inkomstgrundad ålderspension, m.m.

vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, lagstiftningen om *inkomstgrundad ålderspension* och lagstiftningen om sjuklön.

vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, lagstiftningen om *allmän ålderspension*, *lagstiftningen om handikappersättning och vårdbidrag* och lagstiftningen om sjuklön.

Prop. 1997/98:152

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år eller, i fall som avses i tredje stycket, i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Riksdagen beslutade den 8 juni 1994 om principerna för en genomgripande reformering av det allmänna ålderspensionssystemet (bet. 1993/94:SfU24, rskr. 1993/94:439) på grundval av propositionen 1993/94:250 Reformering av det allmänna pensionssystemet. Propositionen byggde på förslag av den parlamentariskt sammansatta Pensionsarbetsgruppen och en överenskommelse som träffats inom denna mellan företrädare för de fyra dåvarande regeringspartierna (m, c, fp och kd) och socialdemokraterna (betänkandet *Reformerat pensionssystem* SOU 1994:20).

Regeringens proposition (i fortsättningen benämnd princippropositionen) innehöll riktlinjer för en reformering av det allmänna ålderspensionssystemet och ett principförslag till hur ett sådant pensionssystem med övergångsreglering skulle utformas. Däremot innehöll den inga författningsförslag. I propositionen lämnades vissa frågor öppna för att lösas under det fortsatta beredningsarbetet. Regeringen beslutade därför den 23 juni 1994 att inom Socialdepartementet tillsätta en arbetsgrupp, Arbetsgruppen (S 1994:9) för genomförandet av reformeringen av det allmänna ålderspensionssystemet (kallad *Genomförandegruppen*), med företrädare för de partier som ställt sig bakom överenskommelsen. Genomförandegruppen fick i uppdrag att medverka i det fortsatta beredningsarbetet och att vårda överenskommelsen.

Ledamöter i *Genomförandegruppen* är f.n. statsrådet Maj-Inger Klingvall (s), ordförande, statssekreteraren Hans Svensson (s), vice ordförande, riksdagsledamöterna Maud Björnemalm (s), Margit Gennser (m), Arne Kjörnsberg (s) och Bo Könberg (fp), partisekreteraren Åke Pettersson (c) och f.d. riksdagsledamoten Pontus Wiklund (kd). Statssekreteraren i Finansdepartementet Knut Rexed är förordnad som sakkunnig i *Genomförandegruppen*. Som experter deltar f.n. hovrättslagmannen Lars Göran Abelson, f.d. byråchefen Einar Edvardsson, finansrådet Ingemar Hansson, byråchefen Hans Olsson, avdelningschefen Stig Orustfjord, enhetschefen Edward Palmer och departementsrådet Mona Wildig.

Enligt de av riksdagen beslutade riktlinjerna skall det allmänna ålderspensionssystemet även fortsättningsvis omfatta såväl en ersättning för inkomstbortfall (inkomstgrundad ålderspension) som ett grundskydd (garantipension). Förslag till regler rörande den inkomstgrundade ålderspensionen redovisas i regeringens proposition 1997/98:151 *Inkomstgrundad ålderspension, m.m.* Föreliggande proposition innehåller förslag till lagstiftning gällande garantipensionen. Förslagen har utarbetats i samråd med *Genomförandegruppen* på grundval av de av riksdagen antagna riktlinjerna och departementspromemorian Ds 1997:66 *Garantipension och samordningsfrågor m.m.* Promemorian har remissbehandlats. I *bilaga 1* finns en förteckning över inkomna remissvar. Remissinstansernas synpunkter redovisas i följande avsnitt. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i ärendet (dnr S97/7571/F) och kommer att publiceras i Ds-serien tillsammans med remissammanställningarna avseende de departementspromemorior m.m. som ligger till grund för prop. 1997/98:151. I *bilaga 2* finns en ordlista

Lagrådet

Regeringen beslutade den 19 februari 1998 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*. Vi har i propositionens lagförslag i allt väsentligt följt Lagrådets förslag till justeringar. Lagrådets synpunkter behandlas i berörda delar i författningskommentaren.

4 Bakgrund

Grundskyddet inom dagens ålderspensionssystem

Grundskyddet i dagens pensionssystem utgörs av folkpension inklusive de särskilda folkpensionsförmånerna, som garanterar den som haft låga inkomster en skälig ekonomisk standard som pensionär. Av betydelse för många pensionärer är även skatteförmånen i form av särskilt grundavdrag.

Folkpensionen beräknas enligt två alternativa regler, antingen i förhållande till det antal år den försäkrade har varit bosatt i Sverige (bosättningsregeln) eller i förhållande till det antal år den försäkrade har tillgodoräknats pensionspoäng (ATP-regeln). För rätt till oavkortad folkpension krävs antingen 40 bosättningsår mellan 16 och 64 års ålder eller 30 år med pensionspoäng. Om antalet år är färre reduceras folkpensionen med 1/40 respektive 1/30 för varje år som saknas. Pensionen beräknas enligt det för den försäkrade förmånligaste alternativet. För personer födda år 1937 eller tidigare gäller särskilda övergångsregler.

Folkpension som tas ut vid 65 års ålder motsvarar för ensamstående 96 % av basbeloppet och för gift pensionär 78,5 % av basbeloppet. Till ålderspensionär som helt saknar eller har låg ATP-pension utbetalas även pensionstillskott. Maximalt pensionstillskott motsvarar 55,5 % av basbeloppet. Pensionstillskottet är inkomstprövat och avräknas krona för krona mot tilläggs pension och pension enligt utländsk lagstiftning. Den garanterade minimipensionen för en ensamstående ålderspensionär utgör därmed 151,5 % och för en gift ålderspensionär 134 % av basbeloppet.

Sedan år 1993 har vid beräkning av utgående ålderspension i form av folkpension och ATP används ett s.k. minskat basbelopp, nämligen basbeloppet reducerat med två procent. Enligt regeringens förslag i 1998 års ekonomiska vårproposition skall emellertid det minskade basbeloppet successivt avvecklas. För beräkning av utgående förmåner år 1999 föreslås att basbeloppet skall reduceras med endast en procent. Fr.o.m. år 2000 skall enligt förslaget det fastställda basbeloppet användas vid nämnda beräkning.

De särskilda skattereglerna för folkpensionärer innebär att den garanterade minimipensionen är befriad från inkomstskatt. Det maximala särskilda grundavdraget motsvarar beloppet för folkpension och maximalt

pensionstillskott till ålderspensionär och minskas med 65 % av inkomst i form av allmän pension och tjänstepension som ligger över denna nivå.

Folkpension i form av ålderspension kan tas ut som hel eller partiell förmån. Vid pensionsuttag före den månad som personen fyller 65 år reduceras folkpensionen och pensionstillskottet med 0,5 % per månad som uttaget tidigarelagts. Vid uttag efter den månad som personen fyllt 65 år sker på motsvarande sätt en uppräknings med 0,7 % per månad.

Allmänt om det reformerade ålderspensionssystemet

Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna skall det reformerade ålderspensionssystemet vara ett allmänt obligatoriskt system omfattande inkomstgrundad pension, som kan tjänas in från 16 års ålder, respektive garantipension för dem som inte tjänat in någon inkomstgrundad pension alls eller endast en låg sådan. Huvuddelen av det inkomstgrundade ålderspensionssystemet skall vara uppbyggt som ett fördelningssystem men en del av det skall utformas som ett renodlat premiereservsystem.

Enligt riktlinjerna skall vidare ålderspensionen beskattas enligt samma regler som gäller för förvärvsinkomster. Detta skall gälla även för de grupper som i och för sig inte berörs av det reformerade pensionssystemets regler. För dessa äldre åldersgrupper skall således införas ett nytt grundskydd, kallat övergångsvis garantipension, liknande den garantipension som skall gälla för yngre åldersgrupper.

I regeringens propositionen 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m. redovisas regeringens förslag rörande den inkomstgrundade delen av den reformerade ålderspensionen. Enligt förslaget skall hela livsinkomsten ligga till grund för den inkomstgrundade pensionen. Tillgodoräknad pensionsrätt för visst år skall motsvara en viss andel av den pensionsgrundande inkomsten. Förtidspension, vård av små barn och pliktjänstgöring kan grunda pensionsrätt beräknad enligt särskilda regler. Pensionsrätten skall motsvara 18,5 % av pensionsunderlaget, dvs. av den pensionsgrundande inkomsten och andra pensionsgrundande belopp. Fr.o.m. år 1999 skall 2,5 procentenheter därav avse premiepensionssystemet. För åren 1995–1998 skall tillgodoräknad pensionsrätt i premiepensionssystemet motsvara 2 % av den pensionsgrundande inkomsten.

Makar skall ges möjlighet att fortlöpande överföra pensionsrätt för premiepension sig emellan. Sådan överföring skall inte påverka den framtida garantipensionens storlek.

De nya reglerna för beräkning av inkomstgrundad ålderspension skall enligt de godkända riktlinjerna införas successivt. De årskullar som berörs av övergångsreglerna, mellangenerationen, skulle enligt princippropositionen omfatta personer födda åren 1935–1953, men skall enligt regeringens förslag i den tidigare nämnda propositionen avse personer födda åren 1938–1953. Personer i mellangenerationen skall enligt förslaget få en viss del av sin inkomstgrundade pension beräknad enligt reformerade regler och resterande del beräknad enligt nuvarande regler. De garanteras en pensionsnivå lägst motsvarande den ålderspension de hade tjänat in enligt nuvarande regler t.o.m. år 1994.

De föreslagna övergångsreglerna innebär att den inkomstgrundade pensionen skall beräknas i tjugondelar enligt både reformerade och nuvarande regler (fr.o.m. år 1960 och framåt). Personer födda år 1938 erhåller 4/20 av pensionen beräknad enligt reformerade regler och 16/20 av pensionen beräknad enligt nuvarande regler. För personer födda 1939 blir fördelningen 5/20 respektive 15/20 osv. fram till 1953 års födda för vilka fördelningen blir 19/20 respektive 1/20. Med inkomstgrundad ålderspension enligt nuvarande regler menas då ATP med tillägg för folkpensionens grundbelopp beräknat i trettiondelar efter antal år med tillgodoräknade pensionspoäng. Därtill kan, som nyss nämnts, komma tillägg enligt garantiregeln, som garanterar personer i mellangenerationen en inkomstgrundad pension lägst motsvarande den ålderspension från ATP-systemet, inklusive folkpension i trettiondelar, som tjänats in t.o.m. år 1994.

Riksdagen beslutade i december 1996 att de reformerade reglerna avseende inkomstgrundad ålderspension skall träda i kraft år 1999, medan pensioner beräknade enligt reformerade regler av administrativa skäl skall betalas ut först fr.o.m. år 2001 (prop. 1996/97:1, bet. 1996/97:SfU1, rskr. 1996/97:126).

Garantipension

I det reformerade ålderspensionssystemet skall det, som tidigare nämnts, enligt de av riksdagen godkända riktlinjerna finnas garantipension för personer som inte tjänat in rätt till inkomstgrundad pension eller endast en låg sådan. Samtidigt skall den nuvarande konstruktionen av grundskyddet med pensionstillskott och särskilt grundavdrag för folkpensionärer tas bort. Pensionsinkomster kommer därmed att bli beskattade enligt samma regler som förvärvsinkomster.

Garantipensionens nivå uttrycks i basbelopp. Regeringen föreslår i proposition 1997/98:151 att basbeloppen enligt 1 kap. 6 § AFL skall benämnas prisbasbelopp respektive förhöjt prisbasbelopp. Samma terminologi användes i Ds 1997:66. Också i denna proposition används i det följande benämningen prisbasbelopp.

Enligt princippropositionens förslag skulle en ensamstående pensionär garanteras en lägsta pensionsnivå om 2,1 gånger prisbasbeloppet (76 440 kr med 1998 års prisbasbelopp). För gift pensionär föreslogs lägsta garantinivån till 1,87 gånger prisbasbeloppet (68 068 kr med 1998 års prisbasbelopp). För pensionärer med låg inkomstgrundad pension skulle garantipensionen ge en utfyllnad, dvs. garantipensionens basnivå skulle trappas av på visst sätt i förhållande till den inkomstgrundade pensionen. Den basnivå från vilken avräkning skulle ske var i detta förslag något lägre än garantipensionens maximala belopp (dvs. än lägsta garantinivån). För en ensamstående pensionär skulle basnivån 2,0 gånger prisbasbeloppet reduceras med ett belopp motsvarande 75 % av den inkomstgrundade pensionen upp till 2,0 gånger prisbasbeloppet och med ett belopp motsvarande 50 % av pensionsdelar överstigande denna nivå. För gift pensionär avräknades på motsvarande sätt basnivån 1,77 gånger prisbasbeloppet med ett belopp motsvarande 75 % respektive 50 % av den inkomstgrundade pensionen upp till respektive överstigande nivån 1,77 gånger prisbasbeloppet. Garanti-

pensionen skulle därmed vara helt bortreducerad för en ensamstående pensionär vid en inkomstgrundad pension på 3,0 gånger prisbasbeloppet (109 200 kr) och för en gift pensionär vid 2,655 gånger prisbasbeloppet (96 642 kr).

I Ds 1997:66 föreslogs en något annorlunda konstruktion av garantipensionen för de pensionärer som omfattas av det reformerade regelsystemet för inkomstgrundad ålderspension, dvs. för personer födda år 1938 eller senare. Motivet till det nya förslaget var att öka möjligheterna för personer med starkare anknytning till arbetsmarknaden att förbättra sin pension genom ökad livsinkomst. De lägre marginaleffekterna i den modifierade garantipensionsmodellen beräknades gynna bl.a. personer som varit deltidsarbetande.

Förslaget i Ds 1997:66 avvek från det i princippropositionen både vad gäller maximal garantipensionsnivå och avräkningsprocent. Den basnivå från vilken avräkning av garantipensionen skulle göras motsvarade i Ds 1997:66 den maximala garantipensionsnivån (fortsättningsvis används uttrycket basnivå). Basnivån föreslogs vara 2,13 gånger prisbasbeloppet för en ensamstående och 1,90 gånger prisbasbeloppet för en gift pensionär (77 532 kr respektive 69 160 kr med 1998 års prisbasbelopp). Basnivån skulle trappas av med ett belopp motsvarande 100 %, dvs. krona för krona, av inkomstgrundad pension upp till 1,45 gånger prisbasbeloppet för en ensamstående och 1,28 gånger prisbasbeloppet för en gift pensionär. För inkomstdelar därutöver skulle avtrappning ske med 42 %.

I det förslag till garantipensionsmodell som regeringen nu lämnar i avsnitt 7 har ytterligare modifieringar gjorts. Förslaget har utarbetats i samråd med Genomförandegruppen.

Den övergångsvisa garantipensionen

Vid samma tidpunkt som garantipension införs för mellangenerationen och senare födelseårgångar skall enligt princippropositionen en särskild övergångsvis garantipension införas för äldre årgångar. Syftet härmed är att alla pensionärer i beskattningshänseende skall likabehandlas med löntagare. Den övergångsvisa garantipensionen skall konstrueras på ett sådant sätt att i princip ingen pensionär får ett lägre nettoutfall än med nuvarande regler.

Den fortsatta beredningen har visat att ytterligare utredningsarbete krävs vad gäller utformningen av den övergångsvisa garantipensionen. Regeringen beslutade därför den 18 december 1997 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till konstruktion av övergångsvis garantipension (dir. 1997:149). Utredningen skall vara slutförd senast den 31 januari 1999.

Bostadstillägg

I grundskyddet ingår också bostadstillägg till pensionärer, som är en inkomstprövad förmån. Reglerna för inkomstprövningen måste anpassas till det nya grundskyddssystemet. En särskild utredare har i uppdrag att göra en översyn av systemet för inkomstprövning av bostadstillägg till

pensionärer m.m., vari bl.a. ingår att anpassa reglerna till det reformerade ålderspensionssystemet (dir. 1997:150). Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 mars 1999.

Prop. 1997/98:152

5 Allmänna överväganden

5.1 Inledning

Grunden för den enskildes pensionsskydd skall, såsom uttalats i princippropositionen, även i framtiden vara ett obligatoriskt offentligt system. Det allmänna pensionssystemet skall även fortsättningsvis omfatta såväl ett grundskydd, dvs. ett ekonomiskt skydd för dem som haft inga eller låga förvärvsinkomster, som ett standardskydd som ger förmåner som baseras på hur stora förvärvsinkomsterna varit under yrkeslivet. Genom att en motsvarighet till folkpensioneringen bibehålls erhåller personer som av olika skäl inte har tjänat in någon eller bara en begränsad inkomstgrundad pension en garanterad lägsta pensionsnivå som är oberoende av förvärvsarbete och avgiftsbetalning. Det är angeläget att alla garanteras en rimlig ålderspensionsnivå.

De utgångspunkter som Pensionsarbetsgruppen hade vid utformningen av sitt förslag till ett nytt grundtrygghetssystem har varit vägledande även under den fortsatta beredningen. En av dessa utgångspunkter har varit att pensionerna även fortsatt skall ge alla en god grundtrygghet på åtminstone samma nivå som i dag. En annan strävan har varit att bygga in drivkrafter till förvärvsarbete genom att begränsa marginaleffekterna för det stora flertalet personer med en längre anknytning till arbetsmarknaden. Ytterligare en utgångspunkt har varit att pensionärer fortsättningsvis inte bör särbehandlas i skattehänseende. Samtidigt måste kostnaderna för grundskyddet hållas inom samhällsekonomiskt rimliga ramar.

Ambitionen vid utformningen av den i denna proposition föreslagna garantipensionsmodellen har varit att öka möjligheterna för personer med något starkare anknytning till arbetsmarknaden att förbättra sin pension genom ökad livsinkomst, trots att de har rätt till viss garantipension. De som varit deltidsarbetande kommer, med här föreslagen garantipensionsmodell, i stor utsträckning att gynnas av de lägre marginaleffekterna. Därtill är den föreslagna modifierade modellen i stort sett generösare än det nuvarande pensionssystemets grundskydd vad beträffar den faktiska pensionens nivå. Den modifierade modellen är, för dem utan annan inkomst än garantipension, även generösare än den garantipensionsmodell som föreslogs i princippropositionen.

Regeringens förslag: Garantipension skall kunna erhållas av personer födda år 1938 eller senare. Garantipensionen skall för dem ersätta nuvarande grundskydd när det gäller folkpension i form av ålderspension till den del denna inte beräknats med anledning av arbete. Garantipensionen skall också ersätta pensionstillskott och särskilt grundavdrag med anledning av ålderspension. Garantipension skall kunna erhållas fr.o.m. 65 års ålder. Pensionen skall administreras av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Garantipensionen och kostnaderna för administration av denna skall finansieras av statsmedel.

Promemorians förslag: Förslagen i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Många remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. *Sveriges Pensionärs Riksförbund* anser att det från allmän välfärdssynpunkt är angeläget att det finns ett grundskydd för alla ålderspensionärer i linje med förslaget om garantipension och tillstyrker i princip de förslag som framförs i Ds 1997:66.

Några remissinstanser är kritiska till förslaget att garantipension skall kunna erhållas först fr.o.m. 65 års ålder. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och *Sveriges Pensionärsförbund* menar att det jämfört med nuvarande regler om uttag av folkpension och pensionstillskott är en klar försämring att garantipension skall kunna erhållas först fr.o.m. 65 års ålder. *Sveriges akademikers centralorganisation* och *Privattjänstemannakartellen (PTK)* hävdar att individen själv bör få avgöra tidpunkten för uttaget av garantipensionen. PTK bedömer att utvecklingen mot en rörligare pensionsålder kommer att fortsätta och anser därför att begränsningen att garantipensionen inte skall utges före 65 års ålder bör tas bort. Eftersom pensionsreformen i övrigt ger den enskilde möjlighet att disponera sin pension fr.o.m. 61 års ålder är det enligt PTK:s mening rimligt att även garantipensionen utges från denna tidpunkt. Detsamma anför *Sveriges Pensionärsförbund* som, liksom *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Offentliganställdas Förhandlingsråd*, föreslår att garantipensionen, vid tidigt uttag, skall minskas med 0,5 % för varje månad som återstår till den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. *Sveriges Pensionärsförbund* förordar vidare att utgångspunkten vid bedömning av bostadstillägg och andra ersättningar, vid tidigt uttag av garantipension, bör vara en oducerad sådan pension. TCO och *Offentliganställdas Förhandlingsråd* anför att förslaget att garantipension skall kunna erhållas först fr.o.m. 65 års ålder innebär en förmyndarmentalitet som inte borde finnas i ett nytt pensionssystem och att det minskar flexibiliteten i systemet. Sammantaget med den omständigheten att det med nuvarande förslag inte längre är möjligt att göra tidsbegränsade uttag av pension från premiepensionssystemet innebär förslaget enligt TCO och *Offentliganställdas Förhandlingsråd* en stor inskränkning i den enskildes möjlighet att själv välja pensionsålder, vilket gör det nödvändigt att behålla dagens delpensionssystem. Vidare vänder sig TCO och Offent-

liganställdas Förhandlingsråd mot ett av de motiv som anförs i promemorian för att begränsa uttaget av garantipensionen till 65 års ålder – att denna tidpunkt sammanfaller med tidpunkten för övergång från förtidspension till ålderspension – och menar att en generell regel i det allmänna pensionssystemet inte skall styras av regler i förtidspensionssystemet, utan den kopplingen måste redas ut i förtidspensionssystemet. *Försäkringskassan i Lycksele* anser det olyckligt att personer som har ingen eller låg inkomstgrundad pension saknar reella möjligheter att ta ut sin ålderspension före 65 års ålder och anför att enhetliga regler om rörlig pensionsålder bör gälla inom det reformerade ålderspensionssystemet. *Västmanlands läns allmänna försäkringskassa* framhåller att förslaget i realiteten innebär att pensionsåldern inte är rörlig för en stor del av de blivande pensionärerna.

Sveriges Pensionärsförbund anför att det inte framgår av Ds 1997:66 vilka regler som skall gälla om den som är berättigad till garantipension väntar med uttag av denna pension till efter 65 års ålder.

Riksförsäkringsverket anför att verket i och för sig är positivt till promemorians förslag till utformning av garantipensionen men påpekar att den modell till tudelad garantipension som skisseras i promemorian har väsentliga fördelar i förhållande till huvudalternativet. Verket förordar därför att en analys av de ekonomiska konsekvenserna av den tudelade garantipensionen görs. *Malmöhus läns allmänna försäkringskassa* förordar den tudelade garantipensionsmodellen framför det i promemorian föreslagna huvudalternativet. *Kristianstads läns allmänna försäkringskassa* betonar vikten av en fortsatt diskussion om tudelad garantipension.

Skälen för regeringens förslag: I det nuvarande allmänna ålderspensionssystemet utgörs grundskyddet av folkpensioneringen inklusive de särskilda folkpensionsförmånerna samt pensionstillskottet och det särskilda grundavdraget medan pensionsförmåner grundade på förvärvsinkomster erhålls genom tilläggs pensioneringen (ATP). Pensionsgrundande för tilläggs pension i form av ålderspension är inkomsten till den del den överstiger det förhöjda basbeloppet för året och uppgår till högst 7,5 gånger detta basbelopp. Ålderspension från ATP-systemet ger således inte något pensionskydd för inkomster under ett basbelopp utan detta skydd utgörs i stället av folkpensionen.

I den samtidigt med denna proposition avlämnade propositionen 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m. föreslår vi att hela livsinkomsten skall ligga till grund för den inkomstgrundade ålderspensionen. En konsekvens av denna livsinkomstprincip är att inkomstgrundad pension kommer att tjänas in från i princip den första kronan av varje års inkomst. Innebörden härav kan i en viss mening sägas vara att dagens folk- och ATP-pensionering med det reformerade ålderspensionssystemet slås ihop. I ett sådant system bör grundskyddet inte utformas med en folkpension i botten som ger i princip alla ett fullt pensionsskydd för inkomster under en viss nivå. En sådan konstruktion skulle få till följd att dessa inkomster skulle kompenseras dubbelt i pensionshänseende och är därför av kostnadsskäl utesluten. Folkpensioneringen i nuvarande utformning kan på grund av det anförda inte följa med in i det reformerade pensionssystemet för att där utgöra ett grundskydd för dem som fått sin pension beräknad helt eller delvis enligt reformerade

regler. Det reformerade systemet för inkomstgrundad pension får således till följd att också folkpensioneringen måste förändras.

För att samspelet mellan grundskyddet och systemet för inkomstrelaterad pension skall få rimliga konsekvenser, bör grundskyddet framöver konstrueras så att det ger en utfyllnad över den inkomstrelaterade pensionen till en viss garanterad nivå, dvs. att grundskyddet bör ge mer ju lägre inkomster i övrigt som en person har. Grundskyddet skulle därmed i viss mån utformas enligt principerna för dagens pensionstillskott.

Vi menar alltså att grundtryggheten bör utgöras av en grundpension, tekniskt utformad som en garantipension, som ger en utfyllnad till de pensionärer som har låga inkomster i övrigt. Denna grundpension i form av en garanterad pensionsnivå skall således trappas av mot vissa andra pensionsinkomster. Eftersom en av utgångspunkterna vid utformningen av grundskyddet inom det reformerade ålderspensionssystemet varit att pensionärer fortsättningsvis inte skall särbehandlas i skattehänseende bör garantipensionen vara skattepliktig enligt samma regler som för förvärvsinkomster, liksom inkomstrelaterad pension.

Regeringen föreslår således att dagens grundskydd – folkpension till den del denna grundas enbart på bosättning, pensionstillskott och särskilt grundavdrag – i det reformerade ålderspensionssystemet ersätts av garantipension. Pensionsinkomster kommer därmed att bli beskattade enligt samma regler som förvärvsinkomster. Folkpension som grundas på arbete kommer att för framtiden ersättas av inkomstgrundad ålderspension som skall räknas på inkomsten från första kronan.

Folkpension utges till samtliga ålderspensionärer medan garantipension kommer att utges till pensionärer som helt saknar inkomstgrundad pension eller har låg sådan. Garantipensionen liksom administrationen av denna föreslås finansieras av enbart statsmedel.

Enligt riksdagens beslut om principerna för en reformering av det allmänna ålderspensionssystemet skulle reglerna om garantipension avse personer födda år 1935 eller senare medan en särskild övergångsvis garantipension skulle införas för personer som är födda år 1934 eller tidigare. De antagna riktlinjerna innebar vidare att personer födda år 1934 och tidigare inte skulle omfattas av det reformerade pensionssystemets intjänanderegler avseende inkomstgrundad ålderspension, utan dessa skulle gälla endast för födda år 1935 och senare.

I förhållande till vad som gällde vid tidpunkten för riksdagens beslut om principerna för det reformerade pensionssystemet har därefter ikraftträdandet av de reformerade pensionsreglerna senarelagts. I den ovan nämnda propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslår vi att årsklasserna 1935–1937 inte längre skall omfattas av de reformerade intjänanderegler. Mot bakgrund härav bör årsklasserna 1935–1937 inte heller omfattas av garantipensionen utan även dessa årsklasser bör erhålla övergångsvis garantipension. Vi föreslår således att garantipensionen skall omfatta personer födda år 1938 eller senare.

Med hänsyn till att det reformerade pensionssystemet skall inrymma stor flexibilitet skall i detta inte finnas någon allmän pensionsålder vad gäller inkomstgrundad ålderspension. Dock skall för reformerad inkomstgrundad ålderspension finnas en nedre åldersgräns, vilket innebär att sådan pension inte skall få tas ut före 61 års ålder. Med anledning av det sätt på vilket den inkomstgrundade ålderspensionens årsbelopp från fördelningssystemet beräknas blir det årliga pensionsbeloppet livsvarigt lägre ju tidigare pensionen tas ut. Motsvarande gäller även pension från premiepensionssystemet. Som närmare redovisas i avsnitt 7.5 skall garantipensionen emellertid alltid trappas av mot det belopp som den inkomstgrundade pensionen hade uppgått till om den hade tagits ut vid 65 års ålder, varför ett uttag av inkomstgrundad ålderspension före 65 års ålder kan medföra att denna pension tillsammans med garantipensionen reduceras till en nivå under den lägsta nivån för garantipensionen. Om även garantipensionen fick tas ut före 65 års ålder borde också denna reduceras, vilket skulle innebära en än större risk för att den sammanlagda pensionen hamnar på en mycket låg nivå. För att förhindra att en pensionär livsvarigt blir hänvisad till att leva på en pension långt under grundskyddets lägsta nivå bör således även för erhållande av garantipension finnas en nedre åldersgräns. I likhet med vad som uttalats i de antagna riktlinjerna och vad som föreslagits i Ds 1997:66 anser regeringen att åldersgränsen bör bestämmas till 65 år, eftersom den enskilde får anses tillhöra kategorin yrkesverksamma till dess han eller hon uppnått den nämnda åldern. En person som av någon anledning inte har möjlighet att arbeta till 65 års ålder bör få sin försörjning tryggad på annat sätt än genom garantipension, t.ex. genom förtidspension om han eller hon har långvarigt nedsatt arbetsförmåga till följd av sjukdom eller genom någon form av arbetslöshetsersättning om han eller hon är arbetslös. Vi anser att 65 år är en lämplig gräns för erhållande av garantipension även av det skälet att denna tidpunkt sammanfaller med tidpunkten för övergång från förtidspension till ålderspension.

Regeringen medger att 65-årsgränsen för erhållande av garantipension innebär att ålderspensionssystemet i denna del blir mindre flexibelt. Emellertid skall garantipensionen och kostnaderna för administrationen av denna inte såsom den inkomstgrundade pensionen finansieras med avgifter som tas ut på inkomster som ligger till grund för pensionsförmånerna, utan av statsmedel. Garantipensionen är således inte kopplad till den pensionsberättigades inkomster respektive till avgiftsinbetalning och är inte försäkringsmässig, utan skall ses endast som en utfyllnad till den inkomstrelaterade ålderspensionen för att garantera en viss lägsta nivå. Med hänsyn härtill är det inte självklart att den enskilde utan inskränkningar skall få förfoga över den garantipension han eller hon är berättigad till och själv bestämma från vilken tidpunkt han eller hon vill disponera garantipensionen. Garantipensionen är ett rent grundskydd, till skillnad från folkpension som förutom att den är en del av dagens grundskydd också till stor del är att betrakta som en kompensation för att inkomst av förvärvsarbete inte är pensionsgrundande för ATP i den mån den inte överstiger det förhöjda basbeloppet. Övervägande skäl talar därför för att det bör finnas en nedre åldersgräns för erhållande av garantipension vilken, av skäl som angetts ovan, bör bestämmas till 65 år.

Eftersom garantipensionen är avsedd endast som en utfyllnad till inkomstrelaterad ålderspension saknas skäl att kompensera den som väntar med att ta ut garantipension till efter 65 års ålder. Några regler som innebär att garantipensionen ökar vid uttag efter 65 års ålder föreslår vi därför inte.

Garantipensionen bör, liksom inkomstgrundad ålderspension från fördelningssystemet, handläggas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. För den som har rätt till båda dessa typer av pension skall de vid uttag behandlas som en enhet (se avsnitt 8.1 och 8.2).

Som framgår av avsnitt 6 föreslår vi i denna proposition att det, i likhet med vad som idag gäller för folkpensionen, skall krävas 40 års försäkringstid för rätt till oavkortad garantipension. Eftersom försäkringstid huvudsakligen avser tid då den enskilde är bosatt i Sverige innebär kravet emellertid att personer som har flyttat till Sverige i högre ålder inte omfattas av ett grundskydd motsvarande de föreslagna basnivåerna (se avsnitt 7.2). Mot bakgrund härav redovisades i Ds 1997:66 en skiss till en alternativ konstruktion av garantipensionen, innebärande en tudelning av denna pension. Den alternativa garantipensionsmodellen har diskuterats under beredningen som en möjlighet att tillgodose ett önskemål om att även personer med endast kort anknytningstid till Sverige skall få sin försörjning tryggad genom det allmänna ålderspensionssystemets försorg samtidigt som totalkostnaderna för garantipensionsystemets hålls inom uppställda ramar.

Tudelningen av garantipensionen skulle innebära uppdelning i en del som tillgodoser önskemålet om att ge utbyte i form av högre pension även för den som har tjänat in förhållandevis låg inkomstgrundad pension och i en del som tillgodoser kravet på att pensionärer bosatta i Sverige skall ha rätt till en viss minsta pension. Den först nämnda delen, i fortsättningen kallad allmänt pensionstillägg, skulle beräknas utifrån intjänad inkomstgrundad pension som ett tillägg till denna pension i de intervall där det finns anledning till sådan förstärkning. Detta tillägg skulle kunna kvotdelsberäknas, förslagsvis med utgångspunkt från antal år med pensionsgrundande inkomst. Därtill skulle kunna finnas en kvalifikationsregel för att överhuvudtaget vara berättigad till sådant tillägg, exempelvis ett krav på minst 25 år med pensionsgrundande inkomst. Den andra delen av garantipensionen, "minstapensionen", skulle innebära en utfyllnad till samtliga personer över en viss ålder som är bosatta i Sverige och som inte i Sverige eller i annat land hade tjänat in en sammanlagd inkomstgrundad pension uppgående till en viss minsta nivå. Denna utfyllnad som, såvitt avser dem med låg eller ingen inkomstgrundad pension, skulle utgöra en relativt stor del av garantipensionen enligt antagna riktlinjer, skulle betalas ut endast till pensionärer bosatta i Sverige. Utfyllnaden skulle utges även till pensionärer med kort anknytningstid till Sverige.

Av beredningstekniska skäl lämnades i Ds 1997:66 inget förslag rörande en tudelad garantipension. Den redovisade modellen är tilltalande av flera skäl, bl.a. ur den aspekten att många äldre invandrare, som idag är hänvisade till socialtjänsten på grund av att deras sammanlagda pensionsförmåner inte räcker till en godtagbar försörjning, genom en tudelad garantipension skulle bli garanterade en ålderspension som ger en försörjning på en basnivå. De ekonomiska effekter som en tudelad garantipension skulle få är emellertid svåra att överblicka, särskilt i ett internationellt perspektiv. Den beskrivna modellen skulle innebära delvis minskade kostnader såvitt avser den del som förs över till "minstapensionen", eftersom dels avräkning skulle få ske mot såväl svensk som utländsk pension, dels export inte skulle behöva ske. Å andra sidan skulle oavkortad förmån utges till den som är bosatt i Sverige vilket skulle innebära att även den med förhållandevis kort anknytningstid till Sverige skulle få ett oavkortat tillägg. Det senare skulle innebära en kostnadsökning. Beträffande det allmänna pensionstillägget skulle gälla samma villkor som för icke tudelad garantipension.

Osäkerheten i fråga om konsekvenserna av en tudelad garantipension av ovan presenterad modell gör att regeringen vid en samlad bedömning finner att en sådan garantipension för närvarande inte bör införas. Vi lämnar därför inte i denna proposition något förslag rörande en sådan utformning av garantipensionen. Enligt regeringens uppfattning är det dock viktigt att hitta en lösning som innebär att den grupp äldre invandrare som har kort anknytningstid till Sverige inte blir hänvisade till socialtjänsten för sin försörjning. En särskild utredare har fått i uppdrag att göra en översyn av vissa frågor rörande socialtjänstlagen (1980:620) och socialtjänstens uppgifter (dir. 1997:109). Utredaren skall bl.a. analysera sambandet mellan socialbidraget och övriga trygghetssystem utifrån de olika övergripande förändringar som skett i samhället under 1990-talet, särskilt när det gäller de statliga transfereringssystemen. Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 1999. Såsom anges i propositionen 1997/98:113 om nationell handlingsplan för äldrepolitiken bör i utredarens uppdrag också ingå att utreda frågan om ekonomisk trygghet för vissa äldre invandrare.

Regeringens förslag: Bestämmelserna om garantipension skall tas in i en särskild lag.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser uttalar sig inte i frågan. *Statens löne- och pensionsverk* ställer sig bakom förslaget.

Försäkringskassaförbundet anser att reglerna för garantipension bör inordnas i det totala regelsystemet och inte utformas som en särskild lag. Samordning av bestämmelserna bör enligt förbundet ske enligt den modell som föreslagits i betänkandet En lag om socialförsäkringar (SOU 1997:72). *Västmanlands läns allmänna försäkringskassa* framhåller att tendensen är att lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) är på väg att utarmas och ersättas med ett komplicerat nätverk av lagar inom pensionsområdet, eftersom det i Ds 1997:66 föreslås att garantipensionen skall regleras i en särskild lag och det tidigare föreslagits flera nya lagar för det nya pensionssystemet. Försäkringskassan uttrycker farhågor för att detta medför att det blir svårare att överblicka regelverket för de försäkrade men också för försäkringskassans handläggare.

Skälen för regeringens förslag: Pensionsrätt avseende inkomstgrundad ålderspension enligt reformerade regler skall tillgodoräknas den enskilde på grundval av de inkomster och pensionsgrundande belopp han eller hon har haft under sitt förvärvsverksamma liv medan, som kommer att redovisas i det följande, rätt till garantipension grundas på försäkringstid. Den inkomstgrundade ålderspensionen skall i sin helhet finansieras med de avgifter som tas ut på inkomster och pensionsgrundande belopp som ligger till grund för pensionsförmånerna. Garantipensionen och kostnaderna för administrationen av denna skall finansieras av statsmedel. Med hänsyn till bl.a. olikheterna mellan de två typerna av ålderspension vad gäller såväl intjänande som finansiering föreslår vi att bestämmelserna om garantipension tas in i en särskild lag.

Den lag som föreslås i denna proposition bör dock framöver, då utformningen av den särskilda övergångsvisa garantipensionen utretts, avse även den pensionen.

6.1 Försäkringstid

Regeringens förslag: Garantipension skall vara beroende av försäkringstid. För rätt till oreducerad garantipension skall krävas 40 års försäkringstid. Vid kortare försäkringstid skall garantipensionen reduceras proportionellt.

Som försäkringstid för garantipension skall tillgodoräknas

– tid då en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481), dock inte tid efter utflyttning,

– tid före folkbokföring när den som senare folkbokförs här oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha sökt uppehållstillstånd här,

– beträffande flyktingar och andra skyddsbehövande som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige, viss andelsberäknad tid av bosättningsstid i tidigare hemland (dock inte tid som berättigar till pension från hemlandet),

– tid när en svensk medborgare har arbetat utomlands för Svenska kyrkan, annat svenskt trossamfund eller ett organ som är knutet till ett sådant samfund, eller en svensk biståndsorganisation, dock längst för en tid om tre år i följd och endast under förutsättning att den enskilde inte för samma tid tjänat in viss pension enligt det andra landets lagstiftning. Även för medföljande make, eller den som i detta avseende likställs med make, skall motsvarande tid tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension.

För tid före ikraftträdandet av lagen om garantipension skall som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas sådan tid som fått tillgodoräknas som bosättningsstid för folkpension.

Den som omedelbart före den månad då han eller hon fyllde 65 år har haft hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension får, i stället för den tid som han eller hon skall tillgodoräknas för ålderspensionsändamål, tillgodoräkna sig samma tid som legat till grund för beräkning av förtidspensionen respektive efterlevandepensionen om detta är förmånligare. Änkor skall under vissa förutsättningar vid beräkning av försäkringstid för garantipension ha möjlighet att utgå från makens försäkringstid om det är mer fördelaktigt.

En justering görs i lagen (1962:381) om allmän försäkring i fråga om tillgodoräknande av bosättningsstid i tidigare hemland för flyktingar och andra skyddsbehövande med verkan fr.o.m. år 1999.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Pensionärernas*

Riksorganisation tillstyrker förslaget. *Riksskatteverket (RSV)* påpekar att folkbokföringsregistren inte har de uppgifter som i vissa fall behövs vid beräkning av försäkringstid i samband med inflyttning till och utflyttning från Sverige.

Svenska Missionsrådet bedömer det som positivt att missionärer och biståndsarbetare anges som en egen grupp med egen särbestämmelse. Missionsrådet är emellertid kritiskt till tidsgränsen om tre år och hänvisar till betänkandet (SOU 1997:72) En lag om socialförsäkringar och förslaget däri till en ny socialförsäkringslag, i vilket just en sådan tidsgräns frångås. Remissinstansen bedömer det som angeläget att samma villkor i det här avseendet gäller för olika delar av socialförsäkringssystemet. *Forum Syd* anför liknande synpunkter och framhåller att det i ovan nämnda betänkande föreslås att de bosättningsbaserade förmånerna skall vara kopplade till ett begrepp om ”väsentlig anknytning till Sverige” och att den nuvarande treårsgränsen skall slopas. *Forum Syd* påpekar också att det är oerhört betydelsefullt för biståndsarbetare och missionärer att få del av garantipensionen och att denna rätt följer individens kontraktstid. Även *Riksförbundet PensionärsGemenskap* förespråkar att den ifrågasatta treårsgränsen utsträcks till fyra–sex år för att bättre stämma överens med kontrakts- eller arbetsperioderna hos de flesta organisationer.

Sveriges Pensionärsförbund anser det orättvist att bara missionärer och biståndsarbetare men inte de som är anställda i svenska företag och arbetar utomlands får tillgodoräkna sig tid utomlands som försäkringstid. Förbundet menar att det inte finns någon rimlig förklaring till varför inte sistnämnda grupp skulle få samma förmån. *Föreningen svenskar i världen* framför liknande synpunkter.

Bohusläns allmänna försäkringskassa är positivt inställd till att enkla och tydliga regler beträffande vad som räknas som försäkringstid eftersträvas och att vissa nu gällande udda regler slopas i det nya pensionsystemet. Försäkringskassan förespråkar emellertid att reglerna om tillgodoräkning av försäkringstid renodlas ytterligare. Enligt försäkringskassan bör som försäkringstid räknas endast tid då en person varit folkbokförd i Sverige, med undantag vid utflyttning till utlandet för tid efter utresan om personen i fråga skall avregistreras som utflyttad från Sverige. Dessutom bör, enligt försäkringskassan, flyktingar som beviljas asyl i Sverige som idag få tillgodoräkna sig tid i sitt tidigare hemland.

Malmöhus läns allmänna försäkringskassa påpekar att den nuvarande bestämmelsen som ger bl.a. flyktingar rätt att tillgodoräkna sig viss tid i hemlandet som bosättningsstid för folkpension är otydlig i vissa avseenden. Försäkringskassan anser därför att, eftersom bestämmelsen föreslås överföras i princip oförändrad till lagen om garantipension, de oklarheter som råder bör undanröjas.

Skälen för regeringens förslag: Som angetts i avsnitt 4 beräknas folkpension antingen i förhållande till tid för bosättning i Sverige eller i relation till antalet år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng. Den regel som ger det för den pensionsberättigade mest förmånliga resultatet skall tillämpas. Dessa regler gäller på samma villkor för svenska och utländska medborgare.

De nuvarande reglerna trädde i kraft den 1 januari 1993, sedan det inför ikraftträdandet av avtalet om ett Europeiskt ekonomiskt samarbete, EES-avtalet, och anpassningen till regelverket inom EG konstaterats att de svenska reglerna för folkpension, såsom de då var utformade, stod i strid med principerna bakom EG-förordningen (EEG) nr 1408/71 om

tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen (förordningen presenteras närmare i avsnitt 9.3).

Ett närmande av de före år 1993 gällande reglerna för den svenska folkpensioneringen till regelverket inom EG skulle ha betytt att de då gällande kvalifikationsreglerna om viss tids bosättning i Sverige för utlänningar hade fått avskaffas i fråga om personer som omfattas av förordningen (EEG) nr 1408/71. Dessa skulle alltså ha fått rätt till oreducerad folkpension direkt fr.o.m. bosättning här, om andra förutsättningar för pensionsrätt då varit uppfyllda. Vidare skulle en anpassning av angivet slag ha inneburit att de dåvarande begränsningarna beträffande möjligheterna till export av folkpension skulle ha fått upphävas. Detta skulle ha lett till att den som en gång beviljats folkpension skulle haft rätt att exportera hela pensionen vid flyttning till annat EU-land. Dessutom skulle alla som är medborgare i något EES-land och bosatta inom EES-området ha varit berättigade till oreducerad svensk folkpension under förutsättning att de någon gång under livet varit bosatta i Sverige.

Av det ovan anförda framgår att en tillämpning av EG-förordningen (EEG) nr 1408/71 skulle, om reglerna för folkpensioneringen inte ändrats, ha lett till mycket långtgående åtaganden för Sveriges räkning och till resultat som knappast kan anses som acceptabla. De intjänanderegler som idag gäller för folkpensioneringen tillkom således i syfte att undvika dessa konsekvenser samtidigt som en anpassning till principerna bakom EG:s regelsystem kom till stånd.

Vad gäller hur reglerna om rätt till garantipension bör vara utformade är det av vikt att systemet är anpassat till att många människor numera förvärvar rätt till pension i mer än ett land. Detta är påkallat i en tid med ökad rörlighet över nationsgränserna för att undvika dubbelförsäkring och allt fler fall av sammanfallande pensionsförmåner från flera länder. Vi anser mot bakgrund härav att det även för garantipensionen bör gälla särskilda regler för rätt till oreducerad sådan pension. Med hänsyn till att dessa regler måste stämma överens med EG:s regelsystem, och i syfte att undvika sådana konsekvenser och oacceptabla resultat som redogjorts för ovan, bör reglerna för garantipensionen i huvudsak motsvara de regler som nu gäller för folkpension.

Vi föreslår med hänsyn till det anförda att rätt till garantipension skall grundas på bosättning i Sverige. Men detta skall utgöra den enda metoden för beräkning av rätt till garantipension. Någon motsvarighet till nuvarande 30-delsberäkning i relation till år med pensionspoäng föreslår vi inte skall finnas inom ramen för det reformerade pensionssystemet, eftersom inkomstgrundad pension skall kunna intjänas från första kronans inkomst varje år och pensionsrätten inte på samma sätt som dagens tilläggspension blir knuten till vissa bestämda år.

Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna för det reformerade pensionssystemet skall det för rätt till oreducerad garantipension i princip krävas 40 års bosättning i Sverige mellan 16 och 65 års ålder. Regeringen är av samma uppfattning såvitt gäller kravet på 40 års bosättning i Sverige. Det bör krävas en lång tids anknytning till Sverige för att få rätt till oreducerad garantipension och 40 år är enligt vår uppfattning en rimlig avvägning i fråga om hur lång tids anknytning som bör krävas. Vid kor-

tare tid för bosättning i Sverige bör garantipensionen reduceras proportionellt. Vi föreslår alltså att det för rätt till oreducerad garantipension skall krävas 40 års bosättning i Sverige och att garantipensionen vid kortare tids anknytning skall reduceras proportionellt.

Bestämmelser om tid som enligt nuvarande regler får tillgodoräknas som bosättningstid för folkpension återfinns i 5 kap. 6 och 7 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Dessa regler redovisas till viss del nedan.

Det är inte enbart år då den pensionsberättigade faktiskt har bott i Sverige som enligt nuvarande regler får tillgodoräknas som bosättningstid. Begreppet bosättningstid kan därför i viss utsträckning sägas vara missvisande. Till stora delar föreslår vi att de nuvarande reglerna för tillgodoräknande av bosättningstid förs över till en lag om garantipension. För framtiden har det emellertid övervägts om begreppet bosättningstid inte borde ersättas av exempelvis försäkringstid, anknytningstid, tillgodoräkningstid för garantipension eller garantipensionstid för att bättre avspegla att garantipension endast skall utges till den som haft viss anknytning till Sverige. Begreppet försäkringstid torde bäst stämma överens med de internationella reglerna på området, varför vi föreslår att det begrepp som enligt nuvarande regler benämns bosättningstid såvitt gäller garantipension skall ersättas av benämningen försäkringstid.

Huvudregeln om vad som idag skall räknas som bosättningstid återfinns i 5 kap. 6 § första stycket a) AFL och innebär att som bosättningstid räknas tid då en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen. Regeln tar sikte på dem som faktiskt är bosatta i Sverige. Ett undantag gäller för diplomatisk personal om de inte är svenska medborgare eller var bosatta i Sverige innan de anställdes vid den utländska beskickningen. Vad som gäller bosättningstid i denna del bör även gälla försäkringstid för garantipension. Som sådan tid bör sålunda i huvudsak tillgodoräknas endast tid under vilken en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen. Undantag bör, liksom enligt nuvarande regler, göras vid flyttning till utlandet, för tid efter utresan om personen i fråga skall vara avregistrerad som utflyttad från Sverige. Detta undantag är motiverat av att folkbokföringen upphör först den dag då anmälan om flyttning kom in till en skattemyndighet eller en allmän försäkringskassa. Undantagsbestämmelsen syftar således till att undvika att personer som flyttar ut från Sverige får tillgodoräkna sig försäkringstid därför att de underlåtit att göra anmälan om flyttningen före utresedagen. RSV har i detta sammanhang påpekat att folkbokföringens register inte kan ge upplysning om faktisk utflyttningsdag beträffande dem som inte anmält utflyttning i tid. När skattemyndigheten får kännedom om att personen inte längre bor i Sverige avregistreras personen som utflyttad och dagen för beslut om avregistrering anges som utflyttningsdag. Den faktiska utflyttningsdagen registreras emellertid inte i efterhand. Det problem som RSV har påpekat existerar således redan idag. Även om någon åtgärd idag inte har vidtagits för att rätta till detta bör, enligt regeringens uppfattning, utgångspunkten för garantipensionen i denna del vara densamma som enligt nuvarande regler. Försäkringstid för garantipension skall följaktligen inte tillgodoräknas för tid efter det att avregistrering skulle ha skett.

Enligt nuvarande regler finns även vissa kompletterande regler som tar sikte på personer som av statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning. Sådana personer anses bosatta i Sverige under hela utsändningstiden. Regeringen har emellertid bemyndigats att undanta vissa utsända från denna regel. Bemyndigandet tillkom sedan Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete Sida framfört önskemål om att fältpersonal kontraktsanställd för arbete i biståndsland inte skulle omfattas av den aktuella bestämmelsen om bosättning. Kort därefter utfärdade regeringen en förordning enligt vilken Sida-anställda undantogs från bosättningsregeln och således, trots att de under utsändningstiden kvarstod som folkbokförda i Sverige, inte ansågs bosatta här, till följd varav de inte heller tillgodoräknades bosättningsperiod för folkpension. Förordningen avseende Sida-anställda upphörde att gälla år 1994 då det inte längre förelåg något behov av att kunna undanta denna grupp från bosättningsregeln. I det ovan nämnda betänkandet (SOU 1997:72) En lag om socialförsäkringar föreslås att möjligheten för regeringen att föreskriva undantag från bosättningsregeln tas bort eftersom den inte längre används. *Lagrådet* förutsätter att frågan aktualiseras i samband med det fortsatta arbetet med bestämmelserna om vilka som skall vara försäkrade.

Möjligheten till undantag har med hänsyn till det ovan redovisade inte någon nämnvärd praktisk betydelse. På grund härav föreslår vi i propositionen 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m. att den nuvarande bestämmelsen i AFL härom tas bort och att någon motsvarighet till bemyndigandet inte införs i lagen om inkomstgrundad ålderspension. Förslaget innebär att regeringen inte längre kommer att kunna förordna om undantag från regeln att de som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning – och deras familjemedlemmar – skall anses bosatta i Sverige under hela utsändningstiden. Denna tid kommer således alltid att tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) påpekar i sitt yttrande över departementspromemorian Reformerat pensionssystem - lag om inkomstgrundad ålderspension, m.m. (Ds 1995:41) att medföljande makar till UD-tjänstemän, till följd av regeln att de som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning – och deras familjemedlemmar – anses bosatta i Sverige under hela utsändningstiden, kommer att anses som bosatta i Sverige under utlandsvistelsen men att motsvarande inte gäller för medföljande till internationellt anställda FN-tjänstemän, vilket gör att de sistnämndas pensionsrätt är kraftigt beskuren. AMS anser att denna fråga bör beredas ytterligare med inriktning att bestämmelsen utökas till att omfatta även medföljande till FN-tjänstemän.

I propositionen om inkomstgrundad ålderspension föreslår vi, av skäl som utvecklas i den propositionen, att i stort sett alla regler om vilka personer som är försäkrade och vilka som anses bosatta i Sverige – i avvaktan på resultatet av det vidare beredningsarbetet med Utredningens om socialförsäkringens personkrets (USP) betänkande En lag om socialförsäkringar (SOU 1997:72) – överförs i princip oförändrade till det reformerade ålderspensionssystemet. Inom ramen för den nyss nämnda bered-

ningen får övervägas huruvida vad AMS anført om medföljande makar till FN-tjänstemän bör föranleda någon ändring av bestämmelserna om vem som anses bosatt i Sverige.

När det gäller den som sökt uppehållstillstånd skall idag, utöver vad som följer av tidigare nämnda huvudregel, som bosättnings tid i Sverige tillgodoräknas även tid före folkbokföring när den som senare folkbokförs här oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha sökt uppehållstillstånd här. RSV har även här erinrat om att denna tid inte kan utläsas av folkbokföringens register. Så torde dock vara fallet även idag. Möjligheterna för de grupper som bestämmelsen avser att skydda att tjäna in pensionsrätt förändras inte genom det reformerade pensionssystemet, varför vi föreslår att även denna bestämmelse förs över till reglerna om försäkringstid för garantipension.

En annan kompletterande regel som nu regleras i 5 kap. 7 § AFL, tar sikte på grupper som har haft mycket starka skäl att lämna sitt hemland och som kan antas genom flykten ha gått miste om intjänade pensionsrättigheter. Även denna regel bör enligt vår uppfattning gälla försäkringstid för garantipension. Som sådan tid bör därför, för flyktingar och andra skyddsbehövande som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige, räknas viss andelsberäknad tid av bosättnings tid i tidigare hemland, dock inte tid som berättigar till pension från hemlandet. Med bosättnings tiden i hemlandet bör likställas tillfällig fristad i annat land.

Vi föreslår att den tid i det tidigare hemlandet som i angiven situation får tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension är tiden fr.o.m. det kalenderår då personen i fråga fyllt 25 år till den tidpunkt då personen första gången kom till Sverige. Om den enskilde varit bosatt i Sverige under hela tiden från första ankomsten till Sverige t.o.m. det år då han eller hon fyllt 64 år bör hela bosättnings tiden i hemlandet fr.o.m. 25 års ålder till ankomsten till Sverige tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension. I annat fall bör göras en andelsberäkning innebärande att som försäkringstid för garantipension får en så stor andel av bosättnings tiden i det tidigare hemlandet tillgodoräknas som svarar mot förhållandet mellan å ena sidan den tid den enskilde har varit bosatt i Sverige från första ankomsten till Sverige t.o.m. det år då han eller hon fyller 64 år och å andra sidan den totala tidsrymden mellan dessa två händelser.

En viss justering har därvid gjorts i förhållande till motsvarande regel i AFL så tillvida att tillgodoräkandet för tiden i hemlandet får avse tid till tidpunkten för ankomsten till Sverige och inte året närmast före. Vidare görs också beräkningen av tiden i Sverige med utgångspunkt från dagen för den första ankomsten till landet och inte från och med ankomståret. Denna justering bör göras även i AFL. Vi föreslår därför att regeln i AFL ändras på så sätt att tillgodoräkandet för tiden i hemlandet får avse tid till tidpunkten för ankomsten till Sverige och att beräkningen av tiden i Sverige görs med utgångspunkt från dagen för den första ankomsten till landet.

Andelsberäkningen kan åskådliggöras på följande sätt. En man som omfattas av den föreslagna bestämmelsen är 35 år vid ankomsten till Sverige från hemlandet. Om han har varit bosatt i sitt hemland under hela tidsperioden fr.o.m. det år då han fyllde 25 år till den tidpunkt då han ankom till Sverige uppgår den bosättnings tid i hemlandet som han högst

får tillgodoräkna sig till tio år. För det fall han är bosatt i Sverige under hela tidsperioden från ankomsten till Sverige t.o.m. det kalenderår då han fyller 64 år – 30 år – får han som försäkringstid i Sverige tillgodoräkna sig hela bosättningstiden i hemlandet, dvs. tio år. Om han däremot under den nyss nämnda 30-årsperioden – från ankomsten till Sverige t.o.m. det kalenderår då han fyller 64 år – är bosatt i ett annat land än Sverige, t.ex. Kanada, under sex år gäller följande. De nyss nämnda sex år som han varit bosatt i Kanada utgör 1/5 av de 30 år som utgör tiden från den första ankomsten till Sverige t.o.m. det år då han fyllde 64 år. Han har således varit bosatt i Sverige under 4/5 av de 30 år som gått från det att han först ankom till Sverige t.o.m. det år han fyllde 64 år. Därmed uppgår den del av bosättningstiden i hemlandet som han får tillgodoräkna sig som försäkringstid i Sverige till 4/5 av bosättningstiden i hemlandet fr.o.m. det år han fyllde 25 år till tidpunkten för hans första ankomst till Sverige, dvs. till 4/5 av tio år. Han får följaktligen tillgodoräkna sig åtta år av bosättningstiden i hemlandet som försäkringstid i Sverige.

För att den enskilde skall få tillgodoräkna sig försäkringstid enligt den föreslagna bestämmelsen krävs att han eller hon har en viss minsta försäkringstid i Sverige före det kalenderår då han eller hon fyller 65 år. Denna minsta tid kan emellertid vara så kort som en dag. Däremot kan någon tid i hemlandet inte tillgodoräknas den enskilde med stöd av ifrågavarande regel om han eller hon kommer till Sverige första gången sedan det kalenderår då han eller hon fyller 65 år har inträtt.

En svensk medborgare som har arbetat utomlands för Svenska kyrkan, annat svenskt trossamfund eller ett organ som är knutet till ett sådant samfund, eller en svensk biståndsorganisation tillgodoräknas enligt AFL också bosättningstid, utöver vad som följer av huvudregeln om folkbokföring, för den tid han eller hon varit utsänd. För tid efter år 1992 är den utsändningstid som dessa grupper får tillgodoräkna sig som bosättnings-tid begränsad till tre år i taget. Någon motsvarande begränsning finns inte för tid före år 1993 beroende på att anställningsförhållandena för de ifrågavarande grupperna då ansågs vara sådana att de skulle drabbas oskäligt om inte all tid fick tillgodoräknas. En regel motsvarande den som idag gäller för tid efter år 1992 bör gälla för tillgodoräknande av försäkrings-tid för garantipension. Liksom för bosättningstid bör alltså en begränsning göras till tre år i följd. Vi anser att det finns visst fog för remissinstansernas kritik mot treårsgränsen och uppfattningen att regeln bör anpassas till de kontraktsperioder som vanligen gäller för ifrågavarande yrkeskategorier. Vi instämmer också i att reglerna bör vara enhetliga inom socialförsäkringens olika delar. Just med hänsyn till önskemålet om enhetlighet finner vi dock ingen anledning att nu föreslå någon ändring av regeln i detta avseende. Frågan bör i stället övervägas i samband med beredningen av förslaget till en ny socialförsäkringslag (En lag om socialförsäkringar SOU 1997:72) då en samlad översyn av reglerna för rätt till olika socialförsäkringsförmåner också får göras. Härvid får ställning tas även till frågan om missionärer och biståndsarbetare på detta sätt bör särbehandlas i förhållande till andra svenska medborgare som arbetar utomlands för svenska företag.

Det kan emellertid inte uteslutas att de ifrågavarande yrkesgrupperna under utsändningstiden tjänar in pension enligt lagstiftningen i det land

där de arbetar och att denna utländska pension utbetalas även vid bosättning i Sverige. Om denna pension såsom garantipensionen är av utfyllnadskaraktär kommer den enligt vad som föreslås i avsnitt 7.3 inte att reducera garantipensionen. De yrkesgrupper det är fråga om kommer i sådana situationer att överkompenseras. För att undvika detta bör försäkringstid enligt den aktuella bestämmelsen få tillgodoräknas endast under förutsättning att den enskilde inte för samma tid tjänat in sådan pension, av utfyllnadskaraktär, enligt det andra landets lagstiftning som betalas ut vid bosättning i Sverige. Vi föreslår därför att vid beräkning av försäkringstid skall bortses från tid för vilken den utsände, vid bosättning i Sverige, har rätt till sådan pension från det andra landet som inte reducerar garantipensionen.

Vi föreslår vidare att den aktuella bestämmelsen skall omfatta även medföljande make och den som utan att vara gift med den utsände har levt samman med denne under utsändningstiden, om de tidigare har varit gifta eller gemensamt har eller har haft barn. Däremot skall enligt vårt förslag bestämmelsen inte, till skillnad mot nu gällande bestämmelse, omfatta medföljande barn under 18 år. Anledningen till att bestämmelsen inte bör gälla medföljande barn under 18 år är följande. Försäkringstid för garantipension kan enligt förslag i denna proposition (avsnitt 6.3) endast i undantagsfall tillgodoräknas för tid före 25 års ålder, nämligen om det för samma tid har fastställts pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspension. Sådan inkomst eller sådant belopp torde inte kunna komma ifråga för denna grupp av personer. Även om ett medföljande barn över 16 år men under 18 år skulle vara förtidspensionär så krävs för pensionsgrundande belopp för förtidspension att denna pension avser tilläggspension och är antagandepoängsberäknad, dvs. beräknad under antagande att den enskilde för varje år fr.o.m. förtidspensionsfallet t.o.m. det år då han eller hon uppnår 64 års ålder har tillgodoräknats viss pensionspoäng, s.k. antagandepoäng.

De äldsta som kommer att omfattas av här föreslagen garantipension kommer vid lagstiftningens ikraftträdande år 2001 (se avsnitt 15) att vara 63 år. Större delen av den försäkringstid som dessa personer kan tillgodoräknas är således hänförlig till tid före lagens om garantipension ikraftträdande. Även för många yngre personer kommer en stor del av försäkringstiden att ha infallit före år 2001. Med anledning härav föreslår vi att övergångsbestämmelser införs, av innebörd att som försäkringstid för tid före ikraftträdandet av lagen om garantipension får tillgodoräknas sådan tid som enligt nuvarande regler fått tillgodoräknas som bosättningstid för folkpension.

Rätt till folkpension kan som tidigare nämnts förvärfvas dels genom bosättning med maximalt 40 år, dels genom år för vilka pensionspoäng för tilläggspension har tillgodoräknats, maximalt 30 år. Rätt till garantipension kommer emellertid endast att kunna förvärfvas genom bosättning och vissa andra särskilt angivna förhållanden varvid det för rätt till oavkortad pension krävs en försäkringstid om 40 år. De som när lagen om garantipension träder i kraft har bättre kvot i 30-delar än i 40-delar får därför en större avkortning i sitt grundskydd än enligt dagens system, och de kan därmed komma att få ett sämre grundskydd än de hade fått i dagens system med 30-delsberäknad folkpension. Mot denna bakgrund har under

beredningen övervägts om det finns skäl för ett särskilt skydd för dem som kommer sämre ut vid "ett 40-delsberäknat grundskydd" än vid "ett 30-delsberäknat grundskydd". Vid en samlad bedömning har regeringen emellertid funnit att behovet av en övergångsregel inte är så stort att det uppväger de problem, framför allt administrativa sådana, som skulle vara förenade med en sådan regel. Vi föreslår därför inte någon särskild övergångsregel.

Enligt nuvarande regler för folkpension i form av ålderspension finns vissa särbestämmelser för beräkning av bosättningstid för dem som omedelbart före den månad då de fyllde 65 år har haft hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension. Såväl folkpension i form av förtidspension som folkpension i form av efterlevandepension beräknas liksom folkpension i form av ålderspension i förhållande till det bästa av antalet tillgodoräknade bosättningsår eller antalet tillgodoräknade år med pensionspoäng. Bosättningstid för förtidspension tillgodoräknas dels för tiden från och med det år då den pensionsberättigade fyllde 16 år till och med året före pensionsfallet, dels för tiden därefter fram till och med det år då den pensionsberättigade uppnår 64 års ålder. Den senare perioden (den framtida bosättningstiden) beräknas endast under vissa förutsättningar och då enligt särskilda regler. Motsvarande gäller för efterlevandepension, dock att det är den avlidnes bosättningstid som beräknas. Särbestämmelserna vid tillgodoräkning av bosättningstid för den som ersätter förtidspension eller efterlevandepension med ålderspension, innebär att denne som bosättningstid, i stället för den tid som han eller hon skall tillgodoräknas för ålderspensionsändamål, får tillgodoräkna sig samma tid som legat till grund för beräkning av förtidspensionen respektive efterlevandepensionen om detta är förmånligare. Syftet med bestämmelserna är att den utgående pensionen inte skall minska på grund av ändrad andelsberäkning. En motsvarande regel bör gälla för garantipension, åtminstone tills vidare. Förtidspensionssystemet har nyligen varit föremål för utredning. Utredningens betänkanden Ohälsöförsäkringen Trygghet och aktivitet (SOU 1997:166) och Ohälsöförsäkringen Övergångsbestämmelser (SOU 1997:189) överlämnades till regeringen i slutet av år 1997 och bereds för närvarande, efter remissbehandling, inom Socialdepartementet. I mars i år överlämnade regeringen till riksdagen propositionen 1997/98:111 Reformerad förtidspension, m.m., som bl.a. innehåller förslag till riktlinjer för en reformering av reglerna om ersättning vid varaktig medicinskt grundad arbetsoförmåga och en beskrivning av den planerade fortsatta beredningen av frågan om en reformering av hela systemet för sådan ersättning. Systemet för efterlevandepension är för närvarande föremål för en särskild översyn (dir. 1996:51). Behovet av den nu föreslagna regeln får eventuellt övervägas på nytt när det står klart vilka regler som skall gälla i framtiden för förtidspension och efterlevandepension.

Kvinnor som är födda år 1944 eller tidigare och som är berättigade till änkepension enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i AFL eller som skulle ha varit berättigade till änkepension från folkpensioneringen enligt nämnda övergångsregler om de inte hade uppnått 65 års ålder när maken avled, bör vid beräkning av försäkringstid för garantipension få möjlighet att utgå från makens försäkringstid om så är

mer fördelaktigt. En motsvarighet till en sådan övergångsbestämmelse finns i dag. Det finns skäl för en sådan bestämmelse även i framtiden. Vi föreslår således att en övergångsbestämmelse med denna innebörd införs i det reformerade ålderspensionssystemet.

I AFL finns idag ytterligare ett par kompletterande regler om tillgodoräkning av bosättningstid som vi inte föreslår skall få någon motsvarighet när det gäller försäkringstid för garantipension. Detta gäller bl.a. bestämmelsen i 5 kap. 6 § första stycket d) AFL, som ger ett skydd för vissa kategorier svenska medborgare, främst sådana med låga inkomster, som arbetar utomlands för svenska arbetsgivare och under tiden utomlands inte tillgodoräknas bosättningstid i Sverige på grund av att de inte kvarstår som folkbokförda under utlandsvistelsen. Genom bestämmelsen tillgodoräknas som bosättningstid i Sverige all tid under vilken en försäkrad haft inkomst av anställning eller annat förvärvsarbete, även om årsinkomsten understiger ett basbelopp. En annan sådan regel som återfinns i 5 kap. 6 § första stycket f) syftar främst till att utgöra ett skydd för unga förtidspensionärer som studerar utomlands. Därutöver finns en bestämmelse som avser endast tid före år 1993. För garantipensionen anser regeringen att det inte föreligger behov av någon motsvarighet till nämnda bestämmelser.

Vad som nu sagts om tillgodoräkning av försäkringstid för garantipension kommer inte att fullt ut kunna tillämpas vad avser EU/EES-medborgare som arbetar i Sverige. Enligt förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen (innebörden av förordningen redovisas närmare i avsnitt 9.3) omfattas dessa personer av reglerna om svensk social trygghet även om de inte är bosatta här. Den tid de arbetar i Sverige kommer de följaktligen att få tillgodoräkna sig som försäkringstid, oavsett vad de svenska reglerna föreskriver i detta avseende. Motsatta situationen gäller också, dvs. den som visserligen bor i Sverige men som enligt nämnda förordning på grund av arbete omfattas av den sociala tryggheten i ett annat land, får inte samtidigt tillgodoräkna sig försäkringstid i Sverige. Motsvarande förhållande gäller även i förhållande till vissa andra länder på grund av konventionsförpliktelser.

6.2 Krav på tre års försäkringstid

Regeringens förslag: Garantipension skall utges endast till den som har tillgodoräknats en försäkringstid för garantipension om minst tre år.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Få remissinstanser har berört förslaget.

Pensionärernas Riksorganisation tillstyrker förslaget. *Sveriges Industrieförbund* förordar att den försäkringstid som en person skall ha tillgodoräknats för att vara berättigad till garantipension skall vara sex år i

stället för tre. Industriförbundet befarar att riskerna för att personer som redan gått i pension i ett annat land kan komma att uppbeta rätt till ytterligare pension i Sverige trots att han eller hon inte har varit yrkesverksam under tiden i Sverige kan förväntas bli större i takt med den ökade internationella rörligheten, och framhåller att ett sätt att minska dessa risker är att uppställa ett hårdare krav på minsta försäkringstid för att få garantipension.

Skälen för regeringens förslag: För rätt till folkpension krävs att den försäkrade antingen tillgodoräknats pensionspoäng för ATP i minst tre år eller varit bosatt i Sverige i minst tre år. Pensionsarbetsgruppen föreslog i sitt betänkande Reformerat pensionssystem (SOU 1994:20) att en motsvarighet till den senare bestämmelsen skulle införas för rätt till garantipension. I princippropositionen angavs endast att den närmare utformningen av reglerna såvitt avser försäkringstid skulle beredas vidare i linje med Pensionsarbetsgruppens förslag.

En minimiregel är nödvändig för att inte obetydlig anknytning till Sverige skall ge rätt till garantipension. En beloppsregel är därvid olämplig eftersom en sådan skulle innebära att den som har relativt hög inkomstgrundad pension men mindre än 3,073 gånger prisbasbeloppet (den nivå då garantipensionen – för en ogift person – är bortreducerad med den utformning av garantipensionen som föreslås i denna proposition) inte skulle få någon garantipension. Garantipensionen skulle nämligen i ett sådant fall kunna bli så liten att den inte skulle betalas ut om en beloppsregel infördes. Den angivna gränsen om 3,073 gånger prisbasbeloppet för när garantipension skall kunna utges skulle då i praktiken bli lägre.

Någon beloppsregel bör med hänsyn till det anförda alltså inte införas, utan som kvalifikationsregel bör gälla att garantipension utges endast till den som kan tillgodoräknas en viss minsta försäkringstid för garantipension. Regeringen anser att denna tid i likhet med vad som gäller för folkpension och i enlighet med vad som föreslogs av Pensionsarbetsgruppen bör bestämmas till tre år. Vi anser att det finns visst fog för de farhågor som Industriförbundet gett uttryck för. En längre försäkringstid än tre år skulle emellertid inte få någon effekt inom EU/EES-området, eftersom de som omfattas av förordningen (EEG) nr 1408/71 till följd av den s.k. sammanläggningsprincipen i nämnda förordning kommer att som kvalifikationstid få tillgodoräkna sig även försäkringstider som har fullgjorts i andra EU/EES-länder. För att sammanläggning skall kunna ske krävs dock i vart fall en försäkringstid om ett år i Sverige. I samband med beredningen av förslaget till ny socialförsäkringslag (SOU 1997:72 En lag om socialförsäkringar) kan dock komma att övervägas huruvida kravet på en viss minsta försäkringstid bör sättas högre än tre år.

Mot bakgrund av det ovanstående föreslår vi att det för rätt till garantipension införs en regel om att sådan pension skall utges endast till den som har tillgodoräknats en försäkringstid om minst tre år.

Regeringens förslag: Den tid som försäkringstid kan avse förläggs i intervallet 25–64 år. Som intjänandetid skall dock få räknas även tid mellan 16 och 24 års ålder om pensionsgrundad inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspension då har tillgodoräknats med minst ett inkomstbasbelopp per år. Den sammanlagda försäkringstiden för garantipension skall sättas ned till närmaste hela antal år.

Promemorians förslag: Förslagen i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslagen.

Bohusläns allmänna försäkringskassa, Göteborgs allmänna försäkringskassa och Pensionärernas Riksorganisation tillstyrker förslagen.

Sveriges Pensionärsförbund anser att det tidsintervall som nu gäller vid beräkning av bosättningstid – att därvid bortses från tid före det år då den pensionsberättigade uppnått 16 års ålder och tid efter det år då han eller hon fyllt 64 år – är relevant och att det bör tillämpas även för garantipension. Förbundet framhåller att promemorians förslag innebär att man inte får tappa ett enda år mellan 25 och 64 års ålder såvitt man inte tjänat in pensionsgrundande inkomst under tidigare år.

Med hänvisning till uttalandena i riktlinjerna att det nya pensionssystemet skall inrymma stor flexibilitet vad gäller valet av pensionsålder och ge drivkrafter till förvärvsarbete betonar *Riksrevisionsverket (RRV)* att det bör övervägas om arbete efter 65 år skall ge rätt till försäkringstid, eftersom garantipensionen har konstruerats för att ge större drivkraft till arbete än vad som finns i det nuvarande pensionssystemet. RRV framhåller att en person som förvärvsarbetar efter fyllda 65 år i så fall kan tjäna in försäkringstid så att han eller hon kan erhålla oreducerad garantipension.

Vad gäller kravet på att pensionsgrundad inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspension skall ha tillgodoräknats med minst ett inkomstbasbelopp per år för att även tid mellan 16 och 24 års ålder skall få tillgodoräknas som intjänandetid förespråkar *Industriförbundet* att kravet redan från början, av statsfinansiella skäl och för att säkra långsiktig stabilitet, bör skärpas till att omfatta minst två inkomstbasbelopp per år. *Uppsala läns allmänna försäkringskassa* anser att vid bedömning av om tid mellan 16 och 24 år skall få tillgodoräknas som intjänandetid bör hänsyn tas även till år då pensionsrätt tillgodoräknats på grundval av andra fiktiva inkomster än pensionsgrundande belopp för förtidspension, t.ex. pensionsgrundande belopp för barnår.

Östergötlands läns allmänna försäkringskassa anser att, om förslaget att begränsa intjänandetiden för garantipension till intervallet 25–64 år genomförs, bör samma intjänandeperiod gälla även i fråga om förtids- och efterlevandepension.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare nämnts angavs i de av riksdagen antagna riktlinjerna för det reformerade pensionssystemet att det för rätt till oavkortad garantipension i princip skall krävas 40 års bo-

sättning i Sverige mellan 16 och 65 års ålder. Vi har i avsnitt 6.1, i likhet med vad som angavs i riktlinjerna, föreslagit att det för rätt till oreducerad garantipension skall krävas 40 års försäkringstid. Av skäl som anges i det följande finns det anledning att ånyo överväga om den tidsperiod denna försäkringstid kan avse skall vara den som angetts i de antagna riktlinjerna eller om en annan tidsperiod skall väljas.

Den huvudsakliga tanken bakom garantipensionssystemet är att tillförsäkra äldre personer bosatta i Sverige en form av minimipension under förutsättning att de före pensioneringen haft en rimlig anknytning till Sverige. Utan ett sådant system skulle många äldre hänvisas till socialtjänsten för sin försörjning på äldre dagar.

Som närmare kommer att beskrivas i avsnitt 9.3 kan garantipensionen genom EG-rätten inte begränsas till personer som är bosatta i Sverige utan måste betalas ut till alla personer som har förvärvat rätt till sådan pension, är bosatta inom EU/EES-området och omfattas av förordningen (EEG) nr 1408/71. Tills vidare gäller denna skyldighet endast personer som någon gång under sitt liv varit förvärvsverksamma i något land inom EU/EES-området. Begränsningen till förvärvsverksamma kan emellertid väntas bli avskaffad inom en inte alltför avlägsen framtid.

Viktiga inslag i garantipensionssystemet kommer således eventuellt inte att fungera inom EU/EES på det sätt som varit tänkt. Mot denna bakgrund finns det anledning att överväga om det genom en delvis annan konstruktion av reglerna för intjänande av garantipension än den som skisserats i princippropositionen är möjligt att komma närmare den huvudsakliga avsikten bakom systemet med garantipensionen.

En begränsning av den tid inom vilken garantipension kan tjänas in är ett sätt att undvika att framför allt de grupper som lever och är förvärvsverksamma utomlands och där tjänar in full pension kommer i åtnjutande av garantipension. Beroende av längden på intjänandetiden för rätt till oavkortad garantipension och vilken tidsperiod som väljs blir effekterna något olika. En kort intjänandeperiod har fördelen att den kan knytas till den förvärvsverksamma tiden i Sverige men nackdelen att även få tillgodoräknandeår ger förhållandevis hög garantipension. Motsatta förhållandet gäller för en lång intjänandetid. För det fall den möjliga intjänandetiden enligt de förslag som presenteras i det följande inte är längre än den intjänandetid som krävs för rätt till oavkortad garantipension kan det också finnas anledning att vara förhållandevis generös vid angivandet av vilka tider som skall räknas som försäkringstid.

En möjlighet att undvika ovan angivna problem som övervägts är att utesluta år under ungdomstiden från de år som berättigar till garantipension. Om försäkringstid för garantipension börjar räknas först vid exempelvis 25 års ålder kan det förhindras att en sådan exportabel pension kan tjänas in genom enbart studier i Sverige under ungdomsåren. Den främsta anledningen till den i princippropositionen föreslagna regeln om intjänande från 16 års ålder torde vara att motsvarande regel i dag gäller för intjänande av folkpension. Skillnaden mellan garantipension som endast är en ålderspension och folkpension som även omfattar förtids- och efterlevandepensioner är dock betydande. Om ungdomsåren inte gav rätt till folkpension skulle underlag för beräkning av förtidspension saknas vid invaliditet som inträffar under dessa år. Försäkringstid för garantipension

påverkar dock varken rätten till förtidspension eller rätten till efterlevandepension. Ju senare i livet den försäkringstid som skall grunda rätt till garantipension förläggs desto större torde möjligheten vara att träffa i första hand den kategori som är den huvudsakliga målgruppen för denna pension, nämligen personer som har varit bosatta i Sverige under normalt förvärvsaktiv tid. Det kan i detta sammanhang erinras om de regler som före införandet av rätten till folkpension på grundval av bosättningstid mellan 16 och 64 års ålder gällde för utländska medborgare bosatta i Sverige. Dessa fick rätt till full svensk folkpension i form av ålderspension under förutsättning att de varit bosatta i Sverige minst tio år från 16 års ålder varav minst fem omedelbart före ansökan om ålderspension.

En nackdel med att begränsa möjlig tid för tillgodoräknande av försäkringstid för garantipension till åldrarna 25–64 år, när intjänandetiden för den inkomstgrundade ålderspensionen inleds vid 16 års ålder, är emellertid att den som mellan 16 och 24 års ålder har tjänat in inkomstgrundad ålderspension kommer att få sin garantipension avtrappad mot denna pension även om tidsperioden inte kan utgöra försäkringstid för garantipensionen. Särskilt påtaglig blir effekten för den som endast får tillgodoräkna sig ett mindre antal år som försäkringstid för garantipension men som har en inkomstgrundad ålderspension intjänad under såväl dessa år som under de nio åren mellan 16 och 24 års ålder. Den tid som tillgodoräknas för garantipension kommer vid en sådan begränsning inte alltid att fullt ut korrespondera med tid under vilken den inkomstgrundade pension som trappar av garantipensionen har tjänats in. Detta gäller dock även i övrigt i relationen mellan garantipensionen och den inkomstgrundade ålderspensionen, eftersom garantipension är knuten till tillgodoräknande av försäkringstid och inte till intjänandet av inkomstgrundad ålderspension. Med ett intervall på mellan 25 och 64 år då försäkringstid kan tillgodoräknas är effekten emellertid mer uttalad för tidsperioden 16–24 år eftersom försäkringstid för garantipension då inte kan tillgodoräknas. För övriga år finns ändå möjligheten till en korrespondens mellan år då försäkringstid för garantipension tillgodoräknas och år med pensionsgrundad inkomst.

För att undvika den skevhet som en begränsning till tid mellan 25 och 64 år för tillgodoräknande av försäkringstid följaktligen kan ge föreslår vi att förutom dessa år som försäkringstid även år mellan 16 och 24 år skall få räknas med under förutsättning att den pensionsberättigade, förutom att han eller hon uppfyllt villkoren beträffande försäkringstid i övrigt, även har haft en viss minsta inkomst. Härmed bör avses pensionsgrundande inkomst och även pensionsgrundande belopp för förtidspension, eftersom förtidspension är att jämställa med sjukpenning som enligt såväl nuvarande som föreslagna regler räknas som pensionsgrundande inkomst. Så är emellertid inte fallet vad gäller sådana fiktiva inkomster som pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring och barnår. Regeringen anser därför inte, till skillnad från Uppsala läns allmänna försäkringskassa, att hänsyn i detta sammanhang skall tas till sådana pensionsgrundande belopp.

Den minimiinkomst som den pensionsberättigade skall ha haft för att få räkna år mellan 16 och 24 år som försäkringstid för garantipension bör

uppgå till i vart fall ett inkomstbasbelopp för att inte omintetgöra syftet med en begränsning till 25–64 år. Med inkomstbasbelopp avses det nya basbelopp som, enligt förslag i propositionen om reformerade regler för inkomstgrundad ålderspension, skall fastställas för första gången år 2001, och som årligen skall omräknas med inkomstutvecklingen i stället för, som prisbasbeloppet, med prisutvecklingen. Det hade varit tänkbart att välja två inkomstbasbelopp som minimigräns för att få en överensstämmelse med den inkomstgräns som har föreslagits beträffande förvärvsvillkoret för rätt till pensionsgrundande belopp för barnår och pliktjänstgöring. Det kan vara en pedagogisk vinst med att ha lika inkomstgränser. Någon avsevärd administrativ vinst torde dock inte föreligga eftersom uppgifter om förvärvsinkomsten för varje år ändå måste bevaras för eventuell senare omtaxering. Uppgifter om inkomsterna för intjänande av garantipension måste också bevaras fram till dess garantipension lyfts medan registreringen av inkomster för att uppfylla förvärvsvillkoret i och för sig kan raderas efter det att villkoret är uppfyllt. Mot Industriförbundets argument för att bestämma minimiinkomsten till två inkomstbasbelopp bör ställas det faktum att med inkomstgränsen ett inkomstbasbelopp ges den grupp som garantipensionen i första hand är avsedd för, deltidsarbetande låginkomsttagare, möjlighet att tillgodoräknas försäkringstid mellan 16 och 24 års ålder.

En annan lösning på de aktuella problemen skulle kunna vara att, förutom åren mellan 16 och 24 år, låta även åren mellan 60 och 64 år vara beroende av intjänande av pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspension. Härigenom skulle kunna undvikas att en person som redan i ett annat land än Sverige, i vilket gäller en lägre pensionsålder än här i riket, tjänat in rätt till oavkortad pension, pensioneras i det andra landet vid 60 års ålder och därefter flyttar till Sverige och här under några år tillgodoräknas försäkringstid för garantipension. Med denna lösning tillgodoräknas den som flyttar till Sverige som 60-åring inte någon försäkringstid om han eller hon inte samtidigt arbetar i viss omfattning. En sådan regel skulle dock innebära att den som inte under minst fem år mellan 16–24 års ålder och 60–64 års ålder tjänar in en pensionsgrundande inkomst eller ett pensionsgrundande belopp för förtidspension om minst ett inkomstbasbelopp per år, inte har möjlighet att tjäna in rätt till oavkortad garantipension.

Med hänsyn till det sistnämnda framstår den senare lösningen som mindre tilltalande. På grund härav och mot bakgrund av vad som i övrigt redovisats ovan föreslår vi sammanfattningsvis följande.

Den tid under vilken försäkringstid för garantipension kan tillgodoräknas begränsas till 40 år. Eftersom den möjliga tiden för sådant tillgodoräkande så långt är möjligt bör förläggas till den tid som normalt utgör förvärvstid föreslår vi att den förstnämnda tiden förläggs till intervallet 25–64 år. Därutöver bör införas en särregel som innebär att som försäkringstid får räknas även tid mellan 16 och 24 års ålder om den pensionsberättigade då haft en viss minsta inkomst. Med hänsyn till vad som anförts ovan finner vi att övervägande skäl talar för att inkomstgränsen bör bestämmas till ett inkomstbasbelopp per år. Vi föreslår således att även tid mellan 16 och 24 års ålder får tillgodoräknas som försäkringstid om pensionsgrundad inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspen-

sion då har tjänats in med minst ett inkomstbasbelopp per år. Kravet på viss minimiinkomst måste vara uppfyllt för varje år som på detta sätt skall tillgodoräknas som försäkringstid. För det fall studiemedlen i framtiden blir beskattade, vilket diskuterats, och på grund därav höjs, bör övervägas en höjning av inkomstgränsen till två inkomstbasbelopp. I likhet med vad som nu gäller i fråga om bosättningsstid skall, sedan samtliga tillgodoräknade försäkringstider för garantipension har lagts samman, en avrundning ske nedåt till helt antal år.

Vi har övervägt om, såsom Riksrevisionsverket förslagit, även tid efter det att den enskilde uppnått 65 års ålder skall kunna tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension om den enskilde då tjänat in pensionsgrundande inkomst. Även om garantipension skall kunna tas ut efter 65 års ålder får för sådan pension anses gälla en fast pensionsålder vid 65 år. På grund härav bör, enligt vår uppfattning, den anknytningstid till Sverige som garantipensionen grundas på förläggas till tiden före 65 års ålder. Vi menar att det mått av flexibilitet som det reformerade ålderspensionssystemet skall präglas av såvitt gäller tidpunkten för pensioneringen uppfylls bl.a. genom att det inte finns någon övre åldersgräns för intjänande av inkomstgrundad ålderspension. Med hänsyn till det anförda och då en möjlighet att få tillgodoräkna även tid efter 65 års ålder som försäkringstid för garantipension skulle innebära ökad administration för garantipensionen lämnar vi inte något sådant förslag.

Huruvida den i detta avsnitt föreslagna intjänandeperioden, som Östergötlands läns allmänna försäkringskassa förordat, bör gälla även i fråga om förtidspension och efterlevandepension får behandlas i samband med beredningen av frågan om framtidens system för ekonomisk ersättning vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga respektive beredningen av det kommande förslaget till ny konstruktion av efterlevandepensioneringen.

7 Beräkning av garantipension

7.1 Inledning

I avsnitt 4 har lämnats en redogörelse för de beräkningsregler vad gäller garantipensionen som föreslogs i princippropositionen respektive i Ds 1997:66. Den ändrade garantipensionsmodell som föreslogs i Ds 1997:66 motiverades med att den i större utsträckning skulle stimulera arbetsutbudet bland förvärvsarbetande med låga inkomster. Regeringen ansluter sig till de motiv för en, jämfört med de av riksdagen antagna riktlinjerna, ändrad konstruktion av garantipensionen som fördes fram i promemorian. Vårt förslag till konstruktion av garantipensionen utgår från förslaget i Ds 1997:66, men har modifierats i vissa delar.

Närmast i detta avsnitt beskrivs den konstruktion av garantipensionen som regeringen föreslår skall gälla för personer födda år 1938 eller senare. Därefter följer en redogörelse för vilka inkomster som vi föreslår skall medföra reduktion av garantipensionen samt hur garantipensionen föreslås beräknas då den pensionsberättigade har kortare försäkringstid än 40 år. I avsnitt 7.5 redogör vi för vårt förslag till hur garantipensionen

skall beräknas i fall då inkomstgrundad ålderspension tas ut vid annan tidpunkt än under 65-års månaden. Slutligen beskrivs vad som enligt vårt förslag skall gälla vid partiellt uttag av ålderspension.

Prop. 1997/98:152

7.2 Konstruktion av garantipensionen

Regeringens förslag: Garantipensionen skall för en ensamstående pensionär, född år 1938 eller senare, beräknas med utgångspunkt från en basnivå om 2,13 gånger prisbasbeloppet. Denna basnivå skall trappas av med ett belopp som motsvarar 100 % av den inkomstgrundade ålderspensionen till den del denna inte överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet. För inkomstgrundad pension därutöver skall en avtrappning göras med ett belopp motsvarande 48 %.

För en gift pensionär, född år 1938 eller senare, skall basnivån vara 1,90 gånger prisbasbeloppet. På motsvarande sätt som för ensamstående görs en avtrappning från basnivån med ett belopp som motsvarar 100 % av den inkomstgrundade ålderspensionen upp till 1,14 gånger prisbasbeloppet och med ett belopp som motsvarar 48 % av den inkomstgrundade pensionen till den del denna pension överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet.

Med inkomstgrundad ålderspension skall jämföras vissa andra typer av pension.

Med gift likställs den som sammanbor med någon med vilken han eller hon har varit gift eller har eller har haft barn.

Med ogift likställs den som är gift men stadigvarande lever åtskild från sin make, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Rätten till garantipension och storleken av denna skall prövas löpande.

Promemorians förslag: I Ds 1997:66 föreslogs en garantipensionsmodell med något annorlunda avtrappningsprocent – 100 % upp till 1,45 respektive 1,28 gånger prisbasbeloppet och därefter 42 % avtrappning.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser är positiva till den garantipensionsmodell som föreslogs i departementspromemorian och anser bl.a. att den ger ett bättre utfall vad gäller margineffekter än princippropositionens förslag. Andra remissinstanser förordar i stället den modell som föreslogs i princippropositionen.

Pensionärernas Riksorganisation (PRO) tillstyrker promemorians förslag om beräkning av garantipension. PRO konstaterar med tillfredsställelse att basnivåerna i förslaget till garantipension har satts på en sådan nivå att troligtvis ingen kommer att få sämre nettopension efter skatt än med folkpension och pensionstillskott. Också *Sveriges Pensionärers Riksförbund (SPRF)* tillstyrker i princip förslagen i departementspromemorian, men framför ett antal synpunkter på förslagen. SPRF anser bl.a. att den årliga omräkningen av garantipensionen bör vara utformad på ett sådant sätt att garantinivån tid efter annan inte behöver höjas för följsamhet mot standardutvecklingen på motsvarande sätt som skett i nuvarande folkpensionssystem genom införande av och återkommande höjningar av

pensionstillskott. Att omräkna garantinivån med prisbasbelopp synes, enligt SPRF, inte utgöra någon garanti mot detta. Vidare framhåller SPRF att det är viktigt att den stimulans till ökad arbetsinsats som det nya ålderspensionssystemet är tänkt att medföra också resulterar i en ökning av den utbetalda pensionen. SPRF anser att själva basnivån för garantipension skall vara densamma för ensamstående som för gift/sammanboende.

Arbetsgivarverket är positivt till promemorians förslag till garantipension och framhåller att de marginaleffekter som ofrånkomligen uppstår bör koncentreras till så låga inkomstnivåer som möjligt. *Landstingsförbundet* förordar promemorians modell till garantipension, då den bättre svarar mot ett försäkringsmässigt samband mellan avgifter och pension, i vart fall för flertalet av de försäkrade. Också *Svenska kommunförbundet* och *Länsrätten i Göteborgs och Bohus län* tillstyrker det aktuella förslaget till modifierade regler för garantipension. Även *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR)* tillstyrker promemorians förslag, om än med en viss tvekan. TCO och OFR anser å ena sidan att den nya modellen ger bättre utbyte för fler och menar att i framtiden är det få som kommer att ha en riktig låg inkomstgrundad ålderspension. Å andra sidan, menar TCO och OFR, innebär förslaget att principen om att arbete alltid lönar sig är bruten. *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)* är kritisk till förslaget att nivån för grundtryggheten nu sätts högre än i nuvarande system. SACO anser vidare att målsättningen att begränsa marginaleffekterna är viktig, framför allt för att betona att det även ur pensionssynpunkt alltid skall löna sig att arbeta. Enligt SACO kan förslaget kritiseras för att det uppsatta målet inte nås. *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* ansluter sig i princip till den i promemorian föreslagna utformningen av garantipensionen. Förbundet konstaterar att förändringarna jämfört med princippropositionens förslag bl.a. innebär att nivån har höjts för dem utan inkomstgrundad pension och vill i det sammanhanget påpeka att pensionssystemet måste byggas upp på ett sådant sätt att lönearbete alltid premieras.

Industriförbundet konstaterar att de föreslagna förändringarna i garantipensionen innebär att marginaleffekterna höjs för låga nivåer på den inkomstrelaterade pensionen och minskas för något högre nivåer. Förbundet tillstyrker i princip denna omfördelning, men anser att nivåerna bör anpassas nedåt. Förbundet framhåller att det är viktigt att grundskyddet är begränsat till sin omfattning för att inte undergräva pensionssystemets karaktär av inkomstrelaterat och avgiftsbestämt system. För höga nivåer i garantipensionerna gör det mindre lönsamt för vissa låginkomstgrupper att arbeta och betala in avgifter under sin förvärvsaktiva tid. Förbundet påpekar vidare att för höga nivåer i garantipensionerna utgör en direkt belastning på statsfinanserna.

Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) avstyrker höjningen av den föreslagna garantipensionen eftersom garantipensionen härigenom kommer att få en för stor tyngd inom det reformerade pensionssystemet. En höjning av garantipensionen leder till att det reformerade pensionssystemet får en icke önskvärd minskning av försäkringsmässigheten och motsvarande ökning av fördelningsinslaget. SAF påpekar också att om förslaget

genomförs kommer den via statsbudgeten finansierade garantipensionen att omfatta fler människor och därmed bli dyrare.

Landsorganisationen i Sverige (LO) är negativ till promemorians förslag till garantipension och kräver en återgång till den ursprungliga modellen. LO framför att margineffekten vid låga inkomster höjs från 75 till 100 %, vilket innebär att en stor del av LO:s medlemmar, framför allt deltidsarbetande kvinnor, inte får ut någonting av sina intjänade pensionsrätter. Även *Riksrevisionsverket (RRV)* är negativt till avtrappningsgraden i det aktuella förslaget till garantipension. RRV anser att förslaget att höja avtrappningsgraden till 100 % av inkomstgrundad pension upp till 1,45 prisbasbelopp, inte är förenligt med riktlinjerna för reformen och att avtrappningen bör vara partiell för samtliga inkomstnivåer. För övrigt tillstyrker RRV promemorians förslag att sänka margineffekterna för inkomster över 1,45 prisbasbelopp. *Försäkringsförbundet* är negativt till promemorians förslag till garantipension, med motivet att den föreslagna höjningen av nivån innebär en förskjutning bort från det försäkringsmässigt uppbyggda systemet.

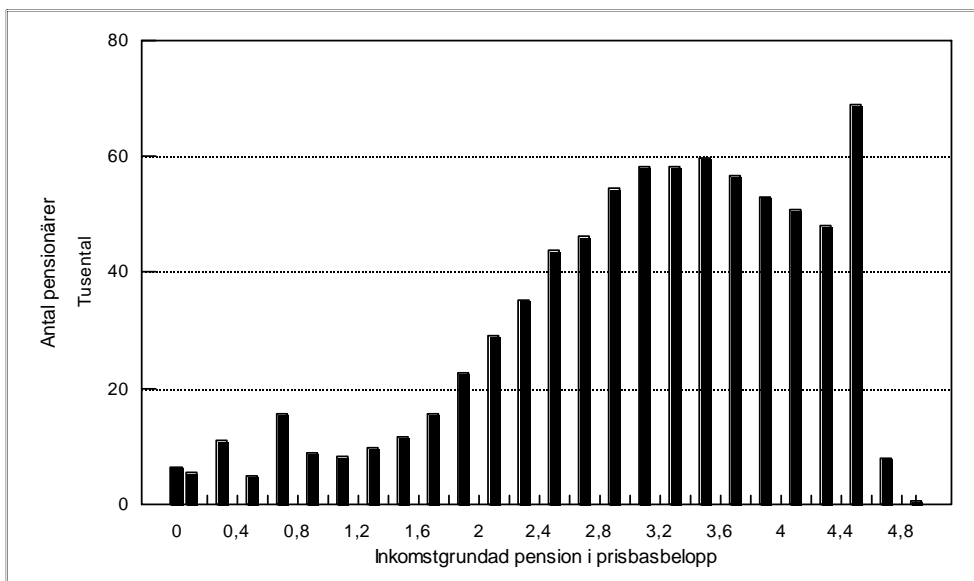
Försäkringskasseförbundet påpekar att det i promemorian finns regler som avviker från dagens lagstiftning inom socialförsäkringsområdet bl.a. beträffande vem som skall likställas med gift pensionsberättigad. Förbundet, liksom *Uppsala läns allmänna försäkringskassa*, anför att samma makebegrepp bör gälla inom hela socialförsäkringssystemet och att reglerna att sammanboende betraktas som makar om de är folkbokförda på samma adress, som fr.o.m. den 1 april 1998 gäller i fråga om bostadstillägg till pensionärer, bör gälla även i fråga om garantipension.

Skälen för regeringens förslag: I Ds 1997:66 föreslogs en garantipensionsmodell som jämfört med princippropositionens förslag bl.a. innebar en annorlunda avtrappning mot den inkomstgrundade pensionen. För låga inkomster skärptes avräkningen och föreslogs ske krona för krona, medan avräkningen mildrades i högre inkomstlägen. Syftet med den annorlunda avtrappningen var att öka möjligheterna för personer med något starkare anknytning till arbetsmarknaden att förbättra sin pension. De lägre margineffekterna beräknades gynna bl.a. personer som varit deltidsarbetande. Emellertid har förslaget under remissbehandlingen fått kritik på just denna punkt. LO hävdar att framför allt många deltidsarbetande kvinnor återfinns i sådana inkomstlägen att för dem har avtrappningen av garantipensionen höjts från ett belopp motsvarande 75 % till 100 % av den framtida inkomstgrundade ålderspensionen, vilket innebär att de inte skulle få något som helst utbyte av sitt förvärvsarbete i pensionshänseende.

Regeringen anser det angeläget att en ökad arbetsinsats skall få utslag på den framtida ålderspensionen även i lägre inkomstlägen och att det därför är viktigt att i möjligaste mån nedbringa de margineffekter som oundvikligen uppstår. Strävandena att på så sätt stärka drivkraften till ökat förvärvsarbete bör enligt regeringens mening främst koncentreras till de inkomstnivåer där det kan förväntas att personer med en fastare anknytning till arbetsmarknaden återfinns. I princip anser vi således att den garantipensionsmodell som föreslogs i Ds 1997:66 har en mer ändamålsenlig konstruktion än den modell som föreslogs i princippropositionen. Med hänsyn till de remissynpunkter som LO framfört vill vi dock

föreslå en något förändrad avtrappningsmodell jämfört med förslaget i Ds 1997:66. Genom att övergå från 100 % avräkning till en lägre avräkningsprocent vid en lägre inkomst undviks att deltidsarbetande med en stadig anknytning till arbetsmarknaden får hela sin intjänade pension avräknad mot garantipensionen. I den garantipensionsmodell som vi föreslår skall därför avräkning krona för krona endast göras så länge den inkomstgrundade pensionen understiger för ogifta 1,26 och för gifta pensionärer 1,14 gånger prisbasbeloppet. En inkomstgrundad ålderspension på den nivån motsvarar vad en person som förvärvsarbetat större delen av livet med en månadsinkomst motsvarande ca 5 000 kr kan förväntas erhålla. Ålderspensionärer med lång tids förvärvsarbete bakom sig torde därmed i de flesta fall komma att ha en inkomstgrundad pension som ligger över dessa nivåer. Bland blivande ålderspensionärer beräknas de flesta vara berättigade till en högre inkomstgrundad pension. Det framgår av figur 7.1, som visar en förväntad inkomstfördelning år 2010 för ålderspensionärer som omfattas av det reformerade systemet.

Figur 7.1 Ålderspensionärer i åldersgruppen 65–72 år fördelade efter storleken på den inkomstgrundade pensionen. Beräknad fördelning år 2010

Inom det nuvarande pensionssystemet är grundskyddet i form av pensionstillskott och särskilt grundavdrag vid beskattning helt bortreducerat vid en pensionsinkomst (allmän pension och eventuell tjänstepension) på ca 3 gånger prisbasbeloppet för en ogift ålderspensionär och ca 2,7 gånger prisbasbeloppet för en gift ålderspensionär år 1998. Detsamma har gällt för garantipensionen enligt de modeller som föreslogs i princippropositionen respektive Ds 1997:66. Vi anser att dessa inkomstnivåer inte bör höjas. Det innebär att för en ogift ålderspensionär skall garantipensionen avräknas mot en så stor andel av pensionen som överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet att garantipensionen är helt bortreducerad vid en pensionsinkomst på ca 3 gånger prisbasbeloppet. Motsvarande skall gälla för en gift pensionär avseende de belopp som nämnts tidigare för gifta. För att uppnå detta måste avtrappnings-

procenten i högre inkomstlägen skärpas till 48 % jämfört med 42 % enligt förslaget i Ds 1997:66.

Jämfört med den garantipensionsmodell som föreslogs i princippropositionen har således basnivån höjts med 0,03 gånger prisbasbeloppet i den modell som vi föreslår. Den avräkning krona för krona som vi föreslår för låga inkomster medför en lägre sammanlagd pensionsnivå för pensionärer med låg inkomstgrundad pension än enligt princippropositionens förslag. För pensionärer som tjänat in en något högre pension (överstigande ca 1,9 för en ogift pensionär respektive ca 1,7 gånger prisbasbeloppet för en gift pensionär) ger vårt förslag däremot en högre sammanlagd pension.

Den garantipension som vi föreslår har således följande konstruktion. Basnivån för en ogift pensionär motsvarar 2,13 gånger prisbasbeloppet. Basnivån avräknas krona för krona mot inkomstgrundad ålderspension upp till 1,26 gånger prisbasbeloppet. För inkomstdelar över 1,26 gånger prisbasbeloppet sker avräkning med ett belopp motsvarande 48 % av dessa. För en gift pensionär är basnivån 1,90 gånger prisbasbeloppet. För inkomstgrundad pension upp till 1,14 gånger prisbasbeloppet avtrappas basnivån med 100 %. Inkomstdelar över denna nivå beaktas till 48 % vid avräkningen. Vid beräkning av garantipension bör med inkomstgrundad ålderspension jämföras vissa andra typer av pension. I avsnitt 7.3 redogör vi för vårt förslag i detta hänseende.

Förslaget innebär exempelvis att för en ogift pensionär som har tjänat in en inkomstgrundad ålderspension om 1,0 gånger prisbasbeloppet kommer basnivån för garantipensionen att reduceras med hela detta belopp. Den totala pensionen motsvara för denna pensionär 2,13 gånger prisbasbeloppet, varav 1,0 gånger prisbasbeloppet i inkomstgrundad pension och ett tillskott genom garantipensionssystemet med 1,13 gånger prisbasbeloppet.

En annan pensionär som har tjänat in en pension på 2,5 gånger prisbasbeloppet får en reduktion av basnivån med 100 % av pensionen upp till 1,26 gånger prisbasbeloppet. Resterande del av garantipensionen (0,87 gånger prisbasbeloppet) skall minska med 48 % av den del av den inkomstgrundade pensionen som överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet, dvs. med 48 % av 1,24 gånger prisbasbeloppet. För denna pensionär blir därmed den totala pensionen 2,7748 gånger prisbasbeloppet, bestående av 2,5 gånger prisbasbeloppet i inkomstgrundad pension och ett tillskott från garantipensionssystemet med 0,2748 gånger prisbasbeloppet.

Den garantipension som vi nu föreslår avser pensionärer som omfattas av det reformerade ålderspensionssystemets intjänanderegler, dvs. personer födda år 1938 eller senare. Frågan om en garantipension, s.k. övergångsvis garantipension, för äldre årsklasser är föremål för utredning.

I likhet med vad som gäller i nuvarande regelsystem och i enlighet med de av riksdagen antagna riktlinjerna föreslår vi således att en högre basnivå skall gälla för ogifta pensionärer än för gifta. Vad gäller frågan vem som skall likställas med gift pensionsberättigad har bl.a. Försäkringskassaförbundet påpekat att samma makebegrepp bör gälla inom hela socialförsäkringen. Fr.o.m. 1 april 1998 gäller ett annat makebegrepp i fråga om bostadstillägg för pensionärer än vad som gäller för folkpensionen. I fråga om garantipension finner vi emellertid inget skäl att nu

föreslå en annan definition än vad som i dag gäller för folkpensionen och som också föreslagits gälla inom det reformerade systemet (6 kap. 17 § lagen [1998:000] om inkomstgrundad ålderspension). Vid tillämpning av reglerna om garantipension föreslår vi således att en pensionsberättigad som stadigvarande sammanbor med någon med vilken han eller hon har varit gift eller har eller har haft barn skall likställas med en gift pensionsberättigad. En gift pensionsberättigad som inte sammanbor med sin make skall likställas med ogift, om inte särskilda skäl föranleder annat.

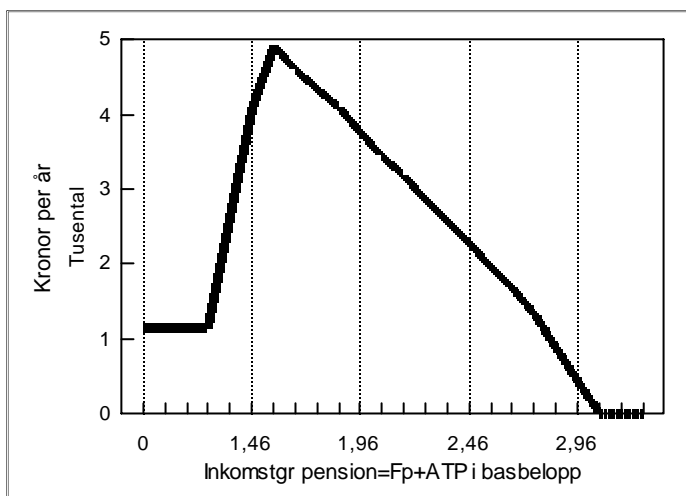
Grundskyddets basnivå, som uppgår till 2,13 gånger prisbasbeloppet för en ogift och 1,90 gånger prisbasbeloppet för en gift pensionär, motsvarar i 1998 års prisläge 77 532 kr respektive 69 160 kr per år (6 461 kr respektive 5 763 kr per månad). I det reformerade pensionssystemet kommer en pensionär således att alltid få minst detta belopp i årspension, som beskattas som vanlig förvärvsinkomst. Framöver kommer således pensionärer inte att som nu särbehandlas i skattehänseende, utan för dem skall gälla samma inkomstskatteregler som för icke pensionärer.

Vid jämförelse med grundskyddet i nuvarande regelsystem bör beaktas att regeringen i 1998 års ekonomiska vårproposition föreslår att fr.o.m. år 2000 skall det fastställda prisbasbeloppet användas vid beräkning av pensionsförmånernas storlek. År 2003, då de första garantipensionerna kommer att betalas ut, skall således det fastställda prisbasbeloppet, i stället för ett med 2 % minskat prisbasbelopp, användas vid beräkning av folkpension och ATP. Med beaktande härav kan konstateras att garantipensionens basnivåer netto efter skatt ger ett något högre grundskydd än dagens folkpension och pensionstillskott för pensionärer bosatta i kommun med en kommunalskatt understigande 33,5 %. För en pensionär bosatt i kommun med genomsnittlig kommunalskatt, 31,66 %, innebär basnivån en nettopension som är ca 1 200 kr högre per år än det grundskydd som gäller för ålderspensionärer enligt nuvarande regelsystem men beräknat med det fastställda prisbasbeloppet.

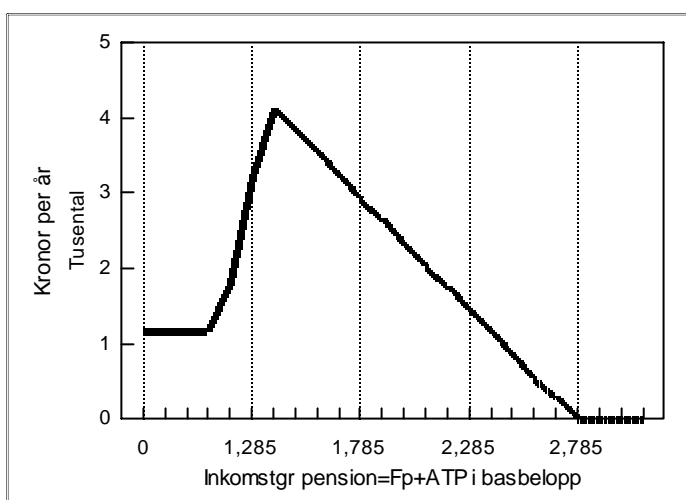
I figur 7.2 visas skillnaden i pensionsnivå efter skatt mellan reformerat och nuvarande regelsystem för en ålderspensionär som är berättigad till garantipension med den konstruktion som vi föreslår. Jämförelsen förutsätter att den inkomstgrundade pensionen är lika stor i de två systemen. Vidare förutsätts att pensionären inte har några andra inkomster utöver den allmänna pensionen. Figurerna avser en ogift respektive en gift ålderspensionär bosatt i kommun med en skattesats på 31,66 %, vilket motsvarar ett genomsnitt för riket.

Figur 7.2 Skillnad efter skatt mellan reformerat och nuvarande system om den inkomstgrundade pensionen är densamma i båda systemen. Det fastställda prisbasbeloppet har tillämpats. Kommunal skatt 31,66 % Prop. 1997/98:152

Ogift pensionär

Gift pensionär

Jämförelsen ovan gäller som nämnts för pensionärer med enbart allmän pension. De allra flesta löntagare har, utöver inkomstgrundad pension från det allmänna systemet, även rätt till viss tjänstepension. Tjänstepensionen reducerar grundskyddet i form av det särskilda grundavdraget vid beskattning i dagens system men påverkar inte garantipensionen i det reformerade systemet. Om pensionären samtidigt uppbär tjänstepension blir således (för given storlek på den allmänna inkomstgrundade ålderspensionen) skillnaden i pensionsinkomst efter skatt större än vad figur 7.2 visar.

Grundskyddet syftar bl.a. till att garantera alla pensionärer en lägsta standard, som ger en rimlig levnadsnivå. Det finns därför enligt vår mening inte skäl att räkna upp garantipensionsnivåerna eller de föreslagna avtrappningsintervallen med ett index som mäter standardutvecklingen eller utgör ett följsamhetsindex på det sätt som föreslagits skall gälla för

de inkomstgrundade ålderspensionerna från fördelningssystemet inom det reformerade pensionssystemet. I stället föreslår regeringen att garantipensionsnivåerna och avtrappningsintervallen knyts till prisbasbeloppet, dvs. räknas upp år från år med prisindex.

Detta kommer att innebära att den inkomstgrundade pensionen och garantipensionen kommer att utvecklas på olika sätt och att därför garantipensionsbeloppet i vart fall vid ingången av nytt kalenderår kan förändras. En konsekvens av att uppräkningsintervallen av de olika pensionsförmånerna sker på skilda sätt kan vid hög tillväxt bli att det ett år utges ett visst tillskott från garantipensionssystemet men att detta faller bort året efter därför att den inkomstgrundade pensionen blivit högre och överstiger den nivå där tillskott i form av garantipension kan utges. Även den omvända situationen kan naturligtvis inträffa.

7.3 Pensionsinkomster som medför reduktion av garantipensionen

Regeringens förslag: Garantipensionen skall räknas av mot den inkomstgrundade ålderspensionen. Avräkning skall vidare göras mot efterlevandepension i form av övergångsvis utgiven änkepension från ATP och viss utländsk pension.

Vid uttag av inkomstgrundad pension vid 65 års ålder reduceras garantipensionen med hänsyn till faktiskt utgående inkomstgrundad ålderspension. Dock skall faktisk premiepension inte beaktas. I stället skall beräknas en inkomstgrundad pension som om pensionsrätten i sin helhet tillgodoräknats inom fördelningssystemet och utan beaktande av att överföring av pensionsrätt kan ha skett.

I fall då den inkomstgrundade pensionen betalas ut med ett lägre belopp på grund av att ålderspensionsavgift (tidigare tilläggspensionsavgift) och allmän pensionsavgift inte fullt ut betalats för inkomst av annat förvärvsarbete räknas garantipensionen av mot den inkomstgrundade pension som skulle ha utgetts om samtliga avgifter hade betalats.

Tjänstepensioner skall inte beaktas vid beräkning av garantipension.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *LO*, *TCO*, *SAF*, *Kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Arbetsgivarverket* och *Statens löne- och pensionsverk*, är uttalat positiva till att tjänstepensionerna inte skall beaktas vid beräkning av garantipension.

Också *Försäkringsförbundet* välkomnar förslaget att tjänstepensioner inte skall beaktas vid beräkning av garantipension. Däremot är förbundet negativt till att det faktiska utfallet för premiepension inte skall beaktas vid beräkning av garantipension. Förbundet menar att det därmed krävs en god tillväxt i ekonomin om inte pensionssystemets försäkringsmässighet helt skall urholkas. Förbundet framför vidare att detta får som konsekvens att vid låg tillväxt en växande andel av pensionärskollektivet

kommer att erhålla garantipension, fastän de har omfattande premiepensioner. Därmed förftar, enligt förbundet, en garantipension av detta slag mycket av grundtankarna i hela pensionsreformen.

Riksskatteverket konstaterar att garantipensionen blir enklare att beräkna och mer förutsägbar om tjänstepensioner och faktisk premiepension inte skall beaktas. Verket anser vidare att det bör klargöras vilka slag av utländska pensioner som skall beaktas i beräkningen av garantipensionen. *Östergötlands läns allmänna försäkringskassa* påpekar i detta sammanhang att utländsk förtidspension utbetalas efter 64 års ålder i de fall pensionsåldern i landet i fråga är högre än 65 år. Försäkringskassan anser vidare att det bör övervägas om inte utländsk änkepension skall samordnas med garantipension när svensk änkepension från ATP föreslås samordnas.

Sveriges Pensionärers Riksförbund avstyrker samordning av änkepension från ATP med garantipension med motiveringen att änkepension är en av maken intjänad pensionsrätt som bör vara oantastlig.

Skälen för regeringens förslag: Enligt princippropositionens förslag skall garantipensionen avräknas mot allmän pension i form av inkomstgrundad ålderspension och övergångsvis utgiven änkepension från ATP samt viss utländsk pension.

Enligt förslaget i princippropositionen skall vidare garantipensionen räknas av mot tjänstepensioner på samma sätt som mot inkomstgrundad ålderspension. Förslaget hade kritiserats under den föregående remissbehandlingen. En slopad samordning mellan garantipensioner och tjänstepensioner skulle emellertid bli mycket kostnadskrävande och regeringen såg då inga ekonomiska möjligheter att lämna ett sådant förslag. Det aviserades dock att frågan skulle bli föremål för särskilda överväganden i den fortsatta beredningen av reformen. De fortsatta övervägandena har resulterat i bedömningen att garantipensioner inte bör avräknas mot tjänstepensioner. I proposition 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m. föreslår regeringen vissa besparingar inom den inkomstgrundade ålderspensionen för att finansiera en slopad samordning mellan garantipension och tjänstepensioner. Enligt det förslag som regeringen nu lägger fram skall därför garantipension inte avräknas mot tjänstepensioner.

Enligt regeringens förslag skall inkomstgrundad ålderspension reducera garantipensionen. För personer i mellangenerationen, dvs. de som är födda åren 1938–1953, består den inkomstgrundade ålderspensionen av en viss andel pension enligt det reformerade systemets regler och resterande andel i princip beräknad enligt dagens folkpensions- och ATP-regler. Beträffande pensionärer i dessa åldersgrupper behandlas alltså också folkpensionsdelen som inkomstrelaterad pension. Vidare tillförsäkras personer i mellangenerationen, genom en särskild garantiregel, rätt att alltid få en inkomstgrundad pension som storleksmässigt motsvarar den folkpension (beräknad i trettiondelar) och tilläggspension som de skulle ha erhållit om de vid ingången av år 1995 hade varit 65 år och pensionen hade beräknats helt enligt nuvarande regelsystem och på grundval av de pensionsrättigheter som tjänats in fram t.o.m. år 1994. I den mån en pensionär i mellangenerationen får sin inkomstgrundade pension höjd till

följd av den särskilda garantiregeln betraktas även detta garantitillägg som inkomstgrundad pension vid avtrappningen av garantipensionen.

Garantipensionen skall avräknas mot inkomstgrundad ålderspension såväl från fördelningssystemet som från premiepensionssystemet. Emellertid medför beräkning av den premiepension som skall reducera garantipensionen vissa problem, bl.a. på grund av att en fiktiv beräkning av premiepensionen måste göras i vissa fall. Detta gäller bl.a. i de fall premiepensionen tas ut tidigare eller senare än pensionen från fördelningssystemet eller då den pensionsberättigade valt efterlevandeskydd. Om i stället den faktiskt utgående premiepensionen skulle reducera garantipension i dessa fall skulle exempelvis den som har valt efterlevandeskydd och därför får en lägre premiepension erhålla en högre garantipension än den som inte har valt efterlevandeskydd. Vidare skall enligt vårt förslag överföring av pensionsrätt för premiepension inte påverka beräkningen av garantipensionen. En fiktiv beräkning skulle således krävas även i sådana fall. Ett sätt att undvika problem av det här slaget är att inte alls ta hänsyn till premiepensionen som sådan utan i stället beräkna den inkomstgrundade pensionen från fördelningssystemet, inkomstpensionen, efter avgiftssatsen 18,5 %. Det innebär således att premiepensionen beräknas med samma delningstal och i övrigt enligt samma regler som gäller för inkomstpensionen. Ingen hänsyn kommer då att tas till faktisk avkastning hos respektive förvaltare. En särskilt hög avkastning kommer inte att reducera garantipensionen, utan innebära ett extra tillskott för den enskilde. Inte heller kommer ett ovanligt dåligt utfall för den enskilde att täckas av en högre garantipension. Att alltid beräkna den inkomstgrundade pensionen som en inkomstpension med avgiftssatsen 18,5 % framstår som förhållandevis enkelt och torde ur administrativ synvinkel vara det lämpligaste sättet att hantera en fiktiv premiepensionsberäkning.

Regeringen föreslår därför att vid beräkning av garantipensionen skall den faktiska premiepensionen inte beaktas, utan i stället skall inkomstpensionen räknas upp så att den motsvarar vad som skulle ha utgetts om hela pensionsrätten om 18,5 % av pensionsunderlaget (för mellangenerationen aktuellt antal tjugondelar därav) hade utgjort grund för denna pension.

Metoden får anses godtagbar så länge premiepensionen på grund av övergångsbestämmelserna och den s.k. tjugondelsinfasingen är en mycket liten del av den sammanlagda ålderspensionen. Den innebär som ovan nämnts klara förenklingar. Den har emellertid nackdelar bl.a. genom att den enskilde kan uppfatta det som oskäligt att garantipensionen reduceras med hänsyn till en högre pension än den faktiska, vilket inträffar om avkastningen inom premiepensionssystemet är lägre än de indexuppräknningar som görs inom fördelningssystemet. En annan konsekvens är att en pensionär som har lägre faktisk inkomstgrundad pension än en annan pensionär kan få lägre garantipension än denne, vilket kan uppfattas som orättvist. I det korta perspektivet har vi dock ansett förenklingsskålen väga tyngre. På längre sikt är dock denna metod mindre lämplig. Inriktningen bör vara att uppnå en så nära koppling som möjligt mellan faktiskt utgående pension och det pensionsbelopp som reducerar

garantipensionen. Utvecklingen framöver bör därför följas och när premiepensionerna nått en större omfattning bör metoden omprövas.

Vidare skall, enligt regeringens förslag, garantipensionen avräknas mot efterlevandepension i form av övergångsvis utgiven änkepension från ATP. Däremot bör det efterlevandeskydd från premiepensionssystemet som frivilligt skall kunna väljas med make eller barn som förmånstagare inte påverka garantipensionen till den efterlevandes ålderspension. Skälen för vårt ställningstagande i denna fråga är att premiepension till efterlevande har stora likheter med förmåner från en privat pensionsförsäkring, vilka inte skall reducera garantipensionen, samt att om det frivilliga efterlevandeskyddet skulle beaktas skulle det kunna styra pensionsstagaren att sätta in sina barn som förmånstagare i stället för sin make.

För att fullgöra garantipensionens funktion av utfyllnad föreslår regeringen att även utländska pensioner skall reducera garantipensionen. Utländska lagstadgade ålderspensioner som inte är av utfyllnadskaraktär skall således beaktas i garantipensionshänseende. Det innebär att även utländska pensioner motsvarande den nuvarande svenska folkpensionen kommer att reducera garantipensionen. Däremot bör, som nyss nämnts, pensionsbelopp som utgör utfyllnad till en låg inkomstrelaterad pension inte beaktas, eftersom det skulle kunna medföra ett sämre utfall för en individ som delvis bött och arbetat utomlands jämfört med om han eller hon endast har vistats i Sverige.

Som Östergötlands läns allmänna försäkringskassa påpekat i sitt remissyttrande kan, i de fall pensionsåldern är högre än 65 år i landet i fråga, utländsk förtidspension uppbäras efter 64 års ålder. Det innebär således att en person som fyllt 65 år och är berättigad till garantipension kan uppbära utländsk förtidspension, förutom svensk inkomstgrundad ålderspension som samordnas med garantipensionen. I sådana fall bör den utländska förtidspensionen behandlas på samma sätt som en ålderspensionsförmån i förhållande till garantipensionen. Vi föreslår därför att utländsk lagstadgad förtidspension likställs med ålderspension vid beräkning av garantipension.

Med samma utgångspunkt, att utländska förmåner skall behandlas på samma sätt som likartade svenska förmåner vid beräkning av garantipension, föreslår regeringen att också utländsk inkomstgrundad efterlevandepension skall samordnas med garantipension.

För den som tar ut sin pension vid 65 års ålder och som har betalt avgifter för samtliga inkomster skall garantipensionen således reduceras med faktiskt utgående pension, med det förbehållet att pensionen beräknas som om den i sin helhet har intjänats inom fördelningssystemet. I fall då en person som uppburit inkomst av annat förvärvsarbete inte fullt ut erlagt de skatter och avgifter han eller hon är betalningsansvarig för följer av såväl nuvarande som före den 1 januari 1998 gällande regler att pensionspoäng respektive pensionsrätt inte kommer att tillgodoräknas för all pensionsgrundande inkomst. Den pensionsberättigade kommer således att erhålla en lägre inkomstgrundad pension än vad som skulle varit fallet om samtliga skatter/avgifter hade betalats. Om den faktiska inkomstgrundade pensionen i sådana fall skulle utgöra beräkningsunderlag för garantipensionen skulle det innebära att den pensionsberättigade åtminstone delvis kompenseras med garantipension för den uteblivna

inkomstgrundade pensionen. För att undvika att så sker föreslår regeringen att garantipensionen skall avräknas mot den inkomstgrundade pension som skulle ha utgetts om samtliga avgifter hade betalats.

I detta sammanhang åsyftas således inte tilläggs pensionsavgifter som inte erlagts till följd av att den enskilde begärt s.k. undantagande från försäkringen för tilläggspension. Från den 1 juli 1990 beaktas inte ett tidigare undantagande vid beräkning av pensionstillskott. Vad som i det nuvarande pensionssystemet sedan den 1 juli 1990 gällt för undantagandepensionärer i fråga om avräkning av pensionstillskott mot tilläggspension bör gälla även i det reformerade pensionssystemet vid beräkning av garantipension. Enligt regeringens mening bör därför inte göras någon fiktiv beräkning med anledning av undantagandet vid bestämning av garantipensionens storlek. I stället bör garantipensionen avräknas mot den faktiskt utbetalade, på grund av undantagandet lägre, inkomstgrundade pensionen.

På grund av taxeringsarbetet är de senaste årens intjänade pensionsrätter inte kända vid pensioneringstidpunkten. För en person som slutar att arbeta och tar ut sin pension från och med 65 års ålder kommer pensionen att vara slutligt känd först det år personen fyller 67 år. Den inkomstgrundade pensionen kommer således att höjas i januari månad de två åren närmast efter pensioneringen. Det innebär att den garantipension som beräknats vid 65 års ålder kommer att sänkas fr.o.m. januari månad de närmaste två åren, eftersom den inkomstgrundade ålderspensionen som reducerar garantipensionen då är högre. Det tillkommande ATP-pensionsbeloppet skall även betalas ut retroaktivt, vilket medför en retroaktiv omräkning och retroaktiv sänkning av garantipensionens storlek. För mycket utbetald garantipension kommer därmed att avräknas mot den retroaktiva utbetalningen av ATP-pension. Om personen fortsätter att förvärvsarbeta efter 65 års ålder och därmed tjänar in ytterligare pensionsrätt skall dessa pensionsrätter omräknas till en pensionsförmån och utbetalas till individen utan att han eller hon ansökt om detta. De så tillkommande pensionsbeloppen skall också reducera garantipensionen, som därmed kommer att sänkas.

Hur garantipensionen föreslås beräknas vid uttag av pension före eller efter 65 års ålder redovisas i avsnitt 7.5.

7.4 Beräkning av garantipension vid kortare försäkringstid än 40 år

Regeringens förslag: Om den enskildes försäkringstid i Sverige är kortare än 40 år skall garantipensionens basnivå och avtrappningsintervall reduceras med hänsyn till antalet svenska försäkringsår innan avräkning mot den inkomstgrundade pensionen görs.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inga synpunkter har framförts på detta förslag.

Skälen för regeringens förslag: För rätt till oavkortad garantipension krävs en försäkringstid om minst 40 år i Sverige. Under beredningen har övervägts hur beräkningen av garantipensionen skall ske i de fall den enskilde endast är berättigad till viss del av oavkortad garantipension. Härvid har fastslagits att garantipensionen bör betraktas som något man erhåller i anledning av en fast anknytning till Sverige, huvudsakligen genom långvarigt boende här. Med denna utgångspunkt föreslår vi att garantipensionen då den enskildes försäkringstid är kortare än 40 år skall beräknas på följande sätt.

Först reduceras rätten till garantipension på så sätt att garantipensionens basnivå och avtrappningsintervall bestäms med hänsyn till försäkringstiden i Sverige. Därefter görs avräkning mot den inkomstgrundade pensionen. För en ogift pensionär med 20 års försäkringstid betyder det att basnivån skall motsvara 20/40 av 2,13 gånger prisbasbeloppet, dvs. 1,065 gånger prisbasbeloppet. Den reducerade basnivån avräknas med ett belopp motsvarande 100 % av den inkomstgrundade pensionen upp till 20/40 av 1,26 gånger prisbasbeloppet, dvs 0,63 gånger prisbasbeloppet, och med ett belopp motsvarande 48 % av inkomstdelar därutöver.

På grund av EG-förordningens (EEG) nr 1408/71 regler om prorataberäkning är metoden, av skäl som redovisas närmare i avsnitt 9, inte fullt genomförbar i förhållande till personer inom EU/EES-området.

7.5 Beräkning av garantipension vid uttag av inkomstgrundad ålderspension före eller efter 65 års ålder

Regeringens förslag: Om den enskilde tagit ut hel eller del av inkomstgrundad ålderspension före eller efter 65 års ålder skall alltid, vid beräkning av garantipension, utgångspunkten vara den inkomstgrundade pension som skulle ha betalats ut om sådan pension hade börjat tas ut vid 65 års ålder.

Om den enskilde tagit ut inkomstgrundad pension före 65 års ålder skall det vid beräkning av garantipension göras en schablonmässig beräkning av garantitillägget som om den inkomstgrundade pensionen hade tagits ut vid 65 års ålder. Vid uttag av inkomstgrundad pension efter 65 års ålder skall det faktiskt utgående garantitillägget användas vid avtrappning av garantipensionen.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: LO är kritisk till förslaget och framför att den som går i pension före 65 års ålder får en lägre pension jämfört med om faktisk pension skulle ligga till grund för beräkningen av garantipensionen. De som drabbas av detta är enligt LO lågavlönade, främst kvinnor. LO anser därför att garantipensionen skall beräknas på grundval av faktisk, inte fiktiv, pension. TCO är kritisk till att garantitillägget inte schablonmässigt räknas upp vid fortsatt arbete efter 65 år. TCO menar att

detta innebär att arbete efter 65 inte lönar sig för denna grupp. Vidare anser TCO att garantiregeln om intjänad pensionsrätt, på grund av senareläggningen av pensionssystemet, bör beräknas med utgångspunkt från utgången av år 1997 i stället för år 1994. *Socialdemokratiska kvinnoförbundet* menar att för många människor, speciellt för dem som känner sig utslitna men är för friska för förtidspension, är i dag ett alternativ att välja att gå i pension före 65 års ålder. Det är därför viktigt att garantipensionen utformas på ett flexibelt sätt, så att människor från 60 år och uppåt kan välja att ta ut pension tidigt utan att för stor ekonomisk förlust uppstår när garantipensionen faller ut vid 65 års ålder.

Skälen för regeringens förslag: Inkomstgrundad ålderspension kan tas ut från 61 års ålder. Ju tidigare pensionen lyfts, desto lägre blir pensionens årsbelopp, eftersom pensionen då kan förväntas utbetalas under fler år. Om den inkomstgrundade ålderspensionen tas ut före garantipensionsåldern 65 år blir därför det årliga pensionsbeloppet livsvarigt lägre än om pensionsuttaget skett först vid 65 års ålder. På motsvarande sätt blir det årliga pensionsbeloppet högre om pensionsuttaget skjuts upp till efter 65 års ålder. Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna skall dock, vid pensionsuttag före 65 års ålder, garantipensionen alltid avräknas mot en inkomstgrundad pension, beräknad som om uttaget gjorts vid 65 års ålder.

För det fall att storleken på den faktiska inkomstgrundade ålderspensionen vid den tidpunkt då den tas ut före 65 års ålder skulle vara avgörande för beräkning av garantipensionen, innebär detta att sådant uttag skulle subventioneras genom garantipensionen. En sådan ordning kan enligt regeringens mening inte godtas.

Regeringen föreslår därför, i enlighet med riktlinjerna, att vid beräkning av garantipension skall den inkomstgrundade ålderspension som tagits ut före 65 års ålder omräknas till ett belopp som om pensionen hade börjat att uppbäras först vid 65 års ålder. Detta pensionsbelopp, som alltså är högre än det som faktiskt utges, skall avtrappa garantipensionen.

Som angetts i avsnitt 7.3 skall, vid avtrappningen av garantipensionen, även det s.k. garantitillägget betraktas som inkomstgrundad pension. Även beräkningen av garantitillägget påverkas av det förhållandet att inkomstgrundad pension tagits ut före 65 års ålder. Vid sådant tidigt uttag av inkomstgrundad ålderspension skall den garanterade nivån minskas med 0,5 % per månad som pensionen har lyfts före 65-års månaden. Garantitillägget utgör mellanskillnaden mellan den garanterade nivån och den beräknade inkomstgrundade pensionen. Vid beräkning av den ATP-baserade pensionen har hänsyn tagits till det tidiga uttaget, dvs. pensionen har reducerats med 0,5 % per månad. När det gäller inkomstpensionen ligger reduceringen i beräkningen av delningstalet. Garantitillägget kommer följaktligen vid tidigt uttag att vara reducerat. Beroende på hur stor andel av den inkomstgrundade pensionen som utgörs av inkomstpension och hur stor reduceringen är på denna del kommer reduceringen av garantitillägget att variera.

Av samma skäl som gäller för att den inkomstgrundade pensionen skall beräknas som om uttag hade gjorts vid 65 års ålder bör även det garantitillägg som avräknar garantipensionen vara beräknat utan reducering. Av förenklingsskäl bör, enligt vår mening, en uppräknings av det

reducerade garantitillägget till "65-årsnivå" kunna göras schablonmässigt för att användas vid beräkning av garantipensionen. Utgångspunkten bör då vara att en reduktion har skett med 0,5 % per månad även för inkomstgrundad pension enligt reformerade regler. En sådan schablonregel torde ge en tillfredsställande överensstämmelse med ett mer precist beräkningssätt.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen således att då den pensionsberättigade gjort tidigt uttag av inkomstgrundad pension, skall vid beräkning av garantipensionen göras en uppräknings av det faktiskt utgående garantitillägget så att det uppräknade beloppet i princip motsvarar det som skulle ha utgetts vid pensionsuttag vid 65 års ålder. Uppräkningsen skall göras med utgångspunkt från att det faktiskt utgående garantitillägget har reducerats med 0,5 % för varje månad som pensionen lyfts före den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år.

Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna skall för den person som väntar med att ta ut sin pension till efter 65 års ålder, garantipensionen avräknas mot faktiskt utgående inkomstpension. En sådan lösning skulle emellertid innebära att fortsatt arbete efter 65 års ålder ter sig mindre lönsamt. I anledning härav föreslår regeringen att vid pensionsuttag efter 65 års ålder skall den inkomstgrundade ålderspension som garantipensionen skall avtrappas mot beräknas som om pensionsuttaget faktiskt skett vid 65 års ålder. Det betyder således att varken tidigt eller sent uttag av den inkomstgrundade pensionen påverkar garantipensionens storlek. Garantipensionen beräknas alltid som om pensionen lyfts vid 65 års ålder. Dock finns ett undantag från denna generella regel vad avser garantitilläggets storlek vid sent uttag av pension.

I likhet med vad som gäller vid tidigt uttag av inkomstgrundad pension påverkas storleken av garantitillägget av det förhållandet att den pensionsberättigade tar ut inkomstgrundad ålderspension efter 65 års ålder. Vid sådant sent uttag beräknas den garanterade nivån utan uppjustering, dvs. med utgångspunkt från att den pensionsberättigade var 65 år vid uttaget. Från denna nivå avräknas faktisk utgående inkomstgrundad pension, dvs. med uppjustering för det sena uttaget. Garantitillägget kommer följaktligen att bli mindre på grund av det sena uttaget än vad det annars skulle ha varit.

Vid sent uttag kommer således garantitillägget att vara lägre än annars eftersom den garanterade nivån inte anpassas till det sena uttaget men avräkning sker med den faktiskt utgående inkomstgrundade pensionen. Vi föreslår att detta faktiska utgående garantitillägg används vid beräkningen av garantipensionen.

Sammanfattningsvis innebär vårt förslag följande. Vid beräkning av garantipension skall alltid beräknas en inkomstgrundad pension som om pensionsuttaget skett fr.o.m. den månad den pensionsberättigade fyller 65 år. Den enskildes faktiska pensionsålder kommer att vara utan betydelse när det gäller behandlingen av inkomstgrundad ålderspension i förhållande till avräkningen av garantipensionen. Motsvarande gäller för garantitillägget vid tidigt pensionsuttag. Om pensionen tagits ut före 65 års ålder skall schablonmässigt beräknas ett garantitillägg som om pensionsuttaget skett fr.o.m. den månad personen fyller 65 år. Vid uttag

7.6 Beräkning av garantipension vid partiellt uttag av inkomstgrundad ålderspension

Regeringens förslag: Partiellt uttag av inkomstgrundad ålderspension berättigar till motsvarande andel av hel garantipension. Partiell garantipension beräknas på så sätt att först beräknas vad hel garantipension blir om den pensionsberättigade tar ut hel inkomstgrundad ålderspension och därefter görs andelsberäkningen.

Om en pensionsberättigad som har kortare försäkringstid än 40 år gör partiellt uttag skall andelsberäkningen med anledning av det partiella uttaget göras efter det att garantipensionen reducerats i förhållande till den pensionsberättigades försäkringstid i Sverige.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Länsrätten i Göteborgs och Bohus län* framhåller att om endast rätt till garantipension föreligger, framgår inte av lagförslaget enligt vilka nivåer den partiella garantipensionen kan utgå. Länsrätten förutsätter att avsikten är att garantipension – liksom nuvarande folkpension – även som ensam förmån skall kunna utgå som partiell förmån, varför länsrätten anser att det i lagen bör anges enligt vilka nivåer pensionen kan utgå.

Skälen för regeringens förslag: Om den pensionsberättigade gör partiellt uttag av inkomstgrundad ålderspension skall eventuell garantipension utges med samma andel som den inkomstgrundade pensionen. En person som tar ut 3/4 av den inkomstgrundade ålderspension han eller hon är berättigad till skall enligt regeringens mening få ut även 3/4 av den garantipension han eller hon kan ha rätt till. Beräkningen av den partiella garantipensionen kan ske genom att först beräkna vad hel garantipension skulle motsvara och därefter andelsberäkna detta belopp. Alternativt kan beräkningen göras på motsvarande sätt som vi föreslagit skall tillämpas vid kortare försäkringstid än 40 år. Det innebär således att garantipensionens basnivå och avtrappningsintervall andelsberäknas och därefter sker avräkning mot den partiella inkomstgrundade pensionen och eventuella andra pensioner som skall reducera garantipensionen. Om den pensionsberättigade uppbär enbart den partiella inkomstgrundade ålderspensionen ger de två beräkningssätten samma resultat. Om personen dessutom uppbär t.ex. änkepension från tilläggs pensioneringen ger de däremot olika resultat. För att uppnå att den pensionsberättigade får ut samma andel av hel garantipension som uttagen del av den inkomstgrundade ålderspensionen motsvarar bör det första beräkningssättet användas.

Regeringen föreslår därför att den partiella garantipensionen beräknas på följande sätt. Först beräknas vad hel garantipension blir om den pensionsberättigade tar ut hel inkomstgrundad pension och därefter sker andelsberäkningen.

I fall då garantipensionen, till följd av att den pensionsberättigade inte kan tillgodoräkna sig 40 års försäkringstid för garantipension, skall reduceras i förhållande till försäkringstiden i Sverige på sätt som beskrivits i avsnitt 7.4 skall sådan reduktion ske först och andelsberäkningen i anledning av partiellt uttag därefter.

Vad som nu sagts avser person som har rätt till inkomstgrundad ålderspension, dvs. i sådana fall då garantipensionen utgör utfyllnad till en låg inkomstgrundad ålderspension. Personer som är berättigade enbart till garantipension kan endast göra helt uttag av garantipension enligt vad vi föreslår i avsnitt 8.

8 Utbetalning av garantipension

8.1 Uttag av garantipension

Regeringens förslag: I lagen om garantipension införs en regel om att garantipension skall betalas ut endast till den som är bosatt i Sverige. Garantipension skall i undantagsfall kunna betalas ut till en person som bosatt sig utomlands om det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart oskäligt att inte betala ut pensionen. En pensionsberättigad som har tjänat in rätt till inkomstpension eller tilläggspension får ta ut garantipension endast om och till den del han eller hon gör uttag av förstnämnd pension för samma tid. Den som inte har tjänat in rätt till inkomstgrundad ålderspension får inte göra partiellt uttag av garantipension. Ett uttag av garantipension får återkallas.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna del förutom att, som angetts i föregående avsnitt, *Länsrätten i Göteborgs och Bohus län* påpekat att det inte framgår av lagförslaget enligt vilka nivåer den partiella garantipensionen kan utges. Länsrätten förutsätter därvid att avsikten är att garantipension även som ensam förmån skall kunna utges som partiell förmån.

Skälen för regeringens förslag: Det grundläggande syftet med garantipensionssystemet är att tillförsäkra äldre personer bosatta i Sverige en form av minimipension under förutsättning att de före pensioneringen har haft en rimlig anknytning till Sverige. Vi föreslår därför att garantipension skall betalas ut endast till den som är bosatt i Sverige. Frågan om när en person skall anses som bosatt i Sverige behandlas närmare i författningskommentaren. På grund av den exporträtt som följer av förordningen (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen och av konventionsförpliktelser kommer emellertid garantipension att i stor utsträckning få betalas ut även till personer som inte är bosatta i Sverige (se avsnitt 9.3). Idag finns en viss möjlighet att i särskilt ömmande fall kunna betala ut 40-delsberäknad folkpension

även utanför EU/EES-området. En situation då sådan utbetalning är möjlig är då en pensionsberättigad på grund av hälsoskäl har behov av att vistas utomlands. Utbetalning kan då ske till en person som inte längre har någon anknytning till Sverige, har familj i det andra landet och för sitt uppehälle är beroende av folkpensionen. Regeringen anser att en motsvarande möjlighet bör finnas beträffande garantipension. Möjligheten till sådan utbetalning bör dock inskränkas något jämfört med idag. Vi föreslår därför att en person, som har börjat uppbära garantipension men som till följd av bosättning utomlands inte längre har rätt att få garantipension utbetald till sig, även i fortsättningen skall kunna få garantipension om det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart oskäligt att inte betala ut garantipension.

Enligt nuvarande regelsystem kan ålderspensionen, såväl tilläggspension som folkpension, tas ut som hel eller partiell – dvs. $\frac{3}{4}$, halv eller $\frac{1}{4}$ – pension. Uttag av ålderspension kan enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring återkallas vid vilken tidpunkt som helst. Återkallelse och ändring kan göras obegränsat antal gånger. Om både folkpension och tilläggspension betalas ut måste dock återkallelsen eller ändringen avse bägge delarna.

I propositionen om inkomstgrundad ålderspension föreslår vi att motsvarande regler skall gälla för såväl inkomstpension som premiepension, dock med den begränsningen att ett uttag av ålderspension skall kunna återkallas helt eller delvis högst en gång per sexmånadersperiod. Någon motsvarande begränsning för ökning av ålderspensionsuttag föreslås däremot inte.

Garantipension skall enligt vad vi föreslår i avsnitt 5 kunna tas ut tidigast fr.o.m. 65 års ålder. Vi anser att den pensionsberättigade i första hand skall ha sin försörjning från den inkomstgrundade pensionen. Endast i de fall denna pension är låg skall garantipension utges, som en utfyllnad till den inkomstgrundade pensionen. Mot bakgrund härav föreslår vi att utbetalning av garantipension till en person som är berättigad till inkomstpension inte skall göras annat än om och till den del han eller hon för samma tid tar ut inkomstpension och eventuell tilläggspension. Denna regel är avsedd bl.a. att förhindra att någon, i syfte att få högre inkomstgrundad ålderspension, skjuter upp sitt uttag av sådan pension och lever enbart på garantipension. Något krav på uttag av premiepension för att utbetalning av garantipension skall kunna ske föreslår vi däremot inte. Inkomstpension och premiepension skall enligt förslaget i den nämnda propositionen kunna tas ut var för sig till olika andelar och för olika tidsperioder. Avsikten härmed är att öka flexibiliteten i uttag av ålderspension. Ett krav på uttag inte bara av eventuell inkomstpension utan även på uttag av premiepension för utbetalning av garantipension skulle minska denna flexibilitet.

Om garantipension tas ut måste detta göras med samma andel som inkomstpensionen tas ut. En enskild som inte har tjänat in någon rätt till inkomstgrundad ålderspension och således endast är berättigad till garantipension torde, mot bakgrund av sistnämnda pensions karaktär av grundtrygghet för dem med inga eller låga inkomster i övrigt, ha ett tämligen begränsat intresse av att ta ut endast del av garantipensionen. Vi

föreslår därför ingen möjlighet till partiellt uttag av garantipension när rätt till inkomstgrundad ålderspension inte föreligger.

Återkallelse av uttag av garantipension när rätt till inkomstgrundad ålderspension inte föreligger torde komma att bli mycket ovanligt. Det saknas därför skäl att för garantipension införa någon begränsning av möjligheterna att återkalla uttag av sådan pension. Regeringen föreslår alltså att garantipension får återkallas utan begränsning.

En person som uppbär garantipension och som är berättigad till inkomstpension omfattas av den ovan nämnda begränsningsregeln – att återkallelse och minskning av inkomstpension medges endast en gång per sexmånadersperiod – eftersom han måste ta ut inkomstpension för att få garantipension och garantipensionen då utges med samma andel som inkomstpensionen.

8.2 Ansökan om garantipension

Regeringens förslag: Garantipension skall betalas ut först efter ansökan. Utbetalning skall ske tidigast fr.o.m. månaden efter det att ansökan kommit in till den allmänna försäkringskassan. Om ansökan om pension inte gjorts senast tre månader före den månad då en pensionsberättigad fyller 70 år, skall försäkringskassan utreda om den pensionsberättigade vill senarelägga sitt pensionsuttag ytterligare eller inte.

Försäkringskassans utredningsskyldighet beträffande den som till någon del uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension skall inträda redan om ansökan om ålderspension inte kommit in senast den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. I dessa fall skall ålderspension kunna beviljas även för tid före det att ansökan kom in till försäkringskassan, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden och tidigast fr.o.m. den månad då den pensionsberättigade fyllde 65 år.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag med undantag för vad som nedan anges. Regeringen föreslår till skillnad från vad som föreslogs i departementspromemorian att även ålderspension som avlöser hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning skall betalas ut först efter ansökan. Vidare föreslår regeringen att försäkringskassans utredningsskyldighet skall inträda senast den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år även såvitt avser den som till någon del uppbär särskild efterlevandepension, och att ålderspension också i dessa fall skall kunna beviljas för en tid om tre månader före ansökningsmånaden, dock tidigast fr.o.m. den månad då den pensionsberättigade fyllde 65 år. Vi föreslår också att uppgifter som den enskilde skall lämna om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser, bl.a. *Pensionärernas Riksorganisation (PRO)*, tillstyrker förslaget även om ett flertal försäkringskassor påtalar att ett obligatoriskt ansökningsförfarande innebär

ökade administrationskostnader och ett behov av särskilda informationsinsatser.

Bohusläns allmänna försäkringskassa anser det befogat att det krävs ansökan från den enskilde för att pension skall betalas ut eftersom det behövs allt fler uppgifter från den enskilde för att kunna bestämma storleken av garantipensionen. *Svenska Kommunförbundet* understryker att man noga bör följa utvecklingen av den ändrade ordningen utan automatiska utbetalningar så att följderna inte blir en oavsiktlig kostnadsökning för kommunerna, t.ex. i form av socialbidrag.

Göteborgs allmänna försäkringskassa påpekar att det bland förtidspensionärer kan finnas personer som inte haft rätt till utländsk invalidpension men som får rätt till en utländsk ålderspension som påverkar storleken av eventuell garantipension. Mot denna bakgrund anser försäkringskassan att även förtidspensionärer bör ansöka om ålderspension. Vidare anmärker försäkringskassan att försäkringskassans utredningsskyldighet i de fall den enskilde är bosatt utomlands bör begränsas till att den enskilde endast skriftligen informeras om sin rätt till ålderspension.

Länsrätten i Göteborgs och Bohus län anser att det klart bör framgå att en ansökan om garantipension gäller även eventuell framtida inkomstgrundad ålderspension, eftersom en person som tidigare inte tjänat in någon inkomstgrundad ålderspension kan tänkas börja förvärvsarbeta först efter 65 års ålder och då tjäna in pensionsrätt för inkomstgrundad pension. *Statens löne- och pensionsverk (SPV)* anser att möjligheten till automatisk utbetalning av pension, utan ansökan från den pensionsberättigade, bör finnas kvar för det fall statligt eller kommunalt pensionsorgan begär utbetalning av pensionen.

Vad gäller förslaget om att garantipension skall betalas ut tidigast fr.o.m. månaden efter ansökningsmånaden betonar *Uppsala läns allmänna försäkringskassa* att samma regelsystem bör gälla för alla förmånsslag. Försäkringskassan förordar att den första utbetalningen görs samma månad som eller månaden efter ansökningsmånaden och nämner att bostadsbidrag kan beviljas fr.o.m. den månad då ansökan om sådant bidrag kom in. *Försäkringskassaförbundet* anser att även i fråga om pensioner enligt det nuvarande systemet bör gälla att pension enligt huvudregeln inte skall kunna betalas ut retroaktivt. *Västernorrlands läns allmänna försäkringskassa* anser att en generell tremånadersregel för retroaktiv utbetalning bör införas.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande regler skall den som önskar ta ut ålderspension ansöka om detta hos allmän försäkringskassa. Ansökan skall enligt huvudregeln göras hos den försäkringskassa där den pensionssökande är inskriven. För att bli inskriven hos en försäkringskassa krävs att man är bosatt i Sverige. För vissa utomlands bosatta finns särskilda regler.

Om ansökan om ålderspension gjorts skall pensionen betalas ut fr.o.m. den månad under vilken den pensionsberättigade fyller 65 år, om inget annat anges i ansökan. Den pensionsberättigade kan således i sin ansökan ange en annan tidpunkt – tidigare eller senare – då han eller hon önskar att utbetalningarna skall börja. Möjligheten att få pension utbetald för tid före ansökan är dock begränsad på så sätt att pension inte får utges för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. En person

som ansöker om pension exempelvis i juli månad och begär att pension skall utges även för tid före ansökan lämnats in, kan sålunda få pension utbetald tidigast fr.o.m. april månad.

Enligt de nuvarande reglerna kan försäkringskassan också i många fall besluta om hel ålderspension för en hos försäkringskassan inskriven pensionsberättigad fr.o.m. den månad han eller hon fyller 65 år utan att den pensionsberättigade har ansökt om det. Sådan automatisk utbetalning av pension sker i fall då den pensionsberättigade har tillgodoräknats minst 30 år med pensionspoäng för allmän tilläggspension. Detta innebär nämligen att såväl tilläggspension som folkpension skall utges med oavkortat belopp. Automatisk utbetalning av ålderspension vid 65 års ålder sker också till en försäkrad som har uppburit förtidspension, om denne omedelbart före den månad han eller hon fyller 65 år har haft hel förtidspension på grundval av 40 års bosättningsstid. Likaså betalas hel ålderspension ut automatiskt till en pensionsberättigad som omedelbart före den månad han eller hon fyller 65 år har uppburit hel särskild efterlevandepension, om den avlidne har tillgodoräknats 40 års bosättningsstid. För samtliga nu angivna situationer gäller att försäkringskassan inte beslutar om ålderspension utan ansökan om den pensionsberättigade har begärt annat. Automatisk utbetalning får enligt nuvarande regler göras även under förutsättning att statligt eller kommunalt personalpensionsorgan gjort framställan om det. Sådan framställan görs emellertid sällan i praktiken, utan det är brukligt att även personer med rätt till statlig eller kommunal tjänstepension ansöker om allmän ålderspension.

Det reformerade pensionssystemet skall inrymma stor flexibilitet när det gäller uttag av ålderspension och ge människor möjlighet att inom vida gränser välja tidpunkt för pensioneringen, samtidigt som det inte skall finnas någon övre åldersgräns för intjänande av pensionsrätt. Någon allmän pensionsålder kommer därför inte att finnas. Regler motsvarande de som i dag gäller, och som innebär att ålderspension i stor utsträckning betalas ut automatiskt vid 65 års ålder, bör därför inte införas i det reformerade pensionssystemet.

Enligt förslag i propositionen om inkomstgrundad ålderspension enligt reformerade regler skall utbetalning av sådan pension som huvudregel ske först efter ansökan från den enskilde. Detsamma bör gälla beträffande garantipension. Regeringen föreslår därför att också utbetalning av garantipension skall ske först efter ansökan från den enskilde. Ansökan om garantipension skall inges till försäkringskassan, som har en väl utbyggd administration för att handlägga pensionsärenden. Ansökan skall göras hos den försäkringskassa där den enskilde är inskriven. Ansökningshandlingar för uttag av inkomstpension och garantipension bör vara gemensamma och utformas på ett sådant sätt att de omfattar även eventuell framtida inkomstpension.

Som närmare utvecklas i avsnitt 10 föreslår vi i denna proposition att de uppgifter som den enskilde lämnar i sin ansökan om ålderspension skall lämnas på heder och samvete.

Frågan om det även i framtiden skall finnas möjlighet att besluta om utbetalning av pension för tid före det att ansökan härom kommit in till försäkringskassan berördes varken i Pensionsarbetsgruppens betänkande

eller i princippropositionen. Om en sådan möjlighet skall införas i det reformerade ålderspensionssystemet har övervägts i det fortsatta beredningsarbetet. Behovet av en sådan regel kan starkt ifrågasättas, bl.a. med hänsyn till att den inkomstgrundade pensionen i det reformerade systemet är försäkringsmässigt beräknad på så sätt att ett senare pensionsuttag ger högre årspension och därmed, i genomsnitt, samma livspension som vid ett tidigare uttag. En möjlighet att ta ut pension även för tid före ansökningen fyller med hänsyn härtill inte någon väsentlig funktion. Mot bakgrund härav föreslår vi i propositionen om inkomstgrundad ålderspension att det i det reformerade ålderspensionssystemet inte skall införas någon möjlighet till utbetalning av pension för tid före det att ansökan kommit in till försäkringskassan. Det är regeringens uppfattning att för inkomstgrundad pension och garantipension bör även i detta avseende gälla samma regler. Vi föreslår därför, i likhet med vad som föreslogs i Ds 1997:66, att det som huvudregel inte införs någon möjlighet till utbetalning av garantipension för tid före det att ansökan kommit in till försäkringskassan. En ansökan om garantipension kommer därmed att medföra att pension betalas ut tidigast fr.o.m ingången av månaden efter den månad då ansökan kommit in till försäkringskassan, men alltså inte – även om önskemål därom framställs – för tid dessförinnan.

De antagna riktlinjerna innebär också att hel ålderspension oavsett ansökan skall betalas ut fr.o.m. den tidpunkt då den pensionsberättigade fyller 70 år, om han eller hon inte angett något annat önskemål.

Under det fortsatta beredningsarbetet har övervägts på nytt huruvida det i det reformerade systemet skall ges möjlighet att vid en viss ålder betala ut pension utan ansökan från den enskilde och hur en sådan regel i så fall skall vara utformad.

En regel om automatisk utbetalning av pension vid 70 års ålder, som utformats strikt enligt de antagna riktlinjerna, skulle innebära att utbetalning då skulle ske till alla pensionsberättigade som inte angett någon annan önskad utbetalningstidpunkt. En sådan utbetalning skulle alltså ske även om den pensionsberättigade t.ex. tjänat in rätt till endast en obetydlig pension i Sverige och sedan länge är bosatt utomlands. Att lokalisera sådana personer – som kommer att utgöra ett inte obetydligt antal – och att ta reda på om de fortfarande är i livet skulle kunna vara förenat med betydande svårigheter. Av administrativa skäl vore det därför lämpligt att en regel om utbetalning av pension utan ansökan skulle begränsas till att gälla endast dem som är inskrivna hos försäkringskassa vid den tidpunkt då frågan om utbetalning av pension blir aktuell, dvs. i princip dem som är eller skall anses vara bosatta i Sverige. För utbetalning av pension till en pensionsberättigad som inte är inskriven i försäkringskassa skulle det således alltid få krävas ansökan.

Emellertid kommer det i praktiken inte att vara möjligt för försäkringskassan att i samtliga fall besluta om utbetalning av pension utan ansökan från den enskilde. Ett beslut om automatisk utbetalning av pension förutsätter att försäkringskassan med hjälp av uppgifter i tillgängliga register entydigt kan avgöra hur stor pension den enskilde har rätt till. Detta kan, på sätt som närmare kommer att beskrivas nedan, vara förenat med svårigheter i de fall då den försäkrade är berättigad till garantipension.

Garantipensionen skall avräknas mot inkomstrelaterad pension. Samtidigt skall rätt till garantipension vara beroende av den tid den enskilde varit bosatt i Sverige (försäkringstid). Som vi föreslagit i avsnitt 6 skall det för rätt till oreducerad garantipension krävas 40 års försäkringstid. Vid kortare försäkringstid skall garantipensionen reduceras proportionellt. Vid t.ex. 35 års försäkringstid kommer således 35/40 av hel garantipension att betalas ut.

För att avgöra hur stor garantipension den enskilde är berättigad till behövs uppgifter för att bedöma i vad mån kravet på 40 års försäkringstid är uppfyllt. Försäkringskassan har i regel tillgång till uppgifterna i folkbokföringsregister men dessa är inte alltid tillräckliga för att avgöra hur lång försäkringstid som garantipensionen skall grundas på. Även annan tid än sådan då den enskilde varit folkbokförd i Sverige skall nämligen, enligt vårt förslag i denna proposition, räknas som försäkringstid. Exempelvis får tid under vilken den enskilde utfört visst biståndsarbete eller tid under vilken en enskild, som senare erhåller uppehållstillstånd, före folkbokföringen vistats i Sverige, räknas in. Det är sannolikt att försäkringskassan på samma sätt som i dag kommer att bli beroende av uppgifter från den enskilde för att kunna bestämma hur stor garantipension denne är berättigad till.

Enligt vad vi föreslår i denna proposition skall vidare gälla att garantipensionen skall beräknas med hänsyn till bl.a. utländska pensionsinkomster. Uppgifter om huruvida en enskild har sådana inkomster finns inte automatiskt tillgängliga för försäkringskassan utan måste lämnas av den enskilde själv. Även i detta hänseende fordras alltså uppgifter från den enskilde.

Uppgifter om den inkomstgrundade pensionens storlek finns givetvis tillgängliga för försäkringskassan. En ordning där utbetalning av inkomstgrundad pension skulle ske utan ansökan, medan utbetalning av garantipension alltid fordrar ansökan från den enskilde kan emellertid inte betraktas som rimlig. För det fall försäkringskassan inte utan den enskildes medverkan kan få tillgång till de uppgifter som krävs för att bestämma hur stor total ålderspension från det allmänna ålderspensionssystemet som den enskilde har rätt till, bör pensionen inte till någon del utbetalas utan ansökan. Därmed skulle automatisk utbetalning av pension inte kunna komma i fråga i de fall där den försäkrade är berättigad till garantipension.

Det har således under det fortsatta beredningsarbetet visat sig att en regel om automatisk utbetalning av pension vid 70 års ålder, utformad i enlighet med de antagna riktlinjerna, skulle kunna tillämpas endast i mycket begränsad utsträckning, nämligen i fall då den pensionsberättigade inte har rätt till garantipension. Regeln skulle därför endast till liten del fylla den funktion som var avsedd, dvs. att förhindra att en pensionsberättigad av bristande kunskap eller av annan orsak går miste om sina pensionsrättigheter. En regel om utbetalning av pension vid 70 års ålder bör därför utformas på ett annat sätt än vad som tidigare föreslagits.

Mot denna bakgrund föreslår vi i den samtidigt härmed avlämnade propositionen om inkomstgrundad ålderspension att som huvudregel skall gälla att pension skall betalas ut senast fr.o.m. 70 års ålder, om den försäkrade då är inskriven hos försäkringskassa och inte begär annat. Ut-

betalning av pension skall emellertid alltid grundas på en ansökan från den enskilde. På grund härav föreslår vi i den nämnda propositionen att försäkringskassan alltid, i de fall en pensionsberättigad som är inskriven hos försäkringskassa inte tre månader före den månad då han eller hon fyller 70 år ansökt om uttag av inkomstpension, skall utreda om den pensionsberättigade vill senarelägga sitt pensionsuttag ytterligare eller inte. Vi föreslår här, i likhet med vad som föreslogs i Ds 1997:66, att det samma skall gälla i fråga om garantipension.

I utredningsskyldigheten bör ligga en skyldighet för personal vid försäkringskassan att ta kontakt med den pensionsberättigade för att utreda dennes önskemål. Detta kan naturligtvis ske genom att den pensionsberättigade tillställs blanketter jämte information för ansökan om pension. För det fall den pensionsberättigade inte lämnar något besked i anledning av en sådan kontakt bör detta emellertid inte kunna anses som ett tillräckligt underlag för slutsatsen att den pensionsberättigade önskar skjuta upp sitt pensionsuttag. Det bör då krävas att personal vid försäkringskassan tar ytterligare kontakt med den pensionsberättigade – t.ex. genom brev eller personlig kontakt – för att utröna vad den pensionsberättigade har för önskemål. I fall då den pensionsberättigade är bosatt utomlands, men ändå är inskriven hos någon allmän försäkringskassa (vilket kan inträffa med hänsyn till EG-rätten), kommer emellertid denna utredningsskyldighet av praktiska skäl inte att vara lika omfattande som då den pensionsberättigade är bosatt i Sverige. Det kan t.ex. inte krävas att personal vid försäkringskassan i sådana situationer skall göra hembesök hos den enskilde för att utröna dennes vilja.

Förtidspension och särskild efterlevandepension avlöses inom det nuvarande systemet av ålderspension då den pensionsberättigade fyller 65 år. Regeringen uppdrog den 16 januari 1997 åt en särskild utredare att utforma förslag till ett nytt system för ekonomisk ersättning vid långvarig nedsättning av arbetsförmåga, som skall ersätta dagens system med förtidspension och sjukbidrag. Utredaren skulle bl.a. bedöma vilken tidpunkt för övergång till ålderspension som är lämplig. Utredningens betänkanden Ohälsöförsäkringen Trygghet och aktivitet (SOU 1997:166) och Ohälsöförsäkringen Övergångsbestämmelser (SOU 1997:189) överlämnades till regeringen i slutet av år 1997 och bereds för närvarande, efter remissbehandling, inom Socialdepartementet. I mars i år överlämnade regeringen till riksdagen propositionen 1997/98:111 Reformerad förtidspension, m.m., som bl.a. innehåller förslag till riktlinjer för en reformering av reglerna om ersättning vid varaktig medicinskt grundad arbetsoförmåga och en beskrivning av den planerade fortsatta beredningen av frågan om en reformering av hela systemet för sådan ersättning. Vidare uppdrog regeringen den 1 augusti 1996 åt en särskild utredare att bl.a. utforma förslag till en anpassning av efterlevandepensioneringen till det reformerade systemet. I Ds 1995:41 och Ds 1997:66 föreslogs att reglerna om automatisk utbetalning av ålderspension när denna avlöser hel förtidspension grundad på 40 års bosättning skulle fortsätta att tillämpas i avvaktan på förslag härom av först nämnda utredning. I Ds 1997:66 föreslogs också att motsvarande regel för den som uppbär hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning skulle fortsätta att tillämpas i avvaktan på förslag härom

av Utredningen om efterlevandepension. Under remissbehandlingen av Ds 1997:66 har synpunkter framförts, av bl.a. Göteborgs allmänna försäkringskassa, om att det även i dessa situationer bör krävas en ansökan av den enskilde för att garantipension skall betalas ut. Bland andra skäl har därvid framförts att det bland förtidspensionärer kan finnas personer som inte haft rätt till utländsk invalidpension men som får rätt till utländsk ålderspension. Detta skulle innebära att även personer med hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning borde ansöka om ålderspension.

Med beaktande av remissynpunkterna har frågan om en automatisk utbetalning av ålderspension som avlöser hel förtidspension och hel särskild efterlevandepension grundad på 40 års bosättning ånyo övervägts. Regeringen har funnit att det även i nu redovisade fall kan uppstå sådana situationer att försäkringskassan inte enbart med hjälp av uppgifter i tillgängliga register kan avgöra hur stor garantipension den enskilde eventuellt är berättigad till. Det är sannolikt att försäkringskassan även i dessa situationer kommer att bli beroende av uppgifter från den enskilde för att bestämma storleken av den pension denne är berättigad till. Regeringen föreslår med hänsyn härtill att garantipension även i nu nämnda situationer skall betalas ut först efter ansökan.

Beträffande de situationer då den pensionsberättigade till någon del uppbär förtidspension föreslår vi, i likhet med vad som föreslogs i Ds 1997:66, en särregel såvitt avser försäkringskassans utredningsskyldighet i fråga om den pensionsberättigade vill senarelägga sitt pensionsuttag eller inte. Förtidspension utges längst t.o.m. den månad som föregår den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Normalt bör förtidspensionen då avlösas med ålderspension. Med hänsyn härtill bör försäkringskassans utredningsskyldighet för den som uppbär förtidspension inträda redan om ansökan om ålderspension inte inkommit senast den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år. Eftersom föreslagna regler om från vilken tidpunkt en ansökan får verkan innebär att pension inte kan beviljas för tid före månaden efter det att ansökan kom in till försäkringskassan skulle emellertid nu föreslagen regel, om utredningsskyldighet vad avser den som uppburit förtidspension omedelbart före det att han eller hon fyller 65 år, kunna innebära att denne inte erhåller någon pension alls under en eller ett par månader. För att undvika detta föreslår regeringen att pension, i nu nämnda fall, skall kunna beviljas även för tid före det att ansökan kom in till försäkringskassan, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Detta utgör således ett undantag från huvudregeln att pension betalas ut tidigast fr.o.m. månaden efter den månad då ansökan inkom.

Med utgångspunkt från de överväganden som nu har gjorts beträffande automatisk utbetalning av pension bör motsvarande regler gälla även för den som före 65 års ålder till någon del uppbär särskild efterlevandepension. Vi föreslår således att försäkringskassans utredningsskyldighet för de pensionsberättigade som till någon del uppbär förtidspension eller särskild efterlevandepension skall inledas då den pensionsberättigade fyller 65 år. Vidare skall den i Ds 1997:66 föreslagna regeln om retroaktiv utbetalning av ålderspension gälla såväl för den som uppburit förtids-

pension som för den som uppburit särskild efterlevandepension omedelbart före 65 års ålder.

Ökning och minskning av garantipension bör som tidigare anförts ansluta till motsvarande uttag av inkomstpension. Samma regler om ansökan och anmälan som gäller vid ökning och minskning av inkomstpension bör därför gälla för garantipension. Detta innebär att vi föreslår att ökning av partiell garantipension skall kräva skriftlig ansökan till försäkringskassan och att den begärda ökningen kommer att betalas ut tidigast månaden efter det att ansökan kommit in. När den pensionsberättigade vill återkalla eller begära minskning av tidigare begärt uttag kan detta ske genom att den pensionsberättigade tillställer försäkringskassan en anmälan om det, senast månaden före den månad återkallelsen eller minskningen avses börja.

Enligt nuvarande regler får försäkringskassan betala ut pension utan ansökan från den pensionsberättigade om statligt eller kommunalt personalpensionsorgan begär det. Utbetalning av allmän pension och statlig eller kommunal avtalspension sker då genom samma utbetalningstransaktion. Som ovan redovisats skall utbetalning av ålderspension i det reformerade systemet som huvudregel ske efter ansökan. För att så långt som möjligt åstadkomma enhetliga regler för uttag av pension bör, i det reformerade ålderspensionssystemet, samma regler gälla oavsett typ av pensionsrättighet. Regeringen föreslår därför att någon regel om att försäkringskassan får betala ut garantipension utan ansökan från den pensionsberättigade om statligt eller kommunalt personalpensionsorgan begär det inte införs i det reformerade ålderspensionssystemet.

8.3 Månadsvisa utbetalningar med möjlighet till undantag

Regeringens förslag: Garantipension skall enligt huvudregeln betalas ut månadsvis t.o.m. den månad då den pensionsberättigade avlider eller rätten till garantipension annars upphör. För det fall den pensionsberättigade flyttar utomlands skall garantipension betalas ut till och med utflyttningsmånaden. Utbetalning skall endast ske till den pensionsberättigade.

Garantipension skall även, oavsett den pensionsberättigades samtycke, kunna betalas ut för andra perioder än månadsvis. Detta skall gälla såväl utbetalningar i Sverige som till utomlands bosatta.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *PRO* tillstyrker förslaget.

RFV och *Östergötlands läns allmänna försäkringskassa* tillstyrker förslaget att pension inte skall kunna betalas ut till annan än den pensionsberättigade. *Västernorrlands läns allmänna försäkringskassa* anser att garantipension bör kunna betalas ut till annan än den pensionsberättigade om denne p.g.a. ålderdomssvaghet, sjukdom, drogmisbruk eller annat inte själv kan ta hand om sin pension.

Göteborgs allmänna försäkringskassa tillstyrker förslaget att garantipension skall kunna betalas ut för andra perioder än månadsvis. *SPV* anser att verket bör få betala ut garantipension månadsvis tillsammans med tjänstepension.

Skälen för regeringens förslag: I det nuvarande systemet betalas ålderspension enligt huvudregeln ut genom månadsvisa utbetalningar. Pensionsförmånen utges om inte annat är föreskrivet t.o.m. den månad då den pensionsberättigade avlider eller rätten till förmånen annars upphör. Pensionen betalas som huvudregel ut direkt till den pensionsberättigade. I vissa fall kan emellertid försäkringskassan besluta att pensionen helt eller delvis skall betalas ut till annan. Förutsättningarna härför är att den pensionsberättigade till följd av ålderdomssvaghet, sjuklighet, långvarigt missbruk av beroendeframkallande medel eller därmed jämförlig orsak är ur stånd att själv ta hand om sin pension. Pensionen får då betalas ut till en kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person för att användas till den pensionsberättigades eller hans eller hennes familjs nytta.

Även garantipension skall, enligt regeringens förslag, som huvudregel betalas ut månadsvis och bör på samma sätt som i det nuvarande systemet utges t.o.m. den månad då den pensionsberättigade avlider. Om rätten till garantipension upphör innan pensionstagaren avlider – t.ex. på grund av att pensionstagaren inte längre uppfyller kravet på bosättning i Sverige – skall naturligtvis pension inte utges för tid efter det att rätten till pension upphört. Vi föreslår att garantipension för det fall den enskilde flyttar utomlands skall betalas ut till och med utflyttningsmånaden.

Regeringen föreslår vidare att garantipensionen som huvudregel betalas ut direkt till den pensionsberättigade. Frågan om det även i det reformerade ålderspensionssystemet skall finnas en möjlighet för försäkringskassan att betala ut pensionen till annan än den pensionsberättigade berördes varken av Pensionsarbetsgruppen eller i princippropositionen. I Ds 1995:41 föreslogs för den inkomstgrundade pensionen att försäkringskassan under de förutsättningar som anges i nuvarande regler i AFL skall få betala ut pension till annan än den pensionsberättigade. Under det fortsatta beredningsarbetet har det visat sig att regeln om utbetalning av pension till annan sällan tillämpas. 1997 års premiereservutredning ifrågasatte i sitt betänkande behovet av en sådan utbetalningsregel och ansåg att regeln återspeglar en äldre tids förhållanden och värderingar. Utredningen ansåg vidare att regeln inte fyller någon nyttig funktion vid sidan av allmänna bestämmelser om förvaltarskap och godmanskap som finns i den familjerättsliga lagstiftningen. Med beaktande härav föreslog utredningen att någon motsvarande regel inte bör införas för utbetalning av premiepension. Även regeringen ifrågasätter, på grund av i huvudsak samma skäl som angetts i utredningens förslag till premiepension, om det i framtiden finns behov av en sådan regel. Vi menar att den som inte kan ta hand om sin pension själv sannolikt behöver hjälp med att förvalta sin egendom eller bevaka sin rätt även i andra avseenden. Det kan t.o.m. vara så att utbetalning enligt nuvarande bestämmelse av pensionen till någon av den pensionsberättigades anhöriga medför att godmanskap eller förvaltarskap inte kommer till stånd trots att det vore sakligt påkallat. Med

hänsyn till vad som nu anförs föreslår regeringen att en regel motsvarande den i 16 kap. 12 § AFL inte införs i lagen om garantipension.

I det nuvarande systemet betalas alltså ålderspension enligt huvudregeln ut månadsvis. Om den pensionsberättigade är bosatt utomlands kan dock Riksförsäkringsverket med den pensionsberättigades samtycke förordna att pensionen skall betalas ut på annat sätt. Enligt den praxis som har utvecklats sker utbetalningar i princip årsvis i stället för månadsvis om den månadsvisa pensionsutbetalningen skulle ha understigit 1 % av basbeloppet (364 kr år 1998).

Huvudregeln i det reformerade pensionssystemet bör på samma sätt som i det nuvarande systemet vara att garantipension, liksom inkomstgrundad pension, skall betalas ut månadsvis. Det bör emellertid i vissa fall också finnas möjlighet att betala ut pension för andra tidsperioder.

Riksdagen har beslutat (budgetproposition 1997/98:1 utg.omr. 11, bet. 1997/98:SfU1, rskr. 1997/98:111) om ändring i 16 kap. 4 § AFL på så sätt att om årspensionen uppgår till högst 2 400 kr, skall undantag från den månadsvisa utbetalningen kunna göras om det inte finns särskilda skäl däremot. Utbetalning skall ske i efterskott en eller två gånger per år. Denna begränsning skall gälla utan samtycke från den pensionsberättigade och för pensionsberättigade bosatta såväl utomlands som i Sverige. Vidare har beslutats att utbetalning även i annat fall, efter överenskommelse med den pensionsberättigade, får ske en eller två gånger per år. Regeln skall träda i kraft den 1 januari 1999. Regeringen konstaterade i budgetpropositionen att utbetalningar till utlandet kan medföra förhållandevis stora kostnader såväl för den enskilde som för staten. Vidare anfördes att proportionerna mellan administrationskostnaderna och det utbetalade beloppet blir orimliga när det är fråga om små belopp, samt att utbetalning av små belopp kan upplevas som stötande. Mot bakgrund av detta och hittills gjorda bedömningar i arbetet med det reformerade pensionssystemet anförde regeringen att det i det nuvarande pensionssystemet bör göras en ändring så att små pensionsbelopp skall kunna betalas ut för annan tidsperiod än månadsvis. Månatlig utbetalning bör enligt riksdagens beslut i anledning av förslaget i budgetpropositionen ske när pensionen överstiger 200 kr per månad medan belopp därunder skall kunna utges en eller två gånger per år. Det anfördes i propositionen att det normalt inte torde innebära några nackdelar för pensionstagaren att sammanföra pensionsbelopp understigande 200 kr per månad till utbetalningar en eller två gånger per år. I enstaka fall kan emellertid även sådana belopp ha avgörande betydelse för pensionstagare. Enligt riksdagsbeslutet får därför utbetalning ske månadsvis även av små belopp om det finns särskilda skäl. Med tanke på beloppets storlek torde sådana särskilda skäl aktualiseras endast i yttersta undantagsfall.

Motsvarande bestämmelse har föreslagits gälla inkomstgrundad ålderspension. Regeringen föreslår nu att motsvarande regel också skall gälla garantipension.

Regeringens förslag: En person skall vara skyldig att återbetala garantipension, om han eller hon genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet har förorsakat att pension betalats ut felaktigt eller med för högt belopp. En person skall vidare vara återbetalningsskyldig, om pension i annat fall betalats ut felaktigt eller med för högt belopp och han eller hon borde ha insett detta. Beslut om återbetalningsskyldighet fattas av försäkringskassan. Försäkringskassan bör om det finns särskild anledning kunna helt eller delvis efterge ett krav på sådan återbetalning.

Om en pensionsberättigad till följd av ändrad taxering retroaktivt erhåller höjd inkomstgrundad ålderspension och detta påverkar storleken av den garantipension han eller hon har erhållit skall den pensionsberättigade vara skyldig att återbetala för mycket uppburen garantipension. Detta får göras genom avräkning på retroaktivt utbetald inkomstgrundad ålderspension.

Garantipension skall beviljas för förfluten tid för en pensionsberättigad som retroaktivt fått sin pensionsrätt sänkt i fråga om den inkomstgrundade pensionen.

Om en enskild tidigare, för samma tid som garantipension beviljats retroaktivt, uppburit ersättning enligt en annan författning skall avdrag göras på den retroaktiva garantipensionen.

För det fall en enskild, för samma tid som garantipension beviljats retroaktivt, i väsentligt fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (1980:620) utan villkor om återbetalning, skall den retroaktivt beviljade garantipensionen få betalas ut till socialnämnden.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *PRO* och *Göteborgs allmänna försäkringskassa* tillstyrker förslaget. *Uppsala läns allmänna försäkringskassa* hävdar att samma återbetalningsregler bör gälla för alla förmåner och förordar att återbetalningsreglerna avseende garantipension utformas i enlighet med reglerna för utbildningsbidrag, bostadsbidrag och underhållsstöd, för vilka förmåner gäller att återbetalningsskyldighet föreligger oavsett om den försäkrade förorsakat felutbetalningen eller ej.

Länsrätten i Göteborgs och Bohus län instämmer i promemorians förslag att försäkringskassans skall samordna pensionsbetalningarna på så sätt att det belopp som den pensionsberättigade är skyldig att återbetala skall räknas av på den retroaktivt höjda pensionsförmånen. *Riksskatteverket (RSV)* har framfört vissa lagtekniska synpunkter.

Skälen för regeringens förslag: I 20 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) upptas regler om återbetalningsskyldighet för ersättning som någon uppburit obehörigen genom att ha lämnat oriktiga uppgifter e.d. Dessa regler tar sikte på såväl utbetald pension som andra ersättningar inom ramen för AFL. Innebörden av reglerna är att åter-

betalningsskyldighet för uppbyren ersättning föreligger i två fall. I det första krävs att någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att fullgöra henne eller honom åvilande uppgifts- eller anmälningskyldighet eller på annat sätt förorsakat att ersättning har utgått obehörigen eller med för högt belopp. I det andra fallet krävs att någon eljest obehörigen eller med för högt belopp har uppburit ersättning, vilket han eller hon skäligen bort inse. I det första fallet krävs således inte att vederbörande varit medveten om felaktigheten. I det andra fallet är han eller hon skyddad av god tro. I båda fallen är följden återbetalningsskyldighet av vad som utbetalats för mycket, om inte i särskilt fall anledning föreligger att helt eller delvis efterge återbetalningsskyldigheten.

Reglerna om återbetalningsskyldighet i 20 kap. 4 § AFL har utökats med bestämmelser om återbetalning vid underlåten eller bristfällig betalning av tilläggsavgift.

Även i det reformerade ålderspensionssystemet bör, under samma förutsättningar som enligt AFL, den pensionsberättigade åläggas återbetalningsskyldighet för pension som betalats ut med för högt belopp beroende på att den enskilde lämnat oriktiga uppgifter e.d. Den enskilde bör också på samma sätt som gäller i dag bli återbetalningsskyldig om pension uppburits felaktigt eller med för högt belopp och den enskilde skäligen bort inse detta.

Fråga är emellertid om den nuvarande regeln i AFL bör överföras helt oförändrad till det nya ålderspensionssystemet. *Lagrådet* finner det svårt att hitta exempel på något fall då den enskilde kan bli återbetalningsskyldig för att han eller hon ”på annat sätt” än genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom att underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningskyldighet orsakat att pensionen har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp. Exempelvis täcks felaktiga uppgifter i inkomstdeklarationer av ”oriktiga uppgifter”. Med hänsyn härtill och då den angivna förutsättningen för återbetalningsskyldighet inte kommit till användning i förvaltningsdomstolarnas praxis förordar *Lagrådet* att orden ”eller på annat sätt” får utgå ur det aktuella lagrummet i den nya lagstiftningen.

Regeringen finner fog för vad *Lagrådet* anfört i denna fråga och menar därför att orden ”eller på annat sätt” bör utgå ur den regel motsvarande 20 kap. 4 § AFL som vi föreslår skall införas i den nya lagstiftningen.

Skyldighet att betala tillbaka utbetald pension skall inträda endast om beslut om återbetalning meddelats. Sådant beslut bör fattas av försäkringskassan. Återbetalningen bör, liksom i dag, kunna ske antingen genom avdrag på senare utbetalningar av pension eller genom att den enskilde åläggs att återbetala för mycket erhållen pension eller i sista hand genom sedvanlig indrivning. Såsom gäller idag skall försäkringskassan om det finns särskilda skäl ha möjlighet att helt eller delvis efterge krav på återbetalning.

Vad som nu har sagts föreslås i propositionen om inkomstgrundad ålderspension gälla för sådan pension och föreslås nu gälla för garanti-pension.

Ändringar i den försäkrades taxering kan under vissa förutsättningar innebära att beslut om pensionsgrundande inkomst och pensionsrätt måste ändras. Under tiden från det att pensionsrätt fastställts till dess att beslutet ändras kan den enskilde redan hunnit att ta ut pension. Pensionen

kommer då naturligtvis att räknas om för framtiden. Frågan är vad som skall gälla för pension som betalats ut för förfluten tid.

För det fall den ändrade taxeringen innebär en höjning av den pensionsgrundande inkomsten och av pensionsrätten skall den högre pensionen enligt förslag i propositionen om inkomstgrundad ålderspension betalas ut även för förfluten tid. De tillkommande pensionsbeloppen skall därvid betalas ut i ett sammanhang. För det fall den ändrade taxeringen leder till en sänkning av den pensionsgrundande inkomsten och som en följd härav en sänkning av pensionsrätten kommer detta enligt förslaget i den nyss nämnda propositionen som huvudregel inte leda till att den enskilde blir återbetalningsskyldig för den för mycket uppburna inkomstgrundade ålderspensionen. Återbetalningsskyldighet av inkomstgrundad pension kommer alltså i detta läge att kunna bli aktuell endast då ändringsbeslutet, som lett till en lägre pensionsgrundande inkomst och därmed lägre inkomstgrundad pension, har sin grund i att den enskilde tidigare lämnat oriktig uppgift eller liknande.

En pensionsberättigad som till följd av ändrad taxering erhåller en högre inkomstgrundad pension för förfluten tid än vad han eller hon redan uppburit kan under samma tid även ha uppburit garantipension. Den retroaktiva höjningen av den inkomstgrundade pensionen kan innebära att garantipension borde ha utgetts med ett lägre belopp eller inte alls. Enligt vad som anges i avsnitt 10.3 föreslår vi att beslutet om garantipension då automatiskt skall ändras. Den pensionsberättigade skall då även i sådana situationer skall vara skyldig att återbetala för mycket uppburen garantipension. Försäkringskassan bör härvid samordna pensionsbetalningarna på så sätt att det belopp avseende garantipension som den pensionsberättigade är skyldig att återbetala skall räknas av på den retroaktivt höjda inkomstgrundade pensionen innan denna betalas ut.

Då den ändrade taxeringen medför en sänkning av pensionsrätten för förfluten tid skall den pensionsberättigade, som angetts ovan, i regel inte åläggas återbetalningsskyldighet av för mycket uppburen inkomstgrundad pension. I sådant fall påverkas således inte den garantipension som den pensionsberättigade kan ha erhållit av den ändrade taxeringen.

Däremot kan en retroaktiv sänkning av pensionsrätt avseende inkomstgrundad pension som har sin grund i att den pensionsberättigade lämnat oriktiga uppgifter eller liknande medföra att den inkomstgrundade ålderspensionen skall betalas tillbaka och att garantipension för förfluten tid borde ha utgetts med högre belopp än vad som faktiskt betalats ut. Vi föreslår att försäkringskassan också i sådana situationer skall ändra sitt tidigare beslut om garantipension och bevilja sådan pension retroaktivt. Härvid bör försäkringskassan samordna pensionsbetalningarna på så sätt att det belopp avseende inkomstgrundad pension som den pensionsberättigade är skyldig att återbetala skall räknas av på den retroaktivt beviljade garantipensionen innan denna betalas ut. En enskild som tidigare inte varit berättigad till garantipension, t.ex. på grund av att han eller hon haft för hög inkomstgrundad pension, och som retroaktivt får sänkt inkomstgrundad pension kan, till följd av henne eller honom eventuellt ålagd återbetalningsskyldighet av för mycket utbetald sådan pension, i efterhand uppfylla förutsättningarna för rätt till garantipension. Regeringen föreslår att försäkringskassan i en sådan situation skall kunna

bevilja den pensionsberättigade garantipension för förfluten tid utan ny ansökan från den pensionsberättigade. Även i detta fall bör samordning av pensionsbetalningarna ske.

Om garantipension beviljas retroaktivt och den enskilde tidigare, för samma tid som garantipension beviljats, efter beslut av en allmän försäkringskassa eller en arbetslöshetskassa uppburit ersättning enligt en annan författning, föreslår vi att avdrag skall göras på den retroaktiva garantipensionen. Avdraget skall motsvara det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut för perioden om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

För det fall en enskild som retroaktivt beviljas garantipension tidigare, för samma tid som garantipension beviljats retroaktivt, i väsentlig omfattning fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (1980:620) utan villkor om återbetalning, föreslår regeringen att den retroaktivt beviljade garantipensionen skall få betalas ut till socialnämnden till den del den motsvarar vad socialnämnden sammanlagt betalat ut till den pensionsberättigade och dennes familjs försörjning för den tid som den retroaktiva pensionen avser.

9 Ålderspension i internationella förhållanden

9.1 Inledning

I utformningen av såväl det nuvarande regelsystem som gäller för ålderspension i form av folkpension som de regler för garantipension som föreslås gälla inom det reformerade systemet har hänsyn tagits till att den försäkrade kan ha varit bosatt utomlands under den förvärvsverksamma tiden eller bor utomlands under tiden som pensionär. Både enligt nuvarande regelsystem och det reformerade systemet föreskrivs en försäkringstid om ett visst antal år för rätt till oavkortat grundskydd. Vidare finns regler för vad som skall gälla för utbetalning av grundskyddet till personer bosatta utomlands.

Med hänsyn till internationella förpliktelser får emellertid de nationella reglerna inte alltid fullt genomslag. I detta avsnitt behandlas avsteg från de nationella reglerna som EG-rätten kan medföra. Motsvarande avvikelser kan gälla även för medborgare i länder med vilka Sverige har träffat överenskommelse om socialförsäkringskonvention.

9.2 Nuvarande regler

Folkpension och pensionstillskott utges i förhållande till antingen antalet bosättningsår i Sverige eller antalet år med pensionspoäng inom ATP-systemet. För rätt till folkpension krävs enligt nationella regler antingen minst tre bosättningsår eller minst tre år med pensionspoäng. Enligt förordningen (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen (förordningen beskrivs kortfattat i avsnitt 9.3)

kan kravet på minsta försäkringstid uppfyllas genom sammanläggning med försäkringstid härrörande från annat land inom EU/EES-området. Minst ett år måste dock avse Sverige.

Förordningens regler innebär en avvikelse även vad gäller pensionstillskottets avräkning mot utländsk pension, dvs. pensionstillskottet samordnas i regel inte med pension från annat EU/EES-land.

Enligt den nationella lagstiftningen utges folkpension till svensk medborgare bosatt utomlands endast tillsammans med ålderspension från ATP-systemet och då i förhållande till antalet intjänade år med pensionspoäng. Svensk medborgare som inte är berättigad till ålderspension från ATP-systemet eller utländsk medborgare har således inte rätt till svensk folkpension vid utflyttning från Sverige. Pensionstillskottet utges enbart vid bosättning i Sverige. För personer som omfattas av förordningen (EEG) nr 1408/71 gäller dock samma regler för rätt till utbetalning av folkpension och pensionstillskott vid bosättning i annat land inom EU/EES-området som vid bosättning i Sverige.

9.3 Garantipension i internationella förhållanden

Regeringens bedömning: Garantipensionen kommer att betalas ut inom EU/EES-området. Garantipension till en person som även varit försäkrad i ett annat EU/EES-land beräknas enligt principerna om andelsberäkning i förordningen (EEG) nr 1408/71. Därvid skall garantipensionen trappas av även mot utländsk pension.

Bedömning i promemorian: Bedömningen i promemorian stämmer i huvudsak överens med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket (RFV)* påpekar att tolkningen i promemorian av EG-rättens regler om minskning av garantipensionen med hänsyn till utländska förmåner inte är självklar, vilket innebär att det eventuellt skulle kunna visa sig att en sådan minskning inte är tillåten. *Västmanlands läns allmänna försäkringskassa* påpekar att tolkningen i promemorian av samordningsreglerna i artikel 46 i förordningen (EEG) nr 1408/71 inte stämmer överens med nuvarande tillämpning enligt RFV:s allmänna råd om socialförsäkringen och EU.

Skälen för regeringens bedömning: Garantipensionen skall dels utgöra ett grundskydd för pensionärer som helt saknar rätt till inkomstrelaterad pension, dels ge en viss utfyllnad till dem med låg inkomstrelaterad pension. Garantipensionens maximala nivå skall därför, på sätt som närmare beskrivs i avsnitt 7, avräknas mot den inkomstgrundade ålderspension som individen tjänat in. Vidare föreslås avräkning ske mot bl.a. motsvarande pension enligt utländsk lagstiftning. För rätt till oavkortad garantipension skall krävas en försäkringstid i Sverige om 40 år enligt förslaget i avsnitt 6. Garantipensionen föreslås enligt den svenska lagstiftningen kunna betalas ut enbart till personer som är bosatta i landet (avsnitt 8).

I avsnitten 6–8 har således redogjorts för vad som föreslås gälla beträffande beräkning av garantipension för personer som under del av sin förvärvsaktiva tid har varit bosatta utomlands samt beträffande garantipension till utomlands bosatta pensionärer. För pensionärer som är eller tidigare har varit bosatta inom EU/EES-området och omfattas av reglerna i förordningen (EEG) nr 1408/71 kan emellertid komma att gälla andra regler om garantipensionen kan anses falla inom ramen för förordningens tillämpningsområde.

Förordning (EEG) nr 1408/71 innehåller regler som syftar till att genom samordning av medlemsstaternas lagstiftning säkerställa den sociala tryggheten för personer som flyttar inom gemenskapen. Den omfattar i huvudsak socialförsäkringsförmåner och s.k. familjeförmåner.

Förordningen vilar på fem huvudprinciper; principen om en tillämplig lagstiftning, likabehandlingsprincipen, sammanläggningsprincipen, exportabilitetsprincipen och proratatemporis-principen.

Principen om en tillämplig lagstiftning innebär att en person endast skall omfattas av lagstiftningen i ett medlemsland och som huvudregel det land där arbete vid en viss tidpunkt utförs.

Likabehandlingsprincipen innebär att medborgare i en medlemsstat som är bosatta inom en annan medlemsstats område och som omfattas av förordningen har samma rättigheter och skyldigheter i fråga om förmåner för social trygghet och avgifter till sådana system som bosättningsstatens egna medborgare.

Sammanläggningsprincipen innebär att anställda eller egenföretagare som flyttar till en annan medlemsstat eller får arbete där har rätt att lägga samman försäkrings- eller bosättningsperioder i syfte att uppfylla nationella krav på minsta tid för rätt till förmåner.

Exportabilitetsprincipen innebär att kontantförmåner som utges vid bl.a. invaliditet eller ålderdom eller till efterlevande inte får minskas, ändras, innehållas, dras in eller konfiskeras med anledning av att den berättigade är bosatt i eller flyttar till ett annat medlemsland än det land som utger förmånen.

Proratatemporis-principen innebär att den som på grund av flyttning till ett annat land inte har tjänat in rätt till oavkortad förmån i ett visst land skall ha rätt att erhålla en så stor andel av förmånen som svarar mot intjänandetiden.

Det torde vara klart att garantipensionen skall betraktas som en trygghetsförmån och därmed falla under förordningens tillämpningsområde snarare än att betraktas som en socialhjälpförmån. Det gäller garantipension såväl till personer med som till personer utan rätt till inkomstgrundad ålderspension. Skäl som talar härför är att garantipensionen är en lagfäst rättighet som utges enligt klart avgränsade villkor och inte är beroende av en uppskattning av individuella behov.

Av det ovan sagda följer att, enligt exportabilitetsprincipen, garantipensionen skall betalas ut vid bosättning inom EU/EES-området.

I sammanhanget bör nämnas att vissa icke-avgiftsfinansierade förmåner är undantagna från exporträtt. Det gäller bostadstillägg och särskilt bostadstillägg för pensionärer, handikappersättning som inte utgör tillägg till pension och vårdbidrag. Garantipensionen, som skall ersätta folkpensionen, torde dock inte kunna hänföras till den kategori av förmåner som kan undantas från export.

Samordning av garantipension och utländsk pension

Eftersom garantipensionen är en utfyllnadsförmån skall den reduceras om den pensionsberättigade uppbär inkomstgrundad ålderspension. Vid beräkningen av garantipensionen skall, enligt vårt förslag, med inkomstgrundad ålderspension likställas vissa andra pensionsförmåner, bl.a. utländsk pension. I det följande behandlas frågan huruvida reglerna i förordningen (EEG) nr 1408/71 uppställer något hinder mot att garantipensionen reduceras med hänsyn till utländsk pension.

En grundläggande princip bakom regelsystemet i förordning (EEG) nr 1408/71 är att det ankommer på den nationella lagstiftningen att, om så är önskvärt, uppställa regler om minskning av pensionsförmåner med hänsyn till annan pension eller social förmån. I den mån sådana regler medger reduktion av nationell pension kan, inom vissa gränser, motsvarande regler uppställas med avseende på förmåner som förvärvats enligt en annan medlemsstats lagstiftning.

I förordningens artikel 12.2, under rubriken "Förhindrande av sammanträffande av förmåner", föreskrivs som huvudregel att minskningsregler i den nationella lagstiftningen får åberopas även gentemot förmåner som har förvärvats enligt en annan medlemsstats lagstiftning. Detta gäller dock inte om annat är föreskrivet i förordningen. Beträffande pensioner finns det sådana föreskrifter i artiklarna 46 a–c.

I artiklarna finns dels allmänna, dels särskilda bestämmelser om minskning, innehållande eller indragning av förmåner. I artikel 46 b regleras i vilka fall minskning, innehållande och indragning av en förmån får ske när denna sammanträffar med förmåner av samma slag enligt två eller flera medlemsstaters lagstiftning. Här anges bl.a. att nationella minskningsregler inte får användas på en förmån som har prorataberäknats enligt artikel 46.2. Med förmåner av samma slag avses förmåner vid invaliditet, ålderdom eller till efterlevande som beräknas eller utges på grundval av försäkrings- och/eller bosättningsperioder som har fullgjorts av en och samma person.

I artikel 46 regleras frågor om beviljande av förmåner. Av artikeln följer att den förmånsberättigade skall ha rätt till den högsta av den enligt nationella regler beräknade förmånen och förmånen beräknad efter prorata-temporis-principen. Artikel 46 är uppdelad i tre punkter. I första punkten anges villkoren för beräkning av en förmån enligt nationella regler och i andra punkten regleras den s.k. prorata-beräkningen. Den sistnämnda beräkningen innebär att den behöriga institutionen först skall beräkna hur stor pension den pensionsberättigade skulle ha fått enligt det aktuella landets lagstiftning om samtliga försäkrings- och/eller bosättningsperioder hade fullgjorts i det landet. Detta belopp kallas det teoretiska beloppet. Med utgångspunkt från detta beräknas sedan den faktiska pensionen som en andelspension (prorata-pension) utifrån förhållandet mellan den pensionsberättigades försäkrings- eller bosättningsperiod i det aktuella landet och den totala tid som ligger till grund för beräkning av det teoretiska beloppet. I artikelns tredje punkt, som fick sin nuvarande lydelse år 1992, anges att det är den högsta av förmånerna beräknade enligt första respektive andra punkten som skall utges "utan att det påverkar tillämpningen av bestämmelserna om minskning, innehållande eller indragning, som gäller enligt den lagstiftning enligt vilken förmånen skall utbetalas." Vidare sägs att i förekommande fall skall den jämförelse som skall göras stå i relation till de belopp som har fastställts efter tillämpningen av nämnda bestämmelser.

De nu beskrivna reglerna anger alltså i vilka fall som nationella minskningsregler får användas på förmåner som sammanträffar. Som tidigare har anförts föreslås att garantipensionen skall avräknas mot andra pensionsförmåner, i förekommande fall även mot utländska sådana. Frågan är nu om detta sätt att beräkna garantipensionen är att anse som en nationell minskningsregel av det slag som anges i artikel 46 a–c.

Den svenska regeringen anser att så inte är fallet av följande skäl. Av artikel 46 b torde följande eventuella minskningsregler i den nationella lagstiftningen bli aktuella först efter det att en förmån har beräknats enligt artikel 46.1–2. Frågan är då när en förmån har beräknats.

När det är fråga om en utfyllnadsförmån såsom garantipension är storleken av denna i sig beroende av storleken på andra förmåner. En utfyllnadsförmån kan med andra ord inte beräknas självständigt utan hänsynstagande till vissa angivna andra förmåner. Hänsynstagandet till dessa andra förmåner, vilkas storlek påverkar storleken på utfyllnadsförmånen är därför ett led i beräkningen av utfyllnadsförmånen och inte någon minskning på grund av att förmånerna sammanträffar. Det går således inte att beräkna förmånens storlek fristående. Den beräknade förmånen kan sedan eventuellt bli föremål för reducering enligt regler om sammanträffande av förmåner om det finns någon sådan regel i den nationella lagstiftningen. I sådant fall blir eventuella föreskrifter i förordningen som begränsar sådana nationella minskningsregler tillämpliga.

Det är därför den svenska regeringens uppfattning att garantipension skall få avräknas mot allmän obligatorisk pension – såväl ren inkomstgrundad pension som annan allmän pension som inte är av utfyllnadskaraktär – intjänad i annat EU/EES-land och att en sådan tolkning är förenlig med reglerna i förordning (EEG) nr 1408/71. Ytterligare ett argument för att utländsk pension bör få beaktas är att det teoretiska beloppet skall återspegla den pension som skulle ha utgetts om all försäkringstid hade fullgjorts i Sverige. I beräkningen bör då även beaktas den utländska pension som skulle ha tjänats in under hela denna tid oavsett var den fullgjorts.

Enligt reglerna i förordning (EEG) nr 1408/71 skall, som tidigare anförts, en förvärvsarbetande uppbära pension från vart och ett av de länder där han eller hon tjänat in pension. Beräkningen av pensionen sker i sådana fall enligt proratatemporis-principen. Tillämpat på garantipensionen får detta anses innebära följande. Först beräknas det garantipensionsbelopp som skulle ha utgetts om försäkringstid inom EU/EES-området likställs med försäkringstid i Sverige. Därvid likställs med svensk inkomstrelaterad ålderspension motsvarande pension från annat land. Detta pensionsbelopp utgör det teoretiska beloppet. Med utgångspunkt från det teoretiska beloppet beräknas sedan den faktiska pensionen som en andelspension (prorata-pension) utifrån förhållandet mellan försäkringstiden i Sverige och den totala försäkringstiden inom EU/EES-området.

För att förtydliga beräkningsgången kan tas ett exempel med en person som under sin förvärvsaktiva tid varit försäkrad 20 år i Sverige, 10 år i Tyskland och resten av tiden utanför Europa. Först beräknas ett garantipensionsbelopp enligt beskrivningen i avsnitt 7 med tillgodoräknande av en försäkringstid om 30 år av 40 erforderliga – detta är det teoretiska beloppet. Det faktiska garantipensionsbelopp, som personen skall erhålla, utgör 20/30 av det teoretiska beloppet.

10 Processregler

10.1 Inledning

I detta kapitel behandlas frågor som rör det processuella förfarandet såsom förslag till regler angående ändring, omprövning och överklagande av beslut enligt den här föreslagna lagen om garantipension. Vidare behandlas frågor om utrednings- och uppgiftsskyldighet, preskription och utmätning m.m.

Dessa frågor behandlades inte närmare i princippropositionen. För den inkomstgrundade ålderspensionen lämnades däremot detaljerade förslag i Ds 1995:41. Med anledning av vissa synpunkter från remissinstanserna på förslagen i den promemorian presenterades i Ds 1997:66 processuella regler som utformats på ett delvis annorlunda sätt. De förslag som därvid presenterades avsåg i tillämpliga delar såväl den inkomstgrundade ålderspensionen som garantipensionen. Regeringen lämnar i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension förslag till hur de processuella reglerna för den pensionen skall se ut. Dessa förslag överensstämmer till

stor del med de förslag som lämnades i Ds 1997:66. Som angavs i den promemorian är avsikten att de båda systemen skall kopplas samman på så sätt att samma processuella regler, så långt möjligt, skall gälla för såväl den inkomstgrundade ålderspensionen som för garantipensionen. Vi föreslår här att detta lagtekniskt sker genom hänvisningar i lagen om garantipension till lagen om inkomstgrundad ålderspension.

10.2 Ärendehantering och beslut

Regeringens förslag: Förvaltningslagens regler om handläggning av ärenden skall gälla för samtliga ärenden om garantipension enligt denna lag. Enskilda, statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare m.fl. skall, precis som enligt nuvarande regler, vara skyldiga att efter föreläggande komma in med de uppgifter som behövs för tillämpning av den nya lagen. Uppgifter som den enskilde skall lämna om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete.

Beslut om garantipension skall fattas av den försäkringskassa där den pensionssökande är eller skulle vara inskriven vid tidpunkten för beslutet. Beslut om garantipension får fattas med stöd av automatisk databehandling av Riksförsäkringsverket för de allmänna försäkringskassornas räkning.

Ändring och omprövning av beslut skall göras av samma försäkringskassa som fattat beslutet eller den försäkringskassa för vilkens räkning Riksförsäkringsverket har fattat beslutet med stöd av automatisk databehandling.

Promemorians förslag: Det lagförslag som presenterades i promemorian stämmer överens med regeringens förslag såvitt gäller vilken försäkringskassa som skall fatta beslut enligt lagen om garantipension. I promemorian föreslogs också att den enskilde normalt skulle underrättas i pensionsärenden om försäkringskassan tänkte avvika från uppgifter som lämnats av den pensionssökande själv. Regeringen lämnar här inte något motsvarande förslag. Förslagen i övrigt har inte behandlats i promemorian.

Remissinstanserna: Med hänvisning till diskussionen i proposition 1996/97:121 Systembrister och missbruk inom socialförsäkringssystemen, föreslår *Riksförsäkringsverket (RFV)* att lagen om garantipension kompletteras med en bestämmelse om att uppgifter som den enskilde lämnar för försäkringskassans bedömning av rätten till olika förmåner skall, när det gäller faktiska förhållanden, lämnas på heder och samvete om särskilda skäl inte talar emot det.

Skälen för regeringens förslag: Enligt förvaltningslagen gäller att myndigheter skall handlägga ärenden enkelt, snabbt och billigt utan att säkerheten eftersätts. Myndigheten skall beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter om det behövs. Ett ärende får inte avgöras innan den enskilde fått tillfälle att yttra sig över uppgifter som tillförts ärendet genom någon annan än den enskilde själv.

Utgångspunkten i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension är att samma handläggningsregler, så långt möjligt, skall gälla inom pensionssystemet oavsett om det är skattemyndigheten, den allmänna försäkringskassan eller Premiepensionsmyndigheten som handlägger en fråga. Regeringen föreslår därför i nämnda proposition att förvaltningslagens regler i så stor utsträckning som möjligt skall vara tillämpliga vid handläggning av ärenden enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension. Motsvarande bör enligt regeringens uppfattning gälla vid handläggningen av ärenden om garantipension. Detta innebär bl.a. att den allmänna serviceskyldighet och utredningsskyldighet som gäller enligt förvaltningslagen skall gälla även för ärenden enligt den här föreslagna lagen om garantipension.

Som nämnts ovan skall den enskilde enligt förvaltningslagen underlättas om uppgifter som tillförts ärendet genom någon annan än henne eller honom själv. I Ds 1997:66 föreslogs att denna kommunikationsskyldighet i pensionsärenden skulle utvidgas till att även gälla uppgifter som tillförts ärendet av den enskilde om myndigheten tänker avvika från denna uppgift. I det fortsatta beredningsarbetet har en sådan utvidgad kommunikationsskyldighet bedömts som onödig. I de fall försäkringskassan avviker från uppgifter lämnade av den enskilde torde det ofta vara fråga om att motstridiga uppgifter har lämnats av någon annan. Dessa uppgifter skall då, enligt förvaltningslagens regler, kommuniceras med den enskilde. Om i annat fall försäkringskassan avviker från uppgifter som lämnats av den enskilde torde det inte göra någon skillnad om uppgifterna kommuniceras eller inte. Den enskilde som inte är nöjd med beslutet har då i stället att begära omprövning och därefter eventuellt överklaga försäkringskassans beslut.

För att handlägga ärenden om garantipension är den allmänna försäkringskassan i första hand beroende uppgifter från den enskilde och uppgifter som försäkringskassan själv förfogar över. Våren 1997 föreslog regeringen ett antal lagändringar för att förbättra försäkringskassornas utrednings- och kontrollmöjligheter. Bl.a. föreslogs en generell regel om att uppgifter som den försäkrade lämnar om faktiska förhållanden skulle lämnas på heder och samvete (prop. 1996/96:121). Förslaget har antagits av riksdagen (bet. 1996/97:SfU10, rskr. 1996/97:231). Motsvarande bör gälla även för uppgifter som en enskild skall lämna enligt lagen om garantipension. Som närmare utvecklats i avsnitt 8.2, kräver garantipension ansökan av den enskilde. I sådan ansökan skall det således åligga den enskilde att på heder och samvete lämna fullständiga uppgifter om de förhållanden som är av betydelse för att bedöma rätten till garantipension och storleken av denna. Även i andra sammanhang än i en ansökan kan den enskilde komma att lämna uppgifter om faktiska förhållande. Dessa uppgifter skall då också lämnas på heder och samvete.

Eftersom uttag av garantipension kräver samtidigt uttag av eventuell inkomstgrundad ålderspension bör ansökan om båda dessa pensioner göras i ett sammanhang och förslagsvis i en och samma ansökan. Uppgiften om den inkomstgrundade ålderspensionen, som krävs för bestämmande av garantipensionen, kommer försäkringskassan därmed att själv förfoga över.

För fastställande av hur många försäkringsår för garantipension som den enskilde skall få tillgodoräkna sig kan det i vissa fall finnas behov av att inhämta uppgifter från andra än den enskilde själv. För detta och eventuella övriga uppgifter som kan behövas för fastställande av garantipensionen, bör statliga och kommunala myndigheter samt arbetsgivare vara skyldiga att, efter föreläggande inkomma med de uppgifter som kan behövas för tillämpning av reglerna om garantipension.

Av samma skäl som att ansökan om garantipension och inkomstgrundad ålderspension bör göras i en och samma ansökan bör också en och samma försäkringskassa besluta om såväl inkomstpension och tilläggs-pension som garantipension. I propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslår regeringen att beslut om inkomstpension och tilläggs-pension skall fattas av den allmänna försäkringskassa där den pensionssökande är eller skall vara inskriven enligt AFL vid tidpunkten för beslutet. För personer som inte är eller skall vara inskrivna vid någon försäkringskassa skall beslutet i stället fattas av Stockholms läns allmänna försäkringskassa. Vi föreslår att samma beslutsordning skall gälla för beslut om garantipension.

I propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslår vi också att beslut om bl.a. pension skall få fattas genom automatisk data-behandling för att det reformerade pensionssystemet inte skall bli alltför svåradministrerat. Detta gäller dock endast när enligt 20 § första stycket 1 förvaltningslagen skäl för beslutet inte måste anges. Flertalet beslut om garantipension torde komma att vara sådana beslut där skäl inte behöver anges. Det är enligt vår uppfattning därför lämpligt att även beslut om garantipension skall få fattas genom ADB. I likhet med vad vi föreslår för den inkomstgrundade ålderspensionen skall det i sådana fall fortfarande vara försäkringskassan som är beslutande organ och som avgör om beslut skall fattas genom ADB. Det är också försäkringskassan som beslutar om ändring eller omprövning av det fattade beslutet.

10.3 Ändring av beslut

Regeringens förslag: Ändringar beträffande ålderspension, efterlevandepension eller förtidspension som ligger till grund för ett beslut enligt denna lag skall automatiskt medföra följdändringar av beslutet om detta påverkas av ändringen.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har berört denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Eftersom garantipensionen skall bestämmas med ledning av den pensionsberättigades inkomstgrundade ålderspension, eventuell tilläggs-pension i form av änkepension, viss utländsk ålderspension samt utländsk förtidspension och efterlevandepension kommer ändringar av dessa pensioner att medföra att också garantipensionen behöver ändras. Regeringen föreslår att sådana ändringar av ett tidigare beslut om garantipension skall kunna göras genom det änd-

ringsinstitut som har föreslagits gälla för den inkomstgrundade ålderspensionen vid ändringar i det beräkningsunderlag som använts vid bestämmande av pensionen.

För garantipensionen finns inte skäl till någon beloppsbegränsning när ändring skall ske eftersom garantipensionen utgör en utfyllnad till den inkomstgrundade ålderspensionen och förändras i förhållande till hur denna pension ändras.

Förutom de föreslagna bestämmelserna som nu beskrivits om när ett beslut skall ändras gäller förvaltningslagens regler om ändring av ett beslut på grund av att det har blivit uppenbart oriktigt eller liknande (26 § förvaltningslagen).

10.4 Omprövning

Regeringens förslag: Beslut om garantipension skall omprövas om den enskilde begär det eller om det finns andra skäl. Begäran om omprövning skall ske skriftligen och komma in till försäkringskassan inom två månader från det att den pensionssökande fått del av beslutet. Riksförsäkringsverket skall inte kunna begära omprövning av beslut. Försäkringskassan skall under vissa förutsättningar på eget initiativ kunna ompröva sina beslut. Beslut får omprövas till fördel för den enskilde inom två månader från det att beslutet meddelades. Om ett beslut har blivit felaktigt på grund av att den enskilde har lämnat oriktiga uppgifter eller har brustit i sin uppgiftsskyldighet eller om beslutet har fattats på uppenbart oriktigt eller ofullständigt underlag eller liknande får omprövning ske utan tidsbegränsning.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag. I promemorian föreslogs dock att försäkringskassan skulle kunna ompröva beslut om garantipension både till fördel och till nackdel för den enskilde inom två månader från det att beslutet meddelades.

Remissinstanserna: *Riksförsäkringsverket* anser att det bör finnas gemensamma omprövnings- och ändringsregler för hela socialförsäkringsområdet. I avvaktan på en översyn av dessa regler bör bestämmelserna i den nya lagen motsvara vad som gäller enligt 20 kap. 10 och 10 a §§. Detsamma anser *Kammarrätten i Stockholm* och *Länsrätten i Göteborgs och Bohus län*. Länsrätten framhåller vidare att det är otillfredställande att försäkringskassan kan ompröva sina beslut även till nackdel för den enskilde och att en omprövning inom två månader från det att beslutet meddelades dessutom är för kort tid för att hinna med kommunikering, utredning m.m. *Göteborgs allmänna försäkringskassa* förklarar att kassan inte har några synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I 20 kap. 10 § AFL finns bestämmelser om omprövning såvitt gäller beslut av allmän försäkringskassa. Försäkringskassan får enbart ompröva beslut som har fattats av tjänsteman och endast på begäran av den försäkrade. Riksförsäkringsverket får inte begära omprövning av försäkringskassans beslut. Vid omprövningen får beslutet inte ändras till den enskildes nackdel. Förutom denna bestämmelse finns också regler om ändring av beslut i 20 kap. 10 a § AFL. Enligt denna bestämmelse skall försäkringskassan i vissa särskilt angivna fall självmant ändra sitt beslut. Denna regel har dock i praktiken kommit att tillämpas på ett sätt som inte helt överensstämmer med lagtextens lydelse.

Som anförts inledningsvis anser regeringen att förvaltningslagens bestämmelser bör tillämpas i så stor utsträckning som möjligt på beslut enligt den föreslagna lagen. Enligt förvaltningslagen skall omprövning ske om myndigheten finner att ett beslut är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller någon annan anledning. I likhet med vad som föreslås för den inkomstgrundade ålderspensionen bör dock beslut som meddelas enligt den här föreslagna lagen omprövas även i andra situationer än då beslutet är uppenbart oriktigt.

Frågan är då hur en sådan bestämmelse bör vara utformad. Bestämmelsen om omprövning i AFL har som sagt fått ett mer vidsträckt tillämpningsområde än vad som direkt följer av lagtexten. I propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslår regeringen därför en helt ny regel för omprövning av beslut. Som anförts i inledningen till detta kapitel är det vår mening att de processuella reglerna så långt möjligt skall vara desamma för garantipensionen som för den inkomstgrundade ålderspensionen. Vi föreslår därför att omprövningsbestämmelsen i den föreslagna lagen om inkomstgrundad ålderspension görs tillämplig även på beslut enligt den här föreslagna lagen.

Den föreslagna omprövningsbestämmelsen innebär att beslut skall kunna omprövas på begäran av den som beslutet avser eller annars om det finns andra skäl för en omprövning. En omprövning måste således alltid ske när en enskild begär detta och då oavsett av vilken anledning detta begärs. En begäran om omprövning måste dock, som framgår nedan, göras inom en viss tid efter det att beslutet meddelades. Försäkringskassan skall därutöver i vissa fall självmant kunna ompröva ett beslut om det t.ex. framkommit nya uppgifter som ger anledning att ompröva beslutet. Omprövning i sistnämnda situationer får ske antingen till den enskildes fördel eller i annat fall om omprövningen föranleds av att den pensionssökande har lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet, eller om beslutet fattats på uppenbart felaktig eller ofullständig grund eller slutligen om det finns andra synnerliga skäl.

Som nämnts ovan får Riksförsäkringsverket inte begära omprövning av beslut som försäkringskassan meddelar enligt AFL. Att Riksförsäkringsverket inte kan begära omprövning av försäkringskassans beslut motiverades i proposition 1977/78:20 med förslag till ändrad organisation för besvärprövning inom socialförsäkringen m.m. (s. 98) med att det ansågs onödigt. Om Riksförsäkringsverket vill att ett beslut av försäkringskassan skall ändras, kan verket i stället överklaga beslutet. Eftersom det också får anses olämpligt att en tillsynsmyndighet kan begära omprövning av beslut som har fattats av den som myndigheten har att utöva tillsynen över, föreslår vi här att Riksförsäkringsverket inte heller skall ha möjlighet att begära omprövning av beslut som försäkringskassan meddelat enligt den föreslagna lagen. Riksförsäkringsverkets uppgift bör i stället vara att främja enhetlig tillämpning av lagstiftningen och därför bör verket ingripa endast då det gäller frågor som är av betydelse till ledning för rättstillämpningen. Det rättsmedel som då bör användas är överklagande. Om den enskilde begärt omprövning av ett beslut och Riksförsäkringsverket därefter överklagar samma beslut bör hela ärendet i stället överlämnas till förvaltningsdomstol för prövning.

Vad gäller tiden för att begära omprövning skall olika överväganden göras. För garantipensionen gäller att denna pension kan komma att behöva ändras för förfluten tid om den inkomstgrundade ålderspensionen för samma period ändras. I sådant fall är dock försäkringskassan enligt vad som redovisats i föregående avsnitt skyldig att självmant ändra garantipensionsbeloppet. Någon möjlighet till omprövning behövs därför inte i detta fall. I förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension föreslår regeringen för andra beslut än beslut om pensionsrätt, pensionspoäng och vårdår att tiden för begäran om omprövning som huvudregel, liksom enligt AFL, skall vara två månader från delfåendet av beslutet. Samma tid bör lämpligen gälla även för beslut om garantipension.

Beträffande omprövning på initiativ av försäkringskassan bör sådan omprövning till den enskildes fördel få göras inom två månader från det att beslutet meddelades. När det gäller omprövning som är föranlett av att beslutet blivit felaktigt därför att den pensionssökande har lämnat oriktiga uppgifter eller underlåtit att fullgöra en uppgifts- eller anmälningskyldighet bör det vara möjligt att ompröva beslutet även efter två månaders tiden. Detsamma bör gälla om det framkommer att beslutet har fattats på uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag eller om det föreligger synnerliga skäl. Omprövningar av de anledningar som angetts här bör få ske både till fördel och till nackdel för den enskilde. Vad vi här föreslagit angående beslut om garantipension överensstämmer med vad som vi föreslår skall gälla för beslut om inkomstgrundad ålderspension.

Enligt 20 kap. 10 § AFL gäller att omprövning av en fråga angående för mycket utbetald ersättning skall göras av socialförsäkringsnämnd om det belopp som har utbetalts för mycket överstiger 10 procent av prisbasbeloppet. En motsvarande regel föreslogs för garantipensionen i Ds 1997:66. Riksdagen har emellertid därefter beslutat att, med verkan från den 1 juli 1998, ta bort denna bestämmelse i 20 kap. 10 § AFL (prop.1997/98:41, bet. 1997/98:SfU8, rskr. 1997/98:153). Vi föreslår därför inte här någon motsvarighet till denna bestämmelse.

Regeringens förslag: Beslut enligt lagen om garantipension skall överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Både den enskilde och Riksförsäkringsverket skall kunna överklaga besluten. Den enskilde får dock bara överklaga beslut som först har omprövats och beslut om avvisning. Överklagande av en enskild skall ha kommit in inom två månader från det att denne fick del av beslutet om omprövning. Överklagande av Riksförsäkringsverket skall ha kommit in inom två månader från den dag beslutet meddelades.

Den begränsningen i rätten att överklaga vissa avvisningsbeslut som har föreslagits skall införas i förvaltningsprocesslagen skall inte gälla avvisningsbeslut enligt lagen om garantipension som har fattats av försäkringskassan.

Beslut av allmän förvaltningsdomstol får överklagas av den enskilde inom två månader från det att denne fick del av beslutet och av Riksförsäkringsverket inom två månader från det att beslutet meddelades. Beslutet kan dessutom i vissa fall överklagas av försäkringskassan, varvid samma tid skall gälla som gäller för Riksförsäkringsverket. I Regeringsrätten skall Riksförsäkringsverket alltid föra det allmännas talan.

För prövning i kammarrätten krävs prövningstillstånd. Nämndemän skall ingå i kammarrätten vid prövning av mål om garantipension om sådana ingått vid prövning i länsrätten.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Stockholm* framhåller att nämndemän bara ingår i kammarrätten om målet beviljas prövningstillstånd och prövas i sak. *Riksförsäkringsverket* anför att verket bör undantas från kravet på prövningstillstånd i kammarrätten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande regler gäller att försäkringskassans beslut i olika ärenden enligt AFL får överklagas till allmän förvaltningsdomstol av den enskilde eller av Riksförsäkringsverket. Beslut som har fattats av en tjänsteman hos kassan måste dock omprövas innan det kan överklagas av den enskilde.

Beslut som försäkringskassan har meddelat enligt den här föreslagna lagen bör enligt regeringens uppfattning vara överklagbara på motsvarande sätt som i dag gäller för beslut om pension. Detta överensstämmer också med vad som föreslås för den inkomstgrundade ålderspensionen i propositionen angående sådan pension. Beslut om garantipension skall kunna överklagas både av den enskilde och av Riksförsäkringsverket.

Enligt den här föreslagna lagen kommer inga beslut att fattas av socialförsäkringsnämnd. På motsvarande sätt som gäller för beslut enligt AFL bör därför ett beslut enligt denna lag först omprövas innan det får överklagas av den enskilde.

När en enskild överklagar ett beslut föreslår vi, i likhet med vad vi föreslår skall gälla den inkomstgrundade ålderspensionen, att överklagandet skall ha inkommit inom två månader från det att klaganden fick del av

beslutet. Överklagande av Riksförsäkringsverket skall inkomma inom två månader från det att beslutet meddelades. Samma tider föreslår vi också skall gälla för överklagande av förvaltningsdomstols beslut.

Regeringen har i den nyligen till riksdagen överlämnade propositionen prop.1997/98:101 Översyn av förvaltningsprocessen; en allmän regel om domstolsprövning av förvaltningsbeslut m.m. bl.a. föreslagit att det i förvaltningsprocesslagen skall införas en bestämmelse som innebär att om en förvaltningsdomstol har överprövat ett beslut om avvisning på grund av att ett överklagande har kommit in för sent, skall domstolens beslut inte få överklagas. I prop.1997/98:101 föreslås dock att detta inte skall gälla avvisningsbeslut som har fattats av försäkringskassa eller arbetslöshetskassa. Bakgrunden till detta undantag är att i annat fall begränsningen i rätten att överklaga skulle gälla för avvisning av ett för sent inkommet överklagande men inte för en för sent inkommen begäran om omprövning. För den inkomstgrundade ålderspensionen har därför i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslagits en undantagsbestämmelse av motsvarande slag som den som i prop. 1997/98:101 har föreslagits för beslut av försäkringskassan i ärenden enligt AFL. Undantaget föreslås dock, på samma sätt som enligt förslaget i prop.1997/98:101 begränsas till att gälla avvisningsbeslut av den instans som också skulle kunna fatta omprövningsbeslut dvs. försäkringskassan, skattemyndigheten och Premiepensionsmyndigheten. Enligt regeringens uppfattning bör även här gälla samma regler för garantipension som för inkomstgrundad ålderspension. Undantagsbestämmelsen i LIP skall därför också gälla för avvisningsbeslut som försäkringskassan fattar i ärenden enligt lagen om garantipension.

I december månad 1995 beslutade riksdagen med ikraftträdande den 1 maj 1996 att införa en obligatorisk tvåpartsprocess i förvaltningsprocessen, där det allmänna skall företrädas av den myndighet som först beslutade i saken. En särskild bestämmelse om detta har därför införts i 7 a § förvaltningsprocesslagen, som dock endast gäller i den mån det inte finns avvikande bestämmelser i annan lag eller författning. Riksförsäkringsverket har enligt 20 kap. 12 § andra stycket AFL möjlighet att överta den allmänna försäkringskassans uppgift att föra talan. I Regeringsrätten för alltid Riksförsäkringsverket det allmännas talan i mål enligt AFL. En motsvarighet till dessa nuvarande bestämmelser föreslås för den inkomstgrundade ålderspensionen och bör enligt regeringen gälla även för garantipensionen. Vi föreslår därför att tvåpartsprocessen skall gälla även i mål om garantipension och att Riksförsäkringsverket också i dessa mål skall få möjlighet att föra det allmännas talan samt att Riksförsäkringsverket alltid skall föra sådan talan i Regeringsrätten. När och hur försäkringskassan bör underrätta Riksförsäkringsverket om mål som kan vara av intresse att bevaka eller överta talan i, får verket reglera särskilt.

Den 1 oktober 1994 infördes en möjlighet att kräva prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätt. I en senare proposition, 1994/95:27 om fortsatt reformering av instansordningen m.m. i de allmänna förvaltningsdomstolarna föreslog regeringen att sådant prövningstillstånd skulle införas för ett stort antal måltyper, bl.a. socialförsäkringsmål. Riksdagen godkände även detta förslag (bet.1994/95:JuU6, rskr. 1994/95:165). I enlighet därmed föreslogs i Ds 1997:66 att motsvarande regler skulle

gälla för mål om garantipension. I propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslår vi också en sådan regel. Som anges i den propositionen bör frågan huruvida Riksförsäkringsverket skall undantas från kravet på prövningstillstånd behandlas enhetligt för hela socialförsäkringsområdet och får därför övervägas i samband med översynen av de processuella bestämmelserna i AFL.

Vid prövning av mål i kammarrätten skall nämndemän ingå i rätten när så är särskilt föreskrivet. Beträffande den inkomstgrundade ålderspensionen föreslår regeringen att nämndemän skall medverka i samtliga mål när nämndemän ingått i prövningen i länsrätt utom såvitt avser mål om pensionsrätt. Detta överensstämmer med de regler som i dag gäller, där nämndemän medverkar i mål enligt AFL om nämndemän ingått i länsrätten medan däremot kammarrätten avgör mål enligt lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring utan medverkan av nämndemän. För målen om garantipension bör enligt regeringens uppfattning gälla samma regler som enligt huvudregeln gäller för mål om inkomstgrundad ålderspension. Vi anser här inte att det föreligger någon undantagssituation motsvarande den som bedömts gälla för mål om pensionsrätt.

10.6 Preskription m.m.

Regeringens förslag: Ett garantipensionsbelopp som inte har lyfts före utgången av andra året efter det år det förfallit till betalning är preskriberat. Rätt till garantipension får inte överlåtas eller pantsättas till annan innan pensionen är tillgänglig för lyftning.

Promemorians förslag: Förslagen i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: I preskriptionslagen (1981:130) finns regler om preskription av fordringar på bl.a. pension. I 2 § preskriptionslagen stadgas att en fordran preskriberas tio år efter tillkomsten om inte preskriptionen avbryts dessförinnan och att för fordran på pension räknas preskriptionstiden från den dag då fordringen tidigast kan göras gällande. Preskriptionslagens bestämmelser om preskription gäller såvitt inget annat är föreskrivet i någon annan författning. I anledning av detta föreslår vi i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension en särskild lagbestämmelse av innebörd att preskriptionslagen inte är tillämplig på den enskildes fordringar på pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension. För garantipensionen, där fordran på sådan pension uppstår först när pensionen är tillgänglig för utbetalning, finns inte motsvarande behov av undantag från preskriptionslagens regler.

För förfallen garantipension kan det däremot finnas anledning till en särskild preskriptionsbestämmelse. Enligt 20 kap. 5 § AFL skall ett belopp som inte har lyfts före utgången av andra året efter det år då beloppet förfallit till betalning vara förverkat. I likhet med vad vi föreslår för

den inkomstgrundade ålderspensionen föreslår vi här att en motsvarande bestämmelse införs för garantipensionen. Som anges i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension innebär detta att en fordran på pension är preskriberad efter utgången av den angivna tiden och att preskriptionslagens regler om t.ex. preskriptionsavbrott är tillämpliga.

I 20 kap. 6 § AFL finns i dag en bestämmelse om att innestående fordran på ersättning enligt lagen inte får tas i mät och inte heller överlåtas innan ersättningen är tillgänglig för lyftning. Emellertid finns i utsökningsbalken en möjlighet att utmäta även belopp som utges i form av pension enligt de regler som gäller för utmätning av lön. Enligt dessa regler får lön som innestår hos arbetsgivaren utmätas. Enligt en tidigare bestämmelse i utsökningslagen, som föregick utsökningsbalken, fick utmätning inte ske förrän gäldenären kunde lyfta lönen eller pensionen. Ändringen innebar att utmätning skulle kunna ske genom anvisning till arbetsgivaren eller pensionsutbetalaren att innehålla viss del av de utgående beloppen, dvs. utmätning skulle kunna ske innan lönen eller pensionen var tillgänglig för lyftning. I förtydligande syfte infördes samtidigt ett nytt andra stycke i 20 kap. 6 § AFL av innebörd att förbudet i första stycket mot utmätning av innestående belopp inte hindrade utmätning enligt reglerna om utmätning av lön.

För garantipensionens del gäller, som angetts ovan, att fordran på sådan pension inträder först vid ansökan om pension. Någon intjänad pensionsrättighet finns således inte beträffande garantipensionen till skillnad från den inkomstgrundade ålderspensionen. Utsökningsbalkens regler om utmätning gäller därför fordran på garantipension fullt ut och någon särskild bestämmelse om utmätning motsvarande den som idag finns i 20 kap. 6 § AFL behövs inte. Däremot bör det enligt regeringens uppfattning införas en regel, motsvarande den som gäller i dag, om förbud mot att pantsätta eller överlåta garantipension innan denna är tillgänglig för lyftning.

10.7 Sekretessfrågor

Regeringens förslag: 7 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100) kompletteras så att den omfattar även ärenden enligt lagen om garantipension och enligt lagen om handikappersättning och vårdbidrag.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag såvitt avser ärenden enligt lagen om garantipension. Däremot föreslogs i promemorian inte att 7 kap. 7 § sekretesslagen skulle omfatta även ärenden enligt lagen om handikappersättning och vårdbidrag.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Stockholm* påpekar att uppräknningen av olika ärendetyper i 7 kap. 7 § sekretesslagen bör kompletteras även med handikappersättning och vårdbidrag om dessa förmåner bryts ut ur den allmänna försäkringen till en självständig lag.

Skälen för regeringens förslag: I 7 kap. 7 § sekretesslagen regleras frågor om sekretess i ärenden som rör AFL hos försäkringskassan, Riksförsäkringsverket och domstol. Där regleras också möjligheten att i annan lagstiftning göra undantag från sekretessen i vissa fall. Motsvarigheten till en del av de bestämmelser om pension som i dag finns i AFL kommer i framtiden att finnas i lagen om garantipension. Bestämmelsen i sekretesslagen bör därför kompletteras så att den uttryckligen omfattar även ärenden enligt den föreslagna lagen om garantipension. Som påpekats av Kammarrätten i Stockholm bör sekretessbestämmelsen också kompletteras på så sätt att den omfattar även ärenden enligt den föreslagna lagen om handikappersättning och vårdbidrag.

Av 7 kap. 7 § fjärde stycket sekretesslagen framgår att det är möjligt att i lagar som omfattas av bestämmelsen föreskriva undantag från sekretessen i vissa fall. För garantipensionen skulle detta t.ex. kunna gälla uppgifter om pension som i vissa fall får lämnas ut till försäkringsbolag, utländska socialförsäkringsorgan m.m. Sådant undantag kommer att för garantipensionen gälla genom att vad som föreskrivs i 15 kap. 15 § lagen om inkomstgrundad ålderspension görs tillämplig även på garantipensionen och för handikappersättningen och vårdbidraget på motsvarande sätt genom en hänvisning till 20 kap. 9a § AFL.

11 Samordning mellan ålderspension och andra förmåner

11.1 Inledning

I dagens pensionssystem är storleken på de allmänna ålderspensionerna huvudsakligen beroende av intjänandetider och tillgodoräknade pensionspoäng men även i viss mån av varandra. Sålunda är pensionstillskottet, hustrutillägget och barntillägget beroende av den pensionsberättigades och, för hustrutillägget, makens tilläggspension. Det som här beskrivits är den samordning som sker mellan de allmänna pensionerna. Därtill kommer den samordning som sker mellan allmänna pensioner och andra förmåner och som kan innebära antingen att storleken på pensionsförmånen påverkas eller att storleken på den andra förmånen påverkas. I avsnitt 11.2 beskrivs det förstnämnda fallet nämligen den situationen att pensionen minskas på grund av att en annan förmån utgår samtidigt. För detta fall lämnar regeringen här förslag till hur samordning skall ske med garantipensionen. En motsvarande bestämmelse föreslås också för den inkomstgrundade ålderspensionen i propositionen angående sådan pension. Bestämmelsen om samordning för garantipensionen respektive den inkomstgrundade ålderspensionen är i stort sett identisk. För tydlighetens och fullständighetens skull lämnas emellertid även här en fullständig redovisning av bakgrunden till förslaget och motivet för detta. I avsnitt 11.3 redogörs översiktligt för förmåner som i dag i stället påverkas av utgående pensioner. Här lämnar vi inte några förslag till hur anpassningen skall ske när nuvarande pensioner byts ut mot reformerad ålderspension.

Regeringens förslag: Ålderspension i form av inkomstpension, tilläggspension och garantipension för pensionsberättigad som jämte pensionen även uppbär yrkesskadelivränta i form av egenlivränta eller motsvarande ersättningar enligt äldre lagstiftning, skall minskas med ett belopp som motsvarar tre fjärdedelar av den yrkesskadelivränta som överstiger en sjättedels basbelopp. Om den enskilde har rätt till flera livräntor skall sådan minskning avse var livränta för sig. Minskningen skall i första hand göras på garantipensionen och därefter på tilläggspensionen. Minskningen får dock inte leda till att sammanlagd ålderspension och premiepension till efterlevande kommer att understiga, för den som är ogift, 13 % av prisbasbeloppet per månad och, för den som är gift, 11,5 % av prisbasbeloppet per månad.

Motsvarande samordning skall ske mellan ålderspension och yrkesskadelivränta i form av efterlevandelivränta. I sådant fall skall dock endast garantipensionen minskas. Det belopp som alltid skall återstå efter samordning skall dock innefatta såväl garantipension som inkomstgrundad ålderspension och premiepension till efterlevande.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer i huvudsak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Riksrevisionsverket* hävdar att det ”golvbelopp” som har föreslagits för samordning mellan yrkesskadelivräntor och ålderspension är lägre satt än i dagens system och att tanken om att en person skall få behålla minst tre fjärdedelar av vad som annars skulle ha utgått därmed frångås. *Bohusläns allmänna försäkringskassa* anför mot bakgrund av att det blir allt färre som beviljas yrkesskadelivränta att det vore bra om samordning kunde undvikas i det reformerade ålderspensionssystemet. *Göteborgs allmänna försäkringskassa* har inte något att erinra mot förslaget men anmärker att samordningsbestämmelserna ytterligare ökar komplexiteten i regelverket, vilket minskar överskådligheten för den enskilde och kräver att kompetens beträffande yrkesskadeförsäkringen bibehålls inom administrationen. *Sveriges Pensionärs Riksförbund* framför att frågan om samordning av yrkesskadelivränta med ålderspension bör anstå för att lösas i samband med frågan om det framtida systemet för förtidspension.

Skälen för regeringens förslag: Alltsedan införandet av det offentliga pensionssystemet har det vid sidan av detta förekommit författningar om obligatorisk försäkring för dem som i yrkesutövning m.m. riskerar att drabbas av olycksfall som leder till bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan eller till dödsfall. Ersättning på grund av sådan försäkring är således avsedd att täcka bl.a. bortfall av arbetsinkomst och ersättningen utbetalas i sådant fall i form av livränta eller engångsbelopp. Det har regelmässigt ansetts att en överkompensation uppstår om en pensionsberättigad jämte en sådan ersättning får uppbära pensionen ograve-rad. Pension och livränta har därför på olika sätt samordnats, dvs. förekomsten av en livränta har föranlett reducering av pension eller tvärtom. Även i det reformerade ålderspensionssystemet föreligger ett behov av

regler om samordning mellan arbets- eller yrkesskadelivräntor och pension.

Den centrala lagstiftningen vad beträffar ersättning för arbetsskador eller därmed jämförliga skador utgörs idag av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd, vilka båda trädde i kraft den 1 juli 1977. Vad beträffar ersättning för sådana skador har emellertid som en allmän princip gällt att ersättning för skador som inträffat under en äldre författnings giltighetstid alltjämt regleras enligt bestämmelserna i den författningen. Till följd härav utbetalas alltjämt eller kan framdeles komma att utbetalas ersättning enligt ett stort antal äldre, i de flesta fall upphävda, författningar om obligatorisk försäkring för yrkesskador eller motsvarande. Det är i dessa fall fråga om ersättning för skador som inträffat under åren 1903–1977. Huvuddelen av dessa livräntor utges enligt 1954 års lag om yrkesskadeförsäkring. Samlingsbegreppet för de aktuella livräntorna har därför kommit att bli yrkesskadelivräntor.

Enligt nuvarande regler uppgår det maximala årsbeloppet för en yrkesskadelivränta till 3,78 gånger basbeloppet dvs. för år 1998, 137 592 kr. Beroende på skadeår reduceras dock yrkesskadelivräntor vid antingen 65 eller 67 års ålder till tre fjärdedelar av tidigare utgående belopp. Maximibeloppet blir alltså för de flesta ålderspensionärer 2,84 gånger basbeloppet eller för år 1998, 103 376 kr.

I 17 kap. 2 § AFL finns den nu gällande regeln om samordning mellan yrkesskadelivräntor, folkpension och ATP. De äldre författningarna om yrkesskadeersättning innefattar dessutom, som ovan berörts, en bestämmelse som kan sägas vara avsedd att innebära viss samordning mellan livränta och pension; nämligen att livräntan skall reduceras till tre fjärdedelar av sitt belopp fr.o.m. den månad under vilken den skadade fyllt 67 år eller, beträffande skador som inträffat den 1 juli 1976 eller senare, fr.o.m. den månad under vilken den skadade fyllt 65 år.

Vid införandet av AFL ansågs att reduktion av yrkesskadeersättningarna, såvitt avsåg äldre skadefall, inte lagligen kunde ske genom retroaktiv ändring av den vid skadans inträffande gällande yrkesskadeförsäkringslagstiftningen. Samordningsbestämmelsen i AFL bygger därför på reduktion av pensionen.

Yrkesskadelivräntorna utgör till skillnad från livräntor enligt LAF eller motsvarande livräntor som bestäms med tillämpning av den lagen, inte pensionsgrundande inkomst. Enligt 23 § i promulgationslagen till AFL kan tilläggs pension i form av förtidspension inte heller utges i anledning av pensionsfall som inträffat före den 1 januari 1962. Personer som har skadats före detta datum har således inte kunnat kompenseras i ålderspensionshänseende av en kontinuerlig omvandling av antagande-poäng till ATP-poäng.

Utformningen av regleringen om samordning mellan pension och yrkesskadelivräntor m.m. bestämdes i huvudsak av å ena sidan intresset av att undvika överkompensation till pensionsberättigade som uppbär livräntor och å andra sidan ett hänsynstagande till att de som drabbats av yrkesskador eller motsvarande ofta därigenom helt eller delvis betagits möjligheten att tjäna in tilläggs pension.

Såvitt avser ålderspension innebär samordningsbestämmelsen att folkpensionen, dvs. såväl folkpensionens huvudförmån som pensionstillskott, och tilläggspensionen skall minskas med tre fjärdedelar av egenlivräntan. Efterlevandelivränta, med undantag för livränta som någon fått i egenkap av förälder till den avlidne, samordnas såvitt avser ålderspension endast med folkpension, men i övrigt på motsvarande sätt. Minskningen skall i första hand göras på tilläggspensionen, i andra hand på pensionstillskottet och i sista hand på folkpensionens huvudförmån. Avdrag på tilläggspension får dock inte ske om yrkesskadan inträffat innan den skadade har tillgodoräknats pensionspoäng för ett år.

Den pensionsberättigade har vidare enligt samordningsreglerna alltid rätt att behålla tre fjärdedelar av den folkpension som ”annars skulle ha utgått”. Denna regel och bestämmelserna om pensionstillskott har i praxis tillämpats så att pensionstillskott beräknats utifrån den tilläggspension som faktiskt betalas ut. Detta innebär att pensionstillskottet beräknas utifrån det belopp tilläggspensionen uppgår till efter det att den samordnats med yrkesskadelivräntan.

Minskning av pension skall även ske då skada för vilken egenlivränta börjat utges åter medför sjukdomsfall som berättigar till sjukpenning enligt yrkesskadelagstiftningen och som då ersätter livräntan liksom i de fall livränta helt eller delvis bytts ut mot engångsbelopp.

I Ds 1997:66 föreslogs att det även i det reformerade pensionssystemet skall finnas samordningsregler vid sammanträffande mellan pension och yrkesskadelivränta motsvarande de samordningsregler som finns i dag. Bohusläns allmänna försäkringskassa ifrågasätter om en sådan samordning är nödvändig och Sveriges Pensionärs Riksförbund menar att frågan bör anstå och lösas i samband med utformningen av det framtida förtidspensionssystemet. Det är dock regeringens uppfattning att det, även om det innebär ytterligare komplexitet i regelverket, i det reformerade ålderspensionssystemet bör finnas samordningsregler vid sammanträffande mellan pension och yrkesskadelivränta för att undvika den överkompensation som annars skulle uppstå om den pensionsberättigade jämte livräntan även fick uppbära pensionen ograverad. Visserligen kommer på sikt utbetalning av yrkesskadelivräntor att upphöra men fortfarande nybeviljas sådana förmåner och det är först långt in på 2000-talet som de helt kommer att ha upphört. Vi anser det inte rimligt att under en lång övergångstid tillåta en överkompensation av det slag som det skulle bli fråga om ifall samordning inte skulle ske.

Som anges i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension och som föreslogs i Ds 1997:66 bör utgångspunkten för samordningen, liksom enligt dagens regler, vara att det är pensionen som reduceras. En annan lösning skulle förutsätta ett mycket stort antal retroaktiva ändringar av tidigare gällande lagstiftning eftersom yrkesskadelivräntorna bestäms med tillämpning av den lag som gällde vid skadetillfället och lagstiftningen om ersättning vid yrkesskada har ändrats vid åtskilliga tillfällen från år 1901 och framåt. Därtill kommer att ett flertal yrkesskadeersättningar i viss mån kan sägas ha civilrättslig karaktär, eftersom de ursprungligen utgick från en försäkring som tecknades av arbetsgivaren – i vissa fall hos privata försäkringsinrättningar. Det skulle därför kunna ifrågasättas om ändringar av tidigare meddelade beslut om ersättning för

yrkesskador är förenliga med skyddet för egendom i den europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheter. Ytterligare en omständighet som talar för att minskning bör ske av pensionsförmånen är de särskilda reglerna för beskattning av yrkesskadelivräntor, som i princip innebär att en viss del av livräntebeloppet är skattefritt. Det ter sig ogörligt att vid utformningen av en samordningsregel som bygger på reduktion av livräntor kompensera för de skattekonsekvenser en sådan ändring skulle innebära. Sammantaget föreslår vi därför att samordning mellan yrkesskadelivränta och ålderspension i det reformerade ålderspensionssystemet skall ske genom reduktion av pensionen.

Vid samordning i det reformerade ålderspensionssystemet uppkommer därefter frågan om samordning skall ske med såväl garantipension som inkomstpension och premiepension. I dag sker samordning med såväl folkpension som tilläggspension. I det reformerade ålderspensionssystemet skall garantipensionen utgöra en grundskyddsförmån och utges som utfyllnad till den som endast har tjänat in låg inkomstgrundad ålderspension och som enda pension till den som inte har tjänat in någon pension alls. Den som uppbär yrkesskadelivränta har inte samma behov av grundskydd i form av garantipension som den som inte har rätt till yrkesskadelivränta och regeringen anser därför att samordning bör ske mellan yrkesskadelivränta och garantipension på så sätt att garantipensionen minskas för den som uppbär yrkesskadelivränta.

När det gäller den inkomstgrundade ålderspension föreslår regeringen i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension att inkomstpensionen liksom tilläggspensionen, men inte premiepensionen, skall bli föremål för samordning med yrkesskadelivränta i form av egenlivränta.

Regeringens förslag innebär således att samordning vid egenlivränta skall ske med såväl garantipension som inkomstpension och tilläggspension. Garantipensionen utgör till skillnad från dagens folkpension inte någon baspension utan är en utfyllnadspension. Mot denna bakgrund och med beaktande av att garantipensionen, till skillnad från den inkomstgrundade pensionen, enligt antagna riktlinjer skall finansieras över statsbudgeten, är det enligt vår uppfattning rimligt att samordningen med yrkesskadelivräntor sker på så sätt att minskningen i första hand görs på garantipensionen. För den som uppbär både tilläggspension och inkomstpension uppkommer därefter frågan i vilken turordning en sådan reducering skall ske alternativt, om både pensionerna skall reduceras parallellt, om det i sådant fall skall ske en lika eller en proportionell reducering. Såväl tilläggspensionen som inkomstpensionen har drag av intjänad rättighet. På grund av reglerna för intjänandeunderlag och förändring av utgiftstaket har dock kopplingen mellan avgift och förmån försvagats för tilläggspensionen. I jämförelse med inkomstpensionen kan därför karaktären av intjänad rättighet för tilläggspension sägas vara något svagare. Mot denna bakgrund och med beaktande av att tilläggspensionen i dag reduceras vid sammanträffande med yrkesskadelivränta föreslår vi i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension att reducering av tilläggspension skall föregå reducering av inkomstpension.

Vid efterlevandelivränta sker i dag ingen samordning med tilläggspensionen. Enligt regeringens uppfattning bör därför samordningen med reformerad pension begränsas till att gälla garantipensionen. Denna sam-

ordning bör i övrigt ske på samma sätt som vid samordning med egenlivränta.

I beredningsarbetet har utgångspunkten vid utformningen av samordningsreglerna i det reformerade pensionssystemet varit att dessa så långt möjligt skall överensstämma med dagens samordningsregler och ge i stort sett samma utfall.

I likhet med vad som gällde vid införandet av AFL och samordningsreglerna i den lagen anser regeringen det motiverat att vissa livräntetagaras minskade möjligheter att tjäna in ATP skall påverka samordningens omfattning. Som angetts ovan är yrkesskadelivräntorna inte pensionsgrundande enligt AFL. Den som på grund av skada betagits möjligheten att genom arbete tjäna in inkomstgrundad ålderspension och som inte kvalificerat sig för s.k. antagandepoängsberäkning kommer att kunna få en ganska låg ålderspension. Detta talar för att samordningen mellan yrkesskadelivräntor och pension enligt det reformerade ålderspensionssystemet inte bör ske fullt ut, dvs. en del av livräntan bör undantas från samordning med pensionen. Regeringen finner här skäligt att samordning sker med beaktande av samma andel, tre fjärdedelar, av livräntan som i dagens system.

Livränta enligt LAF bestäms med utgångspunkt i ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp och utgående livräntor innefattar ingen ersättning för lyte och men. Dock kan ersättning för lyte och men utges enligt avtalsförsäkringar på arbetsmarknaden eller enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m. Sådan ersättning samordnas inte med den allmänna pensionen. Livränta enligt yrkesskadeförsäkringen innehåller i formell mening inte heller någon ersättning för lyte och men. Vid tillämpning av dessa författningar används emellertid ett medicinskt invaliditetsbegrepp vilket innebär att det vid bedömningen fästs större avseende vid skadans beskaffenhet, dvs. den medicinska faktorn, än vid skadans betydelse i det enskilda fallet för den skadades arbetsförmåga. En sådan metod för bestämning av ersättning för invaliditet kan sägas innebära att den fastställda livräntan till viss del innefattar ersättning för vad som, enligt de principer för bestämning av ersättning som vann insteg genom införandet av skadeståndslagen, är att beteckna som lyte och men.

Enligt regeringens uppfattning ter det sig rimligt att, i likhet med vad som gäller för ersättning för arbetsskador, undanta från samordning med pensionen den del av yrkesskadeersättningen som utifrån ett modernt synsätt kan anses hänförlig till lyte och men. Ovan har föreslagits att det förhållandet att den ersättningsberättigade skadan för många pensionsberättigade har inneburit begränsningar i möjligheterna att tjäna in ålderspensionsrätt i sin tur bör innebära en begränsning i samordningen på så sätt att endast tre fjärdedelar av livräntans belopp samordnas med pensionen. Om även inslaget av ersättning för lyte och men skall beaktas i denna del borde detta leda till att en än mindre andel av livräntebeloppet samordnades. Eftersom den del av yrkesskadelivräntan som kan anses hänförlig till lyte och men varierar kraftigt mellan de olika livränteersättningsarna skulle en sådan utformning av regeln emellertid inte te sig särskilt ändamålsenligt. Vid lägre ersättningsnivåer, då skadorna ofta inte har föranlett någon inkomstförlust av betydelse, kan det anses att hela ersättningen är hänförlig till lyte och men medan det ofta förhåller sig

tvärtom med äldre allvarligare skador. I stället för att bestämma fribeloppet till en viss andel av livräntebeloppet kan det således finnas skäl att bestämma det till ett fast belopp. Vi föreslår därför en regel som innebär att pensionen endast samordnas med yrkesskadelivräntor som överstiger en sjättedels basbelopp.

Nuvarande system innehåller dessutom en regel som innebär att den pensionsberättigade alltid är berättigad att behålla minst tre fjärdedelar av den folkpension ”som annars skulle ha utgått”. Med utgångspunkt från att samordningsreglerna i det reformerade pensionssystemet så nära som möjligt skall ansluta till nuvarande regler anser regeringen att en motsvarande förbehållsregel bör införas även här. Detta är också nödvändigt för att undvika situationer där pensionen annars i stort sett helt skulle reduceras bort och då det för den pensionsberättigade skulle framstå som fördelaktigare att vänta med uttag av ålderspension varvid den inkomstgrundade pensionen vid ett senare uttag skulle komma att bli högre. Enligt dagens regler undantas från samordning som mest tre fjärdedelar av hel folkpension och helt pensionstillskott, pensionsförmåner som utgör grundskyddsförmåner. Dagens grundskydd i form av 40-delsberäknad folkpension, pensionstillskott och särskilt grundavdrag ersätts i det reformerade ålderspensionssystemet av garantipensionen. Även i det reformerade ålderspensionssystemet bör en förbehållsregel enligt ovan gälla ett grundskyddsbelopp. Eftersom garantipension endast utges till den som har låg inkomstgrundad ålderspension och inte som en baspension är en regel om visst förbehållsbelopp av motsvarande slag som gäller enligt dagens regler inte möjlig att knyta till garantipensionen. Däremot är det möjligt att anknyta till den lägsta garanterade nivån för garantipensionen. Detta föreslogs också i Ds 1997:66. Riksrevisionsverket har hävdats att detta innebär att tanken om att en person skall få behålla minst tre fjärdedelar av vad som annars skulle ha utgetts frångås och att förbehållsbeloppet sätts lägre än enligt dagens regler. Regeringen delar här inte Riksrevisionsverkets uppfattning. Såväl enligt nuvarande regler som enligt de här föreslagna är utgångspunkten att den enskilde skall få behålla en viss nivå av sin pension och denna nivå anknyts i båda fallen till nivåer i grundskyddssystemet. Det förhållandet att förbehållsregeln i det reformerade systemet inte kan anknytas direkt till garantipensionen, på grund av konstruktionen av denna, innebär endast att en sådan förbehållsregel, som enligt vad vi föreslår anknyts till den lägsta garanterade nivån, då får bestämmas att gälla för såväl garantipension som inkomstgrundad ålderspension inklusive premiepension. Detta var också vad som föreslogs i Ds 1997:66. I propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslår regeringen att ett efterlevandeskydd skall kunna tecknas för premiepensionen. Detta innebär att en efterlevande förutom egen ålderspension kan komma att bli berättigad till även premiepension till efterlevande. Denna pension utgör en del av ålderspensionssystemet och bör därför enligt regeringens uppfattning, jämte den förmånsberättigades egna intjänade ålderspension, räknas in i förbehållsbeloppet.

I Ds 1997:66 föreslogs ett förbehållsbelopp angivet på årsbasis. Den reformerade ålderspensionen kommer emellertid i likhet med vad som gäller enligt dagens system att utges månadsvis. Med en regel om förbehållsbelopp enligt förslaget i Ds 1997:66 skulle den som under pågående

kalenderår beviljas yrkesskadelivränta därefter kunna komma att för resten av året få hela sin ålderspension reducerad på grund av att han eller hon under året redan har erhållit pension upp till nivån för förbehållsbeloppet. Regeringen föreslår därför här att förbehållsbeloppet i stället bestäms till ett belopp per månad. Med utgångspunkt från att årsbeloppen skall utgöra cirka tre fjärdedelar av den lägsta garanterade nivån för garantipensionen bör därvid månadsbeloppen bestämmas till 13 % av prisbasbeloppet för den som ogift och 11,5 % av prisbasbeloppet för den som är gift.

I dag sker i viss utsträckning även samordning mellan yrkesskadelivränta och förtidspension respektive efterlevandepension. Regeringen har i proposition 1997/98:111 Reformerad förtidspension, m.m. föreslagit riktlinjer för en reformering av reglerna om ersättning vid varaktig medicinskt grundad arbetsoförmåga dvs. det som i dag är förtidspension. I propositionen gör regeringen den bedömningen såvitt avser frågan om samordning mellan förtidspension och yrkesskadelivräntor att de överväganden som lagts till grund för de här föreslagna reglerna om samordning mellan yrkesskadelivräntor och ålderspension i det reformerade ålderspensionssystemet också bör gälla för samordning med förtidspension, dock med beaktande av de skillnader som i dag gäller vid samordning enligt AFL. Efterlevandepensionssystemet är för närvarande föremål för utredning. I utredningens uppdrag ingår bl.a. att utforma regler för samordning mellan yrkesskadelivräntor och reformerad efterlevandepension.

Någon form av samordning mellan förtidspension respektive efterlevandepension och yrkesskadelivräntorna torde således komma att gälla även för framtiden. För den som uppbär såväl ålderspension som förtidspension eller efterlevandepension uppstår därvid frågan i vilken ordning samordning skall ske. Denna fråga torde slutligen få lösas när utformningen av de framtida systemen för förtidspension och efterlevandepension skall beredas. Regeringens utgångspunkt är dock att i situationer med yrkesskadelivräntor skall samordning i första hand ske med förtidspension och efterlevandepension. Endast eventuell återstående samordningsbar yrkesskadelivränta skall därefter samordnas med utgiven ålderspension.

11.3 Övrig samordning

I föregående avsnitt har redovisats hur ålderspensionen i dag påverkas av utgående yrkesskadelivränta. I flera fall är emellertid situationen den omvända, dvs. ålderspensionen påverkar rätten till eller storleken av andra förmåner. När det gäller förmåner som till sin storlek påverkas av utgående ålderspension kan här urskiljas dels de fall där själva förekomsten av ålderspension eller rätten till sådan pension, och inte pensions storlek, är avgörande för rätten till eller storleken av den andra förmånen, dels de fall där storleken av ålderspensionen direkt påverkar storleken av den andra förmånen. De senare fallen skulle kunna ses som rena samordningssituationer och i dessa fall kan komma att krävas ställningstagande till hur samordning skall ske när utbetalningsreglerna för det reformerade ålderspensionssystemet träder i kraft. Detsamma gäller

de fall där förekomsten av antingen enbart folkpension eller enbart tilläggspension påverkar förmånens storlek.

Förmåner som idag samordnas med ålderspension på sådant sätt att det i förhållande till garantipensionen kommer att krävas annat än rena namnändringar eller liknande återfinns i kungörelsen (1959:290) med bestämmelser om vissa pensionsförmåner enligt föreskrifter meddelade före utfärdandet av statens allmänna tjänstepensionsreglemente och i förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd.

Därutöver finns liknande samordningsregler i avtal och i äldre upphävda men fortfarande tillämpade författningar.

Regeringen lämnar här inte några förslag till hur de ovan nämnda samordningsreglerna bör förändras i samband med införandet av reformerade ålderspensionsregler. Eftersom samordning kommer att bli aktuell först år 2001 och de förmåner som i dag samordnas med ålderspension då kan komma att ha upphävts eller i vart fall förändrats kommer förslag i denna del att lämnas senare i samband med övrigt författningsarbete föranlett av de reformerade ålderspensionsreglerna. Detsamma gäller för de förändringar som mer har karaktären av följdändringar.

Det finns även regler i författningar och avtal som innebär att en förmån eller en avgift är inkomstprövad och där pension kan utgöra en sådan inkomst. Som exempel kan här nämnas bostadstillägget till pensionärer. Detta tillägg skall emellertid utredas särskilt varvid denna fråga får övervägas. Även i övriga fall där sådan inkomstprövning sker får i varje enskilt fall ställning tas till hur reformerad pension skall bedömas.

12 Reduktion av pensionsförmån i vissa fall

12.1 Nuvarande regler

För dem som är berättigade till ålderspension och som vistas på kriminalvårdsanstalt, vårdinstitutioner m.m. som drivs eller finansieras av stat eller kommun gäller enligt nuvarande regler att vistelsen kan medföra att folkpensionen i olika utsträckning och på olika sätt reduceras. Ifrågavarande regler om avdrag på ålderspension tillämpas i dag med avseende på häktade, intagna på kriminalvårdsanstalter samt boende på vårdhem som avses i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Alltsedan införandet av det allmänna pensionssystemet genom 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring har det förekommit bestämmelser om reducering av allmän pension till personer som tvångsvis eller frivilligt vistas på olika slag av statliga eller kommunala institutioner och i anledning av detta får sin huvudsakliga försörjning tryggad av stat eller kommun.

Genomgående gällde att pension som är helt avgiftsfinansierad lämnades orörd. I fråga om vistelse på de kommunala eller kommunfinansierade institutionerna var det kommunen som fick uppbära grundskyddspensionen och därav tillgodogöra sig kostnaderna för vården eller försörjningen. När systemet med särskilda anstalter för missbrukare av alko-

hol tillkom omfattades även dessa anstalter av reglerna om reduktion av pension på motsvarande sätt.

Under de första decennierna från det allmänna pensionssystemets tillkomst innebar reglerna att en intagen endast fick behålla eventuell avgiftsfinansierad pension och att eventuell grundskyddspension reducerades i dess helhet. Så småningom fick emellertid de pensionsberättigade genom 1946 års lag om folkpension rätt att för egen del behålla vissa belopp av sådan icke avgiftsfinansierad pension. I och med denna lag blev dessutom de intagna inom den allmänna sjukvården undantagna från reglerna om reduktion av pension.

Reglerna för reduktion av pensionsförmån vid intagning på institution återfinns i dag i 10 kap. 2 och 3 §§ AFL. Beträffande häktade och intagna på kriminalvårdsanstalt innehåller 10 kap. 2 § bestämmelser om avdrag på folkpension. För pensionsberättigad som i annat fall är intagen på annan anstalt än sjukhus finns bestämmelser i 10 kap. 3 § AFL om att den som driver anstalten eller kommun eller landsting som genom avgifter finansierar vården, i den mån regeringen förordnar, får uppbära så stor del av vårdtagarens folkpension som svarar mot kostnaderna för vården eller försörjningen, varvid den pensionsberättigade dock alltid är berättigad att för egen del behålla ett visst belopp.

I fråga om huvuddelen av de kategorier som är berättigade till ålderspension och som vistas på kommunala eller kommunfinansierade institutioner har utvecklingen därefter inneburit att de inte längre omfattas av reglerna om reduktion av pension. I stället har en övergång skett till olika system som innebär att de intagna debiteras viss ersättning per dag som de vistas på institution.

Regeringen och Riksförsäkringsverket har i kungörelsen (1971:831) om pensionsbelopp enligt 10 kap. 2 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring, Riksförsäkringsverkets kungörelse (RFFS 1977:4) om allmän pension vid viss anstaltsvård och kungörelsen (1962:393) om rätt i vissa fall för kommun eller annan att uppbära folkpension utfärdat föreskrifter om tillämpningen av 10 kap. 2–3 §§ AFL.

De ovan berörda reglernas innehåll kan, vad avser huvuddelen av dem som uppbär ålderspension och beträffande vilka 10 kap. 2 eller 3 § AFL tillämpas, sammanfattas så att de pensionsberättigade av sin folkpension får behålla ett belopp motsvarande 30 % av folkpensionen, inklusive pensionstillskott, för en ogift ålderspensionär, dvs. för närvarande drygt 1 300 kr per månad. Vid tillämpning av 10 kap. 3 § innebär detta att det innehållna beloppet i stället skall utges till den som driver anstalten eller till kommun eller landsting som betalar vården. Vid reduktion av pension enligt 10 kap. 2 § gäller vidare att Riksförsäkringsverket får, om den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd uppenbarligen inte kan tillgodogöra sig det ovan angivna beloppet på 1 300 kr per månad, sätta ned detta till lägst 500 kr per år. Vid utbetalning av pensionen till annan enligt 10 kap. 3 § gäller på motsvarande sätt att, om den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd inte kan begagna sig av kontanta medel, beloppet i stället skall användas för hans eller hennes personliga nytta.

För att pensionen skall kunna reduceras enligt 10 kap. 2 § eller uppbäras av annan enligt 10 kap. 3 § krävs att den pensionsberättigade vistas på anstalt eller annan institution under en hel kalendermånad (den s.k.

helt månadsregeln), dvs. från och med den första till och med den sista dagen i en kalendermånad.

Även under tid då en pensionsberättigad som är intagen och vars pension reducerats enligt 10 kap. 2 § i anledning av anstaltsvistelsen, lovligt vistas utanför anstalt, t.ex. vid permission, och denna vistelse är begränsad till högst 30 dagar samt vid olovlig avvikelse skall, enligt Riksförsäkringsverkets kungörelse om allmän pension vid viss anstaltsvård, pensionen alltjämt reduceras. Vid permission eller försöksutskrivning som inte är tidsbegränsad eller överstiger 30 dagar skall dock pensionen enligt samma kungörelse inte längre reduceras enligt bestämmelserna i 10 kap. 2 § AFL. Försöksutskrivning eller permissioner som är obegränsade till tiden kan inte förekomma inom ramen för nuvarande regelverk inom kriminalvården. Permissioner som överstiger 30 dagar kan teoretiskt sett medges med stöd av reglerna om frigivningspermission i 33 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt. I praktiken torde emellertid frigivningspermission inte längre förekomma inom kriminalvården. Straffsystemkommittén har i sitt betänkande Ett reformerat straffsystem (SOU 1995:91) redovisat att frigivningspermission under tiden den 1 juli 1993 –1 januari 1995 inte medgetts i något fall. Kommittén föreslår i betänkandet att nuvarande regler om frigivningspermission slopas.

Försäkringskassan får enligt 10 kap. 2 § andra stycket AFL medge nära anhörig som för sitt uppehälle är ekonomiskt beroende av den häktade respektive intagne att helt eller delvis uppbära den pension som innehålls enligt första stycket. Riksförsäkringsverket rekommenderar att utbetalning sker till den anhörige när dennes inkomster understiger ett belopp motsvarande vad som förbehålls en bidragsskyldig för eget underhåll, dvs. skälig bostadskostnad jämte 120 % av prisbasbeloppet för år räknat.

Som framgått av framställningen ovan tar de aktuella bestämmelserna om reduktion av pension vid anstaltsvistelse endast sikte på folkpensionsförmånerna. Tilläggs pensionen påverkas således inte i något fall. Eftersom folkpensionens huvudförmån och eventuellt pensionstillskott i regel sätts ned till ett och samma belopp för häktade eller intagna pensionärer kan således det belopp som faktiskt undandras de pensionsberättigade variera starkt alltefter storleken av ifrågavarandes folkpensionsförmåner. En pensionär som har tilläggs pension, och till följd därav minskat pensionstillskott eller inget pensionstillskott alls, förlorar alltså en förhållandevis mindre andel av sin pension än en pensionsberättigad med fullt pensionstillskott.

Som angetts ovan har utvecklingen inneburit att huvuddelen av dem som är berättigade till ålderspension och som vistas på kommunala eller kommunfinansierade institutioner inte längre omfattas av de ovan beskrivna reglerna om reduktion i 10 kap. 3 § AFL.

Enligt 34 § första stycket andra meningen socialtjänstlagen och 42 a § socialtjänstförordningen (1981:750) får en kommun, utom beträffande underårig, ta ut ersättning för uppehållet av den som på grund av missbruk av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel frivilligt eller på grund av tvång får vård eller behandling i hem för vård eller boende eller i ett familjehem, med för närvarande högst 80 kr per dag. För andra stöd- och hjälpinsatser än som angetts nu, t.ex. boende på inackorderingshem som i stort sett enbart tillhandahåller ett skyddat boende i före-

ning med viss omvårdnad, får vidare kommunen enligt 34 § första stycket fjärde meningen socialtjänstlagen ta ut skäligen ersättning. Den som skall betala ersättning enligt 34 § första stycket socialtjänstlagen kommer enligt 10 kap. 3 § AFL inte i fråga för reduktion av pension. Ordalydelsen i 10 kap. 3 § AFL jämförd med 1 § kungörelsen om rätt i vissa fall för kommun eller annan att uppbära folkpension och 34 § första stycket socialtjänstlagen, enligt vilken kommun "får" ta ut ersättning, kan synas medge en frihet för kommunen att bestämma huruvida den pensionsberättigade skall komma i fråga för reduktion av pension eller debiteras ersättning enligt 34 § socialtjänstlagen. Enligt förarbetsuttalanden har emellertid avsikten varit att en kommuns rätt att uppbära en del av folkpensionen för vård eller försörjning på kommunens bekostnad skall ha upphört beträffande såväl de pensionsberättigade som omfattas av bestämmelsen om ersättning för uppehälle vid behandling för missbruk som övriga pensionsberättigade som enligt 34 § första stycket socialtjänstlagen är skyldiga att betala kommunen för stöd- och hjälpinsatser (prop. 1986/87:129, bet. 1986/87:SoU 32, rskr 1986/87:324).

Inte heller huvuddelen av dem som vistas inom olika boendeformer inom äldre- eller handikappomsorgen kommer i fråga för någon reduktion av pensionen. Pensionsberättigade som är helinackorderade i av kommun enligt 20 § andra stycket socialtjänstlagen inrättad boendeform för service och omvårdnad för äldre människor med behov av särskilt stöd eller bor i bostad med särskild service som avses i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade omfattas sålunda inte av reglerna om avdrag på pension. För dessa kategorier gäller i stället att de i mån av förmåga debiteras avgifter av kommunen för sitt boende.

Som ovan berörts är emellertid bestämmelserna i 10 kap. 3 § AFL alltså tillämpliga beträffande vissa av de personer som bor på vårdhem som avses i lagen angående omsorger för vissa psykiskt utvecklingsstörda. Detsamma gällde t.o.m. år 1997 för intagna på specialsjukhus. Riksdagen har emellertid beslutat att specialsjukhusen skall vara avvecklade senast den 31 december 1997 och att vårdhemmen skall vara avvecklade senast den 31 december 1999 (prop. 1996/97:156, bet. 1997/98:SoU5, rskr. 1997/98:6)

Bestämmelsen i 10 kap. 3 § är således alltså tillämplig på den som är intagen på nyssnämnda vårdhem för utvecklingsstörda på bekostnad av landsting eller kommun och innebär att den som driver inrättningen eller annars svarar för kostnaden, såsom ersättning för denna kostnad, skall uppbära den pensionsberättigades folkpension för månaden. Dock gäller en rätt för den pensionsberättigade att förbehålla sig visst belopp för sina personliga behov enligt vad som beskrivits ovan.

Det framstår i och för sig som önskvärt att såväl pensionsberättigade som de som är berättigade till andra socialförsäkringsförmåner och som vistas på olika slag av institutioner och i anledning därav har sin försörjning tryggad av stat eller kommun så långt möjligt behandlas på ett enhetligt sätt i fråga om vilken verkan vistelsen får för deras ekonomiska förhållanden. Vad som komplicerar bilden är dock bl.a. att två olika modeller, dvs. reduktion av pension respektive debitering av avgifter för uppehälle, tillämpas parallellt. Den ena modellen, avgiftsdebitering, används företrädesvis vid vistelse inom missbruksvården och vården av de

psykiskt störda medan den andra, reduktion av pension, används vid vistelse på kriminalvårdsanstalt. Systemet med påföljder i anledning av brott har emellertid utvecklats så att en tilltalad kan dömas till antingen fängelse eller påföljder som innebär att han vårdas i de nyss nämnda vårdformerna och att en tilltalad som dömts till fängelse delvis kan avtjäna detta straff i en sådan vårdform.

Såsom intagna i kriminalvårdsanstalt anses i aktuellt hänseende även personer som med stöd av 34 § lagen om kriminalvård i anstalt vistas utanför anstalten på t.ex. ett hem för vård eller boende inom socialtjänsten eller personer som under avtjänande av fängelsestraff ges rättspsykiatrisk vård. De som verkställer fängelsestraff utanför anstalt under elektronisk övervakning enligt lagen (1994:451) om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll skall dock, enligt ett uttalande i förarbetena till nämnda lag, i fråga om sociala förmåner inte anses som intagna utan i stället jämföras med frivårdsklienter (jfr. prop 1993/94:184 s. 30 f). Det torde inte heller vara förenligt med den nuvarande ordalydelsen i 10 kap. 2 § AFL att reducera pension för den som verkställer ett straff utanför anstalt. Regeringen har i proposition 1997/98:96 Vissa reformer i påföljdssystemet föreslagit att systemet med intensivövervakning med elektronisk kontroll permanentas.

Sedan den 1 januari 1988 kan brottspåföljden skyddstillsyn under vissa förutsättningar förenas med föreskrift om kontraktsvård. En sådan föreskrift innebär att den dömda åläggs att genomgå behandling enligt en för honom uppgjord behandlingsplan. Kontraktsvård skall i huvudsak vara ett alternativ till fängelse och är framför allt avsedd för lagöverträdare som har uttalade alkohol- eller narkotikaproblem. I fråga om behandlingen har i förarbetena (prop. 1986/87:106 s. 47 f) anförts att en form av behandling skall kunna bestå av institutionsvård vid ett behandlingshem.

Den vanligast förekommande vårdformen har också varit behandlingshem. I 52 % av fallen under budgetåret 1993/94 skedde således placering på hem för vård eller boende eller på annat behandlingshem. Vårdtiderna har varierat mellan en månad och två år. Korta behandlingstider på fyra – fem veckor är vanliga.

Om den planerade behandlingen är av avgörande betydelse för att påföljden skall kunna bestämmas till skyddstillsyn med föreskrift om kontraktsvård, skall rätten i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd. Detta alternativa fängelsestraff, vars längd i praxis varierat från en månad till två år och sex månader, har betydelse för vem som skall bära kostnaderna för behandlingen. De vårdkostnader som uppkommer vid kontraktsvård betalas, i enlighet med de principer för kostnadsfördelning vid vårdplacering utanför anstalt med stöd av 34 § lagen om kriminalvård i anstalt som år 1974 överenskommit mellan Kriminalvårdsstyrelsen och Svenska kommunförbundet, av kriminalvården till den del de belöper på tiden från och med första behandlingsdag på institution fram till tidpunkten för en tänkt villkorlig frigivning alternativt frigivning vid straff upp t.o.m. två månader, beräknad med utgångspunkt i det alternativa fängelsestraff som angetts i domen. Tiden skall beräknas utan avräkning för häktning eller anhållande. För kostnader som belöper på tiden därefter

svarar den kommun där den dömdes vistas. Har något alternativt straff inte satts ut skall hemkommunen betala hela kostnaden.

Till skillnad från vad som gäller i fråga om sjukpenning, som reduceras vid vistelse på behandlingshem, påverkas inte pensionen i sig för den som i anledning av en dom på kontraktsvård vistas på behandlingshem. Om den dömdes uppstår pension kan han dock få svara för egna levnads-kostnader – såsom pengar till kläder, fickpengar resor m.m. – i högre utsträckning än om han saknar inkomster.

I de fall kommunen i anledning av en dom på kontraktsvård betalar kostnaden för en vistelse på ett hem för vård eller boende eller ett familjehem torde kommunen kunna ta ut ersättning av den intagne enligt 34 § socialtjänstlagen för dennes uppehälle.

En pensionsberättigad som dömts till rättspsykiatrisk vård anses vårdad på sjukhus. Före den 1 januari 1998 debiterades den som uppbar hel ålderspension eller hel förtidspension patientavgift för sådan vård enligt 2 kap. 12 § AFL motsvarande en tredjedel av summan av bl.a. folkpension i form av ålderspension eller förtidspension enligt AFL och pensionstillskott, dock högst 80 kr per dag. Den 1 januari 1998 fördes administrationen av avgifter för pensionärer vid sjukhusvård över från försäkringskassorna och Riksförsäkringsverket till sjukvårdshuvudmännen. Från och med detta datum är det således sjukvårdshuvudmännen som debiterar även pensionärer avgift för sjukhusvård. Enligt en i mars 1997 träffad överenskommelse mellan företrädare för Socialdepartementet och Landstingsförbundet, gäller för år 1998 och tills vidare att de högsta belopp som får tas ut är 80 kr per vård dag.

Tvångspsykiatrickommittén (S 1995:11) har enligt direktiven (dir. 1995:140) haft i uppdrag att beskriva och analysera principer och regler för patientens betalningsansvar vid rättspsykiatrisk vård. I delbetänkandet Vårdavgifter vid rättspsykiatrisk vård, m.m. (SOU 1996:141) föreslog kommittén att en ny bestämmelse skulle införas i AFL. Denna bestämmelse skulle innebära att för varje dag då en försäkrad bereds rättspsykiatrisk vård i form av påföljd i anledning av brott skulle sjukpenningen minskas med 80 kr, dock högst med en tredjedel av sjukpenningens belopp. Detta motsvarar den möjlighet som redan finns att minska sjukpenningen när en missbrukare vårdas på t.ex. ett behandlingshem. Därtill föreslogs att den dåvarande ordning med debitering enligt 2 kap. 12 § AFL för pensionsberättigade personer som dömts till rättspsykiatrisk vård skulle bibehållas. Kommittén föreslog vidare att avgift för sjukhusvård enligt lagen om rättspsykiatrisk vård skulle få tas ut endast genom avdrag från utgående pension, sjukbidrag eller sjukpenning.

Till det anförda kommer att domstol, vid lagföring på grund av brott, i vissa angivna fall enligt 31 kap. brottsbalken såsom påföljd kan överlämna åt socialnämnden eller styrelse för hem där vård enligt lagen (1988:870) om vård om missbrukare meddelas, att föranstalta om vården. I sådana fall torde 34 § socialtjänstlagen vara tillämplig och skälig ersättning få tas ut av den dömdes för dennes uppehälle.

Regeringens förslag: För den som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad skall garantipensionen, fr.o.m. den trettioförsta dagen av ett sammanhängande frihetsberövande, reduceras. Garantipension skall därvid utges med högst ett belopp som innebär att denna pension tillsammans med utbetalad pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension uppgår till 4,5 % av prisbasbeloppet per månad. Även den som olovligt avvikit från anstalt anses i detta sammanhang som intagen. Försäkringskassan skall kunna medge en nära anhörig till den pensionsberättigade rätt att uppbära hela eller del av den pension som har reducerats.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer i sak överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan Västernorrland* instämmer i att det bör skapas enhetliga regler om minskning av pension för dem som vistas på statliga institutioner men anser att sådan minskning bör ske fr.o.m. första dagen. *Göteborgs Allmänna försäkringskassa* anser att ett erläggande av avgift vore ett bättre alternativ men avvaktar med ytterligare synpunkter till dess resultatet av den planerade översynen föreligger. *Uppsala läns allmänna försäkringskassa* anser att förslaget visserligen innebär en viss förbättring i förhållande till nuvarande regler men menar att debitering av kostnader bör lösas på annat sätt av dels rättviseskäl, dels administrativa skäl. *Östergötlands läns allmänna försäkringskassa* tillstyrker förslaget att nedsättning av garantipensionen skall ske först fr.o.m. den 31:a dagen. Samma försäkringskassa påpekar också att de manuella underrättelserna om häktning i dag fungerar mycket dåligt och efterlyser därför maskinella underrättelser alternativt samkörning av kriminalvårdsregister och socialförsäkringsregister.

Svenska Kommunförbundet avstyrker förslaget att göra åtskillnad mellan statliga och kommunala institutioner.

Skälen för regeringens förslag: Som redovisats ovan är i dag reglerna för avdrag på och bortfall av olika socialförsäkringsförmåner mycket olika för dem som är föremål för vård eller av annan anledning försörjs på det allmännas bekostnad. Regeringen delar den uppfattning som framförts av några remissinstanser att det vore önskvärt att åstadkomma en större enhetlighet på detta område. Frågan om en övergång till debitering av avgifter för uppehälle för intagna på kriminalvårdsanstalter och häkten innefattar emellertid starkt principiella ställningstaganden till huruvida människor som är föremål för tvångsåtgärder från samhällets sida samtidigt bör drabbas av en sådan debitering. Vi gör därför bedömningen att frågan om ett system med avgiftsdebitering skall införas för pensionsberättigade inom kriminalvården bör beredas i samband med en mer allmän översyn av hur institutionsvistelse bör påverka socialförsäkringsförmåner. En sådan översyn planeras för närvarande inom Socialdepartementet. Mot den bakgrunden föreslår vi inte här någon regel om debitering vid vistelse på kriminalvårdsanstalt m.m.

Även i det reformerade pensionssystemet bör det dock, enligt regeringens uppfattning, finnas regler om reduktion av pension för pensionsberättigade som är häktade och intagna på kriminalvårdsanstalt.

Reglerna om reduktion av pension vid vistelse på offentliga anstalter eller institutioner har som redovisats ovan i avsnitt 12.1 hittills endast omfattat folkpensionsförmåner och inte tilläggspension. Anledningen till detta är att tilläggspensionen, till skillnad från det grundtrygghetssystem som folkpensionen utgör, har karaktären av intjänad rättighet, vilken den pensionsberättigade har ansetts i princip fritt bör få disponera över. Inkomstgrundad ålderspension i det reformerade pensionssystemet kommer att grundas på livsinkomstprincipen och i förhållande till dagens system kommer det att föreligga ett mer direkt samband mellan avgifter och förmåner. Intjänad pensionsrätt i det reformerade pensionssystemet kan i linje med detta sägas ha en än starkare karaktär av individuell rättighet. Enligt regeringens uppfattning bör det därför inte heller i det reformerade systemet finnas någon regel om reduktion av inkomstgrundad ålderspension.

Beträffande garantipensionen som är avsedd att utgöra ett rent grundskydd är emellertid förhållandet annorlunda. Det kan te sig orimligt att intagna skulle kunna uppbära ograverad garantipension samtidigt som de får grundläggande behov av mat, kläder, sjukvård etc. täckta genom kriminalvårdens försorg. Detta gäller särskilt vid en jämförelse med exempelvis löntagare, som under anstaltsvistelse i regel helt saknar inkomster. Å andra sidan innebär en ordning som bygger på reducering av garantipension att det belopp en intagen faktiskt undandras under vistelse på anstalt kan variera mycket starkt beroende på förekomsten av sådan pension. Detta är i och för sig inte helt tillfredsställande vilket också påpekats av Uppsala läns allmänna försäkringskassa. I mindre mån finns dock även beträffande dagens reduceringsregler motsvarande effekt på sätt som beskrivits ovan i detta avsnitt. I avvaktan på den ovan beskrivna översynen av ett system med debitering föreslår vi att en regel om reducering av garantipensionen införs i lagen om garantipension.

I likhet med vad som i dag gäller enligt Riksförsäkringsverkets kungörelse om allmän pension vid viss anstaltsvård föreslår vi att det i bestämmelsen om reduktion av pension i lagen om garantipension föreskrivs att pensionsberättigad vid olovlig avvikelse från anstalt allttjämt skall anses som intagen vid bedömningen av om reducering av pension skall ske. Som framgått av redogörelsen i avsnitt 12.1 torde det dock inte längre föreligga något behov av en bestämmelse om uppräknings av pensionen vid längre eller tidsobegränsad vistelse utanför anstalt eftersom sådana vistelser i praktiken inte längre förekommer.

Vi anser vidare att en intagen, liksom enligt nuvarande regler, bör få behålla pension upp till ett visst belopp, det s.k. förbehållsbeloppet. Nu gällande nivå, cirka 1 300 kr per månad, bör med viss justering för beskattningen av garantipensionen då tjäna som riktmärke. Med denna utgångspunkt föreslår vi att förbehållsbeloppet bestäms till 4,5 % av prisbasbeloppet per månad vilket för år 1998 före skatt motsvarar 1 638 kr. Med hänsyn till garantipensionens karaktär av grundskydd bör den intagne få behålla garantipension upp till förbehållsbeloppet endast i den mån han eller hon inte är berättigad till inkomstgrundad ålderspension.

Detta innebär att inkomstgrundad ålderspension till skillnad från i dag, skall räknas in i förbehållsbeloppet. Om den inkomstgrundade ålderspensionen överstiger förbehållsbeloppet reduceras alltså eventuell garanti-pension ned till 0 kr.

I det nuvarande systemet finns i andra stycket kungörelsen om pensionsbelopp enligt 10 kap. 2 § första stycket AFL en regel om att Riksförsäkringsverket, om den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd inte kan tillgodogöra sig det förbehållsbelopp som normalt utges, får besluta att sätta ned beloppet till lägst 500 kr per år. Beslut med tillämpning av denna regel torde dock vara ytterligt ovanliga och det har, såvitt framkommit, inte fattas några sådana beslut under senare år. Mot denna bakgrund föreslår vi inte här någon motsvarande regel i det reformerade pensionssystemet.

Enligt nuvarande regel om reduktion av pension vid anstaltsvistelse sker avdrag på pension först när en intagen under en hel kalendermånad, dvs. fr.o.m. den första t.o.m. den sista dagen i en månad, vistats på anstalt. Denna regel har varit föremål för åtskillig kritik eftersom den medför att den som den första dagen i en månad påbörjar avtjänandet av ett straff på en månad eller däröver drabbas av reducering för tiden fr.o.m. första avtjänandedagen medan den som påbörjar avtjänande den andra dagen i en månad får pensionen reducerad, i fall då straffet är minst två månader långt, först för tiden fr.o.m. den andra avtjänandemånaden. Några mer beaktansvärda skäl för att i det reformerade systemet bibehålla villkoret med kalendermånad föreligger inte och vi föreslår därför att det inte införs någon sådan regel i det reformerade ålderspensionssystemet. En konsekvens av detta är att även frihetsberövande som sträcker sig över en del av en kalendermånad kan föranleda reducering av pension.

Försäkringskassan Västernorrland har framfört att reducering av pension bör ske redan fr.o.m. första dagen för frihetsberövandet. Av inte minst rent administrativa skäl anser regeringen det dock motiverat att en viss tid löper innan pensionen börjar reduceras. Vi föreslår därför att reducering skall påbörjas först efter 30 dagars sammanhängande frihetsberövande, varvid dock liksom i dag sammanräkning skall ske av, i förekommande fall, antalet dagar som den intagne varit häktad respektive intagen i kriminalvårdsanstalt.

För närvarande underrättas försäkringskassorna manuellt om häktning av en pensionsberättigad och automatiskt via ADB beträffande intagningar i kriminalvårdsanstalt. Östergötlands läns allmänna försäkringskassa har påpekat att de manuella underrättelserna om häktning i dag fungerar mycket dåligt och efterlyser därför maskinella underrättelser alternativt samkörning av kriminalvårdsregister och socialförsäkringsregister. Frågor av detta slag bör emellertid, enligt regeringens uppfattning, övervägas i annat sammanhang, eventuellt i samband med den ovan nämnda översynen. Vi lämnar därför här inte något förslag i denna del. I vart fall vid kortare frihetsberövanden torde den föreslagna ordningen med reducering avseende del av kalendermånad ställa krav på att reduktionen kan ske i efterskott, dvs. reduktionen av pensionen verkställs genom kvittning månaden efter den månad reduktionen avser. Detta bör dock endast ske i den mån så kan ske enligt reglerna om återbetalning av garantipension. Dessa regler är närmare beskrivna i avsnitt 8.4.

I det reformerade pensionssystemet torde vidare finnas behov av en regel, motsvarande vad som i dag gäller enligt 10 kap. 2 § andra stycket AFL, om att försäkringskassan skall kunna medge en nära anhörig till den pensionsberättigade rätt att uppbära hela eller del av den pension som reducerats i anledning av vistelsen på anstalt. Regeringen föreslår därför att en sådan regel införs i lagen om garantipension. Liksom i dag bör förutsättningen för ett sådant medgivande vara att den anhörige är beroende av den pensionsberättigade för sin försörjning.

Som redovisats i avsnitt 12.1 har systemet med reduktion av pension för de grupper som vistas på hem för vård eller boende eller i familjehem inom socialtjänsten i praktiken ersatts med ett system med avgiftsdebitering för uppehälle enligt 34 § socialtjänstlagen. Den återstående grupp beträffande vilken 10 kap. 3 § AFL är tillämplig och till vilken ålderspension kan komma att utges utgörs numera endast av dem som bor på vårdhem som avses i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. Som angetts i avsnitt 12.1 skall dessa vårdhem vara avvecklade senast den 31 december 1999. Avveckling skall således ha skett när de reformerade reglerna angående garantipension träder i kraft år 2001. Mot bakgrund av detta saknas anledning att i lagen om garantipension föra in någon bestämmelse motsvarande 10 kap. 3 § AFL. Svenska Kommunförbundet har häremot invänt att någon åtskillnad inte bör göras mellan statliga och kommunala institutioner. Denna skillnad finns emellertid redan i dag enligt vad som redovisats ovan genom möjligheten till avgiftsdebitering enligt 34 § socialtjänstlagen. I praktiken innebär därför inte vårt förslag någon ändring i förhållande till nuvarande regler.

För försäkrade enligt AFL som på grund av brott dömts till kontraktsvård reduceras enligt 3 kap. 15 § andra stycket AFL, på begäran av den som svarar för vårdkostnaderna, eventuell sjukpenning för varje dag som den försäkrade bereds vård på institution. Det belopp som sjukpenningen minskas med betalas ut till den som har bekostat vården, dvs. antingen till kriminalvården eller till en kommun. Avdraget på sjukpenning sker med 80 kr per dag, dock högst en tredjedel av sjukpenningens belopp. Enligt nuvarande regler berörs däremot inte pension i sig vid institutionsvistelse i anledning av en dom på kontraktsvård. Riksrevisionsverket har i sin granskningsrapport 1995 beträffande Justitiedepartementets område (RRV:s dnr 29-95-3231) anfört att en översyn av regelverket bör vidtas för att få till stånd en mer enhetlig reglering vad beträffar hur vistelse på behandlingshem i anledning av kontraktsvård skall inverka på sjukpenning respektive pension. Kriminalvårdsstyrelsen har i ett yttrande över granskningsrapporten biträtt verkets uppfattning.

Som redovisats ovan i avsnitt 12.1 föreligger en möjlighet för kommunerna att med stöd av 34 § socialtjänstlagen debitera en kontraktsvårdsdömd viss ersättning, för närvarande 80 kr per dag, för kostnaderna för den del av behandlingstiden som kommunen är betalningsansvarig för.

Möjligheterna att på detta sätt debitera ersättning för uppehållet enligt 34 § socialtjänstlagen har bl.a. motiverats med att det ur rehabiliteringssynpunkt finns skäl för att en viss ersättning skall betalas. Vården av den intagne inriktas på att han skall kunna leva ett självständigt liv och ta ansvar för sin egen ekonomi. Att i mån av förmåga betala för sitt uppe-

hälle har ansetts vara ett centralt inslag i en normal tillvaro. Detta intresse gör sig naturligtvis i lika stor utsträckning gällande beträffande en pensionsberättigad som i anledning av en dom på kontraktsvård på kriminalvårdens bekostnad vistas på behandlingshem.

Liksom beträffande häktade och intagna på kriminalvårdsanstalt kan det också te sig orimligt att en intagen på behandlingshem uppbär ogravverad grundskyddspension samtidigt som han eller hon tillhandahålls en betydande del av normala förnödenheter på kriminalvårdens bekostnad. Till detta kommer intresset av att personer som på grund av missbruk vistas på behandlingshem i ekonomiskt avseende behandlas på ett mer enhetligt sätt.

Det framstår mot bakgrund härav som väl motiverat att införa en regel som innebär en rätt för kriminalvården att, under tid då kriminalvården står för kostnaden för vården, debitera en pensionsberättigad som vistas på behandlingshem i anledning av en dom på kontraktsvård ersättning för uppehållet motsvarande vad som i dag gäller den som är sjukskriven under sådan vistelse.

En sådan regel om avgiftsdebitering vid vistelse på behandlingshem bör dock vara aktuell för såväl olika former av ålderspension, som för efterlevandepension och förtidspension. Systemet för efterlevandepension är för närvarande föremål för utredning och utredarens förslag skall redovisas för regeringen senast den 30 juni 1998. Beträffande förtidspensionen har regeringen i den nyligen överlämnade propositionen 1997/98:111 Reformerad förtidspension, m.m., med riktlinjer för en reformering av dagens förtidspension, inte lämnat några förslag på området med hänvisning till den planerade översynen av hur institutionsvistelser bör påverka socialförsäkringsförmåner.

Eftersom debitering för vistelse på behandlingshem kan komma att ske vid pension enligt ett flertal lagar är det regeringens uppfattning att en sådan regel i stället bör tas in i en särskild lag. Därtill kommer att det för närvarande inte finns någon motsvarande debiteringsregel varför övervägande i denna del lämpligen bör ske i den ovan nämnda översynen. Vi lämnar därför inte heller här förslag till någon sådan bestämmelse.

13 Särskilda folkpensionsförmåner

13.1 Inledning

I dagens grundskyddssystem kompletteras folkpensionen, pensionstillskottet och det särskilda grundavdraget med vissa särskilda folkpensionsförmåner som utges som tillägg till folkpensionen. Dessutom ingår i regelsystemet för folkpensioneringen några förmåner som utges som självständiga förmåner.

I det reformerade pensionssystemet skall grundskyddet i form av folkpension, pensionstillskott och särskilt grundavdrag ersättas av garanti-pensionen. Frågan är hur det skall förfaras med dessa särskilda folkpensionsförmåner vid övergången till det reformerade pensionssystemet. De

13.2 Handikappersättning och vårdbidrag

Regeringens förslag: Handikappersättningen och vårdbidraget be-
hålls enligt nuvarande regler och görs om till självständiga förmåner.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer i överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Länsrätten i Göteborgs och Bohus län* anser att det i den föreslagna lagen bör införas en bestämmelse som klart uttalar att handikappersättningen och vårdbidraget kan omprövas och helt eller delvis dras in vid ändrade förhållande. Länsrätten påpekar att, såvitt avser handikappersättningen, detta redan i dag anses följa av vad som uttalats i förarbeten angående handikappersättningens nivå. *Handikappförbundens Samarbetsorgan* och *Pensionärernas Riksorganisation* har inget att erinra mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Handikappersättning utges idag dels som en självständig förmån, dels som tillägg till pension. Handikappersättningen har sitt ursprung i bestämmelserna om invaliditetsersättning och invaliditetstillägg som infördes vid tillkomsten av lagen (1962:381) om allmän försäkring, AFL. Ersättningarna motiverades av de särskilda behov som de som är svårt invalidiserade har på grund av höjda levnads-kostnader och försämrade möjligheter till normal livsföring och att dessa behov inte tillgodosågs genom de generella pensionsförmånerna. Handikappersättning enligt nuvarande regler utges till den som för avsevärd tid har fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han eller hon i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan, för att kunna förvärvsarbeta behöver fortlöpande hjälp av annan eller i övrigt har betydande merutgifter på grund av sin nedsatta funktionsförmåga. Ersättningen uppgår, beroende på hjälpbehovets omfattning, till 69, 53 eller 36 % av prisbasbeloppet. Ersättningen är inte skattepliktig.

Handikappersättning kan utges även efter 65 års ålder under förutsättning att den försäkrade har fått funktionsförmågan nedsatt före denna tidpunkt och behovet av ersättning alltså kvarstår. Behovet av handikappersättning skall omprövas när den försäkrade tillerkänns förtids- eller ålderspension. De samordningsregler som idag gäller innebär att handikappersättningen anpassas till att förtids- eller ålderspension utges. När ålderspensionen börjar utges skall handikappersättningen utges på grundval av samma antal år med pensionspoäng eller samma bosättnings-tid som ligger till grund för beräkningen av folkpensionen. Förutom att en omprövning av behovet av handikappersättning alltid skall göras när den försäkrade tillerkänns förtids- eller ålderspension sker dessutom en automatisk förändring av storleken på ersättningen till den som är blind. Sådan ersättning uppgår för tid före förtids- eller ålderspension till 69 % av prisbasbeloppet och för tid därefter till 36 % av prisbasbeloppet.

Som påpekats av länsrätten i Göteborgs och Bohuslän kan förutsättningar för en försäkrads rätt till handikappersättning även skifta till följd av andra omständigheter. I förarbetena till den aktuella bestämmelsen betonas också att den försäkrade enligt 16 kap. 8 § ålagts en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden till försäkringskassan (prop.1974:129 s. 110).

Den 1 juli 1964 infördes en rätt till vårdbidrag i form av invaliditetsersättning för dem som var under 16 år och som på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte för avsevärd tid och i avsevärd omfattning var i behov av särskild tillsyn och vård. Bakgrunden till att ersättningsformen infördes var oron för att föräldrar av ekonomiska skäl skulle kunna känna sig tvingade att lämna sitt handikappade barn till vård på institution. Generellt ansågs det kunna förutsättas att familjer med handikappade barn förorsakades merkostnader och hade en större arbetsbörda än familjer med friska barn. Ersättningen var avsedd att i någon mån kompensera föräldrarna för den ökade belastningen och att underlätta för dem att i materiellt avseende bättra sörja för barnen. Från och med den 1 januari 1974 särskildes vårdbidraget från invaliditetsersättningen till ett fristående bidrag som skulle tillkomma den förälder som vårdade barnet i stället för som tidigare, barnet självt. Vårdbidraget blev därmed också pensionsgrundande för den förmånsberättigade.

Idag utges vårdbidrag som en självständig ersättning till försäkrad förälder för vård av barn under 16 år om barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn eller vård. Vid bedömningen av om rätt till vårdbidrag föreligger skall även beaktas sådana merkostnader som uppkommer på grund av barnets sjukdom eller handikapp. Sedan den 1 januari 1998 gäller att vårdbidrag skall kunna beviljas även i fall då det enbart är fråga om merkostnader. Helt vårdbidrag uppgår till 250 % av prisbasbeloppet men kan, om enbart behovet av särskild tillsyn och vård grundar rätt till hel förmån, höjas med maximalt 69 % av prisbasbeloppet som ersättning för merkostnader. Om bidrag skall utges endast för merkostnader skall bidraget bestämmas till 62,5 % eller 36 % av prisbasbeloppet beroende på merkostnadernas storlek. Bidraget utges ograverat utan hinder av om den berättigade samtidigt uppbär pension. Behovet av bidrag skall dock omprövas minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum.

Handikappersättningen utges i dag till dem som på grund av sitt funktionshinder har betydande merutgifter och vårdbidraget utges för att i viss mån täcka de ökade kostnader föräldrar till handikappade barn har på grund av det särskilda tillsynsbehovet och merkostnaderna i övrigt. De behov som dessa förmåner är avsedda att tillgodose täcks inte av någon förmån i det reformerade ålderspensionssystemet. Behovet av dessa särskilda förmåner kvarstår således. Det finns därför enligt regeringens uppfattning inte skäl att förändra dessa förmåner vid övergången till det reformerade ålderspensionssystemet. Inte heller finns skäl att minska ålderspensionen på grund av att handikappersättning eller vårdbidrag utges. Den samordning som idag finns såvitt gäller handikappersättningen och som innebär dels att en omprövning skall ske när den förmånsberättigade

beviljas förtids- eller ålderspension, dels att handikappersättningen i vissa fall automatiskt skall minskas bör dock kvarstå. Som angetts ovan finns i dag en bestämmelse i 16 kap. 8 § AFL som gäller även för de här aktuella förmånerna och som innebär att den försäkrade är skyldig att anmäla sådana ändrade förhållanden som innebär att rätten till förmånen påverkas. Vi föreslår att en motsvarande bestämmelse införs i en ny lag om handikappersättning och vårdbidrag. Som ett förtydligande föreslår vi också att det därtill införs en särskild bestämmelse om att handikappersättningen eller vårdbidraget kan omprövas om förutsättningarna ändrats i sådan omfattning att rätten till förmånen har påverkats. Som redovisats ovan anses detta redan i dag följa som en effekt av anmälningsskyldigheten i 16 kap. 8 § AFL och förslaget utgör därför ingen avvikelse i förhållande till vad som i praktiken redan gäller. Den åtgärd som vi sammantaget föreslår beträffande handikappersättningen och vårdbidraget är då endast att dessa förmåner lagtekniskt görs om från särskilda folkpensionsförmåner till fristående förmåner.

13.3 Särskilt pensionstillägg

Regeringens förslag: Det särskilda pensionstillägget behålls enligt nuvarande regler som en tilläggsförmån till ålderspension. Förmånen begränsas dock fr.o.m. den 1 januari 1999 till att endast gälla för dem som är födda år 1953 eller tidigare. Möjligheten att tillgodoräknas vårdår för särskilt pensionstillägg avskaffas för tid efter den 1 januari 1999. Som vårdår skall inte tillgodoräknas år när föräldern har tillgodoräknats pensionspoäng eller pensionsrätt för ålderspension.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Bohusläns allmänna försäkringskassa* anser att förslaget om begränsningar från år 1999 i rätten till särskilt pensionstillägg och rätten att tillgodoräknas vårdår är bra med tanke på att samhällsstödet för dessa grupper har förbättrats. *Handikappförbundens Samarbetsorgan* och *Pensionärernas Riksorganisation* har inget att erinra mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Särskilt pensionstillägg utges enligt nuvarande regler som ett tillägg till folkpension i form av ålderspension till förälder som under minst sex år har vårdat sjukt eller handikappat barn och som därvid har avstått från förvärvsarbete. Förutom till förälder kan särskilt pensionstillägg utges till särskilt förordnad vårdnadshavare, styvförälder eller den som med socialnämndens medgivande har haft hand om barnet i syfte att adoptera det.

Förmånen, som infördes den 1 januari 1991, tillkom för att ge en viss kompensation för uteblivna förvärvsinkomster och ingen eller låg tilläggspension till föräldrar som långvarigt lagt ner en betydande arbetsinsats för att vårda ett sjukt eller handikappat barn och därmed avstått från pensionsgrundande förvärvsarbete. Redan när förmånen infördes angavs att denna var att betrakta som en övergångslösning för dem som

inte hade kommit i åtnjutande av vårdarlön vid vård av sjukt eller handikappat barn. Som angetts ovan i avsnitt 13.2 infördes den 1 januari 1974 ett skattepliktigt och pensionsgrundande vårdbidrag att utges till föräldrar som vårdar sjukt eller handikappat barn. I motiven till reglerna om särskilt pensionstillägg angavs därför att vårdbidrag eller vårdarlön som är pensionsgrundande borde utges till föräldrar som vårdar sjukt eller handikappat barn. Det särskilda pensionstillägget var således redan när det infördes avsett framför allt för föräldrar vars huvudsakliga förvärvsaktiva tid redan hade passerat.

Som vårdår för särskilt pensionstillägg räknas kalenderår under vilket föräldern eller annan berättigad större delen av året vårdat sjukt eller handikappat barn och dessutom barnet under större delen av året fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag jämte handikappersättning. Normala avbrott såsom vistelse i skola påverkar inte rätten att tillgodoräkna vårdår. Som vårdår räknas inte år då föräldern eller annan berättigad har haft förtidspension eller sjukbidrag under större delen av året, har tillgodoräknats pensionspoäng eller skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng om tilläggsavgift hade betalats respektive om undantagande från försäkringen för tilläggsavgift inte hade förelegat.

Någon övre åldersgräns ligger inte i uttrycket barn. Däremot finns en undre åldersgräns genom att barnet under större delen av vårdåret skall ha fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag jämte handikappersättning. Dessa förmåner kan endast utges från och med den tidpunkt då barnet fyllt 16 år. Enligt särskilda övergångsregler till lagstiftningen skall dock med vårdår likställas varje kalenderår fr.o.m. år 1964 t.o.m. år 1973, under vilket föräldern har vårdat ett sjukt eller handikappat barn som inte uppnått 16 års ålder om barnet då har fått vårdbidrag i form av invaliditetsersättning. Motivet för dessa särskilda regler är att invaliditetsersättningen, till skillnad från det nu gällande vårdbidrag, inte var pensionsgrundande. För vård av handikappat eller sjukt barn över 16 år angavs vidare i motiven till det särskilda pensionstillägget att en pensionsgrundande vårdarlön borde utges men att, då så inte skett i förfluten tid, det var rimligt att ge en viss kompensation till dessa föräldrar för mistad eller låg tilläggsavgift. Sedan den 1 januari 1994 finns regler om ersättning till vissa funktionshindrade för kostnader för personlig assistans, assistansersättning. Dessa regler innebär att det finns möjlighet att med allmänna medel bekosta den hjälp som den funktionshindrade behöver. Ersättningen betalas ut som en pensionsgrundande lön till den personliga assistenten.

Storleken på det särskilda pensionstillägget är beroende av antalet vårdår som föräldern kan tillgodoräkna sig mellan sex och femton år. För sex tillgodoräknade vårdår är ersättningen fem procent av prisbasbeloppet per år och för varje ytterligare tillgodoräknat vårdår ökas ersättningen med fem procent av prisbasbeloppet. Den maximala ersättning som kan utges är således 50 procent av prisbasbeloppet.

I december månad 1997 uppbars särskilt pensionstillägg av 1 126 folkpensionärer. Utgiften för det särskilda pensionstillägget beräknas för år 1998 uppgå till 14 miljoner kr. Riksförsäkringsverket har beräknat att antalet personer med särskilt pensionstillägg kommer att stabiliseras på en nivå mellan 1 100 och 1 200 personer.

I det reformerade pensionssystemet ges inte någon särskild kompensation för sådan vårdtid som det särskilda pensionstillägget är avsett att täcka. Frågan är då om det finns skäl att behålla förmånen vid övergången till det reformerade ålderspensionssystemet för att kompensera föräldrar som i förfluten tid avstått från pensionsgrundande förvärvsarbete för att vårda sitt sjuka eller handikappade barn.

Det särskilda pensionstillägget var redan när det infördes tänkt som en övergångslösning för att i pensionshänseende kompensera föräldrar som under en längre tid avstått från förvärvsarbete för att vårda sina barn utan att erhålla någon pensionsgrundande kompensation för detta arbete. Utgångspunkten var att dessa föräldrar i framtiden skulle erhålla pensionsgrundande vårdbidrag eller vårdarlön för sitt arbete. Därefter har dessutom tillkommit möjligheten att i många av de här avsedda fallen erhålla assistansersättning.

Även om möjligheten till kompensation idag finns genom olika former av samhällsstöd är det regeringens uppfattning att för förfluten tid de skäl som utgjorde motiven för införandet av det särskilda pensionstillägget, alltså är gällande. Det är sålunda fortfarande angeläget att kompensera föräldrar som har gått miste om pensionsrättigheter därför att de under en längre tid har avstått från förvärvsarbete för att vårda sitt sjuka eller handikappade barn. För yngre personer som har en stor del av sin förvärvsaktiva tid framför sig menar vi däremot att det kan ifrågasättas om det finns skäl att behålla förmånen. För att i möjligaste mån begränsa den tid under vilken förmånen kommer att bestå anser vi det därför rimligt att endast bibehålla förmånen för dem som är födda år 1953 eller tidigare.

Enligt nuvarande regler tillgodoräknas som vårdår för beräkning av särskilt pensionstillägg endast år när föräldern inte har tillgodoräknats pensionspoäng. Överfört på det reformerade pensionssystemet skall på motsvarande sätt uteslutas år när föräldern har tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp. Härigenom kan inte samma år tillgodoräknas en och samme förälder både som barnår och som vårdår för särskilt pensionstillägg. För tiden efter den 1 januari 1994, när möjligheten till assistansersättning infördes, torde i princip behovet av tillgodoräkning av vårdår för särskilt pensionstillägg ha upphört. Redan vid denna tidpunkt kunde det därför ha funnits skäl att avskaffa möjligheten att för tid framåt tillgodoräkna vårdår för särskilt pensionstillägg. När så inte skett bör enligt regeringens uppfattning möjligheten att i framtiden tillgodoräkna vårdår för särskilt pensionstillägg avskaffas i vart fall vid införandet av de reformerade pensionsreglerna den 1 januari 1999.

Regeringens förslag: Hustrutillägget behålls enligt gällande övergångsregler. Nivån för hustrutillägget till kvinnor vars make uppbär ålderspension och som kan tillgodoräkna sig en försäkringstid om minst 40 år för garantipension, skall vara skillnaden mellan å ena sidan två gånger garantipensionens basnivå för gifta och å andra sidan garantipensionens basnivå för ogift. Summan av hel garantipension och hel pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension upp till 1,9 gånger prisbasbeloppet skall inte räknas med vid inkomstprövningen av hustrutillägget.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Bohusläns allmänna försäkringskassa* uttrycker en förhoppning om att Riksförsäkringsverkets översyn av hustrutilläggen skall leda till att förmånen inte behöver överföras till det reformerade pensionssystemet. *Göteborgs allmänna försäkringskassa* framhåller att en överflyttning av reglerna om de nuvarande tilläggsförmånerna till det nya ålderspensionssystemet medför att detta system kompliceras ytterligare och därmed blir mer svårtillgängligt för den enskilde individen. Försäkringskassan anser därför att frågan om en avlösning med t.ex. en livränta bör prövas främst för hustrutillägg och barn tillägg. *Handikappförbundens Samarbetsorgan* och *Pensionärernas Riksorganisation* har inget att erinra mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Hustrutillägg är en inkomstprövad förmån som kan utges till kvinnor vars make uppbär folkpension i form av förtidspension eller ålderspension. Förmånen i dess nuvarande form infördes vid tillkomsten av AFL i en separat lag (1962:392) om hustrutillägg och bostadstillägg. En motsvarande förmån hade dock funnits sedan slutet av 1940-talet. När tillägget infördes i lagstiftningen var det naturligt att tillskapa speciella förmåner som tog sikte på den situationen att hustrun var hemmafru och mannen förvärvsarbetande. När mannens inkomster minskade genom att han gick i pension och familjen hänvisades att leva på bara hans folkpension, ansågs det därför som rimligt att pensionen höjdes med ett särskilt tillägg om hustrun nått en relativt hög ålder men ännu inte själv var berättigad till folkpension. Med den samhällsutveckling som därefter ägt rum och då framför allt de förändringar som har skett beträffande makars ekonomiska situation har tillägget alltmer kommit att stå i mindre god överensstämmelse med samhällsutvecklingen. Förmånen är därför numera under avveckling.

Sedan den 1 januari 1990 nybeviljas hustrutillägg endast till kvinnor som är födda år 1934 eller tidigare och som har fyllt 60 år och längst till dess de har fyllt 65 år. Reglerna återfinns numera i lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension. Några hustrutillägg kommer enligt bestämmelserna i den lagen inte att utges efter år 1999 eftersom de kvinnor som är födda år 1934 eller tidigare då kommer att ha fyllt 65 år. Enligt övergångsreglerna till lagen skall emellertid för kvinnor som är födda år 1935 eller senare och som hade rätt till hustrutillägg i

december 1989 och som vid utgången av år 1994 alltså uppbär sådant tillägg, bestämmelserna i den tidigare lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg tillämpas. Enligt denna tidigare lag skulle hustrutillägg som huvudregel utges endast till kvinnor mellan 60 och 65 år. Om det förelåg särskilda skäl kunde dock hustrutillägg även beviljas en hustru som inte hade fyllt 60. Eftersom de som är födda år 1935 eller senare inte hade fyllt 60 år i december 1989 måste de som kan omfattas av övergångsreglerna ha beviljats hustrutillägg av särskilda skäl.

Sådana särskilda skäl har i praxis ansetts vara

- att mannen vårdas i hemmet och hans tillstånd är sådant att han inte kan lämnas utan tillsyn och hjälp,
- att hustrun med hänsyn till att det finns små barn i hemmet inte kan utföra förvärvsarbete av betydelse,
- att hustrun på grund av egen sjuklighet inte kan utföra förvärvsarbete av någon betydelse, eller att hustrun har fyllt 55 år och på grund av arbetsmarknadsförhållandena på bostadsorten är förhindrad att utföra förvärvsarbete av någon betydelse.

För närvarande är det 52 kvinnor som uppbär hustrutillägg på grund av särskilda skäl. Dessa kvinnor är födda mellan åren 1936 och 1958. De utbetalade beloppen varierade i januari 1998 mellan 2 228 kr och 41 558 kr per år. Enligt en översyn som Riksförsäkringsverket har gjort på uppdrag av regeringen kommer antalet hustrutillägg år 2001 att vara mellan 35 och 40 stycken. De beräknade kostnaderna kommer då att uppgå till 700 000–800 000 kr. Antalet hustrutillägg och kostnaden här för kommer därefter att successivt sjunka. Det dröjer dock ytterligare cirka 20 år innan förmånen är helt avvecklade.

Hustrutillägg enligt bestämmelserna i lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg motsvarar skillnaden mellan å ena sidan det sammanlagda beloppet av folkpension i form av ålderspension och pensionstillskott till sådan pension för två makar samt å andra sidan folkpension i form av ålderspension och pensionstillskott till sådan pension för en ogift ålderspensionär. Oreducerat utges hustrutillägget därför med 1,165 minskade prisbasbelopp. Hustrutillägget är dock inkomstprövat och reduceras med 60 % av den pensionsberättigades årsinkomst som överstiger 750 kr. Vid inkomstberäkningen skall i fråga om makar, årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst. Som inkomst räknas inte bl.a. folkpension och ATP i den mån denna pension har föranlett minskning av pensionstillskottet. För en kvinna som uppbär hustrutillägg och som själv inte har någon inkomst innebär detta att tillägget minskas med 60 % av hälften av mannens ålderspension som överstiger 750 kr + 1,34 minskade prisbasbelopp. I den mån bostadstillägg också utges skall dock avräkning i första hand ske på detta tillägg och eventuell återstående icke samordnad inkomst minskar hustrutillägget. Hustrutillägg berättigar till särskilt grundavdrag. Det angivna beloppet är därför för kvinnor utan andra inkomster ett nettobelopp.

Någon motsvarighet till hustrutillägget är inte avsett att finnas i det reformerade ålderspensionssystemet. Om de nuvarande reglerna behålls kommer som angetts ovan tillägget att finnas kvar under relativt lång tid även om det är en mycket begränsad grupp som kommer att uppbära sådant tillägg. Regeringens delar i och för sig den uppfattning som framförts av Göteborgs allmänna försäkringskassa att det skulle vara önskvärt att så långt möjligt undvika att överföra sådana förmåner till det reformerade pensionssystemet som inte för framtiden skall finnas i detta system. Å andra sidan kan de skäl som har föranlett att förmånen övergångsvis har behållits alltjämt föreligga. Beträffande hustrutillägget kommer detta endast att finnas kvar efter år 1999 för kvinnor som redan hade beviljats sådant tillägg i december 1989 och därefter utan avbrott har fortfarit att uppbära förmånen. Det ansågs när en successiv avveckling av hustrutillägget förslogs att lagstiftningen i detta avseende inte borde ges tillbakaverkande kraft utan att de kvinnor som redan uppbär hustrutillägg även i fortsättningen borde få sin rätt till sådant tillägg prövad enligt de tidigare reglerna. Den av Riksförsäkringsverket vidtagna översynen av förmånen har visat att av de redovisade 52 nu utgående förmånerna kommer försäkringskassan att i 14 av fallen pröva om rätten till förmån alltjämt föreligger. Riksförsäkringsverket har av de insända handlingarna dragit slutsatsen att indragning kan komma i fråga i mer än hälften av dessa fall. Därutöver noterar Riksförsäkringsverket att statistiskt sett bör 6 av de återstående personerna beviljas förtidspension. Kvar blir då 35–40 personer, vilket också enligt vad som angetts ovan är Riksförsäkringsverkets uppskattning av antalet kvinnor med hustrutillägg år 2001. Resultatet av Riksförsäkringsverkets genomgång är således att det vid ingången av år 2001 med stor sannolikhet alltjämt kommer att finnas kvinnor som är berättigade till hustrutillägg. Göteborgs allmänna försäkringskassa har i ett sådant perspektiv uttryckt att frågan om en avlösning med t.ex. livränta borde prövas. Även Riksförsäkringsverket har i sin redovisning över regeringsuppdraget angett som en lösning att de berörda kvinnorna skulle kunna kompenseras med ett engångsbelopp.

Regeringen delar inte denna uppfattning. Att genom en engångsutbetalning lösa ut personer som annars skulle göra en ekonomisk förlust vid borttagande av en socialförsäkringsförmån är enligt vår bedömning ytterst tveksamt. Inte sällan skyddas vissa grupper vid förändringar i förmånssystemen genom generösa övergångsregler vilket också är vad som har gjorts beträffande hustrutillägget. I den mån det finns önskemål om att en förmån i stället helt skall tas bort sker detta då utan övergångsregler varvid personer som uppbär förmånen för framtiden går miste om denna. Som angetts ovan är regeringen inte beredd att låta hustrutillägget upphöra enligt nu gällande övergångsbestämmelser vid övergången till det reformerade pensionssystemet. Den enda godtagbara lösningen är då enligt vår mening att låta dessa övergångsbestämmelser gälla även efter år 2001 med en anpassning till de reformerade ålderspensionsreglerna.

För att i ett fullt beskattat system motsvara nuvarande nivå föreslår vi att hustrutillägget till kvinnor vars make uppbär ålderspension skall utgöra skillnaden mellan å ena sidan två gånger garantipensionens basnivå för gifta och å andra sidan garantipensionens basnivå för ogift, dvs. 1,67 gånger prisbasbeloppet. Om mannen uppbär andelsberäknad

garantipension enligt 3 kap. 6 § lagen om garantipension eller skulle ha uppburit sådan andelsberäknad pension om rätt till garantipension förelegat, skall hustrutillägget utges med motsvarande andel av helt tillägg.

Hustrutillägget är som angetts ovan idag inkomstprövat varvid som hustruns årsinkomst anses hälften av makarnas sammanlagda årsinkomst. Som inkomst räknas inte bl.a. folkpension och ATP-pension i den mån denna pension har föranlett minskning av pensionstillskottet. För att uppnå motsvarande resultat i det reformerade ålderspensionssystemet bör, för en kvinna vars make uppbär hel ålderspension, som inkomst inte räknas garantipension och pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension upp till garantipensionens basnivå för gifta, 1,9 prisbasbelopp.

13.5 Barntillägg

Regeringens förslag: Barntillägget behålls enligt gällande övergångsregler. För en försäkrad förälder som uppbär ålderspension och som kan tillgodoräknas en försäkringstid om minst 40 år för garantipension, skall hel pension som uppgår till högst 2,13 gånger prisbasbeloppet inte reducera barntillägget.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Bohusläns allmänna försäkringskassa* anser att det finns skäl att behålla barntillägget då detta kommer att vara avvecklat vid utgången av år 2005. *Göteborgs allmänna försäkringskassa* hävdar dock att frågan om avlösning med t.ex. livränta bör prövas för barntillägget. *Handikappförbundens Samarbetsorgan* och *Pensionärernas Riksorganisation* har inget att erinra mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Barntillägg utges för varje barn under 16 år till en försäkrad förälder som uppbär ålderspension eller förtidspension. Helt barntillägg utges med 26 % av det minskade prisbasbeloppet eller, om barnet är berättigat till barnpension, med 10 % av det minskade prisbasbeloppet. Barntillägget reduceras med hänsyn till den försäkrades eventuella tilläggspension genom att tillägget minskas med hälften av tilläggspensionen i den mån denna för år räknat överstiger ett halvt prisbasbelopp.

Syftet med barntillägget är att det skall bidra till den pensionerade förälderns kostnader för barnet. Förmånen i dess nuvarande utformning tillkom i samband med införandet av AFL och ersatte då de särskilda inkomstprövade barnbidrag som dessförinnan kunde utges till pensionsstagare med barn. Motivet för införandet av tillägget var främst att folkpensionsförmånerna då inte ansågs tillräckliga för att täcka kostnaderna för barn till pensionstagaren. Behovet av tillägg har, liksom tanken var, successivt minskat i takt med tilläggspensioneringens utbyggnad. Därtill har det förhållandet att grundnivån inom folkpensioneringen har förstärkts betydligt inneburit att barntilläggets betydelse har minskat. Mot

denna bakgrund ansågs barntillägget ha spelat ut sin roll och avskaffades i princip år 1990. Det ansågs dock inte att avskaffandet av barntillägget borde medföra försämrade pensionsförmåner för försäkrade som vid tidpunkten för avskaffandet av förmånen redan hade rätt till barntillägg. Enligt övergångsbestämmelser utbetalas därför barntillägg även för tid efter den 1 januari 1990 till dem som hade rätt till barntillägg i december månad 1989. Detta innebär att tillägget kommer att upphöra vid utgången av år 2005 när de yngsta barnen som tillägget avser har fyllt 16 år.

Barntillägget är framför allt en förmån som utges till förtidspensionärer eftersom antalet ålderspensionärer med barn under 16 år är begränsat. I december månad 1997 uppbär 83 ålderspensionärer barntillägg. Utgiften för barntillägg uppgick samma år till cirka en miljon kronor och beräknas för de kommande åren understiga detta belopp.

Någon motsvarighet till barntillägget kommer inte att finnas i det reformerade ålderspensionssystemet. Barntillägget är under avveckling och kommer helt att ha upphört vid utgången av år 2005. Det skulle onokligen medföra administrativa vinster att redan vid övergången till det reformerade ålderspensionssystemet helt avskaffa barntillägget. På samma sätt som när det gäller hustrutillägget kan det emellertid enligt vår uppfattning ifrågasättas om det finns skäl att ompröva de motiv som funnits för de övergångsregler som nu gäller. För barntilläggets del är det dessutom en förhållandevis kort övergångstid det gäller. Regeringen anser därför att barntillägget bör behållas med i sak oförändrade regler.

Idag reduceras barntillägget med hälften av den försäkrades tilläggs-pension i den mån denna för år räknat överstiger halva prisbasbeloppet. Fritt från samordning är således folkpensionsbeloppet jämte ett halvt prisbasbelopp. Överfört till det reformerade pensionssystemet anser vi det rimligt att bestämma fribeloppet för den som uppbär hel ålderspension till ett belopp motsvarande garantipensionens basnivå för ogifta, 2,13 prisbasbelopp.

14 Förändringar inom ramen för nuvarande regelsystem

Regeringens förslag: Reglerna om att grundskydd inom ålderspensioneringen inte skall kunna utges före 65 års ålder skall, för personer födda år 1938 eller senare, börja gälla år 1999.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Statens löne- och pensionsverk* tillstyrker förslaget.

Riksskatteverket har inte något att erinra mot förslaget och anmärker att detta kan ses som ett led i avvecklingen av det särskilda grundavdraget.

Östergötlands läns allmänna försäkringskassa påpekar att de förändringar som föreslås kräver särskilda informationsinsatser. *Bohusläns allmänna försäkringskassa* menar att de åldersgrupper som berörs av för-

slaget kommer i kläm, och att försäkringskassorna därför måste kunna förklara vad ett tidigt uttag (hittills benämnt förtida uttag) innebär och hur det kommer att slå vid omräkningen år 2001. Även *Göteborgs allmänna försäkringskassa* poängterar att förslaget initialt medför problem för individerna i de aktuella årsklasserna att överblicka effekterna av ett tidigt uttag av ålderspension enligt nuvarande regler. Eftersom försäkringskassan inte kommer att ha tillgång till relevanta uppgifter förrän i slutet av år 1999 kan försäkringskassan inte dessförinnan lämna den redan nu efterfrågade informationen om de mera långsiktiga effekterna av ett tidigt uttag.

Skälen för regeringens förslag: Personer födda år 1938 eller senare skall, enligt förslag i avsnitt 5.2, omfattas av reglerna för garantipension medan äldre personer skall omfattas av reglerna för övergångsvis garantipension. För att uttag av ålderspension inte skall kunna göras av personer som skall omfattas av reformerade regler innan dessa regler är kända har den nedre gränsen för uttag av ålderspension höjts från 60 år till 61 år fr.o.m. den 1 januari 1998. Detta innebär att den som är född år 1938 kan ta ut ålderspension tidigast under år 1999 och att den som är född år 1939 kan ta ut ålderspension tidigast under år 2000. Ålderspension enligt reformerade regler kan dock utges först fr.o.m. januari 2001 då pensionen för dem som dessförinnan tagit ut ålderspension får räknas om. Därvid skall, enligt förslag i den samtidigt härmed avlämnade propositionen angående inkomstgrundad ålderspension, den pensionsbehållning som ligger till grund för beräkning av inkomstpension minskas med 0,5 % per månad som den pensionsberättigade uppburit ålderspension från ATP-systemet (jfr. reglerna i 12 kap. 2 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring om minskning av ålderspension från ATP-systemet vid uttag före 65 års ålder).

I avsnitt 5.2 föreslår vi vidare att garantipension skall kunna lyftas först fr.o.m. 65 års ålder. Denna pension ersätter nuvarande grundskydd till ålderspensionärer i form av folkpension till den del denna beräknats enbart utifrån bosättning, pensionstillskott och särskilt grundavdrag i anledning av ålderspension. Skulle ingen förändring göras inom nuvarande regelsystem skulle personer som är födda åren 1938 och 1939 kunna erhålla folkpension, pensionstillskott och särskilt grundavdrag under åren 1999 och 2000 respektive under år 2000. Garantipension skulle däremot kunna utges först vid fyllda 65 år, dvs. år 2003 respektive år 2004. Konsekvensen skulle då bli att en person som tagit ut ålderspension och erhållit grundskydd skulle stå utan sådant skydd under några år.

Mot bakgrund härav föreslår regeringen att reglerna om att grundskydd inom ålderspensioneringen inte skall kunna utges före 65 års ålder skall ges verkan fr.o.m. år 1999. För att eventuella beslut om jämkning av skatt skall kunna fattas före årsskiftet 1998/99 skall dock de ifrågavarande lagändringarna i kommunalskattelagen (1928:370) träda i kraft redan den 1 november 1998. Vi anser att dessa förändringar bör gälla för dem som skall omfattas av reformerade regler för inkomstgrundad ålderspension och av reglerna för garantipension, dvs. födda år 1938 eller senare. Förslaget innebär att personer födda år 1938 eller senare vid uttag av ålderspension före år 2001 kan erhålla ålderspension från ATP-systemet

och folkpension beräknad efter år med pensionspoäng (30-delad folkpension) men inte folkpension beräknad efter bosättningsstid (40-delad folkpension), pensionstillskott eller särskilt grundavdrag i anledning av ålderspension. Vidare följer av förslaget att de berörda årsklasserna måste ha tillgodoräknats minst tre år med pensionspoäng för att ha rätt till folkpension. Det är således inte tillräckligt att den enskilde tillgodoräknats bosättningsstid i Sverige med tre år. Fr.o.m. år 2001 till den tidpunkt en pensionsberättigad i aktuell åldersgrupp fyller 65 år kan uttag göras av kvotdelsberäknad inkomst- och tilläggspension samt premiepension men inte garantipension. I tilläggspensionen ingår då ett tillägg för den 30-delade folkpensionen, dvs. en kompensation för det första prisbasbeloppet. Vid 65 års ålder kan garantipension börja utges.

Den nu föreslagna ändringen i fråga om möjligheterna att göra tidigt uttag av ålderspension enligt nuvarande regler kommer, som några försäkringskassor påpekat, att kräva särskilda informationsinsatser. Om någon ändring inte skulle göras skulle emellertid, enligt regeringens uppfattning, de berörda årsklassernas behov av information om konsekvenserna av ett sådant uttag bli större än vad som torde bli fallet med nu föreslagna begränsning. Vi menar alltså att vårt förslag innebär att de ifrågavarande åldersgruppernas problem att överblicka effekterna av ett tidigt uttag minskar snarare än ökar.

Bostadstillägg utges inte till den som före 65 års ålder uppbär pension om denna pension endast består av ålderspension. Vid beräkning av bostadstillägg för den som samtidigt uppbär annan pension än ålderspension skall dock som inkomst anses bl.a. tilläggspension i form av ålderspension till den del sistnämnda pension inte föranlett minskning av pensionstillskott. Eftersom personer som är födda år 1938 eller senare enligt förslaget ovan fr.o.m. år 1999 inte skall kunna uppbära pensionstillskott till ålderspension kommer för dem hela tilläggspensionen i form av ålderspension att räknas som inkomst vid prövningen av bostadstillägg. Om den 30-delsberäknade folkpension som personer födda år 1938 eller senare enligt förslaget tills vidare skall kunna uppbära, skall beaktas vid prövning av rätt till bostadstillägg får utredas i samband med utredningen om hur systemet för beräkning av inkomst vid prövning av rätt till bostadstillägg till pensionärer bör anpassas till bl.a. det reformerade ålderspensionssystemet.

15 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagen om garantipension skall träda i kraft den 1 januari 2001.

Promemorians förslag: Förslaget i promemorian stämmer överens med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Den enda remissinstans som yttrat sig särskilt i denna del, *Bohusläns allmänna försäkringskassa*, har inte något att erinra mot tidpunkten för ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna skulle lagstiftning om det inkomstrelaterade pensionssystemet träda i kraft den 1 januari 1996 medan de nya reglerna för grundtrygghet skulle träda i kraft den 1 januari 2000. Avsikten var att utbetalning av pension intjänad och beräknad enligt reformerade regler skulle inledas i januari år 2000. Ikraftträdandet av det reformerade systemets intjänande-regler har därefter, genom av riksdagen godkända förslag i regeringens budgetpropositioner för åren 1995 och 1997, flyttats fram vid två tillfällen, först till den 1 januari 1997 och senast till den 1 januari 1999. I 1997 års budgetproposition föreslogs också att de första utbetalningarna av ålderspension enligt reformerade regler skulle senareläggas ett år till den 1 januari 2001 (prop. 1996/97:1 utg.omr. 11). Även detta förslag godkändes av riksdagen (bet. 1996/97:SfU1, rskr. 1996/97:126).

Anledningen till att de nya grundtrygghetsreglerna, enligt det ursprungliga och fortfarande gällande förslaget i princippropositionen, skulle träda i kraft den 1 januari 2000 var att de första utbetalningarna av pension intjänad och beräknad enligt reformerade regler skulle ske i januari samma år. Då tidpunkten för de första utbetalningarna nu flyttats fram till januari 2001 bör även ikraftträdandet av lagstiftningen avseende garantipension flyttas fram.

Lagen om garantipension i dess föreslagna lydelse gäller endast personer födda år 1938 eller senare. Garantipension kommer enligt föreslagna bestämmelser att kunna tas ut först från och med den månad den pensionsberättigade fyller 65 år. Den som är född år 1938 kommer att fylla 65 år först år 2003. Detta innebär att garantipension enligt den föreslagna lagen kommer att kunna betalas ut först år 2003. Avsikten är dock att lagen skall omfatta även personer födda år 1937 eller tidigare, sedan de särskilda regler som behövs för dessa åldersgrupper har utretts särskilt. Lagen bör därför träda i kraft från och med den 1 januari 2001 när reformerad inkomstgrundad ålderspension första gången utges även om det innebär att garantipension enligt lagens nuvarande utformning skall utges först år 2003. Regeringen föreslår därför att lagen om garantipension skall träda i kraft den 1 januari 2001. Samtidigt bör de regeländringar i AFL och anknytande lagstiftning som föranleds av att folkpension samt pensionstillskott och särskilt grundavdrag i anledning av ålderspension inte längre skall utges träda i kraft. Regeringen avser att senare återkomma med proposition i den delen.

Vi föreslår också vissa förändringar vad avser nuvarande folkpensions-system med ikraftträdande dels den 1 november 1998, dels den 1 januari 1999 (se avsnitt 6.1, 13.3 och 14).

16 Omfattning och utveckling av garantipensionssystemet

Garantipension, såsom den föreslås utformas för personer födda år 1938 eller senare, kommer att utbetalas tidigast från 65 års ålder. De första utbetalningarna från garantipensionssystemet kommer således att göras år 2003, då födelseårgången 1938 fyller 65 år. Av de personer som nybe-

viljas ålderspension efter sekelskiftet kommer de flesta att vara berättigade till inkomstpension. Inledningsvis beräknas drygt 40 % av dessa pensionärer vara berättigade till garantipension. Knappt 2 % av ålderspensionärerna födda år 1938 eller senare beräknas uppbära enbart garantipension.

Enligt riktlinjerna för pensionsreformen skall för äldre pensionärer (födda före år 1938) dagens grundskydd omvandlas till en s.k. övergångsvis garantipension, som skall beskattas enligt samma regler som för yngre pensionärer. Den övergångsvisa garantipensionen har föreslagits införas år 2001. I princippropositionen redovisades ett förslag till utformning av en sådan pension. Detta förslag kan komma att omprövas i den pågående särskilda utredningen om den övergångsvisa garantipensionen (se avsnitt 4). I den följande redovisningen av garantipensionens omfattning i hela pensionärskollektivet har för äldre pensionärer tillämpats den utformning som redovisades i princippropositionen.

Bland de äldre pensionärerna är en betydligt större andel personer berättigade till en högre garantipension. År 2001 beräknas omkring 55 % av pensionärerna födda före år 1938 vara berättigade till övergångsvis garantipension, varav ca 15 % kommer att ha enbart övergångsvis garantipension. Under den första femtonårsperioden kommer garantipensionsutbetalningarna till övervägande del avse övergångsvis garantipension.

Inledningsvis beräknas således sammanlagt 40–45 % av pensionärerna med inkomstgrundad ålderspension även vara berättigade till garantipension. Hur denna procentandel kan förväntas utvecklas beror på vilka antagande som görs om den ekonomiska tillväxten.

Vid hög realinkomstillväxt blir de framtida inkomstpensionerna högre och färre pensionärer kommer att få utfyllnad med garantipension.

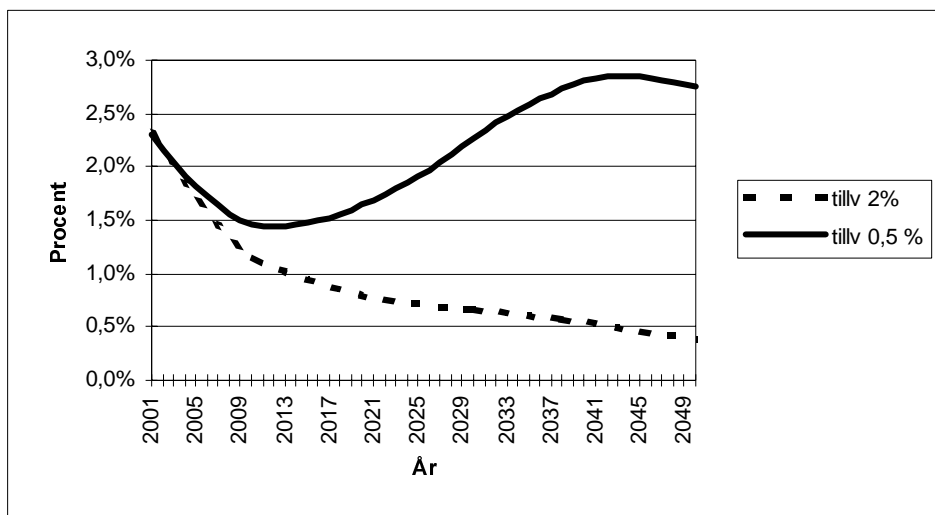
Vid låg realinkomstillväxt kommer utfyllnaden från garantipensionssystemet att avvecklas i betydligt långsammare takt. Det är inte bara nivån på de framtida nybeviljade pensionerna som påverkas av realinkomstutvecklingen framöver utan också pensionernas utveckling under pensionsåren. Enligt förslag skall de utgående inkomstgrundade pensionerna följsamhetsindexeras kring en norm på 1,6 %. I korthet innebär det att om den årliga realltillväxten (mätt med inkomstindex) överstiger normen sker en real uppskrivning av de utgående pensionerna. Om den årliga realltillväxten i stället understiger normen skrivs pensionerna ned i motsvarande grad. Vid låg tillväxt kommer de inkomstgrundade pensionerna således att skrivas ned successivt och fler pensionärer blir berättigade till en utfyllnad från garantipensionssystemet.

Kalkyler om den framtida utvecklingen har gjorts i två olika scenarier vad avser den reala utvecklingen av pensionsgrundande inkomster: en årlig tillväxt på 2 % resp. 0,5 %. I det högre tillväxtalternativet kan andelen pensionärer som får en utfyllnad från garantipensionssystemet förväntas minska år för år, medan i det lägre tillväxtalternativet det i stället beräknas ske en viss ökning. Likaså kan det genomsnittligt utbetalade garantipensionsbeloppet förväntas vara högre i alternativet med 0,5 % årlig tillväxt.

Utgifterna för garantipensionen följer naturligtvis samma trend som antalet berättigade pensionärer. Inledningsvis år 2001 beräknas utbetalningarna av den övergångsvisa garantipensionen (annan garantipension utbetalas först från år 2003) uppgå till 20 miljarder kronor. I både alternativet med 2 % och 0,5 % tillväxt beräknas utbetalningarna minska de första tio åren för att år 2010 uppgå till 12 resp. 14 miljarder kronor. I det högre tillväxtalternativet avtar utbetalningarnas storlek även fortsättningsvis; år 2025 beräknas de till 10 miljarder kronor. I det lägre tillväxtalternativet däremot beräknas utbetalningarna öka efter år 2015.

I figur 16.1 visas hur garantipensionsutbetalningarna, uttryckta som procentandel av avgiftsunderlaget för inkomstgrundad pension, beräknas utvecklas framöver. Avgiftsunderlaget utgörs av samtliga inkomster och belopp för vilka pensionsrätt tillgodoräknas.

Figur 16.1 Utgifter för garantipension och övergångsvis garantipension i procent av avgiftsunderlaget för inkomstgrundad pension. Årlig realtillväxt 2 % resp. 0,5 %. 1997 års befolkningsprognos

Som framgår i avsnitt 5 skall garantipensionen och kostnaderna för administrationen av denna finansieras av statsmedel. Ålderspensionssystemets utgifter behandlas närmare i regeringens proposition 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m.

17 Författningskommentar

17.1 Förslaget till lag om garantipension

I denna lag finns bestämmelser angående grundskyddet i det reformerade ålderspensionssystemet såvitt avser personer födda år 1938 eller senare. Grundskyddet skall i det reformerade ålderspensionssystemet utgöras av en garantipension.

I lagens första kapitel finns vissa allmänna bestämmelser samt några definitioner av betydelse för lagen i övrigt. I förhållande till förslaget i lagrådsremissen har på förslag av *Lagrådet* 1 och 2 §§ tagits bort och 4 §

lyfts fram till en ny 1 §. Rätten till garantipension och garantipensionens storlek är beroende bl.a. av tillgodoräknad försäkringstid. I lagens andra kapitel finns regler om försäkringstid och om vad som skall räknas som sådan tid.

Garantipensionens storlek är också beroende av den inkomstgrundade ålderspension och den eventuella tilläggspension i form av änkepension som den enskilde uppbär. I lagens tredje kapitel finns regler om hur garantipensionen skall beräknas och då även i vissa särskilda situationer som exempelvis vid partiellt uttag. I samma kapitel finns även de bestämmelser som gäller uttag av garantipension. I lagens fjärde kapitel regleras vad som gäller för utbetalning av garantipension. Till viss del hänvisas till här utbetalningsbestämmelserna i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) som på så sätt kommer att gälla även för garantipensionen.

I lagens femte kapitel hänvisas till bestämmelser i LIP om överklagande m.m. samt vissa övriga bestämmelser. Slutligen innehåller lagen vissa övergångsbestämmelser.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Garantipension utges till den som saknar inkomstgrundad ålderspension eller vars inkomstgrundade ålderspension inte överstiger ett visst högsta belopp. Garantipensionen är beroende av försäkringstid.

Bestämmelserna i lagen gäller dem som är födda år 1938 eller senare.

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Som inledningsvis sagts regleras i lagen rätten till grundskydd för personer födda år 1938 eller senare.

Rätt till folkpension i form av ålderspension enligt nuvarande regler kan förvärfvas i förhållande till antingen bosättningsstid eller år för vilka ATP-poäng har tillgodoräknats. Rätt till garantipension är däremot endast beroende av försäkringstid enligt vad som anges i 2 kap. En förutsättning för rätt till garantipension är, i likhet med vad som idag gäller för rätten till folkpension, att försäkringstid kan tillgodoräknas för minst tre år (se 3 kap. 1 §). Som framgår av 3 kap. 6 § är garantipensionens storlek också beroende av hur lång försäkringstid som kan tillgodoräknas den enskilde. Av beräkningsreglerna i 3 kap. följer vidare att endast den som saknar inkomstgrundad ålderspension eller vars inkomstgrundade ålderspension inte överstiger ett visst högsta belopp är berättigad till garantipension. Den som i och för sig är berättigad till garantipension kommer dock inte alltid att få sådan pension utbetald till sig. Förutsättningarna för utbetalning av garantipension anges i 4 kap.

2 § Garantipension och kostnaderna för administrationen av sådan pension skall finansieras av statsmedel

I paragrafen anges hur garantipensionen skall finansieras. Motsvarande regler för folkpension i form av ålderspension finns för närvarande i 19 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Folkpension i form av ålderspension finansieras dels genom en folkpensionsavgift enligt lagen (1981:691) om socialavgifter, dels av statsmedel. Garantipensionen skall finansieras av enbart statsmedel.

Garantipensionens nivå och utgångspunkten för beräkning av garantipension enligt reglerna i 3 kap. skall följa den allmänna prisutvecklingen. Den skall därvid beräknas utifrån prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § AFL. Därmed avses det basbelopp som i dag regleras i nämnda paragraf och som i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslås skall benämnas prisbasbelopp för att särskilja detta från det basbelopp som skall omräknas med inkomstutvecklingen, inkomstbasbeloppet. Sedan den 1 januari 1995 omräknas prisbasbeloppet inte fullt ut med förändringen i det allmänna prisläget. Begränsning i uppräkningsen skall gälla så länge underskottet i statsbudgeten överstiger ett visst belopp. Vid beräkning av pensionsgrundande inkomst och tillgodoräknande av pensionspoäng används ett annat basbelopp som fullt ut har räknats upp med prisutvecklingen, det förhöjda prisbasbeloppet. Därutöver sker sedan den 1 januari 1993 en tvåprocentig nedjustering av basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner. I 1998 års ekonomiska vårproposition föreslår regeringen dels att förändringar i det allmänna prisläget fr.o.m. år 1999 fullt ut skall beaktas vid beräkningen av basbeloppet, dels att det fr.o.m. år 2000 inte längre skall tillämpas något minskat prisbasbelopp. Fr.o.m. år 2000 kommer det alltså att finnas dels ett prisbasbelopp, dels ett förhöjt prisbasbelopp. Garantipensionen skall beräknas utifrån prisbasbeloppet utan förhöjning.

I ett fall som regleras i 2 kap. 5 § används i stället för prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § AFL det enligt LIP fastställda inkomstbasbeloppet.

4 § En pensionsberättigad som stadigvarande sammanbor med någon med vilken han eller hon har varit gift eller har eller har haft barn skall vid tillämpning av denna lag likställas med gift pensionsberättigad.

En pensionsberättigad som är gift men stadigvarande lever åtskild från sin make skall vid tillämpning av denna lag likställas med ogift pensionsberättigad, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Denna paragraf överensstämmer till sitt innehåll med 10 kap. 1 § AFL.

2 kap. Försäkringstid

1 § Som försäkringstid för garantipension skall tillgodoräknas tid under vilken en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481). Vid flyttning till utlandet skall hänsyn dock inte tas till tid efter utresan om personen enligt nämnda lag då skall avregistreras som utflyttad.

Rätt till garantipension är beroende av att försäkringstid för garantipension kan tillgodoräknas den enskilde. Kapitlet innehåller bestämmelser om vad som utgör sådan försäkringstid. Bestämmelserna motsvarar i stor utsträckning vad som för närvarande gäller beträffande bosättningsstid enligt 5 kap. 6 och 7 §§ AFL.

Försäkringstid för garantipension är liksom bosättningsstid för folkpension i första hand sådan tid som den pensionsberättigade har varit bosatt i Sverige. Eftersom det emellertid finns situationer då bosättningsbegrep-

pet inte är helt relevant, vilket närmare redogjorts för i avsnitt 6.1, har för garantipension valts begreppet försäkringstid i stället för bosättningsstid.

I paragrafen, som överensstämmer med nuvarande bestämmelse i 5 kap. 6 § första stycket a AFL, regleras den situationen att en person har varit folkbokförd i Sverige. Sådan tid skall, med de begränsningar som anges i 5 §, tillgodoräknas från det att en person har blivit folkbokförd i landet till dess att han eller hon avregistreras från folkbokföringen. Innebörden av att det är folkbokföringen som avgör om viss tid får tillgodoräknas som försäkringstid är bl.a. att den som tillfälligt vistas utomlands, men som enligt reglerna för folkbokföringen skall kvarstå som folkbokförd i Sverige, skall tillgodoräknas försäkringstid även för tiden i utlandet.

Den som avser att flytta till utlandet skall enligt folkbokföringslagen anmäla detta senast en vecka före utresan. Om anmälan görs senare än utresedagen, upphör själva folkbokföringen den dag sådan anmälan kommer in till skattemyndigheten eller en allmän försäkringskassa. För att undvika att personer som flyttar ut från Sverige får tillgodoräkna sig försäkringstid därför att de underlåtit att göra anmälan om flyttningen före utresedagen, föreskrivs i första stycket att tid efter utflyttningen inte skall tillgodoräknas som försäkringstid för den som enligt folkbokföringslagens regler skall avregistreras som utflyttad från Sverige.

I lagrådsremissen föreslogs i ett andra stycke att tid då någon enligt förordnande av regeringen med stöd av 1 kap. 3 § fjärde stycket AFL inte skall anses bosatt i Sverige inte heller skulle få tillgodoräknas som bosättningsstid. I propositionen angående inkomstgrundad ålderspension föreslås emellertid, sedan bestämmelsen i 1 kap. 3 § fjärde stycket AFL ifrågasatts av Lagrådet, att denna bestämmelse skall tas bort. Det tidigare föreslagna andra stycket till förevarande paragraf saknar då innebörd och har därför här tagits bort.

2 § Den som före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd, skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas tiden från ansökan om uppehållstillstånd till tidpunkten för folkbokföringen.

Paragrafen motsvarar i sak nuvarande 5 kap. 6 § första stycket b AFL. I enlighet med *Lagrådets* påpekande har hänvisningen till utlänningslagen tagits bort eftersom en sådan hänvisning får anses obehövlig. Bakgrunden till bestämmelsen är att en utländsk medborgare, som enligt utlänningslagen är skyldig att ha uppehållstillstånd för vistelse i Sverige, inte blir folkbokförd här i landet innan han eller hon har erhållit sådant tillstånd. Den som senare beviljas uppehållstillstånd och folkbokförs i Sverige kommer med den aktuella bestämmelsen att som försäkringstid för garantipension få räkna även tiden mellan ansökan om uppehållstillstånd och folkbokföringen.

3 § Den som har beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas tid under vilken han eller hon har varit bosatt i sitt tidigare hemland från och med det kalenderår då den pensionsökande fyllde 25 år till tidpunkten då han eller hon först ankom till Sverige. Därvid skall en så stor andel av tiden i hemlandet tillgodoräknas som svarar mot förhållandet mellan den tid under vilken den pensionsö-

kande har varit bosatt i Sverige från den första ankomsten till landet till och med det kalenderår då han eller hon fyllde 64 år och hela tidsrymden från det att den pensionssökande första gången kom till landet till och med det kalenderår då han eller hon fyllde 64 år. Vid beräkningen skall bortses från tid för vilken personen, vid bosättning i Sverige, har rätt till pension från hemlandet.

Med tid i hemlandet skall likställas tid då den pensionssökande före den första ankomsten till Sverige har befunnit sig i ett annat land där han eller hon har beretts en tillfällig fristad.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak nuvarande bestämmelse i 5 kap. 7 § första och andra stycket AFL.

I *första stycket* regleras en möjlighet för den som beviljas uppehållstillstånd i Sverige som flykting eller skyddsbehövande i övrigt, att som försäkringstid för garantipensionen få tillgodoräknas även del av tid från det tidigare hemlandet. Med bestämmelsen ges den som haft mycket starka skäl att lämna sitt hemland och som kan antas genom flykten ha gått miste om förvärvade pensionsrättigheter en möjlighet att kompensera detta genom tillgodoräkning av försäkringstid för garantipension. I förhållande till bestämmelserna i 5 kap. 7 § AFL begränsas dock här den tid som kan få tillgodoräknas från det tidigare hemlandet till att gälla tid från och med 25 års ålder. Som framgår av den föreslagna bestämmelsen i 5 § skall som försäkringstid för garantipension endast under vissa förhållanden få tillgodoräknas tid mellan 16 och 24 års ålder. Eftersom en utländsk medborgare som är bosatt och sysselsatt utomlands inte i något fall kan tillgodoräknas svensk pensionsgrundande inkomst torde inte förutsättningarna för att få räkna tid före 25 års ålder under några förhållanden föreligga för den som senare beviljas uppehållstillstånd i Sverige.

För den som har varit bosatt i Sverige under hela tiden från den första ankomsten t.o.m. det år han eller hon fyllt 64 år tillgodoräknas hela bosättningstiden från hemlandet fr.o.m. 25 års ålder till ankomsten till Sverige. För den som efter ankomsten under viss tid inte har varit bosatt i Sverige görs en andelsberäkning. Den del av bosättningstiden från det tidigare hemlandet som får tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension bestäms då av förhållandet mellan å ena sidan den tid den pensionssökande har varit bosatt i Sverige från den tidpunkt då han eller hon kom hit första gången t.o.m. det år han eller hon fyller 64 år och å andra sidan den totala tidsrymden mellan dessa två händelser. Den som t.ex. har varit bosatt i Sverige två tredjedelar av den angivna tiden får som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas två tredjedelar av bosättningstiden från det tidigare hemlandet.

För den som är berättigad till pension från sitt hemland och också har rätt att få denna pension utbetald i Sverige gäller att den tid på vilken denna pension från hemlandet grundas inte skall medräknas som försäkringstid för garantipension.

Andra stycket tar sikte på den situationen att den pensionssökande har vistats viss tid i flyktingläger i ett annat land än hemlandet innan han eller hon kom till Sverige. Sådan tid skall likställas med bosättningstid från hemlandet och enligt de regler som gäller i första stycket berättiga till tillgodoräkning av försäkringstid för garantipension.

I denna och vissa andra paragrafer i lagen används begreppet pensions-sökande när det i och för sig inte är klart att den berörda personen faktiskt är berättigad till garantipension.

4 § En svensk medborgare som av Svenska kyrkan har varit sänd till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas denna tid, dock längst tre år i följd. Detsamma gäller för en svensk medborgare som har varit utsänd av ett annat svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. Vid beräkningen skall bortses från tid för vilken den utsände, vid bosättning i Sverige, har rätt till sådan pension från det andra landet som inte enligt 3 kap. 3 § skall ligga till grund för beräkning av garantipension.

Bestämmelsen i första stycket gäller även medföljande make och den som enligt 1 kap. 4 § under utsändningstiden var att likställa med make.

Paragrafens bestämmelser överensstämmer i huvudsak med bestämmelserna i nuvarande 5 kap. 6 § första stycket c, sjätte och sjunde styckena AFL. Bestämmelsen tar sikte på vissa av privat arbetsgivare utsända persongrupper som, till skillnad från statligt utsända arbetstagare i allmänhet, inte kvarstår som folkbokförda i Sverige under utsändningstiden. Enligt bestämmelsen får dessa grupper för tre år i taget tillgodoräknas utsändningstiden som försäkringstid för garantipension. Efter tre år krävs således att den utsände återvänder till Sverige och blir folkbokförd här på nytt innan han eller hon kan få ytterligare utsändningstid tillgodoräknad som försäkringstid för garantipension. Någon begränsning i det totala antalet år som på detta sätt kan komma att tillgodoräknas finns däremot inte. Det förhållandet att en förutsättning för folkbokföring är att den inflyttade kan antas regelmässigt tillbringa dygnsvilan i landet under minst ett år innebär dock att vistelsen i Sverige mellan utsändningsperioderna måste vara av viss längd. I paragrafen har intagits en begränsning såvitt avser tillgodoräkning av försäkringstid i det fall den utsände under utsändningstiden har tjänat in pension enligt det andra landets lagstiftning. Om denna pension utbetalas vid bosättning i Sverige och är av sådant slag att den inte skall reducera garantipensionen får tid under vilken denna pension har tjänats in inte tillgodoräknas som försäkringstid.

Även för medföljande make eller den som under utsändningstid var att likställa med make, skall motsvarande tid tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension.

I nuvarande bestämmelser för folkpensionen får dessutom medföljande barn under 18 år tillgodoräkna sig bosättningstid. Någon motsvarande bestämmelse föreslås inte här.

5 § Vid beräkning av försäkringstid skall bortses från tid före det kalenderår då den pensionssökande har uppnått 16 års ålder och från tid efter det kalenderår då han eller hon har fyllt 64 år.

Tid från och med det kalenderår då den pensionssökande har uppnått 16 års ålder till och med det kalenderår då han eller hon har fyllt 24 år skall tillgodoräknas som försäkringstid endast om det för den pensionssökande för samma tid har fastställts pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension som per kalenderår uppgår till lägst ett inkomstbasbelopp enligt 1 kap. 6 § nämnda lag.

I paragrafen avgränsas den tid som får tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension. Sålunda utesluts i *första stycket* helt tid före det kalenderår då den pensionssökande fyller 16 år och tid efter det kalenderår då han eller hon fyller 64 år.

I *andra stycket* begränsas ytterligare möjligheten att tillgodoräkna försäkringstid för garantipension. Tid före det kalenderår då den pensionssökande fyller 25 år får inte tillgodoräknas om det inte för den pensionssökande för samma tid har fastställts pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspension som uppgår till minst ett inkomstbasbelopp per kalenderår. De angivna förutsättningarna skall vara uppfyllda för varje kalenderår som på detta sätt skall tillgodoräknas som försäkringstid. Tillgodoräkning sker dock för varje kalenderår för sig. Den som under endast ett kalenderår under den angivna perioden mellan 16 och 24 års ålder har haft en pensionsgrundande inkomst på minst ett inkomstbasbelopp eller för vilken det har fastställts pensionsgrundande belopp för förtidspension om minst ett inkomstbasbelopp, kommer således att tillgodoräknas detta år som försäkringstid för garantipension. Inkomstbasbelopp har här valts för att överensstämma med det basbelopp som används i lagen om inkomstgrundad ålderspension (LIP) för det s.k. förvärvsvillkoret för rätt till pensionsrätt för barnår och pliktjänstgöring.

6 § Den som omedelbart före den kalendermånad då han eller hon fyllde 65 år uppbar hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall, om det är förmånligare än en beräkning enligt 1–5 §§, som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas den bosättningstid som legat till grund för beräkning av förtidspensionen eller den särskilda efterlevandepensionen.

Bestämmelsen har sin motsvarighet i nuvarande 5 kap. 8 § andra och tredje styckena AFL.

Folkpension i form av förtidspension och särskild efterlevandepension utges på grundval av den bosättningstid som har tillgodoräknats den pensionsberättigade respektive den avlidne till och med året före pensionsfallet respektive dödsfallet. Därtill tillgodoräknas under vissa förutsättningar på visst sätt även framtida bosättningstid för tiden därefter till och med det år den pensionsberättigade respektive den avlidne skulle ha uppnått 64 års ålder. En förtidspensionär och i viss utsträckning även en efterlevande som enligt dessa regler har erhållit pension kan sedan under de år som återstår till egen ålderspension exempelvis ha vistats utomlands och där fortsatt att uppbära pensionen. Enligt huvudregeln för tillgodoräkning av bosättningstid skulle han eller hon då inte få tillgodoräkna sig försäkringstid för garantipension och skulle således få ett betydligt sämre grundskydd som ålderspensionär än som förtidspensionär respektive som efterlevande under tiden med särskild efterlevandepension. För att undvika detta får, om det är förmånligare, som försäkringstid för garantipensionen, i stället för vad som gäller enligt 1–5 §§, tillgodoräknas hela den tid som har tillgodoräknats som bosättningstid för förtidspensionen eller den särskilda efterlevandepensionen. Detta gäller dock endast den som uppburit hel förtidspension respektive hel särskild efterlevandepension.

Den här föreslagna bestämmelsen kan komma att omprövas när reformeringen av förtidspensionssystemet och anpassningen av efterlevandepensionssystemet till de reformerade ålderspensionsreglerna är klar.

7 § Den sammanlagda försäkringstiden för garantipension skall sättas ned till närmaste hela antal år.

Paragrafen innehåller en avrundningsregel som innebär att det, sedan samtliga tillgodoräknade försäkringstider för garantipension har lagts samman, skall ske en avrundning nedåt till helt antal år. Bestämmelsen motsvarar nuvarande bestämmelse i 5 kap. 5 § femte stycket AFL.

3 kap. Uttag och beräkning av garantipension

1 § Garantipension utges endast till den som kan tillgodoräknas försäkringstid om minst tre år. Garantipension får tas ut tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år.

Paragrafen innehåller, såsom *Lagrådet* påpekat två bestämmelser av lika vikt om förutsättningarna för när garantipension får utges. På inrådan av *Lagrådet* har paragrafen därför delats upp i två meningar. I första meningen finns sålunda en kvalifikationsregel som innebär att en förutsättning för att överhuvudtaget vara berättigad till garantipension är att personen i fråga har tillgodoräknats försäkringstid för garantipension med minst tre år. Till följd av samordningsregeln i artikel 45 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, kommer emellertid den som har försäkringstid från andra länder inom EU/EES-området att få räkna med den tiden för att uppnå de tre kvalifikationsåren. I paragrafen anges också den tidpunkt vid vilken garantipension tidigast kan lyftas. Till skillnad från inkomstpensionen enligt LIP, som kommer att kunna lyftas från 61 års ålder, kan garantipensionen lyftas först från och med 65 års ålder. Inkomstpensionens storlek är beroende av när den börjar lyftas. Vad som händer med garantipensionen när inkomstpensionen lyfts vid annan tidpunkt än den månad när den pensionsberättigade fyller 65 år och därför blir lägre eller högre än om den hade lyfts först nämnda månad regleras i 7 §.

2 § Garantipension till den som har rätt till inkomstpension eller tilläggs-pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension utges endast om och till den del han eller hon gör uttag av sådan pension för samma tid. I annat fall får garantipension inte tas ut i andelar.

För den som har rätt till låg inkomstgrundad ålderspension är garantipensionen avsedd att utgöra en utfyllnad. Avsikten är att den pensionsberättigade i första hand skall ha sin försörjning från den inkomstgrundade pensionen och endast i de fall denna pension är låg skall garantipension utges. Avsikten är således inte att någon skall kunna leva enbart på garantipension och samtidigt skjuta upp uttaget av sin inkomstgrundade ålderspension som därigenom blir högre. Undantag görs dock för uttag av premiepension. På så sätt tillförsäkras den pensionsberättigade ett visst mått av flexibilitet vid uttag av ålderspension även när rätt till

garantipension föreligger. I paragrafen föreskrivs alltså att garantipension endast får utges till den som är berättigad till inkomstpension eller tilläggspension om han eller hon samtidigt gör motsvarande uttag av sådan pension. Det är endast med tillämpning av denna bestämmelse som partiell garantipension kan utges. Någon möjlighet att uppbära partiell garantipension för den som inte är berättigad till inkomstgrundad ålderspension enligt LIP finns således inte. I enlighet med *Lagrådets* förslag har detta också kommit till uttryck i lagtexten.

3 § Till grund för beräkning av garantipension enligt 4–6 §§ skall, om inte annat anges i 7 §, ligga den inkomstgrundade ålderspension som den pensions sökande har rätt till för samma år. Med inkomstgrundad ålderspension avses ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension före reducering enligt 12 kap. 9 § samma lag, och allmän obligatorisk ålderspension enligt utländsk lagstiftning som inte är att likställa med garantipension enligt denna lag. Inkomstpension och premiepension skall därvid beräknas som om den pensions sökande endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt, före reducering enligt 4 kap. 6 § lagen om inkomstgrundad ålderspension, hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget.

Vid tillämpning av första stycket skall, då pensionsrätt eller pensionspoäng till följd av bristande eller underlåten avgiftsbetalning inte har tillgodoräknats eller har reducerats för den pensions sökande, hänsyn tas till den inkomstpension eller tilläggspension som skulle ha utgetts om full avgift hade erlagts.

Vid beräkning av garantipension enligt 4–6 §§ skall med inkomstgrundad ålderspension likställas tilläggspension i form av änkepension som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring samt efterlevandepension och förtidspension enligt utländsk lagstiftning.

I paragrafen anges utgångspunkten för den beräkning av garantipension som skall ske enligt 4–6 §§. Om garantipension skall utges och i så fall med vilket belopp är beroende av den pensions sökandes inkomstgrundade ålderspension. Med inkomstgrundad ålderspension avses dels inkomstgrundad ålderspension enligt LIP, dels motsvarande pension enligt utländsk lagstiftning. Den inkomstgrundade ålderspensionen enligt LIP kan i vissa fall enligt 12 kap. 9 § LIP komma att reduceras med hänsyn till samtidigt utgiven yrkesskadelivränta. Denna reduktion skall dock bortses från vid beräkning av garantipension. Garantipensionen skall således beräknas utifrån den inkomstgrundade ålderspensionen före sådan reducering. Med pension enligt utländsk lagstiftning avses inte pension som på motsvarande sätt som garantipensionen utges som en utfyllnad till annan pension. Däremot avses såväl ren inkomstgrundad pension som annan allmän obligatorisk pension.

Den inkomstgrundade ålderspensionen enligt LIP består dels av reformerad pension i form av inkomstpension och premiepension, dels av tilläggspension. Premiepensionens storlek kan variera beroende på hur den lyfts och om efterlevandeskydd har valts eller inte. Om hänsyn togs till utgående premiepension vid beräkning av garantipension skulle därför exempelvis den som har valt efterlevandeskydd och därför får en lägre premiepension erhålla en högre garantipension än den som inte har valt efterlevandeskydd. Premiepensionen skall därför inte beaktas vid beräkning av garantipension utan i stället skall inkomstpensionen räknas upp så att den motsvarar vad som skulle utgetts om hela pensionsrätten

om 18,5 % av pensionsunderlaget hade utgjort grund för denna pension. I paragrafens tredje mening anges därför att inkomstpension och premiepension skall beräknas som om den pensionsökande tillgodoräknats endast pensionsrätt för inkomstpension och som om denna utgjort 18,5 % av pensionsunderlaget.

För dem som är födda under något av åren 1938–1953 skall pensionsrätten för inkomstpension enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 6 § LIP minskas med en tjugondel för varje år fr.o.m. födelseåret till utgången av år 1954. Den pensionsrätt som enligt den här föreslagna bestämmelsen skall utgöra 18,5 % av pensionsunderlaget är pensionsrätten före sådan reducering. Reducering enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 6 § LIP sker först därefter och detta senare, reducerade belopp utgör underlag för beräkning av garantipension.

Utgångspunkten är att det är den utgående pensionen som skall ligga till grund för beräkning av garantipension. När den pensionsberättigade börjar lyfta inkomst- och tilläggspension före eller efter 65 års ålder gäller dock andra regler. Hur beräkningen av garantipension då skall ske regleras i 7 §.

Den som har haft pensionsgrundande inkomster av annat förvärvsarbete utan att i tid betala tilläggspensionsavgift kommer till och med år 1997 inte att ha tillgodoräknats pensionspoäng för sådan inkomst. Fr.o.m. år 1998 gäller regler om proportionering som innebär att pensionspoäng kommer att tillgodoräknas med en andel som motsvarar andelen betalda avgifter. Motsvarande föreslås i propositionen om inkomstgrundad ålderspension gälla fr.o.m. år 1999 för pensionsrätt och pensionspoäng om inte allmän pensionsavgift enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift och ålderspensionsavgift enligt lagen (1981:691) om socialavgifter har betalats inom föreskriven tid. Enligt båda dessa regelsystem är effekten att en enskild som inte erlagt fulla avgifter inte kommer att erhålla inkomstgrundad ålderspension enligt LIP för hela sin pensionsgrundande inkomst. För att den enskilde inte skall kompenseras genom höjd garantipension på grund av detta bortfall av inkomstgrundad ålderspension enligt LIP har i andra stycket införts en bestämmelse av innebörd att garantipensionen skall beräknas som om fulla avgifter hade erlagts i rätt tid.

Reglerna om efterlevandepension enligt AFL ändrades den 1 januari 1990. Enligt övergångsbestämmelser skall i vissa fall kvinnor alltså ha rätt till tilläggspension i form änkepension enligt tidigare regler. Sådan änkepension utges även efter det att kvinnan har uppnått 65 års ålder och kan således utges samtidigt med egen ålderspension. Garantipensionens belopp, som är avsett att utgöra en utfyllnad upp till en skälig pensionsnivå, skall vara avhängig av inte enbart den inkomstgrundade ålderspensionen beräknad enligt första och andra styckena utan även av sådan tilläggspension i form av änkepension. Genom att änkepensionen vid beräkning av garantipensionen likställs med inkomstgrundad ålderspension kommer det extra tillägg som följer av reglerna i 5 § att även gälla änkepensionen. Även utländsk efterlevandepension som utges efter 65 års ålder skall likställas med inkomstgrundad ålderspension vid beräkning av garantipension. Slutligen skall också utländsk lagstadgad fortidspension likställas med inkomstgrundad ålderspension vid beräkning

av garantipension för att, som närmare utvecklats i avsnitt 7.3, en pensionsberättigad inte samtidigt för samma andel skall kunna uppbära både garantipension och förtidspension.

4 § För den som är ogift och helt saknar inkomstgrundad ålderspension enligt 3 § eller vars årliga inkomstgrundade ålderspension inte överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara 2,13 gånger prisbasbeloppet (basnivån för ogifta) minskat med ett belopp som motsvarar den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 3 §.

För den som är gift och helt saknar inkomstgrundad ålderspension enligt 3 § eller vars årliga inkomstgrundade ålderspension inte överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara 1,9 gånger prisbasbeloppet (basnivån för gifta) minskat med ett belopp som motsvarar den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 3 §.

Garantipensionen är ingen grundpension som utges till alla pensionärer utan är avsedd att täcka grundtrygghetsbehovet för dem som inte får detta behov täckt genom en inkomstgrundad ålderspension. För dem som inte har tjänat in någon inkomstgrundad ålderspension utgör garantipensionen på detta sätt den enda pensionen och för dem som har tjänat in viss men låg inkomstgrundad ålderspension utges garantipensionen som en utfyllnad upp till grundtrygghetsnivån. I paragrafens första stycke anges vad som skall gälla för den som är ogift och inte har tjänat in någon inkomstgrundad ålderspension eller som tjänat in en sådan pension som inte överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet. I sådant fall kommer den totala pensionen, bestående av inkomstgrundad pension och garantipension, att vara 2,13 gånger prisbasbeloppet varvid garantipensionen utges som utfyllnad upp till denna nivå. Med inkomstgrundad ålderspension avses i detta sammanhang sådan pension som definieras som inkomstgrundad ålderspension i 3 § första stycket samt tilläggspension i form av änkepension, utländsk efterlevandepension och utländsk lagstadgad förtidspension.

I paragrafens andra stycket regleras vad som i motsvarande situation skall gälla för den som är gift.

5 § För den som är ogift och vars årliga inkomstgrundade ålderspension enligt 3 § överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara skillnaden mellan 0,87 gånger prisbasbeloppet och ett belopp som motsvarar 48 procent av den del av den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 3 § som överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet.

För den som är gift och vars årliga inkomstgrundade ålderspension enligt 3 § överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara skillnaden mellan 0,76 gånger prisbasbeloppet och ett belopp som motsvarar 48 procent av den del av den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 3 § som överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet.

I paragrafens första stycke regleras vad som gäller för den som är ogift och har en inkomstgrundad ålderspension som överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet. Garantipensionen skall då beräknas utifrån 0,87 gånger prisbasbeloppet och sedan minskas med ett belopp som motsvarar 48 procent av den del av den inkomstgrundade ålderspension som överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet. Reglerna i 5 § innebär att den totala pensionen vid en inkomstgrundad ålderspension över 1,26 gånger prisbasbeloppet blir högre än 2,13 gånger prisbasbeloppet.

Garantipension kommer att för den som är ogift att utges upp till en inkomstgrundad ålderspension på cirka 3,07 prisbasbelopp.

I andra stycket regleras på motsvarande sätt vad som gäller för en gift pensionsberättigad som har en inkomstgrundad ålderspension som överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet.

6 § För den som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för garantipension skall garantipensionens basnivåer avkortas till så stor andel av 2,13 gånger prisbasbeloppet för den som är ogift och 1,9 gånger prisbasbeloppet för den som är gift, som svarar mot förhållandet mellan det antal år för vilka försäkringstid kan tillgodoräknas den pensionsberättigade och talet 40. Nivåerna 1,26 respektive 1,14 gånger prisbasbeloppet samt beloppen 0,87 respektive 0,76 gånger prisbasbeloppet, för beräkning av garantipension enligt 4 och 5 §§, skall avkortas på motsvarande sätt.

Garantipension är beroende av tillgodoräknad försäkringstid enligt bestämmelserna i 2 kap. För rätt till oavkortad garantipension krävs tillgodoräknande av 40 år. För den som inte kan tillgodoräknas 40 år skall garantipensionen avkortas på visst sätt. Detta skall ske genom att basnivån 2,13 gånger prisbasbeloppet respektive 1,9 gånger prisbasbeloppet först avkortas till den andel av 40 år som den tillgodoräknade försäkringstiden utgör. Den avkortade basnivån skall sedan trappas av mot den inkomstgrundade ålderspensionen. Nivåerna 1,26 gånger prisbasbeloppet respektive 1,14 gånger prisbasbeloppet samt beloppen 0,87 gånger prisbasbeloppet respektive 0,76 gånger prisbasbeloppet skall också avkortas på motsvarande sätt. Genom detta beräkningssätt kommer den inkomstgrundade ålderspensionen att trappa av garantipensionen på en lägre nivå än om i stället först reducering hade skett av oavkortad garantipension och därefter avkortning hade skett med hänsyn till försäkringstiden.

Den föreslagna beräkningsmetoden innebär att det i stort sett kommer att finnas en korrespondens mellan de år då inkomstgrundad ålderspension har tjänats in och de år som har tillgodoräknats som försäkringsår för garantipension. En beräkningsmetod som innebär att avtrappningen av garantipensionen på grund av den inkomstgrundade ålderspensionen sker före avkortningen på grund av färre än 40 försäkringsår, skulle i praktiken leda till att endast en motsvarande andel av den inkomstgrundade ålderspensionen avtrappade garantipensionen.

Den föreslagna avkortningsmodellen kommer inte att kunna fullt ut tillämpas inom EU/EES-området. Reglerna om s.k. prorataberäkning i artikel 46.2 i förordning (EEG) nr 1408/71 innebär att det, vid fastställandet av den garantipension som skall utges, först skall beräknas vilken garantipension som skulle ha utgetts om den pensionsberättigades samtliga försäkringstider inom EU/EES-området hade fullgjorts i Sverige. I de fall den pensionsberättigade kan tillgodoräkna sig en försäkringstid om 40 försäkringsår inom EU/EES-området innebär detta att basnivån inte avkortas. För den som inte kan tillgodoräkna sig en försäkringstid om 40 år inom EU/EES-området kommer däremot beräkningen att ge en något lägre garantipension eftersom basnivån i en sådan situation kan avkortas till motsvarande andel som det totala antalet års försäkringstid utgör av 40. Efter denna beräkning av det s.k. teoretiska beloppet skall en proportionering ske på så sätt att garantipension skall

utges med den andel av det erhållna beloppet som motsvarar förhållandet mellan den i Sverige tillgodoräknade försäkringstiden och all inom EU/EES-området tillgodoräknad försäkringstid.

7 § Har den garantipensionsberättigade rätt till inkomstpension eller tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall garantipensionen alltid beräknas som om inkomstpensionen och tilläggspensionen hade börjat lyftas den kalendermånad då den pensionsberättigade fyller 65 år.

Om sådant tillägg utges som avses i 6 kap. 9 § lagen om inkomstgrundad ålderspension och om inkomstpension eller tilläggspension har tagits ut före den kalendermånad då den pensionssökande fyllde 65 år skall, vid beräkning av garantipension, detta tillägg ökas på motsvarande sätt som hel årlig tilläggspension har minskats enligt 6 kap. 10 § samma lag.

Utgångspunkten för beräkning av garantipensionen är den inkomstgrundade ålderspension, såsom den definieras i 3 § första stycket, som den pensionsberättigade erhåller för det år som garantipension skall utges. Till skillnad från garantipensionen kan inkomstpensionen och tilläggspensionen börja lyftas redan från 61 års ålder. Inkomstpensionen och tilläggspensionen blir vid ett sådant tidigt uttag lägre än vad den skulle ha varit om uttag skett först vid 65 års ålder. Om utgångspunkten då vore att garantipensionen skulle beräknas med utgångspunkt från den utgående inkomstgrundade pensionen skulle den lägre inkomstpensionen och tilläggspensionen till viss del kompenseras genom en högre garantipension. Vid uttag av inkomstpension och tilläggspension före 65 års ålder skall därför garantipensionen inte trappas av mot den utgående pensionen utan mot den pension som skulle ha utgetts om inkomstpensionen och tilläggspensionen hade lyfts först vid 65 års ålder. Garantipensionen avräknas således mot ett högre pensionsbelopp än det som faktiskt betalas ut. Den totala pensionen kommer genom denna beräkningsmetod att kunna bli lägre än 2,13 respektive 1,9 gånger prisbasbeloppet.

På motsvarande sätt skall garantipensionen räknas av mot den pension som skulle ha utgetts om den pensionsberättigade hade börjar lyfta inkomstpension och tilläggspension vid 65 års ålder även om han eller hon faktiskt har börjat lyfta sådan pension efter denna tidpunkt. I det fallet kommer den faktiska inkomstgrundade ålderspensionen att bli högre än 65-årspensionen men av skäl som närmare har redogjorts för i avsnitt 7.5 skall detta inte påverka garantipensionen.

Den som är född år 1953 eller tidigare har i vissa fall rätt till ett tillägg till sin tilläggspension, det s.k. garantitillägget. Detta tillägg motsvarar skillnaden mellan hel årlig tilläggspension för den pensionsberättigade vid ingången av år 1995 om han eller hon då hade uppnått 65 års ålder (den garanterade nivån) och summan av den pensionsberättigades inkomstpension och tilläggspension beräknad för ett år. Vid uttag av inkomstgrundad ålderspension före den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år reduceras den garanterade nivån med 0,5 procent för varje månad som pensionen har lyfts före 65-årsmånaden. Även den beräknade inkomstpensionen och tilläggspensionen kommer då att vara reducerade till följd varav garantitillägget också reduceras. Vid beräkning av garantipension beaktas även garantitillägget som utgör en del av tilläggspensionen och som därför omfattas av regleringen i första stycket. För att

inte en reduktion av garantitillägget skall kompenseras av en högre garantipension skall även garantitillägget beräknas som om pension hade börjat lyftas vid 65 års ålder. Detta sker på så sätt att det faktiska garantitillägget, vid beräkning av garantipension, räknas upp med vad som motsvarar reduceringen av den garanterade nivån om 0,5 procent per månad.

8 § Partiell garantipension skall utgöra en så stor andel av garantipension beräknad enligt 4–7 §§ vid helt uttag som svarar mot den andel med vilken uttag görs.

I paragrafen anges beräkningsmetoden för garantipension vid uttag av partiell inkomstpension vilket också förutsätter motsvarande uttag av eventuell tilläggspension. Garantipension kan då bara utges med samma andel som inkomstpensionen. Beräkningen skall ske så att det först beräknas vad hel garantipension skulle ha blivit vid uttag av hel inkomstgrundad ålderspension och änkepension. Därefter sker andelsberäkningen. Om den pensionsberättigade inte kan tillgodoräkna sig en försäkringstid om 40 år för garantipension och garantipensionen därför enligt 6 § skall avkortas i förhållande till antalet 40-delar, skall sådan avkortning ske först och andelsberäkningen därefter. Som anges i 3 kap. 2 § och som närmare redovisats i avsnitt 8.1 har i lagen inte införts någon möjlighet till uttag av partiell garantipension för dem som inte samtidigt är berättigade till inkomstgrundad ålderspension.

4 kap. Utbetalning av pension m.m.

1 § För garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 12 kap. 1 och 2 §§ om ansökan,
- 12 kap. 3 § första stycket samt andra stycket första och andra meningen om återkallelse och minskning,
- 12 kap. 5 § första och andra styckena samt 6–8 §§ om utbetalning,
- 14 kap. 1 § första och tredje styckena om återbetalning, och
- 14 kap. 7 och 8 §§ om avdrag på pension

Vid samtidig utbetalning av garantipension och pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension skall avrundning enligt 12 kap. 5 § andra stycket lagen om inkomstgrundad ålderspension ske på garantipensionen.

Detta kapitel innehåller allmänna bestämmelser om utbetalning av garantipension samt bestämmelser om återbetalning av sådan pension. Bestämmelserna är i huvudsak desamma som de som gäller för utbetalning av inkomstpension. Garantipension är som angetts i 3 kap. avhängig storleken av den inkomstgrundade ålderspensionen och tilläggspension i form av änkepension samt utbetalas endast om samtidigt uttag görs av inkomstpension och eventuell tilläggspension. Inkomstpensionen, tilläggspensionen och garantipensionen bör därför utbetalas samtidigt varför också utbetalningsreglerna så långt möjligt bör vara desamma.

I 12 kap. 5 § andra stycket LIP regleras att årspensionen skall avrundas till närmaste krontal som är jämnt delbart med tolv. I andra stycket anges hur avrundningen skall ske i de fall när jämte garantipension även utbetalas pension enligt LIP. Avrundningen skall då ske på garantipensionen.

2 § Garantipension skall betalas ut endast till den som är bosatt i Sverige. Vid flyttning till utlandet skall garantipension betalas ut till och med den månad då den pensionsberättigade enligt folkbokföringslagen (1991:481) skall avregistreras som utflyttad.

För utbetalning av garantipension, liksom för närvarande för folkpension enligt 5 kap. 1 § AFL, gäller som villkor att den pensionsberättigade är bosatt i Sverige. Till följd av exporträtten enligt förordning (EEG) nr 1408/71 kommer garantipension dock att i stor utsträckning även betalas ut till personer som inte är bosatta i Sverige. För den som inte bosätter sig i ett EU/EES-land kommer dock exportförbudet att gälla och garantipension skall endast betalas ut till och med den månad då den pensionsberättigade enligt folkbokföringslagen skall avregistreras som utflyttad. Det senare är en avvikelse från huvudregeln i 12 kap. 6 § LIP enligt vilken bestämmelse pension skall utges till den månad rätten till pension upphör.

Som bosatt i Sverige anses enligt dagens regler den som har sin egentliga hemvist här i landet. För den som flyttar till Sverige gäller att han eller hon skall anses bosatt i landet om han eller hon kommer hit med avsikt att vistas här stadigvarande. Även den som har för avsikt att vistas i landet endast under begränsad tid anses bosatt här under förutsättning att han eller hon kommer hit för förvärvsarbete eller studier och vistelsen är avsedd att vara mer än ett år. Detsamma gäller för medföljande make och barn under 18 år. För garantipensionen avses begreppet bosättning ha motsvarande betydelse.

3 § Den som har börjat uppbära garantipension men som till följd av bosättning utomlands inte längre har rätt att få garantipension utbetald till sig, kan även i fortsättningen få garantipension om det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart oskäligt att inte betala ut garantipensionen.

Paragrafen har sin motsvarighet i 5 kap. 16 § första meningen AFL men har ett något mer begränsat tillämpningsområde. Enligt bestämmelsen i AFL kan utbetalning av folkpension utanför Sverige även ske i sådana fall som regeringen särskilt har förordnat att sådan utbetalning skall få ske. Genom ett sådant förordnande har det varit möjligt för pensionsberättigade, som av hälsoskäl har behövt vistas utomlands, att få sin folkpension utbetald i ett annat land än Sverige. Bestämmelsen tillkom emellertid före Sveriges anslutning till EES-avtalet och medlemskap i EU. Enligt gällande förordning (EEG) nr 1408/71 skall folkpension betalas ut även vid bosättning i länderna inom EU/EES-området, vilket i fortsättningen också kommer att gälla för garantipensionen. De angivna reglerna om hälsoskäl har därför inte längre samma betydelse.

En viss möjlighet att i särskilt ömmande fall kunna betala ut garantipensionen även utanför EU/EES-området skall dock finnas. Den här föreslagna bestämmelsen ger en sådan begränsad möjlighet. Den undantagssituation som åsyftas kan exempelvis gälla den som inte längre har någon anknytning till Sverige, har familj i det andra landet och för sitt uppehälle är beroende av garantipensionen. En restriktiv tillämpning bör dock ske av möjligheten att betala ut garantipension utanför Sverige när utbetalningen inte är föranledd av internationella åtaganden.

4 § För en pensionsberättigad som har rätt till livränta på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller som enligt annan lag eller särskild författning eller enligt regeringens förordnande har rätt till annan livränta, som bestäms av eller betalas ut av Riksförsäkringsverket, skall garantipensionen minskas enligt vad som sägs i andra stycket. Motsvarande skall gälla i fall då livränta utges enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring. Minskning skall däremot inte ske på grund av livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller annan livränta som bestäms med tillämpning av nämnda lag. Medför en skada för vilken livränta har börjat utges återigen sjukdom som berättigar till sjukpenning, skall det anses som om livränta utgavs under sjukdomstiden. Har livränta eller del därav eller livränta för viss tid bytts ut mot ett engångsbelopp, skall det vid beräkning enligt andra stycket anses som om livränta utges eller som om den livränta som utges har höjts med ett belopp som svarar mot engångsbeloppet enligt de vid utbytet tillämpade försäkringstekniska grunderna.

Summan av garantipension, inkomstpension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och tilläggs pension enligt samma lag skall minskas med tre fjärdedelar av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet och som den pensionsberättigade uppbär som skadad. Minskning skall därvid i första hand göras på garantipensionen och därefter på tilläggs pensionen. Garantipension skall på motsvarande sätt minskas med den livränta som den pensionsberättigade uppbär som efterlevande.

Garantipension skall dock aldrig, på grund av bestämmelserna i denna paragraf, tillsammans med utgiven pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension, för månad räknat understiga 13 procent av prisbasbeloppet för den som är ogift och 11,5 procent av prisbasbeloppet för den som är gift.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak nuvarande samordningsbestämmelse i 17 kap. 2 § AFL om allmän försäkring i de situationer när ålderspension och så kallad yrkesskadelifvränta utges samtidigt.

Samordning skall ske på så sätt att pensionsbeloppet minskas med tre fjärdedelar av varje livränta som överstiger en sjättedels prisbasbelopp. Såväl garantipension som inkomstgrundad ålderspension, dock ej premiepension, skall minskas med hänsyn till livränta som den pensionsberättigade uppbär som skadad. Reduceringen skall i första hand ske på garantipensionen. För pensionsberättigad som uppbär livränta i form av efterlevandelivränta skall minskning endast ske av garantipensionen. Minskningen skall därvid ske på samma sätt som vid egenlivränta dvs. tre fjärdedelar av den livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet skall minska garantipensionen.

I likhet med nuvarande regler finns en regel om att den pensionsberättigade alltid skall ha rätt till ett visst minsta pensionsbelopp som skulle ha utgetts om reducering enligt denna bestämmelse inte hade skett. Detta belopp är för månad räknat för en ogift person 13 procent av prisbasbeloppet och för en gift person 11,5 procent av prisbasbeloppet. I nuvarande pensionssystem avser det minsta pensionsbeloppet endast folkpensionen. Garantipensionen är dock till skillnad från folkpensionen inte någon baspension som utges till alla. En bestämmelse om ett minsta pensionsbelopp som skall förbehållas den pensionsberättigade vid samordning kan därför inte enbart ta sikte på garantipensionen. Den föreslagna regeln om ett minsta pensionsbelopp fritt från samordning avser därför totalpensionen bestående av såväl garantipension som inkomstgrundad

5 § Om en pensionsberättigad sedan minst trettio dagar i följd är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad skall, från och med den trettioförsta dagen, garantipension utges med högst ett belopp som innebär att garantipensionen tillsammans med utgiven pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension uppgår till för månad räknat 4,5 procent av prisbasbeloppet. Såsom intagen skall räknas även den som olovligen avvikit från anstalt eller vistas utom anstalt med anledning av permission. Skall garantipensionen dras in för del av en kalendermånad, beräknas garantipensionen för varje dag till en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste krontal.

Den allmänna försäkringskassan får medge en nära anhörig, som för sitt uppehälle är beroende av den pensionsberättigade, rätt att helt eller delvis uppbära sådan del av garantipensionen, som enligt vad som sägs i första stycket annars inte skall utges.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak nuvarande bestämmelse i 10 kap. 2 § AFL. Den som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad får i dag sin ålderspension i form av folkpension minskad på visst sätt. Som närmare redogjorts för i avsnitt 12.2 bör en motsvarande regel för framtiden gälla för den som är intagen i anstalt och uppbär garantipension. Till skillnad från dagens regler skall indragningen av del av garantipensionen ske från och med trettioförsta dagen även om den pensionsberättigade då inte har varit intagen på anstalt en hel kalendermånad. Reduceringen skall även ske för tid när den pensionsberättigade har permission eller olovligt har avvikit från anstalten. I paragrafen anges det belopp, 4,5 % av prisbasbeloppet per månad som skall förbehållas den intagne. Detta förbehållsbelopp inkluderar även eventuell inkomstgrundad ålderspension vilket innebär att hela garantipensionen skall reduceras för den som har en sådan inkomstgrundad ålderspension och premiepension till efterlevande som per månad uppgår till 4,5 % av prisbasbeloppet eller mer. Första stycket innehåller också en beräkningsregel i de fall indragning av garantipension skall ske för del av kalendermånad. Garantipensionsbeloppet skall då för dag räknat anses utgöra en trettiondel av månadsbeloppet avrundat till närmaste krontal.

I andra stycket anges att försäkringskassan under vissa förutsättningar till en nära anhörig får betala ut den del av garantipensionen som har hållits inne. Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 2 § andra stycket AFL.

5 kap. Övriga bestämmelser

1 § För beslut om garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser om beslut om pension i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 13 kap. 4–6 §§ om beslut,
- 13 kap. 9 § första stycket, 11 § första stycket, 12 §, 13 § första och andra styckena samt 15 och 16 §§ om omprövning, och
- 13 kap. 17 och 18 §§, 19 § andra och tredje styckena, 20 och 21 §§, 22 § andra och tredje styckena samt 23 § om överklagande.

I 13 kap. LIP regleras vad som skall gälla för överklagande m.m. såvitt avser bl.a. inkomstpension. Kapitlet innehåller bestämmelser om vem som skall fatta beslut samt bestämmelser om ändring, omprövning och

överklagande av beslut. Utom såvitt avser ändring av beslut, skall i huvudsak samma regler gälla för garantipensionen, varför en hänvisning här har skett till tillämpliga regler i LIP.

2 § Ett beslut om garantipension för viss tid skall ändras av allmän försäkringskassa, om det föranleds av en ändring som gjorts beträffande den ålderspension, efterlevandepension eller förtidspension för samma tid som legat till grund för beräkning av garantipensionen.

I paragrafen regleras den situationen att en ändring för förfluten tid har skett av den pensionsberättigades inkomstgrundade ålderspension eller tilläggspension i form av änkepension eller av utländsk ålderspension, efterlevandepension eller förtidspension. Eftersom storleken av garantipensionen för samma tid är beroende av de nämnda pensionerna skall garantipensionen också ändras. Det åligger här den allmänna försäkringskassan att ex officio ändra sitt tidigare beslut om garantipension. Följdändringen skall göras oavsett av vilken anledning beslutet om inkomstgrundad ålderspension eller änkepension m.fl. pensioner har ändrats. I de fall garantipension har utgetts oreducerad på grund av att den pensionsberättigade inte har haft rätt till någon svensk pension och det senare visar sig att vederbörande är berättigad till utländsk pension som skall reducera garantipensionen skall det tidigare beslutet om garantipension omprövas enligt reglerna i 13 kap. 9 och 13 § LIP till vilka 1 § detta kapitel hänvisar.

3 § För garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 15 kap. 1 § om Riksförsäkringsverkets åliggande,
- 15 kap. 3 § första stycket första meningen och andra stycket om underrättelse till en enskild,
- 15 kap. 10, 11, 13 och 14 §§ om anmälan och om uppgiftsskyldighet,
- 15 kap. 15 § om undantag från sekretess,
- 15 kap. 16 § första stycket andra meningen om förbud mot pantsättning och överlåtelse, och
- 15 kap. 17 § om preskription.

Inkomstpension, tilläggspension och garantipension bör enligt vad som angetts i kommentaren till 4 kap. 1 § betalas ut samtidigt. Reglerna skall därför även vara desamma såvitt avser exempelvis försäkringskassans utredningsskyldighet. Även i övrigt skall de administrativa bestämmelserna så långt möjligt vara desamma och aktuella regler i 15 kap. LIP har därför i denna paragraf gjorts tillämpliga även på garantipensionen. På *Lagrådets* inrådan har hänvisningen till 16 § preciserats.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

I denna bestämmelse anges tiden för ikraftträdande av lagen. Som närmare utvecklats i avsnitt 15 gäller lagen i dess föreslagna lydelse endast personer födda år 1938 eller senare och utbetalningar av garantipension enligt den föreslagna lagen kommer därför att utbetalas först år 2003.

2. Med försäkringstid för garantipension skall för tid före år 2001 avses bosättningstid enligt 5 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring i kapitlets lydelse före den 1 januari 2001.

Bestämmelsen innebär att tid före den 1 januari 2001 som har tillgodoräknats en pensionssökanden som bosättningstid för folkpension enligt 5 kap. AFL i dess lydelse före den 1 januari 2001 skall gälla som försäkringstid för garantipensionen. Detta gäller även bosättningstid som har tillgodoräknats före det kalenderår då den pensionssökande fyllt 25 år.

3. För den som har rätt att enligt 2 kap. 3 § som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas viss bosättningstid från sitt tidigare hemland och som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 2001 skall beräkningen av försäkringstid ske enligt bestämmelserna om bosättningstid i 5 kap. 7 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2001.

Enligt 2 kap. 3 § får den som har beviljats uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande i övrigt, under vissa förutsättningar, som försäkringstid även räkna bosättningstid från det tidigare hemlandet. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i 5 kap. 7 § AFL. Hur stor del av denna bosättningstid som skall beräknas som försäkringstid för garantipension är beroende av den tid som den pensionssökande från tidpunkten för första ankomsten till Sverige t.o.m. det kalenderår då han eller hon fyller 64 år, har varit bosatt i Sverige. Det är således först vid 65 års ålder som det kan avgöras hur stor andel av tiden från det tidigare hemlandet som får tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension och det är bosättningsförhållandena under hela tiden fram till det år då den person som avses fyller 65 år som är avgörande för detta. En förutsättning är således att hela den aktuella tiden får utgöra underlag vid beräkning av försäkringstid. Härav följer att samma regler därför måste tillämpas vid beräkningen av hela den försäkringstid som skall gälla. För tid före den 1 januari 2001 har i andra punkten av övergångsbestämmelserna föreskrivits att tidigare regler skall gälla vid tillgodoräknande av bosättningstid före den 1 januari 2001. För den som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 2001 skall därför de tidigare reglerna enligt 5 kap. AFL alltså gälla vid beräkning av hela försäkringstiden.

4. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § skall gälla även i fråga om beräkning av försäkringstid för garantipension för en kvinna som är födda år 1944 eller tidigare och som med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring uppburit folkpension i form av änkepension. Detsamma skall gälla för en efterlevande kvinna som är född år 1944 eller tidigare och som är 65 år eller äldre när maken avlider samt då skulle ha haft rätt till folkpension i form av änkepension med stöd av nämnda övergångsbestämmelser till lagen om ändring i lagen om allmän försäkring, om hon vid tidpunkten för dödsfallet inte hade uppnått 65 års ålder.

Bestämmelsen motsvarar övergångsbestämmelserna sjunde punkten till lagen (1992:1277) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Allmänna bestämmelser

1 § Den som är bosatt i Sverige eller som enligt 1 kap. 3 § första och fjärde styckena lagen (1962:381) om allmän försäkring skall anses bosatt här, har enligt bestämmelserna i denna lag rätt till handikappersättning och vårdbidrag.

På förslag av *Lagrådet* har på motsvarande sätt som i lagen om garanti-pension, 1 § i förslaget i lagrådsremissen utgått och ersatts av 3 § i lag-rådsremissen. I lagen regleras förmånerna handikappersättning och vårdbidrag som för närvarande regleras i 9 kap. 2–5 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Rätt till handikappersättning eller vårdbidrag enligt dagens regler har den som är försäkrad enligt AFL och är bosatt i Sverige. Relevant försäkringsbestämmelse är här 1 kap. 3 § första och fjärde styckena AFL såvitt här anges att försäkrad är den som är bosatt eller skall anses bosatt i Sverige. Motsvarande regler skall gälla även för framtiden. Som *Lagrådet* påpekar är bosättningen det centrala och i paragrafen hänvisas därför, enligt *Lagrådets* förslag, till begreppet bosatt i 1 kap. 3 § första och fjärde styckena AFL och inte till begreppet försäkrad.

Till följd av bestämmelser i EG-förordningen nr 1408/71 skall i de flesta fall folkpensionsförmåner ändå utbetalas till den som är bosatt utanför Sverige om vederbörande skulle ha haft rätt till förmånen som bosatt i Sverige. Detta gäller dock inte för handikappersättning som inte utgör tillägg till pension och inte heller för vårdbidrag. Dessa förmåner är upptagna i förordningens bilaga 2a som förmåner som endast skall utges inom medlemsstatens territorium.

2 § Frågor om handikappersättning och vårdbidrag enligt denna lag handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

I paragrafen anges att ersättningarna som regleras i lagen handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

3 § I denna lag avses med prisbasbelopp det enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring fastställda prisbasbeloppet.

Storleken av handikappersättningen och vårdbidrag är i dag anknutna till prisbasbeloppet vilket även föreslås i denna lag. Det prisbasbelopp som här avses är det enligt andra stycket i 1 kap. 6 § AFL framräknade prisbasbeloppet, inte det förhöjda prisbasbeloppet enligt femte stycket samma paragraf.

4 § Med en förälder enligt denna lag skall likställas den, med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de stadigvarande sammanbor, samt den som med socialnämndens tillstånd har tagit emot ett utländskt barn för vård och fostran i syfte att adoptera det.

Bestämmelsen i denna paragraf motsvarar med vissa redaktionella ändringar bestämmelserna i 20 kap. 2 § andra och tredje styckena AFL.

5 § Rätt till handikappersättning har den som har fyllt sexton år och som innan han eller hon har fyllt sextiofem år för avsevärd tid har fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han eller hon

1. i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan,
2. för att kunna förvärvsarbета behöver fortlöpande hjälp av annan, eller
3. i annat fall har betydande merutgifter.

Om den funktionshindrade behöver hjälp antingen i den dagliga livsföringen och för att kunna förvärvsarbета, eller i något av dessa båda avseenden, och dessutom har merutgifter i anledning av funktionshindret, grundas bedömningen av rätten till handikappersättning på det sammanlagda behovet av stöd.

Vid tillämpning av denna paragraf skall med en person som förvärvsarbatar likställas en studerande som får studiestöd enligt studiestödslagen (1973:349) eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning är utesluten från sådan förmån.

Handikappersättning utges alltid till den som är blind, döv eller gravt hörselskadad om blindheten, dövheten eller hörselskadan inträtt före sextiofem års ålder.

Bestämmelsen i denna paragraf stämmer i sak överens med bestämmelserna i 9 kap. 2 § AFL.

6 § Alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek utgör handikappersättning för år räknat 69, 53 eller 36 procent av prisbasbeloppet.

Handikappersättning kan begränsas till viss tid. Behovet av handikappersättning skall omprövas i samband med beslut om förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och när den som uppbär handikappersättning beviljas ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension. Omprövning skall också ske när förhållanden som påverkar behovet av handikappersättning har ändrats.

För tid före den månad, då hel förtidspension eller hel ålderspension börjar utges, utgör handikappersättningen till den som är blind, för år räknat, 69 procent av prisbasbeloppet. För tid därefter utgör ersättningen till den som är blind 36 procent av prisbasbeloppet om inte stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Handikappersättning till den som är döv eller gravt hörselskadad utgör 36 procent av prisbasbeloppet om inte stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Bestämmelserna i denna paragraf stämmer i huvudsak överens med 9 kap. 3 § AFL. I paragrafen har lagts till att omprövning skall ske när förhållanden som påverkar behovet av handikappersättning har ändrats. Detta anses redan i dag följa av bestämmelserna om att den förmånsberättigade är skyldig att anmäla ändrade förhållanden som påverkar rätten till förmånen. Tillägget innebär därför i sak ingen förändring i förhållande till hur reglerna tillämpas i dag.

Omprövning skall liksom i dag också ske när den som uppbär handikappersättning tillerkänns förtidspension eller ålderspension. Vad som avses med ålderspension har anpassats till de reformerade ålderspensionsreglerna.

7 § Vid tillämpning av 6 och 7 §§ skall den anses blind vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel har rättats, är så nedsatt att han eller hon saknar ledsyn. Såsom gravt hörselskadad anses den som med hörapparat saknar möjlighet eller har stora svårigheter att uppfatta tal.

Vårdbidrag

8 § En förälder har rätt till vårdbidrag för barn som inte har fyllt sexton år om

1. barnet på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller annat funktionshinder behöver särskild tillsyn och vård under minst sex månader, eller

2. det på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder uppkommer merkostnader.

Har föräldern flera funktionshindrade barn som inte har fyllt sexton år grundas bedömningen av rätten till vårdbidrag på det sammanlagda behovet av tillsyn och vård samt på hur stora merkostnaderna är.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar med viss redaktionell ändring bestämmelserna i 9 kap. 4 § första och andra styckena AFL.

9 § Vårdbidrag utges allt efter tillsyns- och vårdbehovets omfattning och merkostnadernas storlek som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Hel förmån utgör, utom i fall som avses i tredje stycket, 250 procent av prisbasbeloppet och partiell förmån tillämplig andel därav. Vårdbidrag som utges med beaktande enbart av merkostnader får bestämmas till 62,5 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till minst detta belopp eller till 36 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till minst detta belopp.

Av vårdbidrag som utges med beaktande av såväl tillsyns- och vårdbehovets omfattning som merkostnadernas storlek kan en viss angiven del bestämmas som ersättning för merkostnader. Denna ersättning bestäms till:

1. 18 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 18 men inte 36 procent av prisbasbeloppet;

2. 36 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 36 men inte 53 procent av prisbasbeloppet;

3. 53 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 53 men inte 69 procent av prisbasbeloppet, och

4. 69 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 69 procent av prisbasbeloppet eller mer.

Om behovet av särskild tillsyn och vård för ett barn grundar rätt till hel förmån utan att merkostnaderna beaktas och merkostnaderna uppgår till minst 18 procent av prisbasbeloppet, skall beloppet av hel förmån enligt första stycket höjas med merkostnadsersättning som, allt efter merkostnadernas storlek, bestäms till 18, 36, 53 eller 69 procent av prisbasbeloppet med tillämpning av andra stycket.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar med vissa redaktionella ändringar bestämmelserna i 9 kap. 4 § tredje–femte styckena AFL.

10 § Vårdbidraget får begränsas till viss tid. Behovet av bidrag skall omprövas minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Vårdbidraget skall alltid omprövas när förhållanden som påverkar behovet av vårdbidrag har ändrats.

Om föräldern tillfälligt är förhindrad att vårda barnet utges vårdbidrag under avbrott som varar högst sex månader. Om det finns särskilda skäl kan vårdbidrag utges även under ett avbrott som varar ytterligare sex månader.

Denna paragrafen motsvarar i huvudsak 9 kap. 4 § sjätte och sjunde styckena AFL. På motsvarande sätt som beträffande handikappersättningen har dock här införts en bestämmelse om att vårdbidraget alltid

skall omprövas när förhållanden som påverkar behovet av bidraget har ändrats. Även här är det fråga om att lagreglera ett förhållande som redan i dag anses föreligga.

Prop. 1997/98:152

Gemensamma bestämmelser

11 § Den som vill få handikappersättning eller vårdbidrag skall ansöka om detta hos allmän försäkringskassa i enlighet med vad regeringen förordnar.

Om handikappersättning eller vårdbidrag har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen skall utges förlängas utan att ansökan om det har gjorts.

För kostnader för läkarundersökning och läkarutlåtande vid ansökan om handikappersättning eller vårdbidrag skall ersättning lämnas i enlighet med vad regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket föreskriver.

I paragrafen anges att utfående av handikappersättning och vårdbidrag som huvudregel förutsätter ansökan av den som önskar sådan ersättning. I de fall ersättning har tillerkänts för en begränsad tid kan dock ersättning tillerkännas utan ny ansökan. Sökanden som har haft kostnader för läkarundersökning och läkarutlåtande i anledning av ansökan om handikappersättning eller vårdbidrag har rätt till ersättning för dessa kostnader. Reglerna i denna paragraf överensstämmer i sak med nuvarande bestämmelser i 16 kap. 1 § första, tredje och femte styckena AFL.

12 § Som villkor för rätt till handikappersättning får det föreskrivas att den sökande skall vara intagen på ett visst sjukhus under högst 30 dagar eller undersökas av en viss läkare. Motsvarande gäller i fråga om rätt till vårdbidrag. För kostnader som uppstår med anledning av en sådan föreskrift skall ersättning lämnas i enlighet med vad regeringen förordnar.

Denna paragraf motsvarar med viss redaktionell ändring bestämmelserna 16 kap. 2 § AFL.

13 § Handikappersättning och vårdbidrag utges från och med den månad då rätt till förmånen har inträtt.

Vårdbidrag får inte utges för längre tid tillbaka än tre månader och handikappersättning för två år före ansökningsmånaden.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar i sak bestämmelserna i 16 kap. 5 § andra och femte styckena AFL.

14 § Handikappersättning utges till och med den månad då den ersättningsberättigade har avlidit eller rätten till förmånen annars har upphört. Motsvarande gäller för vårdbidrag, som dock utges längst till och med månaden före den då barnet fyller 16 år.

Denna paragraf motsvarar i sak bestämmelserna i 16 kap. 9 § AFL.

För vårdbidrag regleras här vad som allmänt gäller beträffande den tidpunkt vid vilken utbetalning skall upphöra. I de fall barnet avlidit finns i detta avseende särskilda bestämmelser i 16 §.

15 § Avlider ett barn, för vilket vårdbidrag enligt 9 och 10 §§ utges såsom hel, tre fjärdedels eller halv förmån, utges vårdbidrag till och med den åttonde månaden efter dödsfallet, dock längst till och med den månad då vårdbidraget annars skulle ha upphört.

Vårdbidrag enligt första stycket utges som halv förmån, om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades såsom hel eller tre fjärdedels förmån, och i annat fall som en fjärdedels förmån.

Om det vårdbidrag som utgick vid dödsfallet till viss del hade bestämts som merkostnadsersättning skall motsvarande del av vårdbidraget enligt denna paragraf anses utgöra sådan ersättning.

Denna paragraf motsvarar med viss språklig justering 9 kap. 4 a § AFL.

16 § För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, utges handikappersättning eller vårdbidrag endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas på en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården. Om den beräknade vårdtiden är längre än sex månader kan dock vårdbidrag utges för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

Om någon som vårdas på institution som avses i första stycket, och till följd härav inte har rätt till handikappersättning eller vars förälder av sådan anledning inte har rätt till vårdbidrag, tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, utges ersättning för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd. Skall i sådant fall ersättning utges för del av en kalendermånad, utges ersättningen för varje dag med en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste krontal.

Bestämmelserna motsvarar med redaktionella förändringar bestämmelserna i 9 kap. 5 § andra och tredje styckena.

17 § Handikappersättning och vårdbidrag skall betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad skall den ersättning för år räknat från vilken beräkningen utgår avrundas till närmaste krontal som är jämnt delbart med tolv. Om den ersättningsberättigade förutom handikappersättningen eller vårdbidraget även uppbär förtidspension eller efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension skall samtliga dessa ersättningar anses som en ersättning vid avrundningen. Avrundning skall i första hand göras på garantipensionen, därefter på folkpensionen och sedan på handikappersättningen eller vårdbidraget.

Bestämmelserna stämmer i huvudsak överens med reglerna om utbetalning i 16 kap. 4 § AFL. Handikappersättning och vårdbidrag skall betalas ut månadsvis. Avrundning skall ske så att månadsbeloppet blir ett helt krontal. För den som samtidigt med handikappersättning eller vårdbidrag uppbär förtidspension, efterlevandepension eller ålderspension skall dessa förmåner läggas samman innan avrundning sker. Eventuell avrundning skall sedan ske i ordningen garantipension, folkpension och därefter handikappersättning eller vårdbidrag.

18 § Om båda föräldrarna till ett barn, för vilket de har rätt till vårdbidrag, är berättigade till sådant bidrag utges bidraget till den förälder som står för den huvudsakliga tillsynen och vården av barnet. Om båda föräldrarna begär att bidraget delas upp, skall dock hälften av vårdbidraget betalas till var och en av dem om båda tar del i vården om barnet eller, i fall som avses i 15 §, om båda vid tiden för dödsfallet tog del i vården.

För uppdelning av vårdbidrag enligt första stycket krävs att båda föräldrarna har eller vid tiden för dödsfallet hade gemensam vårdnad om barnet.

Såvitt avser uppdelning av vårdbidraget mellan föräldrarna motsvarar denna paragraf med vissa språkliga justeringar 9 kap. 4 b § AFL. I paragrafen regleras också till vem av föräldrarna bidraget skall utges om båda föräldrarna i och för sig är berättigad till sådant bidrag och inte gemensamt begär att det skall delas upp mellan dem. I enlighet med vad som redan i dag gäller för vårdbidraget skall enligt motivuttalande till aktuell bestämmelse i nuvarande lagstiftning i en sådan situation den förälder som till huvudsaklig del ombesörjer den särskilda tillsynen och vården av barnet erhålla bidraget.

19 § Den som uppbär handikappersättning eller vårdbidrag är skyldig att utan oskäligt dröjsmål anmäla till den allmänna försäkringskassan om förhållandena ändras så att rätten till förmånen påverkas. För den som är omyndig är det förmyndaren som är anmälningskyldig. God man eller förvaltare enligt föräldrabalken till en ersättningsberättigad har motsvarande skyldighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget.

Om en anmälan som avses i första stycket inte görs, får förmånen dras in för viss tid eller tills vidare.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar med vissa språkliga justeringar bestämmelserna i 16 kap. 8 § AFL.

20 § Ändring av handikappersättning och vårdbidrag skall gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändring uppkom.

Vad som föreskrivs i 11 § första och andra styckena samt 12 § gäller även i fråga om ökning av handikappersättning eller vårdbidrag. Om ökningen kräver ansökan av den förmånsberättigade tillämpas 13 § andra stycket.

Vad som sägs i denna paragraf skall inte tillämpas i fråga om ändring av handikappersättning eller vårdbidrag med anledning av förändring av prisbasbeloppet.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvarar i sak bestämmelserna i 16 kap. 6 § AFL. Eventuell ändring av ett ersättningsbelopp skall gälla från och med kalendermånaden närmast efter den månad när anledningen till ändringen uppkommit. För ökning av ersättningsbeloppet gäller reglerna om ansökning enligt 11 § första och andra styckena och 12 §. Vid ökning gäller begränsningarna om retroaktiv utbetalning enligt 13 § andra stycket.

Övriga bestämmelser

21 § En socialförsäkringsnämnd skall avgöra ärenden om rätt till handikappersättning eller vårdbidrag. Vad som föreskrivs om socialförsäkringsnämnd i 18 kap. 17 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall då gälla.

Bestämmelsens första mening har sin motsvarighet i 18 kap. 17 § AFL såvitt avser handikappersättning och vårdbidrag.

22 § För handikappersättning och vårdbidrag gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring: Prop. 1997/98:152

- 20 kap. 2 a–4 §§ om utbetalning, indragning och återbetalning,
- 20 kap. 5–7 §§ om preskription, utmätning och skadestånd m.m.,
- 20 kap. 8–9 a §§ om uppgiftsskyldighet m.m.,
- 20 kap. 10 och 10 a §§ om omprövning och ändring, och
- 20 kap. 11–13 §§ om överklagande.

I 20 kap. AFL finns bestämmelser om a conto-utbetalning, indragning och nedsättning av ersättning, preskriptionsbestämmelser, uppgiftsskyldighet i vissa fall, sekretess, omprövning, ändring samt överklagande. Reglerna gäller för ersättningar enligt AFL och för närvarande därmed även vårdbidrag och handikappersättning. Genom en hänvisning till de tillämpliga reglerna i 20 kap. AFL kommer reglerna att gälla oförändrade.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om handikappersättning och vårdbidrag för tid före ikraftträdandet.

3. För ersättningsberättigad som före den 1 januari 2001 uppbar invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning som beviljats före den 1 juli 1975 på grundval av då gällande regler, får förmånen inte minskas eller upphöra i annat fall än om så skulle ha skett om de äldre bestämmelserna alltjämt hade varit tillämpliga.

Punkterna 2 och 3. Vid införandet av handikappersättningen och förändringen av vårdbidraget den 1 juli 1975 föreskrevs i övergångsbestämmelser att förmåner som beslutats enligt tidigare gällande regler för tid efter den 1 juli 1975 inte fick minskas eller upphöra i annat fall än om så skulle ha skett om de äldre reglerna alltjämt varit tillämpliga. I de bestämmelser som gällde före den 1 juli 1975 fanns vad avsåg vårdbidraget en bestämmelse om att detta bidrag skulle omprövas minst vart tredje år. Beträffande invaliditetstillägget och invaliditetsersättningen fanns däremot endast en bestämmelse om att ersättningen fick begränsas i tiden. För det fall så inte skett kan således alltjämt ersättning utges enligt äldre bestämmelser. Den tidigare övergångsbestämmelsen skall därför, när det gäller invaliditetstillägg och invaliditetsersättning, gälla även efter införandet av den nu föreslagna lagen.

17.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

5 kap.

1 § En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av förtidspension, efterlevandepension och handikappersättning som utgör tillägg till pension

a) enligt 3 och 4 §§ i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension, eller

b) enligt 5–7 och 9–11 §§ i förhållande till det antal år som tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige.

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av ålderspension enligt 3 § i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension.

En svensk medborgare som är bosatt utomlands har rätt till folkpension enligt första stycket a.

Från och med den 1 januari 1999 skall, enligt vad som närmare beskrivits i avsnitt 14 en person som är född år 1938 eller senare inte kunna ta ut ålderspensionens grundskydd före 65 års ålder. Grundskyddet i ålderspensionssystemet utgörs bl.a. av sådan folkpension, som enligt 5 kap. 1 § första stycket b, har beräknats med utgångspunkt från den bosättningsstid som har tillgodoräknats den försäkrade, s.k. 40-delsberäknad folkpension. Däremot utgör sådan folkpension som enligt 5 kap. 1 § första stycket a har beräknats med utgångspunkt från antalet tillgodoräknade år med pensionspoäng, sk. 30-delsberäknad folkpension, inte en del av grundskyddet. Personer som är födda år 1938 eller senare skall inte kunna lyfta 40-dels beräknad folkpension före 65 års ålder. Däremot skall de kunna ta ut 30-delsberäknad folkpension. Ändringen innebär att möjligheten att beräkna folkpension i form av ålderspension i förhållande till år som har tillgodoräknats som bosättningsstid tas bort. Möjligheten att med år med pensionspoäng likställa vissa andra år enligt 5 kap. 4 § föreslås också tas bort vid beräkning av ålderspension. Till följd härav sker endast hänvisning till beräkning enligt 5 kap. 3 §. Enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen gäller ändringarna inte för personer födda år 1937 eller tidigare.

3 § Folkpension enligt 1 § första stycket a *eller andra stycket* beräknas i förhållande till det antal år för vilka den pensionsberättigade eller, när fråga är om efterlevandepension, den avlidne vid tilläggspensionens beräkning tillgodoräknats pensionspoäng.

Har pensionspoäng tillgodoräknats för minst 30 år, utges folkpension med oavkortat belopp. I annat fall utges folkpension med så stor andel därav som svarar mot förhållandet mellan det antal år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats och talet 30.

Om rätt till tilläggspension inte föreligger krävs att antalet år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats uppgår till minst tre.

I paragrafen görs en följdändring och en redaktionell ändring.

4 § Med år för vilket har tillgodoräknats pensionspoäng *likställs vid beräkning av förtidspension och efterlevandepension*

1. år, för vilket pensionspoäng inte har tillgodoräknats till följd av bestämmelserna i 11 kap. 6 § första stycket, *i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1999, eller 4 kap. 8 § andra stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension om tillgodoräknande av pensionspoäng vid bristande eller underlåten avgiftsbetalning eller bestämmelserna i 11 kap. 7 § denna lag, i detta lagrumms lydelse före den 1 januari 1982,*

2. år före år 1960, för vilket beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst,

3. såvitt gäller svensk medborgare, år före år 1960 eller, såvitt gäller utländsk medborgare, år före år 1974, för vilket erlagts sjömansskatt, samt

4. såvitt gäller person som uppburit ersättning som avses i 2 kap. 12 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension, år före år 1963, för vilket skulle ha beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst om skattskyldighet hade förelegat för ersättningen.

I det reformerade ålderspensionssystemet kommer folkpension grundad på år för vilka har tillgodoräknats pensionspoäng, s.k. 30-delsberäknad folkpension att fr.o.m. år 2001 motsvaras av ett särskilt tillägg som utges till tilläggspensionen. Även detta tillägg är tänkt att vara 30-delsberäknat dock endast med utgångspunkt från år för vilka har tillgodoräknats pensionspoäng. I denna paragraf likställs med sådana år även vissa andra år. Någon motsvarande likställighetsregel skall inte gälla för det 30-delsberäknade tillägget till tilläggspensionen. För att personer som omfattas av de reformerade ålderspensionsreglerna men som kan börja uppbära pension innan de reformerade utbetalningsreglerna har trätt i kraft skall få folkpension enligt samma regler som senare skall gälla för det tillägg som motsvarar folkpension har här föreskrivits att bestämmelsen att vissa år skall likställas med år med pensionspoäng endast skall gälla vid beräkning av förtids- och efterlevandepension. Enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen skall dock tidigare regler alltså gälla för personer födda år 1937 eller senare. Regeringen föreslår vidare i propositionen angående inkomstgrundad ålderspension vissa ändringar i 11 kap. AFL. På grund härav behöver också punkt 1 och 4 i denna paragraf ändras. I *punkt 1* har därför hänvisningen till 11 kap. 6 § första stycket preciserats till att avse bestämmelserna om tillgodoräknande av pensionspoäng vid bristande avgiftsbetalning. År för vilka pensionspoäng inte har tillgodoräknats på grund av att den försäkrade är över 64 år skall alltså inte beaktas vid beräkning av folkpension enligt 30-årsregeln. För personer som är födda år 1937 eller tidigare skall enligt 15 § lagen (1998:000) om införande av LIP (införandelagen) för tid fr.o.m. år 1999 gälla särskilda bestämmelser för när pensionspoäng inte får tillgodoräknas enligt 11 kap. 6 § AFL i dess lydelse före den 1 januari 1999. Enligt tredje punkten i övergångsbestämmelserna skall därför för personer som är födda år 1937 eller tidigare med år för vilket har tillgodoräknats pensionspoäng likställas år för vilket pensionspoäng inte har tillgodoräknats till följd av bestämmelserna i 15 § införandelagen. Ändringen i *punkt 4* är föranledd av att bestämmelserna i 11 kap. om vad som är pensionsgrundande inkomst har upphävts samtidigt som motsvarande bestämmelser förs in i LIP. Dessa ändringar i punkterna 1 och 2 har granskats av Lagrådet i ärendet angående reformerade regler om inkomstgrundad ålderspension (jfr. bilaga 4 till prop. 1997/98:151).

7 § Om den försäkrade har beviljats uppehållstillstånd i Sverige med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall som bosättnings- och tillgodoräknings- och med det år då *den försäkrade fyllde 16 år till tidpunkten* då han *eller hon* först ankom till Sverige. *Därvid skall en så stor andel av tiden i hemlandet tillgodoräknas som svarar mot förhållandet mellan den tid under vilken den försäkrade har varit bosatt i Sverige från den första ankomsten till landet till och med det år då han eller hon fyllde 64 år och hela tidsrymden från det att den försäkrade första gången kom till landet till och med det år då han eller hon fyllde 64 år.* I fråga om förtidspension eller efterlevandepension skall i stället för året då den försäkrade skulle fylla 64 år som utgångspunkt tas året före pensionsfallet. Vid beräkningen enligt detta stycke bortses från tid *för vilken den försäkrade, vid bosättning i Sverige, har rätt till pension från hemlandet.*

Med tid för bosättning i hemlandet *likställs* tid då den försäkrade före den första ankomsten till Sverige befunnit sig i annat land där han *eller hon* beretts en tillfällig fristad.

Vad som i första stycket sägs om den som beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall gälla även en försäkrad som

a) annars beviljats uppehållstillstånd på grund av att han *eller hon* ansetts som flykting enligt konventionen d. 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning, eller

b) beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 1 § 2 eller 3 utlänningslagen i paragrafens lydelse före den 1 januari 1997 eller enligt motsvarande äldre bestämmelser.

Den som har beviljats uppehållstillstånd enligt de i paragrafen angivna bestämmelserna kan som bosättningstid vid beräkning av folkpension på visst sätt få tillgodoräkna sig tid från sitt tidigare hemland. Enligt nuvarande bestämmelse får sådan tid räknas till och med året före ankomsten till Sverige. Ändringen innebär att som bosättningstid får beräknas tid till tidpunkten för ankomsten samt att andelsberäkningen görs med utgångspunkt från bosättningstiden i Sverige från tidpunkten för ankomsten. Härigenom kommer det inte att uppstå någon tid för vilken bosättningstid inte kan tillgodoräknas. Därtill har vissa redaktionella och språkliga ändringar gjorts.

13 § I de fall då folkpension i form av ålderspension har börjat utges före det år då den försäkrade fyller 65 år, skall omräkning av pensionen med hänsyn till tillkommande år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng inte göras förrän från och med den månad varunder den försäkrade fyller 65 år.

Bosättningstid och pensionspoäng tillgodoräknas en person t.o.m. det år han eller hon fyller 64 år. För den som tar ut folkpension i form av ålderspension före det år han eller hon fyller 65 år och då inte har rätt till oavkortad pension innebär detta att senare tillkommande bosättningstid eller år för vilka har tillgodoräknats pensionspoäng påverkar storleken av pensionen för framtiden. I paragrafen anges att omräkning i sådant fall inte får göras förrän fr.o.m. den månad när den försäkrade fyller 65 år. Ändringen innebär att bestämmelsen om omräkning med hänsyn till tillkommande bosättningstid tas bort eftersom enligt föreslagen ändring i 5 kap.1 §, ålderspension inte skall kunna beräknas i förhållande till tillgodoräknad bosättningstid.

---

11. I fall då rätt till barntillägg föreligger för december månad 1989 gäller fortfarande äldre bestämmelser om denna förmån. *Vad som därvid föreskrivits om ålderspension och tilläggs pension i form av ålderspension skall i stället gälla inkomstpension eller tilläggs pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension. Minskning av barntillägget till den som uppbär ålderspension skall ske endast i den utsträckning summan av hel pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension och hel garantipension enligt lagen om garantipension överstiger 2,13 gånger prisbasbeloppet. Barntillägg som utges till pension som tagits ut till viss andel skall utgöra motsvarande andel av barntillägget till hel pension. Därvid skall vad som föreskrivs i tredje meningen om minskning gälla motsvarande andel av 2,13 gånger prisbasbeloppet.*

Tidigare upphävda bestämmelser om barntillägg gäller alltså för dem som hade rätt till barntillägg i december månad 1989. Barntillägget är en sk. särskild folkpensionsförmån som utges som tillägg till folkpensionen.

Folkpensionen i form av ålderspension avskaffas den 1 januari 2001 när de reformerade ålderspensionsreglerna träder i kraft fullt ut. Ändringen i övergångsbestämmelserna innebär att barntillägget anpassas till detta och därför framöver kommer att utges som ett tillägg till ålderspension i form av inkomstpension, tilläggspension eller garantipension. För barntillägg som utges som tillägg till förtidspension sker ingen ändring.

För den som uppbär tilläggspension skall barntillägget enligt nuvarande bestämmelser minskas med hälften av tilläggspensionen som överstiger ett halvt basbelopp. Detta innebär att fritt från samordning är folkpensionsbeloppet jämte ett halvt prisbasbelopp. Ändringen innebär för att barntillägget skall minskas med hälften av summan av den pension enligt LIP och garantipension enligt lagen om garantipension som överstiger ett visst fribelopp. Det belopp som på detta sätt fritas från samordning bestäms för den som uppbär hel ålderspension till 2,13 prisbasbelopp, vilket motsvarar garantipensionens basnivå för ogifta. För den som uppbär partiell ålderspension fritas från samordning motsvarande andel av 2,13 prisbasbelopp.

---

8. Rätt till barntillägg som utges med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring tillkommer försäkrad som är bosatt i Sverige. I fråga om en svensk medborgare, som hade rätt till barntillägg för december 1989 och som är bosatt utomlands, gäller fortfarande äldre bestämmelser i 5 kap. 2 §, i detta lagrumms lydelse vid utgången av år 1989.

Barntillägg till förtidspension utges på grundval av samma antal år med pensionspoäng eller samma bosättningsstid som ligger till grund för beräkningen av folkpensionen.

Barntillägg till ålderspension utges på grundval av samma antal försäkringsår som ligger till grund för beräkningen av garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension, eller skulle ha legat till grund för beräkning av garantipension om rätt till sådan pension förelegat.

Om barntillägg med tillämpning av andra stycket skall utges med viss andel av oavkortat sådant tillägg, skall minskning med hänsyn till tilläggspension som den försäkrade uppbär beräknas på ett oavkortat barntillägg och andelsberäkning enligt andra stycket göras på det belopp som framkommer efter denna minskning.

Folkpension i form av förtidspension eller ålderspension utges på grundval av antingen antalet år av 30 med pensionspoäng eller antalet bosättningsår av 40. I övergångsbestämmelsen anges att barntillägget skall utges på grundval av samma antal år med pensionspoäng eller samma bosättningsstid som ligger till grund för beräkningen av folkpensionen. Ändringen innebär att barntillägg som utges som tillägg till ålderspension i stället kopplas till garantipensionen sådan den utges eller skulle ha utgetts om rätt till sådan pension förelegat. För garantipensionen gäller att denna utges på grundval av antalet tillgodoräknade försäkringsår av 40.

17.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Prop. 1997/98:152

1 § Till folkpension i form av förtidspension, omställningspension eller särskild efterlevandepension *utges* pensionstillskott enligt denna lag. Sådant tillskott *utges* också till folkpension i form av änkepension, som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott utges endast till den som är bosatt i Sverige.

Från och med den 1 januari 1999 skall, enligt vad som närmare beskrivits i avsnitt 14 möjligheten inte längre föreligga att ta ut ålderspensionens grundskydd före 65 års ålder. Detta skall dock endast gälla personer födda år 1938 eller senare. Pensionstillskottet utgör en del av ålderspensionens grundskydd. Ändringen i denna paragraf innebär att pensionstillskott från och med den 1 januari 1999, som ett tillägg till ålderspension, endast kan utges till personer födda år 1937 eller tidigare. När reglerna om garantipension och övergångsvis garantipension träder i kraft den 1 januari 2001 skall pensionstillskottet som ett tillägg till ålderspension helt upphöra. Lagtekniskt har därför tillägget här endast behållits som ett tillägg till ålderspension genom övergångsregler för personer födda år 1937 eller tidigare.

17.5 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Anvisningar till

48 §

1. Vid tillämpningen av 48 § 4 mom. och denna anvisningspunkt iakttas följande. Som folkpension räknas inte *ålderspension*, barnpension eller vårdbidrag. Folkpension skall anses utgöra en inte obetydlig del av den skattskyldiges inkomst, om den uppgått till minst 6 000 kronor eller minst en femtedel av den sammanräknade inkomsten. Som folkpension behandlas även tilläggs pension i den mån den enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott föranlett avräkning av pensionstillskott. Förtids- eller efterlevandepension, som betalas ut enligt utländsk lagstiftning om social trygghet och utgår enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för folkpension, skall behandlas som folkpension om skattskyldighet för utbetalningen föreligger i Sverige. Har folkpension enligt bestämmelserna i 17 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring samordnats med yrkesskadelivränta eller annan i nämnda lagrum angiven livränta skall vid tillämpning av första, andra respektive tredje stycket första meningen b det särskilda grundavdraget beräknas med ledning av den folkpension som skulle ha utgått om sådan samordning inte skett.

För gift skattskyldig uppgår det särskilda grundavdraget till 134,0 procent av *prisbasbeloppet* enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring, minskat enligt tredje stycket samma lagrum. För övriga skattskyldiga uppgår avdraget till 151,5 procent av sistnämnda belopp. Avdrag med 151,5 procent av sistnämnda belopp tillkommer också gift skattskyldig, som under någon del av beskattningsåret uppburit folkpension som tillkommer ogift.

Det särskilda grundavdraget får dock inte överstiga

a) för skattskyldig som vid utgången av året före beskattningsåret och utgången av beskattningsåret uppbur folkpension samt under hela beskattningsåret bott i Sverige: summan av uppburen sådan pension som enligt fjärde stycket reducerar det särskilda grundavdraget samt

b) för skattskyldig som inte avses i a eller som under beskattningsåret uppburit folkpension i form av förtidspension enligt lagen om allmän

försäkring eller som avlidit: uppburen folkpension och pensionstillskott som uppburits enligt 2 § eller 2 a § lagen om pensionstillskott. För skattskyldig som har livränta som avses i första stycket sista meningen tillämpas i stället för bestämmelsen i föregående mening a bestämmelsen i föregående mening b om det är till fördel för den skattskyldige.

Det särskilda grundavdraget reduceras med 65 procent av den del av uppburen pension som överstiger det för den skattskyldige enligt andra stycket gällande avdragsbeloppet. För skattskyldig som förutom folkpension i form av förtidspension uppburit livränta enligt 4 kap. lagen (1976:380) om arbetssskadeförsäkring skall erhållen sådan livränta likställas med pension. Pension som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring eller från pensionsparkonto reduceras inte det särskilda grundavdraget.

För den som vid utgången av året före beskattningsåret inte uppbar folkpension reduceras det särskilda grundavdraget i stället med 65 procent av den del av taxerad inkomst som överstiger det för den skattskyldige enligt andra stycket gällande avdragsbeloppet. Oavsett vad som i det föregående sagts om reducereing föreligger alltid rätt till särskilt grundavdrag med så stort belopp som den skattskyldige skulle ha fått i grundavdrag enligt 48 § 2 eller 3 mom. om dessa bestämmelser i stället hade tillämpats.

Från och med den 1 januari 1999 skall, enligt vad som närmare beskrivits i avsnitt 13, det inte längre vara möjligt att ta ut ålderspensionens grundskydd före 65 års ålder för personer födda år 1938 eller senare. Det särskilda grundavdraget utgör i dag en del av grundskyddet i ålderspensionssystemet. Den person vars inkomst till inte oväsentlig del har utgjorts av folkpension har rätt till särskilt grundavdrag. Ändringen i denna punkt innebär att folkpension i form av ålderspension, beträffande personer födda år 1938 eller senare, fr.o.m. den 1 november 1998, inte längre skall räknas som folkpension vid bedömningen av om rätt till särskilt grundavdrag föreligger. I praktiken innebär det att de nya reglerna får verkan först fr.o.m. den 1 januari 1999, men av skäl som närmare utvecklats i avsnitt 14 träder bestämmelsen i kraft den 1 november 1998. Ändringen medför att den som är född år 1938 eller senare och som endast uppbar folkpension i form av ålderspension inte har rätt till särskilt grundavdrag. Pensionstillskott och tilläggspension som har medfört reducereing av pensionstillskottet räknas också som folkpension vid bedömningen av om rätt till särskilt grundavdrag föreligger. Rätten till pensionstillskott till ålderspension för personer som är födda år 1938 eller senare föreslås emellertid också upphöra varför den bestämmelsen kommer att sakna betydelse vad gäller ålderspension. Det särskilda grundavdrag till ålderspension är avsett att helt avskaffas i och med att reglerna om garantipension och övergångsvis garantipension träder i kraft den 1 januari 2001. Lagtekniskt tas därför här det särskilda grundavdraget kopplat till ålderspension bort men kvarstår genom övergångsregler tills vidare för dem som är födda år 1937 eller tidigare.

17.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

1 § Till folkpension i form av ålderspension, som tillkommer den som är bosatt i Sverige *och som är född år 1953 eller tidigare*, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

Ändringen innebär att det särskilda pensionstillägget begränsas till att gälla för personer födda år 1953 eller tidigare. Prop. 1997/98:152

3 § Med ett vårdår avses ett kalenderår före den 1 januari 1999 under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat ett sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag tillsammans med handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Föräldrarnas rätt att tillgodoräknas vårdår påverkas inte av avbrott i vården under den del av dygnet då barnet vistas i förskola, skola, dagcenter eller liknande, eller av kortare avbrott i övrigt i vården som varit utan väsentlig betydelse för föräldrarnas bundenhet till vårduppgiften.

Ändringen innebär att tid fr.o.m. år 1999 inte får tillgodoräknas som vårdår för särskilt pensionstillägg.

17.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

1 § Till inkomstpension och tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension, som tillkommer den som är bosatt i Sverige och som är född år 1953 eller tidigare, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

Den 1 januari 2001 avses reglerna om folkpension i form av ålderspension i lagen (1962:381) om allmän försäkring upphöra att gälla. Det särskilda pensionstillägget ändras därför från att vara en tilläggsförmån till folkpension till att i stället bli en tilläggsförmån till ålderspension i form av såväl inkomstpension, tilläggspension som garantipension.

3 § Med ett vårdår avses ett kalenderår före den 1 januari 1999 under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat ett sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag tillsammans med handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2001.

Föräldrarnas rätt att tillgodoräknas vårdår påverkas inte av avbrott i vården under den del av dygnet då barnet vistas i förskola, skola, dagcenter eller liknande, eller av kortare avbrott i övrigt i vården som varit utan väsentlig betydelse för föräldrarnas bundenhet till vårduppgiften.

I första stycket andra punkten har gjorts en följdändring med anledning av att reglerna om handikappersättning fr.o.m. år 2001 har reglerats i en särskild lag.

4 § Storleken på det särskilda pensionstillägget beräknas på grundval av det antal vårdår som föräldern räknas till godo. Till grund för beräkningen av pensionstillägget får läggas högst femton vårdår. Vid beräkningen bortses från år för vilket föräldern

1. under större delen av kalenderåret har fått förtidspension eller sjukbidrag enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. har tillgodoräknats pensionspoäng enligt lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1999 eller pensionsrätt enligt lagen (1998:000) om införande av lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension,

3. inte har tillgodoräknats pensionspoäng på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning,

4. skulle ha tillgodoräknats pensionspoäng om undantagande från försäkringen för tilläggs pension enligt 11 kap. 7 § lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1982 inte hade gällt för honom eller henne.

För år efter det då föräldern har fyllt 64 år får vårdår inte tillgodoräknas honom eller henne. Detsamma gäller för år då föräldern före den månad under vilken han eller hon har fyllt 65 år har tagit ut ålderspension enligt 6 kap. lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2001.

Vårdår kan endast tillgodoräknas till och med år 1998. I paragrafens första stycke andra punkt anges att som vårdår inte skall beaktas år för vilka pensionspoäng har tillgodoräknats. För tid före år 1999 kommer pensionspoäng endast att tillgodoräknas enligt AFL. För denna tid kan emellertid en förälder även tillgodoräknas pensionsrätt enligt LIP grundat på bl.a. pensionsgrundande belopp för barnår. Inte heller för sådana år skall vårdår få tillgodoräknas. Ändringarna i övrigt i denna paragraf är en konsekvens av att reglerna om ålderspension i lagen om allmän försäkring upphävs och flyttas över till lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

5 § För sex tillgodoräknade vårdår är det särskilda pensionstillägget per kalenderår fem procent av *prisbasbeloppet* enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. För varje vårdår som tillgodoräknas därutöver ökar tillägget med fem procent av *prisbasbeloppet*.

För den som har börjat *uppbära särskilt pensionstillägg före den månad* då han eller hon fyller 65 år minskas tillägget med 0,5 procent för varje månad som, då tillägget börjar utges, återstår till den månad då han eller hon fyller 65 år.

För den som har börjat att *uppbära särskilt pensionstillägg efter den månad* då han eller hon har fyllt 65 år ökas tillägget med 0,7 procent för varje månad som, då tillägget börjar utges, förflutit från den månad när han eller hon fyllt 65 år, dock längst till och med den månad när han eller hon fyllt 70 år.

För den som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för *garantipension* enligt lagen (1998:000) om *garantipension* utgör särskilt pensionstillägg till ålderspension samma andel av det särskilda pensionstillägget, beräknat enligt första–tredje styckena, som *garantipension* enligt 3 kap. 6 § lagen om *garantipension* utgör eller, om förutsättningarna för rätt till *garantipension* föreläggat, skulle utgöra av oavkortad sådan pension.

Vid uttag av ålderspension före eller efter 65 års ålder skall det särskilda pensionstillägget enligt nuvarande regler minskas respektive ökas på motsvarande sätt som gäller för folkpension enligt 6 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring. Motsvarande regler skall gälla även fortsättningsvis. Pension enligt reformerade regler ökas respektive minskas dock inte med någon fast procentsats. Den hänvisning till beräkningsregler för pension som finns i paragrafens nuvarande lydelse är därför inte möjlig i det reformerade pensionssystemet. Justeringsbestämmelserna har därför tagits in i sin helhet i paragrafen. I enlighet med *Lagrå-*

dets förslag har minskningen respektive ökningen därvid anknutits direkt till tid då det särskilda pensionstillägget har tagits ut och inte till uttag av ålderspension.

Enligt nuvarande bestämmelser krävs för rätt till oavkortad folkpension tillgodoräknande av minst 30 år med ATP-poäng eller 40 bosättningsår. För den som inte kan tillgodoräkna sig dessa år avkortas folkpensionsbeloppet proportionellt i förhållande till antalet tillgodoräknade år. Det särskilda pensionstillägget avkortas i sådant fall på motsvarande sätt. För garantipensionen skall på motsvarande sätt för rätt till oavkortad förmån krävas tillgodoräknande av 40 försäkringsår, varmed i huvudsak avses detsamma som bosättningsår enligt nuvarande folkpensionsregler. Ändringen i det föreslagna fjärde stycket innebär att det särskilda pensionstillägget, på motsvarande sätt som gäller i dag, skall andelsberäknas så att den förmånsberättigade erhåller särskilt pensionstillägg med samma andel av helt sådant tillägg som den andel med vilken han eller hon erhåller garantipension, eller skulle ha erhållit garantipension om rätt till sådan pension förelegat.

6 § Om inte annat följer av denna lag skall vad som föreskrivs om *garantipension i lagen (1998:000) om garantipension* eller i annan författning tillämpas på särskilt pensionstillägg. Detta skall dock inte gälla i fråga om samordning med sådan livränta som avses i 4 kap. 4 § *lagen om garantipension*.

I fråga om inkomstskatt gäller särskilda föreskrifter.

Enligt nuvarande bestämmelser gäller för det särskilda pensionstillägget reglerna om folkpension i den mån inte annat följer av denna lag. Detta innebär bl.a. att utbetalningsregler, processregler m.m. som gäller för folkpensionen även i tillämpliga delar gäller för det särskilda pensionstillägget. När folkpensionen ersätts av andra pensionsförmåner skall i stället för det särskilda pensionstillägget i tillämpliga delar gälla bestämmelserna för garantipensionen, om inte annat följer av denna lag.

17.8 Förslaget till lag om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande för hustrutillägg som avser tid före upphörandet av lagen.

2. Övergångsbestämmelsen i punkten 4 till den upphävda lagen gäller också efter ingången av år 2001 för kvinnor som är födda år 1936 eller senare.

3. Vid tillämpning av lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension för hustrutillägg till kvinna vars make uppbär ålderspension skall

a) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 1 § första stycket och 5 § första stycket femte meningen i stället gälla ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension,

b) hustrutillägg enligt 1 § andra stycket, för år räknat motsvara 1,67 gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, om inte annat följer av vad som föreskrivs i 1 § tredje stycket eller 4 §,

c) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 1 § tredje stycket i stället gälla den andel av oavkortad garantipension som mannen enligt 3 kap. 6 § lagen (1998:000) om garantipension är berättigad till eller skulle vara berättigad till om förutsättningarna för rätt till garantipension hade förelegat,

d) vad som gäller för folkpension och tilläggspension enligt 5 § första stycket andra meningen i stället gälla pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension och garantipension enligt lagen om garantipension till den del sådan pension sammanlagt inte uppgår till 1,9 gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring eller om dessa pensionsförmåner utges med viss andel, motsvarande andel av 1,9 gånger samma prisbasbelopp,

e) vad som gäller för tilläggspension enligt 6 § andra stycket i stället gälla pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen om garantipension, samt

f) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 13 § i stället gälla garantipension enligt lagen om garantipension.

Enligt den nuvarande lagen om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension kan hustrutillägg utges till en kvinna som är född år 1934 eller tidigare för tiden före den månad då hon fyller 65 år. Kvinnor som är födda år 1934 eller tidigare kommer senast år 1999 att ha fyllt 65 år. Efter denna tidpunkt kan följaktligen hustrutillägg inte utges enligt lagens huvudbestämmelser. Lagen innehåller emellertid övergångsbestämmelser som innebär att även kvinnor som är födda år 1935 eller senare under vissa förutsättningar kan erhålla hustrutillägg. Därvid skall tillämpas den tidigare, numera upphävda lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension. För dessa kvinnor kan rätt till hustrutillägg föreligga även efter år 1999. Fr.o.m. den 1 januari 2001 gäller detta endast kvinnor som är födda år 1936 eller senare eftersom de som är födda år 1935 då har fyllt 65 år. Som närmare beskrivits i avsnitt 13.4 skall hustrutillägg kunna utges även efter införandet av de reformerade ålderspensionsreglerna till de kvinnor som då uppbär sådant tillägg. Eftersom folkpensionen i form av ålderspension den 1 januari 2001 avses ersättas av reformerade ålderspensionsförmåner krävs en anpassning av hustrutillägget till dessa nya regler.

Hustrutillägg kan som angetts ovan enligt huvudreglerna i lagen om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension inte längre utges. Denna lag upphävs därför. De övergångsbestämmelser till nämnda lag som innebär att hustrutillägg alltjämt skall utges i vissa fall enligt äldre bestämmelser skall dock kvarstå.

Enligt punkten 1 i övergångsbestämmelserna skall den föreslagna lagen träda i kraft den 1 januari 2001 vilket är samma tidpunkt som de reformerade ålderspensionsreglerna träder i kraft fullt ut. I punkten 2 anges att övergångsbestämmelserna punkten 4 i den upphävda lagen alltjämt skall gälla för kvinnor födda år 1936 eller senare. Enligt punkten 4 i övergångsbestämmelserna till den här upphävda lagen skall för det fall hustrutillägg upphört att utges efter den 1 januari 1995, någon rätt till sådant tillägg inte längre föreligga. Någon möjlighet att nybevilja hustrutillägg har således inte funnits enligt de tidigare övergångsbestämmelserna och kommer inte heller att finnas framöver. Innebörden av punkt 2 i övergångsbestämmelserna är att reglerna om hustrutillägg i den tidigare upphävda lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg alltjämt skall tillämpas.

Enligt lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension är hustrutillägget en tilläggsförmån till kvinnor vars make uppbär folkpension i form av ålderspension eller förtidspension. Eftersom reglerna om folkpension i form av ålderspension upphör att gälla fr.o.m. den 1 januari 2001 krävs vissa ändringar av vad som gäller enligt lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg. I punkten 3 anges därför vad som i vissa fall skall gälla vid tillämpning av denna lag när det gäller hustrutillägg till kvinna vars make uppbär ålderspension. Enligt punkten 3 a skall således vad som sägs om folkpension i angivna bestämmelser i lagen i stället gälla för ålderspension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension och garantipension enligt lagen om garantipension. Denna övergångsbestämmelse är att se som en följdändring.

I punkten 3 b regleras hustrutilläggets nivå som idag är knuten till folkpensionsbeloppen. Här knyts nivån i stället till basnivåerna för garantipensionen enligt vad som närmare redovisats i avsnitt 13.4.

Hustrutillägg till den vars make uppbär andelsberäknad folkpension enligt 5 kap. AFL utges med motsvarande andel. I punkten 3 c, anges att hustrutillägget i stället skall anknytas till andelen garantipension som mannen erhåller eller skulle ha erhållit om rätt till sådan pension förelåg.

Hustrutillägget är inkomstprövat. Som inkomst räknas dock inte bl.a. folkpension och inte heller tilläggspension i den mån den pensionen har föranlett minskning av pensionstillskottet. I punkten 3 d anges att i stället pension enligt LIP och garantipension enligt lagen om garantipension till ett belopp motsvarande 1,9 gånger prisbasbeloppet, vilket motsvarar garantipensionens basnivå för gifta, på detta sätt skall vara fritt från inkomstprövningen. Detta gäller för en kvinna vars make uppbär hel ålderspension. Uppbär han partiell ålderspension utgörs detta fribelopp i stället av motsvarande andel av 1,9 gånger prisbasbeloppet.

I punkten 3 e görs en följdändring av innebörd att vad som i 6 § andra stycket lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension föreskrivs om tilläggspension i stället skall gälla reformerad ålderspension.

Innebörden av punkten 3 f är att de processuella regler och liknande som gäller för garantipension enligt lagen om garantipension också skall gälla för hustrutillägg som utges som tillägg till ålderspension om inte annat följer av bestämmelserna i lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg.

17.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:000) om ändring i sekretesslagen (1980:100)

7 kap.

7 § Sekretess gäller hos allmän försäkringskassa, Premi pensionsmyndigheten, Riksförsäkringsverket och domstol i ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring, *allmän ålderspension*, arbetsskadeförsäkring eller *handikappersättning och vårdbidrag* eller om annan jämförbar ekonomisk förmån för enskild, eller om läkarvårdsersättning eller ersättning för sjukgymnastik, för uppgift om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Samma sekretess

gäller hos annan myndighet på vilken det ankommer att handlägga ärende enligt lagstiftning som nu har nämnts. I fråga om myndighet som anges i 8 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess enligt första stycket gäller också i förhållande till en vård- eller behandlingsbehövande själv i fråga om uppgift om hans hälsotillstånd, om det med hänsyn till ändamålet med vården eller behandlingen är av synnerlig vikt att uppgiften inte lämnas till honom.

Sekretess gäller hos myndighet som avses i första stycket för anmälan eller annan utsaga av enskild om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att fara uppkommer för att den som har gjort anmälan eller avgivit utsagan eller någon honom närstående utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, lagstiftningen om *allmän ålderspension*, *lagstiftningen om handikappersättning och vårdbidrag* och lagstiftningen om sjuklön.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år eller, i fall som avses i tredje stycket, i högst femtio år.

Ändringen innebär att bestämmelsen uttryckligen omfattar även dels ärenden enligt lagen om garantipension genom att den avser all lagstiftning om allmän ålderspension dels ärenden enligt lagen om handikappersättning och vårdbidrag. Bestämmelsen kommenteras närmare i avsnitt 10.7.

Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över departementspromemorian Garantipension och samordningsfrågor m.m. (Ds 1997:66)

Efter remiss har yttrande över departementspromemorian Garantipension och samordningsfrågor m.m. (Ds 1997:66) avgetts av Göta hovrätt, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Göteborgs och Bohus län, Riksförsäkringsverket, Försäkringskassaförbundet, Statistiska centralbyrån, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Konjunkturinstitutet, Arbetsgivarverket, Statens löne- och pensionsverk (SPV Lön & Pension), ILO-kommittén, Föreningen för svenskar i världen, Pensionärernas riksorganisation, Sveriges pensionärsförbund, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges industriförbund, Sveriges försäkringsförbund, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges pensionärs riksförbund (SPRF), Riksförbundet för pensionärs gemenskap, Forum Syd, Svenska missionsrådet, Privattjänstemannakartellen, Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR), Ensamståendes intresseorganisation, Husmodersförbundet hem och samhälle, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund (S-kvinnor) och gemensamt yttrande har inkommit från Svenska teaterförbundet och Teatrarnas riksförbud.

I ordlistan redovisas inledningsvis termer för de olika delar som i och med reformeringen kommer att utgöra det allmänna systemet för ålderspension. Därefter anges de termer som i denna framställning används för att tydliggöra hur basbeloppet enligt AFL tillämpas i olika sammanhang respektive tillkomsten av ett inkomstbasbelopp inom ramen för det reformerade pensionssystemet. Slutligen redovisas vissa andra termer som används dels i lagtexten, dels i den allmänna framställningen.

Det reformerade ålderspensionssystemet

allmän ålderspension	Inkomstgrundad ålderspension och garantipension. Inkluderar tilläggspension (tidigare tilläggspension i form av ålderspension) och övergångsvis garantipension till personer födda år 1937 eller tidigare.
inkomstgrundad ålderspension	Den inkomstgrundade ålderspension som skall utges fr.o.m. år 2001. Inkluderar tilläggspension (tidigare tilläggspension i form av ålderspension).
inkomstpension	Inkomstgrundad ålderspension baserad på pensionsrätt enligt reformerade regler som utges från fördelningssystemet.
premiepension	Inkomstgrundad ålderspension baserad på pensionsrätt enligt reformerade regler som utges från premiepensionssystemet.
premiepension till efterlevande	Pension som utges från premiepensionssystemet på grund av frivilligt efterlevandeskydd.
kvotdelsberäknad pension	Inkomstgrundad ålderspension beräknad enligt reglerna för tjugondelsinfasingen som utges till personer i mellangenerationen baserad på dels pensionsrätt tillgodoräknad enligt reformerade regler, dels pensionspoäng.
tilläggspension	Tilläggspension (tidigare tilläggspension i form av ålderspension) som utges till personer födda år 1937 eller tidigare samt den ATP-baserade delen av den kvotdelsberäknade inkomstgrundade ålderspension som utges till personer i mellangenerationen.

garantipension	Grundskydd i det reformerade pensionssystemet i form av dels en på visst sätt beräknad utfyllnad till inkomstgrundad ålderspension, dels en lägsta garantinivå för dem som inte tjänat in rätt till inkomstgrundad ålderspension. Utges till personer födda år 1938 eller senare.	Prop. 1997/98:152 Bilaga 2
övergångsvis garantipension	Den motsvarighet till garantipension för personer födda år 1937 eller tidigare som skall ersätta det nuvarande grundsskyddet i form av folkpension inkl. pensionstillskott och särskilda skatteregler.	
<i>Basbeloppet</i>		
basbelopp	Basbeloppet enligt AFL (36 400 kr år 1998).	
förhöjt basbelopp	Det förhöjda basbeloppet enligt AFL (37 100 kr år 1998). (För åren 1995 och 1996 avses det fastställda basbeloppet enligt AFL ökat med det belopp som följer av 1 kap. 6 § sista stycket i den lagen.)	
minskat basbelopp	Basbelopp som fr.o.m. år 1993 bl.a. används vid beräkning av ålderspension enligt folkpensions- och ATP-reglerna. Motsvarar basbeloppet reducerat med två procent (35 672 kr för år 1998).	
prisbasbelopp/förhöjt prisbasbelopp/ minskat prisbasbelopp	Basbeloppen enligt 1 kap. 6 § AFL skall fr.o.m. den 1 januari år 1999 benämnas prisbasbelopp och förhöjt prisbasbelopp. Minskat basbelopp kallas minskat prisbasbelopp.	
inkomstbasbelopp	Belopp som bl.a. skall användas i det reformerade pensionssystemet vad avser uppräknigen av intjänandetaket, förvärvsvillkoret och det enhetliga beloppet vid beräkning av pensionsgrundande belopp för barnår. Motsvarar år 2001 det förhöjda prisbasbeloppet. För år därefter skall detta belopp räknas om med hänsyn till förändring i inkomstindex. För år före år 2001 skall användas det förhöjda prisbasbeloppet för respektive år.	

antagandeinkomst	Fiktiv inkomst som läggs till grund för pensionsgrundande belopp för förtidspensionärer vars förtidspension beräknas utifrån s.k. antagande- depoäng.
arvsvinster	Pensionsbehållningar som har tillgodoräknats personer som avlider och som skall tillgodoräknas kvarlevande i samma ålder.
arvsvinstfaktor	Faktor för uppräknig av individens pensionsbehållning med avseende på tilldelad arvsvinst.
barnår	År då förälder till barn som är tre år eller yngre alternativt ett–fyra år skall kunna tillgodoräknas ett särskilt pensionsgrundande belopp.
delningstal	Tal som avspeglar bl.a. den genomsnittliga återstående livslängden vid pensioneringstidpunkten och med vilket individens pensionsbehållning divideras vid beräkning av den årliga inkomstpensionen.
fastställelseår	Det år pensionsrätt enligt de reformerade reglerna tidigast kan fastställas (dvs. året efter intjänandeåret).
följsamhetsindexering	Den årliga omräkning som skall ske av inkomstgrundad ålderspension från fördelningssystemet med hänsyn tagen till förändring i inkomstindex och till den s.k. normen.
fördelningssystemet	Den del av ålderspensionssystemet där pensionsutgifter löpande finansieras med avgiftsintäkter.
förvaltningskostnadsfaktor	Faktor för beräkning av det belopp till vilket individens pensionsbehållning skall minskas med hänsyn till fördelningssystemets förvaltningskostnad.
förvärvsvillkor	Villkor som enligt de reformerade reglerna för intjänande av pensionsrätt skall vara uppfyllt för att pensionsrätt baserad på barnår respektive plikttjänstgöring skall leda till faktisk utbetalning av pension.
garantiregel	Regel som innebär att den inkomstgrundade ålderspensionen för personer i mellangenerationen minst

	skall motsvara den ålderspension från ATP-systemet, inklusive viss kompensation för folkpensionen, som tjänats in före år 1995.
garantitillägg	Tillägg enligt garantiregeln, ingår i tilläggspensionen.
generell jämförelseinkomst	75 % av genomsnittet av samtliga fastställda pensionsgrundande inkomster för personer i åldrarna upp t.o.m. 64 år. Används vid beräkning av pensionsgrundande belopp för barnår. Pensionsgrundande belopp för plikttjänstgöring beräknas som 50 % av samma genomsnittsinkomst.
individuell jämförelseinkomst	En förälders fastställda pensionsgrundande inkomst (samt i förekommande fall pensionsgrundande belopp för förtidspensionärs antagandeinkomst) året före barnets födelse. Används vid beräkning av pensionsgrundande belopp för barnår. Inkomst av annat förvärvsarbete för vilken avgifter till ålderspensionssystemet inte har betalats räknas inte med.
inkomstindex	Index som mäter den allmänna inkomstutvecklingen. Används vid omräkning av inkomstbasbeloppet och av pensionsbehållning för inkomstgrundad ålderspension från fördelningssystemets respektive ingår i följsamhetsindexeringen.
intjänandetak	Tak motsvarande 7,5 inkomstbasbelopp som det årliga pensionsunderlaget m.m. högst kan uppgå till. T.o.m. år 2001 tillämpas det nuvarande taket inom ATP-systemet, dvs. 7,5 förhöjda prisbasbelopp.
intjänandeår	Det år som den pensionsgrundande inkomsten tjänas in respektive det år som pensionsgrundande belopp avser.
latent pensionsrätt	Tillgodoräknad pensionsrätt för barnår och plikttjänstgöring så länge förvärvsvillkoret inte är uppfyllt.
mellangenerationen	Personer födda åren 1938–1953.

norm	Tal motsvarande 1,6 % som används vid beräkning av delningstal och vid följsamhetsindexering.
pensionsbehållning	Summan av årligen fastställda pensionsrätter som successivt omräknats med hänsyn till inkomstindex, arvsvinster och förvaltningskostnadsfaktor.
pensionsgrundande belopp	Fiktiv inkomst som grundar pensionsrätt bl.a. för föräldrar till små barn. Kan tillsammans med pensionsgrundande inkomst högst uppgå till 7,5 inkomstbasbelopp.
pensionsgrundande inkomst	Faktiska förvärvsinkomster m.m. som grundar pensionsrätt. Kan högst uppgå till 7,5 inkomstbasbelopp.
pensionsrätt	18,5 % av pensionsunderlaget.
pensionsunderlag	Summan av fastställd pensionsgrundande inkomst och andra fastställda pensionsgrundande belopp. Kan högst uppgå till 7,5 inkomstbasbelopp.
premiepensionssystemet	Den del av det reformerade ålderspensionssystemet dit medel motsvarande en del av den årliga pensionsrätten avsätts och förräntas på ett individuellt konto hos en kapitalförvaltare för att senare utges som en årlig premiepension.
princippropositionen	Proposition 1993/94:250 Reformering av det allmänna pensionssystemet.
tjugondelsinfasing	Metod för övergångsreglering avseende personer i mellangenerationen. Innebär att inkomstgrundad ålderspension skall beräknas på grundval av dels pensionsrätt tillgodoräknad enligt reformerade regler, dels pensionspoäng efter en glidande skala beroende på individens ålder.
ålderspensionsavgift	Tilläggsavgift enligt lagen om socialavgifter benämns fr.o.m. år 1999 ålderspensionsavgift. Ålderspensionsavgift och allmän pensionsavgift skall tillsammans motsvara 18,5 % av pensionsunderlaget.

överföring av pensionsrätt för Rätt för make att till den andra Prop. 1997/98:152
premiepension maken kunna föra över intjänad Bilaga 2
pensionsrätt för premiepension.

2.1 Förslag till lag om garantipension

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag finns bestämmelser om garantipension.

2 § Garantipension skall handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

3 § Garantipension och kostnaderna för administrationen av sådan pension skall finansieras av statsmedel.

4 § Garantipension utges till den som är född år 1938 eller senare och som saknar inkomstgrundad ålderspension eller vars inkomstgrundade ålderspension inte överstiger ett visst högsta belopp. Garantipensionen är beroende av försäkringstid.

Definitioner m.m.

5 § I denna lag avses med prisbasbelopp det enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring fastställda prisbasbeloppet.

6 § En pensionsberättigad som stadigvarande sammanbor med någon med vilken han eller hon har varit gift eller har eller har haft barn skall vid tillämpning av denna lag likställas med gift pensionsberättigad.

En pensionsberättigad som är gift men stadigvarande lever åtskild från sin make skall vid tillämpning av denna lag likställas med ogift pensionsberättigad, om inte särskilda skäl föranleder annat.

2 kap. Försäkringstid

1 § Som försäkringstid för garantipension skall tillgodoräknas tid under vilken en person har varit folkbokförd i Sverige enligt folkbokföringslagen (1991:481). Vid flyttning till utlandet skall hänsyn dock inte tas till tid efter utresan om personen enligt nämnda lag då skall avregistreras som utflyttad.

Som försäkringstid enligt första stycket tillgodoräknas inte tid då någon enligt förordnande av regeringen med stöd av 1 kap. 3 § fjärde stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring inte skall anses vara bosatt i Sverige.

2 § Den som före tidpunkten för folkbokföringen oavbrutet har vistats i Sverige efter att ha ansökt om uppehållstillstånd enligt 1 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529), skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas tiden från ansökan om uppehållstillstånd till tidpunkten för folkbokföringen.

3 § Den som har beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas tid under vilken han eller hon har varit bosatt i sitt tidigare hemland från och med det kalenderår då den pensionssökande fyllde 25 år till tidpunkten då han eller hon först ankom till Sverige. Därvid skall en så stor andel av tiden i hemlandet tillgodoräknas som svarar mot förhållandet mellan den tid under vilken den pensionssökande har varit bosatt i Sverige från och med den första ankomsten till landet till och med det kalenderår då han eller hon fyllde 64 år och hela tidsrymden från det att den pensionssökande första gången kom till landet till och med det kalenderår då han eller hon fyllde 64 år. Vid beräkningen skall det bortses från tid för vilken personen, vid bosättning i Sverige, har rätt till pension från hemlandet.

Med tid i hemlandet skall likställas tid då den pensionssökande före den första ankomsten till Sverige har befunnit sig i ett annat land där han eller hon har beretts en tillfällig fristad.

4 § En svensk medborgare som av Svenska kyrkan har varit sänd till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning skall som försäkringstid för garantipension även tillgodoräknas denna tid, dock längst tre år i följd. Det samma gäller för en svensk medborgare som har varit utsänd av ett annat svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet. Vid beräkningen skall bortses från tid för vilken den utsände, vid bosättning i Sverige, har rätt till sådan pension från det andra landet som inte enligt 3 kap. 3 § skall ligga till grund för beräkning av garantipension.

Bestämmelsen i första stycket gäller även medföljande make och den som enligt 1 kap. 6 § under utsändningstiden var att likställa med make.

5 § Vid beräkning av försäkringstid skall det bortses från tid före det kalenderår då den pensionssökande har uppnått 16 års ålder och från tid efter det kalenderår då han eller hon har fyllt 64 år.

Tid från och med det kalenderår då den pensionssökande har uppnått 16 års ålder till och med det kalenderår då han eller hon har fyllt 24 år skall tillgodoräknas som försäkringstid endast om det för den pensionssökande för samma tid har fastställts pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp för förtidspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension som per kalenderår uppgår till lägst ett inkomstbasbelopp enligt 1 kap. 6 § nämnda lag.

6 § Den som omedelbart före den kalendermånad då han eller hon fyllde 65 år uppbar hel förtidspension eller hel särskild efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall, om det är förmån-

ligare än en beräkning enligt 1–5 §§, som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas den bosättningstid som legat till grund för beräkning av förtidspensionen eller den särskilda efterlevandepensionen.

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

7 § Den sammanlagda försäkringstiden för garantipension skall sättas ned till närmaste hela antal år.

3 kap. Uttag och beräkning av garantipension

1 § Garantipension får tas ut tidigast från och med den kalendermånad då den pensionsberättigade fyller 65 år om denne då kan tillgodoräknas försäkringstid om minst tre år.

2 § Garantipension till den som har rätt till inkomstpension eller tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension utges endast om och till den del han eller hon gör uttag av sådan pension för samma tid.

3 § Till grund för beräkning av garantipension enligt 4–6 §§ skall, om inte annat anges i 7 §, ligga den inkomstgrundade ålderspension som den pensionssökande har rätt till för samma år. Med inkomstgrundad ålderspension avses pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension före reducering enligt 12 kap. 9 § samma lag, och allmän obligatorisk ålderspension enligt utländsk lagstiftning som inte är att likställa med garantipension enligt denna lag. Inkomstpension och premiepension skall därvid beräknas som om den pensionssökande endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt, före reducering enligt 4 kap. 6 § lagen om inkomstgrundad ålderspension, hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget.

Vid tillämpning av första stycket skall, då pensionsrätt eller pensionspoäng till följd av bristande eller underlåten avgiftsbetalning inte har tillgodoräknats eller har reducerats för den pensionssökande, hänsyn tas till den inkomstpension eller tilläggspension som skulle ha utgetts om full avgift hade erlagts.

Vid beräkning av garantipension enligt 4–6 §§ skall med inkomstgrundad ålderspension likställas tilläggspension i form av änkepension som upp bärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring samt efterlevandepension och förtidspension enligt utländsk lagstiftning.

4 § För den som är ogift och helt saknar inkomstgrundad ålderspension enligt 3 § eller vars årliga inkomstgrundade ålderspension inte överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara 2,13 gånger prisbasbeloppet (basnivån för ogifta) minskat med ett belopp som motsvarar den inkomstgrundade ålderspensionen.

För den som är gift och helt saknar inkomstgrundad ålderspension enligt 3 § eller vars årliga inkomstgrundade ålderspension inte överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara

1,9 gånger prisbasbeloppet (basnivån för gifta) minskat med ett belopp som motsvarar den inkomstgrundade ålderspensionen.

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

5 § För den som är ogift och vars årliga inkomstgrundade ålderspension enligt 3 § överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara skillnaden mellan 0,87 gånger prisbasbeloppet och ett belopp som motsvarar 48 procent av den inkomstgrundade ålderspension enligt 3 § som överstiger 1,26 gånger prisbasbeloppet.

För den som är gift och vars årliga inkomstgrundade ålderspension enligt 3 § överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara skillnaden mellan 0,76 gånger prisbasbeloppet och ett belopp som motsvarar 48 procent av den inkomstgrundade ålderspension enligt 3 § som överstiger 1,14 gånger prisbasbeloppet.

6 § För den som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för garantipension skall garantipensionens basnivåer avkortas till så stor andel av 2,13 gånger prisbasbeloppet för den som är ogift och 1,9 gånger prisbasbeloppet för den som är gift, som svarar mot förhållandet mellan det antal år för vilka försäkringstid kan tillgodoräknas den pensionsberättigade och talet 40. Nivåerna 1,26 respektive 1,14 gånger prisbasbeloppet samt beloppen 0,87 respektive 0,76 gånger prisbasbeloppet, för beräkning av garantipension enligt 4 och 5 §§, skall avkortas på motsvarande sätt.

7 § Har den garantipensionsberättigade rätt till inkomstpension eller tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall garantipensionen alltid beräknas som om inkomstpensionen och tilläggspensionen hade börjat lyftas den kalendermånad då den pensionsberättigade fyller 65 år.

Om sådant tillägg utges som avses i 6 kap. 9 § lagen om inkomstgrundad ålderspension och om inkomstpension eller tilläggspension har tagits ut före den kalendermånad då den pensionssökande fyllde 65 år skall, vid beräkning av garantipension, detta tillägg ökas på motsvarande sätt som hel årlig tilläggspension har minskats enligt 6 kap. 10 § samma lag.

8 § Partiell garantipension skall utgöra en så stor andel av garantipension beräknad enligt 4–7 §§ vid helt uttag som svarar mot den andel med vilken uttag görs.

4 kap. Utbetalning av pension m.m.

1 § För garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 12 kap. 1 och 2 §§ om ansökan,
- 12 kap. 3 § första stycket samt andra stycket första och andra meningen om återkallelse och minskning,
- 12 kap. 5 § första och andra styckena samt 6–8 §§ om utbetalning,
- 14 kap. 1 § första och tredje styckena om återbetalning, och
- 14 kap. 7 och 8 §§ om avdrag på pension.

Vid samtidig utbetalning av garantipension och pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension skall avrundning enligt 12 kap. 5 § andra stycket lagen om inkomstgrundad ålderspension ske på garantipensionen.

2 § Garantipension skall betalas ut endast till den som är bosatt i Sverige. Vid flyttning till utlandet skall garantipension betalas ut till och med den månad då den pensionsberättigade enligt folkbokföringslagen (1991:481) skall avregistreras som utflyttad.

3 § Den som har börjat uppbära garantipension men som till följd av bosättning utomlands inte längre har rätt att få garantipension utbetald till sig, kan även i fortsättningen få garantipension om det med hänsyn till omständigheterna är uppenbart oskäligt att inte betala ut garantipensionen.

4 § För en pensionsberättigad som har rätt till livränta på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller som enligt annan lag eller särskild författning eller enligt regeringens förordnande har rätt till annan livränta, som bestäms av eller betalas ut av Riksförsäkringsverket, skall garantipensionen minskas enligt vad som sägs i andra stycket. Motsvarande skall gälla i fall då livränta utges enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring. Minskning skall däremot inte ske på grund av livränta enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller annan livränta som bestäms med tillämpning av nämnda lag. Medför en skada för vilken livränta har börjat utges återigen sjukdom som berättigar till sjukpenning, skall det anses som om livränta utgavs under sjukdomstiden. Har livränta eller del därav eller livränta för viss tid bytts ut mot ett engångsbelopp, skall det vid beräkning enligt andra stycket anses som om livränta utges eller som om den livräntan som utges har höjts med ett belopp som svarar mot engångsbeloppet enligt de vid utbytet tillämpade försäkringstekniska grunderna.

Summan av garantipension, inkomstpension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och tilläggspension enligt samma lag skall minskas med tre fjärdedelar av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet och som den pensionsberättigade uppbär som skadad. Minskning skall därvid i första hand göras på garantipensionen och därefter på tilläggspensionen. Garantipension skall på motsvarande sätt minskas med den livränta som den pensionsberättigade uppbär som efterlevande.

Garantipension skall dock aldrig, på grund av bestämmelserna i denna paragraf, tillsammans med utgiven pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension, för månad räknat understiga 13 procent av prisbasbeloppet för den som är ogift och 11,5 procent av prisbasbeloppet för den som är gift.

5 § Om en pensionsberättigad sedan minst trettio dagar i följd är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad skall, från och med den trettio-

första dagen, garantipension utges med högst ett belopp som innebär att garantipensionen tillsammans med utgiven pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension uppgår till 4,5 procent av prisbasbeloppet per månad. Såsom intagen skall räknas även den som olovligen avvikit från anstalt eller vistas utom anstalt med anledning av permission. Skall garantipensionen dras in för del av en kalendermånad, beräknas garantipensionen för varje dag till en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste kronval.

Den allmänna försäkringskassan får medge en nära anhörig, som för sitt uppehälle är beroende av den pensionsberättigade, rätt att helt eller delvis uppbära sådan del av garantipensionen, som enligt vad som sägs i första stycket annars inte skall utges.

5 kap. Överklagande m.m.

1 § För beslut om garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser om beslut om pension i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension:

- 13 kap. 4–6 §§ om beslut,
- 13 kap. 9 § första stycket, 11 § första stycket, 12 §, 13 § första och andra styckena samt 15 och 16 §§ om omprövning, och
- 13 kap. 17 och 18 §§, 19 § andra och tredje styckena, 20 och 21 §§, 22 § andra och tredje styckena samt 23 § om överklagande.

2 § Ett beslut om garantipension för viss tid skall ändras av allmän försäkringskassa, om det föranleds av en ändring som gjorts beträffande den ålderspension, efterlevandepension eller förtidspension för samma tid som legat till grund för beräkning av garantipensionen.

3 § För garantipension gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension

- 15 kap. 1 § om Riksförsäkringsverkets åliggande,
- 15 kap. 3 § första stycket första meningen och andra stycket om underrättelse till en enskild,
- 15 kap. 10,11,13 och 14 §§ om anmälan och om uppgiftsskyldighet,
- 15 kap. 15 § om undantag från sekretess,
- 15 kap. 16 § om förbud mot pantsättning och överlåtelse,
- 15 kap. 17 § om preskription, och
- 15 kap. 18 § första stycket om överenskommelse med främmande makt.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

2. Med försäkringstid för garantipension skall för tid före år 2001 avses bosättningsstid enligt 5 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring i kapitlets lydelse före den 1 januari 2001.

3. För den som har rätt att enligt 2 kap. 3 § som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas viss bosättningsstid från sitt tidigare hemland och som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 2001 skall

beräkningen av försäkringstid ske enligt bestämmelserna om bosättnings-
ningstid i 5 kap. 7 § lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse
före den 1 januari 2001.

Prop. 1997/98:152

Bilaga 3

4. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § skall gälla även i fråga om beräkning av
försäkringstid för garantipension för en kvinna som är född år 1944 eller
tidigare och som med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen
(1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring uppburit
folkpension i form av änkepension. Detsamma skall gälla för en efter-
levande kvinna som är född år 1944 eller tidigare och som är 65 år eller
äldre när maken avlider samt då skulle ha haft rätt till folkpension i form
av änkepension med stöd av nämnda övergångsbestämmelser till lagen
om ändring i lagen om allmän försäkring, om hon vid tidpunkten för
dödsfallet inte hade uppnått 65 års ålder.

2.2 Förslag till lag om handikappersättning och vårdbidrag

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag finns bestämmelser om handikappersättning och vårdbidrag.

2 § Frågor om handikappersättning och vårdbidrag enligt denna lag handhas av Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

3 § Den som är försäkrad enligt 1 kap. 3 § första stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring och är bosatt i Sverige har enligt bestämmelserna i denna lag rätt till handikappersättning och vårdbidrag.

4 § I denna lag avses med prisbasbelopp det enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring fastställda prisbasbeloppet.

5 § Med en förälder enligt denna lag skall likställas den, med vilken en förälder är eller har varit gift eller har eller har haft barn, om de stadigvarande sammanbor, samt den som med socialnämndens tillstånd har tagit emot ett utländskt barn för vård och fostran i syfte att adoptera det.

Handikappersättning

6 § Rätt till handikappersättning har den som har fyllt sexton år och som innan han eller hon har fyllt sextiofem år för avsevärd tid har fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han eller hon

1. i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan,
2. för att kunna förvärsarbete behöver fortlöpande hjälp av annan, eller
3. i annat fall har betydande merutgifter.

Om den funktionshindrade behöver hjälp antingen i den dagliga livsföringen och för att kunna förvärsarbete, eller i något av dessa båda avseenden, och dessutom har merutgifter i anledning av funktionshindret, grundas bedömningen av rätten till handikappersättning på det sammanlagda behovet av stöd.

Vid tillämpning av denna paragraf skall med en person som förvärsarbetar likställas en studerande som får studiestöd enligt studiestödslagen (1973:349) eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning är utesluten från sådan förmån.

Handikappersättning utges alltid till den som är blind, döv eller gravt hörselskadad om blindheten, dövheten eller hörselskadan inträtt före sextiofem års ålder.

7 § Alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek utgör handikappersättning för år räknat 69, 53 eller 36 procent av prisbasbeloppet.

Handikappersättning kan begränsas till viss tid. Behovet av handikappersättning skall omprövas i samband med beslut om förtidspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och när den som uppbär handikappersättning beviljas ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension. Omprövning skall också ske när förhållanden som påverkar behovet av handikappersättning har ändrats.

För tid före den månad, då hel förtidspension eller hel ålderspension börjar utges, utgör handikappersättningen till den som är blind, för år räknat, 69 procent av prisbasbeloppet. För tid därefter utgör ersättningen till den som är blind 36 procent av prisbasbeloppet om inte stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Handikappersättning till den som är döv eller gravt hörselskadad utgör 36 procent av prisbasbeloppet om inte stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

8 § Vid tillämpning av 6 och 7 §§ skall den anses blind vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel har rättats, är så nedsatt att han eller hon saknar ledsyn. Såsom gravt hörselskadad anses den som med hörapparat saknar möjlighet eller har stora svårigheter att uppfatta tal.

Vårdbidrag

9 § En förälder har rätt till vårdbidrag för barn som inte har fyllt sexton år om

1. barnet på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller annat funktionshinder behöver särskild tillsyn eller vård under minst sex månader, eller
2. det på grund av barnets sjukdom eller funktionshinder uppkommer merkostnader.

Har föräldern flera funktionshindrade barn som inte har fyllt sexton år grundas bedömningen av rätten till vårdbidrag på det sammanlagda behovet av tillsyn och vård samt på hur stora merkostnaderna är.

10 § Vårdbidrag utges allt efter tillsyns- och vårdbehovets omfattning och merkostnadernas storlek som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Hel förmån utgör, utom i fall som avses i tredje stycket, 250 procent av prisbasbeloppet och partiell förmån tillämplig andel därav. Vårdbidrag som utges med beaktande enbart av merkostnader får bestämmas till 62,5 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till minst detta belopp eller till 36 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till minst detta belopp.

Av vårdbidrag som utges med beaktande av såväl tillsyns- och vårdbehovets omfattning som merkostnadernas storlek kan en viss angiven del bestämmas som ersättning för merkostnader. Denna ersättning bestäms till:

1. 18 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 18 men inte 36 procent av prisbasbeloppet;
2. 36 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 36 men inte 53 procent av prisbasbeloppet;
3. 53 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 53 men inte 69 procent av prisbasbeloppet, och
4. 69 procent av prisbasbeloppet om merkostnaderna uppgår till 69 procent eller mer.

Om behovet av särskild tillsyn och vård för ett barn grundar rätt till hel förmån utan att merkostnaderna beaktas och merkostnaderna uppgår till minst 18 procent av prisbasbeloppet, skall beloppet av hel förmån enligt första stycket höjas med merkostnadsersättning som, allt efter merkostnadernas storlek, bestäms till 18, 36, 53 eller 69 procent av prisbasbeloppet med tillämpning av andra stycket.

11 § Vårdbidraget får begränsas till viss tid. Behovet av bidrag skall omprövas minst vartannat år, om det inte finns skäl för omprövning med längre mellanrum. Vårdbidraget skall alltid omprövas när förhållanden som påverkar behovet av vårdbidrag har ändrats.

Om föräldern tillfälligt är förhindrad att vårda barnet utges vårdbidrag under avbrott som varar högst sex månader. Om det finns särskilda skäl kan vårdbidrag utges även under ett avbrott som varar ytterligare sex månader.

Gemensamma bestämmelser

12 § Den som vill få handikappersättning eller vårdbidrag skall ansöka om detta hos allmän försäkringskassa i enlighet med vad regeringen förordnar.

Om handikappersättning eller vårdbidrag har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen skall utges förlängas utan att ansökan om det har gjorts.

För kostnader för läkarundersökning och läkarutlåtande vid ansökan om handikappersättning eller vårdbidrag skall ersättning lämnas i enlighet med vad regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Riksförsäkringsverket föreskriver.

13 § Som villkor för rätt till handikappersättning får det föreskrivas att den sökande skall vara intagen på ett visst sjukhus under högst 30 dagar eller undersökas av en viss läkare. Motsvarande gäller i fråga om rätt till vårdbidrag. För kostnader som uppstår med anledning av en sådan föreskrift skall ersättning lämnas i enlighet med vad regeringen förordnar.

14 § Handikappersättning och vårdbidrag utges från och med den månad då rätt till förmånen har inträtt.

Vårdbidrag får inte utges för längre tid tillbaka än tre månader och handikappersättning för två år före ansökningsmånaden.

15 § Handikappersättning utges till och med den månad då den ersättningsberättigade har avlidit eller rätten till förmånen annars har upphört. Motsvarande gäller för vårdbidrag, som dock utges längst till och med månaden före den då barnet fyller 16 år.

16 § Avlider ett barn, för vilket vårdbidrag enligt 9 och 10 §§ utges såsom hel, tre fjärdedels eller halv förmån, utges vårdbidrag till och med den åttonde månaden efter dödsfallet, dock längst till och med den månad då vårdbidraget annars skulle ha upphört.

Vårdbidrag enligt första stycket utges som halv förmån, om bidraget vid tiden för dödsfallet lämnades såsom hel eller tre fjärdedels förmån, och i annat fall som en fjärdedels förmån.

Om det vårdbidrag som utgick vid dödsfallet till viss del hade bestämts som merkostnadsersättning skall motsvarande del av vårdbidraget enligt denna paragraf anses utgöra sådan ersättning.

17 § För den som vårdas på en institution som tillhör eller till vars drift det betalas ut bidrag från staten, en kommun eller ett landsting, utges handikappersättning eller vårdbidrag endast om vården kan beräknas pågå högst sex månader. Detsamma gäller om han eller hon vårdas utanför institutionen genom dess försorg eller i annat fall vårdas utanför en sådan institution och staten, kommunen eller landstinget är huvudman för vården. Om den beräknade vårdtiden är längre än sex månader kan dock vårdbidrag utges för ett svårt sjukt barn under högst tolv månader om en förälder i betydande omfattning regelbundet behöver vara närvarande på institutionen som en del av behandlingen av barnet.

Om någon som vårdas på institution som avses i första stycket, och till följd härav inte har rätt till handikappersättning eller vars förälder av sådan anledning inte har rätt till vårdbidrag, tillfälligt inte vårdas genom huvudmannens försorg, utges ersättning för sådan tid om denna uppgår till minst tio dagar per kvartal eller till minst tio dagar i följd. Skall i sådant fall ersättning utges för del av en kalendermånad, utges ersättningen för varje dag med en trettiondel av månadsbeloppet och avrundas till närmaste hela krontal.

18 § Handikappersättning och vårdbidrag skall betalas ut månadsvis. När ersättningsbeloppet beräknas för månad skall den ersättning för år räknat från vilken beräkningen utgår avrundas till närmaste krontal som är jämnt delbart med tolv. Om den ersättningsberättigade förutom handikappersättningen eller vårdbidraget även uppbär förtidspension eller efterlevandepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension skall samtliga dessa ersättningar anses som en ersättning vid avrundningen. Avrundning skall i första hand göras på garantipensionen, därefter på folkpensionen och sedan på handikappersättningen eller vårdbidraget.

19 § Om båda föräldrarna till ett barn, för vilket de har rätt till vårdbidrag, är berättigade till sådant bidrag utges bidraget till den förälder som står för den huvudsakliga tillsynen och vården av barnet. Om båda

föräldrarna begär att bidraget delas upp, skall dock hälften av vårdbidraget betalas till var och en av dem om båda tar del i vården om barnet eller, i fall som avses i 16 §, om båda vid tiden för dödsfallet tog del i vården.

För uppdelning av vårdbidrag enligt första stycket krävs att båda föräldrarna har eller vid tiden för dödsfallet hade gemensam vårdnad om barnet.

20 § Den som uppbär handikappersättning eller vårdbidrag är skyldig att utan oskäligt dröjsmål anmäla till den allmänna försäkringskassan om förhållandena ändras så att rätten till förmånen påverkas. För den som är omyndig är det förmyndaren som är anmälningsskyldig. God man eller förvaltare enligt föräldrabalken till en ersättningsberättigad har motsvarande skyldighet att göra anmälan, om det kan anses ingå i uppdraget.

Om en anmälan som avses i första stycket inte görs får förmånen dras in för viss tid eller tills vidare.

21 § Ändring av handikappersättning och vårdbidrag skall gälla från och med månaden närmast efter den månad när anledningen till ändring uppkom.

Vad som föreskrivs i 12 § första och andra stycket samt 13 § gäller även i fråga om ökning av handikappersättning eller vårdbidrag. Om ökningen kräver ansökan av den förmånsberättigade tillämpas 14 § andra stycket.

Vad som sägs i denna paragraf skall inte tillämpas i fråga om ändring av handikappersättning eller vårdbidrag med anledning av förändring av prisbasbeloppet.

Övriga bestämmelser

22 § En socialförsäkringsnämnd skall avgöra ärenden om rätt till handikappersättning eller vårdbidrag. Vad som föreskrivs om socialförsäkringsnämnd i 18 kap. 21 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall då gälla.

23 § För handikappersättning och vårdbidrag gäller i tillämpliga delar följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

- 20 kap. 2 a–4 §§ om utbetalning, indragning och återbetalning,
- 20 kap. 5–7 §§ om preskription, utmätning och skadestånd m.m.,
- 20 kap. 8–9 a §§ om uppgiftsskyldighet m.m.,
- 20 kap. 10 och 10 a §§ om omprövning och ändring, och
- 20 kap. 11–13 §§ om överklagande.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om handikappersättning och vårdbidrag för tid före ikraftträdandet.
  3. För ersättningsberättigad som före den 1 januari 2001 uppbar invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning som beviljats före den 1 juli

1975 på grundval av då gällande regler, får förmånen inte minskas eller Prop. 1997/98:152
upphöra i annat fall än om så skulle ha skett om de äldre bestämmelserna Bilaga 3
alltjämt hade varit tillämpliga.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 5 kap. 8 §² skall upphöra att gälla,

dels att 5 kap. 1, 3, 7 och 13 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1§³

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av *ålderspension*, förtidspension, efterlevandepension och handikappersättning som utgör tillägg till pension

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av förtidspension, efterlevandepension och handikappersättning som utgör tillägg till pension

a) enligt 3 och 4 §§ i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs pension, eller

b) enligt 5–11 §§ i förhållande till det antal år som tillgodoräknats som bosättnings tid i Sverige.

En försäkrad som är bosatt i Sverige har rätt till folkpension i form av ålderspension enligt 3 § i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs pension.

En svensk medborgare som är bosatt utomlands har rätt till folkpension enligt första stycket a.

3 §⁴

Folkpension enligt 1 § första stycket a beräknas i förhållande till det antal år för vilka den pensionsberättigade eller, när fråga är om efterlevandepension, den avlidne vid tilläggs pensionens beräkning tillgodoräknats pensionspoäng.

Har pensionspoäng tillgodoräknats för minst 30 år, utges folkpension med oavkortat belopp. I annat fall utges folkpension med så stor andel därav som svarar mot förhållandet mellan det antal år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats och talet 30.

Om rätt till tilläggs pension inte

Om rätt till tilläggs pension inte

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse av 8 § 1992:1277.

³ Senaste lydelse 1992:1277

⁴ Senaste lydelse 1992:1277.

föreligger krävs att antalet år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats *och därmed jämställda* år uppgår till minst tre.

föreligger krävs att antalet år för vilka pensionspoäng tillgodoräknats uppgår till minst tre.

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

7 §⁵

Om den försäkrade har beviljats uppehållstillstånd i Sverige med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall som bosättningstid även tillgodoräknas tid då han varit bosatt i sitt tidigare hemland från och med det år då *han uppnått 16 års ålder till och med året före det* då han först ankom till Sverige. *Som bosättnings- tid tillgodoräknas* så stor andel av tiden i hemlandet som *motsvarar* förhållandet mellan den tid den försäkrade varit bosatt i Sverige från och med *det år då han först ankom* hit till landet till och med det år då han *fyllt* 64 år och hela *sistnämnda tidsperiod*. I fråga om förtidspension eller efterlevandepension skall i stället för året då den försäkrade skulle fylla 64 år som utgångspunkt tas året före pensionsfallet. Vid beräkningen enligt detta stycke bortses från tid *då den försäkrade varit bosatt i sitt hemland och för vilken rätt till pension från hemlandet föreligger vid bosättning i Sverige*.

Med tid för bosättning i hemlandet jämställs tid då den försäkrade före den första ankomsten till Sverige befunnit sig i annat land där han beretts en tillfällig fristad.

Vad som i första stycket sägs om den som beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall gälla även en försäkrad som

Om den försäkrade har beviljats uppehållstillstånd i Sverige med stöd av 3 kap. 2 eller 3 § utlänningslagen (1989:529) skall som bosättningstid även tillgodoräknas tid då han *eller hon har* varit bosatt i sitt tidigare hemland från och med det år då *den försäkrade fyllde* 16 år till *tidpunkten* då han *eller hon* först ankom till Sverige. *Därvid skall en* så stor andel av tiden i hemlandet *tillgodoräknas* som *svarar mot* förhållandet mellan den tid *under vilken* den försäkrade *har* varit bosatt i Sverige från och med *den första ankomsten* till landet till och med det år då han *eller hon fyllde* 64 år och hela *tidsrymden från det att den försäkrade första gången kom till landet till och med det år då han eller hon fyllde 64 år*. I fråga om förtidspension eller efterlevandepension skall i stället för året då den försäkrade skulle fylla 64 år som utgångspunkt tas året före pensionsfallet. Vid beräkningen enligt detta stycke bortses från tid *för vilken den försäkrade, vid bosättning i Sverige, har rätt till pension från hemlandet*.

Med tid för bosättning i hemlandet jämställs tid då den försäkrade före den första ankomsten till Sverige befunnit sig i annat land där han *eller hon* beretts en tillfällig fristad.

⁵ Senaste lydelse 1996:1380.

a) annars beviljats uppehållstillstånd på grund av att han ansetts som flykting enligt konventionen d. 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning, eller

a) annars beviljats uppehållstillstånd på grund av att han *eller hon* ansetts som flykting enligt konventionen d. 28 juli 1951 angående flyktingars rättsliga ställning, eller

b) beviljats uppehållstillstånd med stöd av 3 kap. 1 § 2 eller 3 utlänningslagen i paragrafens lydelse före den 1 januari 1997 eller enligt motsvarande äldre bestämmelser.

13 §⁶

I de fall då folkpension i form av ålderspension har börjat utges före det år då den försäkrade fyller 65 år, skall omräkning av pensionen med hänsyn till tillkommande *bosättningstid* eller år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng inte göras förrän från och med den månad varunder den försäkrade fyller 65 år.

I de fall då folkpension i form av ålderspension har börjat utges före det år då den försäkrade fyller 65 år, skall omräkning av pensionen med hänsyn till tillkommande år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng inte göras förrän från och med den månad varunder den försäkrade fyller 65 år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
  2. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla för tid före ikraftträdandet. För tid därefter skall äldre bestämmelser fortsätta att gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare.
  3. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla vid beräkning av bosättningstid enligt 5 kap.7 § för den som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 1999.

⁶ Senaste lydelse 1992:1277.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:000) om
ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.
4 §²

Med år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng *jämställs*

Med år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng *likställs vid beräkning av förtidspension och efterlevandepension*

1. år, för vilket pensionspoäng inte tillgodoräknats till följd av bestämmelserna i 11 kap. 6 § första stycket, i detta lagrums lydelse före den 1 januari 1999, eller 4 kap. 8 § andra stycket lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension om tillgodoräknande av pensionspoäng vid bristande eller underlåten avgiftsbetalning eller bestämmelserna i 11 kap. 7 §, i detta lagrums lydelse före den 1 januari 1982,

2. år före år 1960, för vilket beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst,

3. såvitt gäller svensk medborgare, år före år 1960 eller, såvitt gäller utländsk medborgare, år före år 1974, för vilket erlagts sjömansskatt, samt

4. såvitt gäller person som uppburit ersättning som avses i 2 kap. 12 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension, år före år 1963, för vilket skulle ha beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst om skattskyldighet hade förelegat för ersättningen.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla för tid före ikraftträdandet. För tid därefter skall äldre bestämmelser fortsätta att gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Lydelse enligt lagrådsremiss 1998-01-19, Reformerade regler om inkomstgrundad ålderspension.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Till folkpension i form av *ålderspension*, förtidspension, omställningspension eller särskild efterlevandepension *utgår* pensionstillskott enligt denna lag. Sådant tillskott *utgår* också till folkpension i form av änkepension, som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Till folkpension i form av förtidspension, omställningspension eller särskild efterlevandepension *utges* pensionstillskott enligt denna lag. Sådant tillskott *utges* också till folkpension i form av änkepension, som uppbärs med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott utges endast till den som är bosatt i Sverige.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.
  2. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla för tid före ikraftträdandet. För tid därefter skall äldre bestämmelser fortsätta att gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare.

¹ Senaste lydelse 1992:1278.

2.6 Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att punkt 1 av anvisningarna till 48 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

till 48 §

1.¹ Vid tillämpningen av 48 § 4 mom. och denna anvisningspunkt iakttas följande. Som folkpension räknas inte barnpension eller vårdbidrag. Folkpension skall anses utgöra en inte obetydlig del av den skattskyldiges inkomst, om den uppgått till minst 6 000 kronor eller minst en femtedel av den sammanräknade inkomsten. Som folkpension behandlas även tilläggspension i den mån den enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott föranlett avräkning av pensionstillskott. *Ålders-*, *förtids-* eller *efterlevandepension*, som betalas ut enligt utländsk lagstiftning om social trygghet och utgår enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för folkpension, skall behandlas som folkpension om skattskyldighet för utbetalningen föreligger i Sverige. Har folkpension enligt bestämmelserna i 17 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring samordnats med yrkesskadelivränta eller annan i nämnda lagrum angiven livränta skall vid tillämpning av första, andra respektive tredje stycket första meningen b det särskilda grundavdraget beräknas med ledning av den folkpension som skulle ha utgått om sådan samordning inte skett.

För gift skattskyldig uppgår det särskilda grundavdraget till 134,0 procent av *basbeloppet* enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring,

1. Vid tillämpningen av 48 § 4 mom. och denna anvisningspunkt iakttas följande. Som folkpension räknas inte *ålderspension*, barnpension eller vårdbidrag. Folkpension skall anses utgöra en inte obetydlig del av den skattskyldiges inkomst, om den uppgått till minst 6 000 kronor eller minst en femtedel av den sammanräknade inkomsten. Som folkpension behandlas även tilläggspension i den mån den enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott föranlett avräkning av pensionstillskott. *Förtids-* eller *efterlevandepension*, som betalas ut enligt utländsk lagstiftning om social trygghet och utgår enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för folkpension, skall behandlas som folkpension om skattskyldighet för utbetalningen föreligger i Sverige. Har folkpension enligt bestämmelserna i 17 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring samordnats med yrkesskadelivränta eller annan i nämnda lagrum angiven livränta skall vid tillämpning av första, andra respektive tredje stycket första meningen b det särskilda grundavdraget beräknas med ledning av den folkpension som skulle ha utgått om sådan samordning inte skett.

För gift skattskyldig uppgår det särskilda grundavdraget till 134,0 procent av *prisbasbeloppet* enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäk-

¹ Senaste lydelse 1997:935.

minskat enligt tredje stycket samma lagrum. För övriga skattskyldiga uppgår avdraget till 151,5 procent av sistnämnda belopp. Avdrag med 151,5 procent av sistnämnda belopp tillkommer också gift skattskyldig, som under någon del av beskattningsåret uppburit folkpension som tillkommer ogift.

ring, minskat enligt tredje stycket samma lagrum. För övriga skattskyldiga uppgår avdraget till 151,5 procent av sistnämnda belopp. Avdrag med 151,5 procent av sistnämnda belopp tillkommer också gift skattskyldig, som under någon del av beskattningsåret uppburit folkpension som tillkommer ogift.

Det särskilda grundavdraget får dock inte överstiga

a) för skattskyldig som vid utgången av året före beskattningsåret och utgången av beskattningsåret uppbär folkpension samt under hela beskattningsåret bott i Sverige: summan av uppburen sådan pension som enligt fjärde stycket reducerar det särskilda grundavdraget samt

b) för skattskyldig som inte avses i a eller som under beskattningsåret uppburit folkpension i form av förtidspension, *tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels ålderspension* enligt lagen om allmän försäkring eller som avlidit: uppburen folkpension och pensionstillskott som uppburits enligt 2 § eller 2 a § lagen om pensionstillskott. För skattskyldig som har livränta som avses i första stycket sista meningen tillämpas i stället för bestämmelsen i föregående mening a bestämmelsen i föregående mening b om det är till fördel för den skattskyldige.

b) för skattskyldig som inte avses i a eller som under beskattningsåret uppburit folkpension i form av förtidspension enligt lagen om allmän försäkring eller som avlidit: uppburen folkpension och pensionstillskott som uppburits enligt 2 § eller 2 a § lagen om pensionstillskott. För skattskyldig som har livränta som avses i första stycket sista meningen tillämpas i stället för bestämmelsen i föregående mening a bestämmelsen i föregående mening b om det är till fördel för den skattskyldige.

Det särskilda grundavdraget reduceras med 65 procent av den del av uppburen pension som överstiger det för den skattskyldige enligt andra stycket gällande avdragsbeloppet. För skattskyldig som förutom folkpension i form av förtidspension uppburit livränta enligt 4 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring skall erhållen sådan livränta likställas med pension. Pension som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring eller från pensionssparkonto reducerar inte det särskilda grundavdraget.

För den som vid utgången av året före beskattningsåret inte uppbär folkpension reduceras det särskilda grundavdraget i stället med 65 procent av den del av taxerad inkomst som överstiger det för den skattskyldige enligt andra stycket gällande avdragsbeloppet. Oavsett vad som i det föregående sagts om reducering föreligger alltid rätt till särskilt grundavdrag med så stort belopp som den skattskyldige skulle ha fått i grundavdrag enligt 48 § 2 eller 3 mom. om dessa bestämmelser i stället hade tillämpats.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 november 1998 och tillämpas första gången vid 2000 års taxering.
  2. Äldre bestämmelser skall fortsätta att gälla för personer som är födda år 1937 eller tidigare.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 1 och 3 §§ lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelsen

1 §¹

Till folkpension i form av ålderspension, som tillkommer den som är bosatt i Sverige, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

Till folkpension i form av ålderspension, som tillkommer den som är bosatt i Sverige *och som är född år 1953 eller tidigare*, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

3 §²

Med ett vårdår avses ett kalenderår under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag *jämte* handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Med ett vårdår avses ett kalenderår *före den 1 januari 1999* under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat *ett* sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag *tillsammans med* handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Föräldrarnas rätt att tillgodoräknas vårdår påverkas inte av avbrott i vården under den del av dygnet då barnet vistas i förskola, skola, dagcenter eller liknande, eller av kortare avbrott i övrigt i vården som varit utan väsentlig betydelse för föräldrarnas bundenhet till vårduppgiften.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1992:1279.

² Senaste lydelse 1992:276.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn samt 1 och 3–6 §§ lagen skall ha följande lydelse.

Lag om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Till *folkpension i form av ålderspension*, som tillkommer den som är bosatt i Sverige och som är född år 1953 eller tidigare, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

Till *inkomstpension och tilläggspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension*, som tillkommer den som är bosatt i Sverige och som är född år 1953 eller tidigare, utges ett särskilt pensionstillägg för år räknat enligt vad som sägs i denna lag.

3 §²

Med ett vårdår avses ett kalenderår före den 1 januari 1999 under vilket

1. föräldern under större delen av året har vårdat ett sjukt eller handikappat barn och

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag tillsammans med handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

2. barnet under större delen av året har fått hel förtidspension eller helt sjukbidrag tillsammans med handikappersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring *i dess lydelse före den 1 januari 2001*.

Föräldrarnas rätt att tillgodoräknas vårdår påverkas inte av avbrott i vården under den del av dygnet då barnet vistas i förskola, skola, dagcenter eller liknande, eller av kortare avbrott i övrigt i vården som varit utan väsentlig betydelse för föräldrarnas bundenhet till vårduppgiften.

¹ Senaste lydelse 1998:000.

² Senaste lydelse 1998:000.

4 §³

Storleken på det särskilda pensionstillägget beräknas på grundval av det antal vårdår som föräldern räknas till godo. Till grund för beräkningen av pensions- tillägget får läggas högst femton vårdår. Vid beräkningen bortses från år för vilket föräldern *enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring*

1. har fått förtidspension eller sjukbidrag under större delen av kalenderåret,

2. har tillgodoräknats pensions- poäng,

3. inte har tillgodoräknats pen- sionspoäng på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning,

4. skulle ha tillgodoräknats pen- sionspoäng om undantagande från försäkringen för tilläggspension enligt 11 kap. 7 § i *lagrummets lydelse före den 1 januari 1982* inte hade gällt för honom.

För år efter det då föräldern fyllt 64 år får vårdår inte tillgodoräknas honom. Detsamma gäller för år då föräldern *enligt 6 kap. 1 § tredje stycket samma lag* har tagit ut ålderspension före den månad under vilken han fyllt 65 år.

Storleken på det särskilda pen- sionstillägget beräknas på grund- val av det antal vårdår som för- äldern räknas till godo. Till grund för beräkningen av pensions- tillägget får läggas högst femton vårdår. Vid beräkningen bortses från år för vilket föräldern

1. under större delen av kalen- deråret har fått förtidspension eller sjukbidrag *enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring*,

2. har tillgodoräknats pensions- poäng *enligt lagen om allmän för- säkring i dess lydelse före den 1 januari 1999 eller pensionsrätt enligt lagen (1998:000) om in- förande av lagen (1998:000) in- komstgrundad ålderspension*,

3. inte har tillgodoräknats pen- sionspoäng på grund av bristande eller underlåten avgiftsbetalning,

4. skulle ha tillgodoräknats pen- sionspoäng om undantagande från försäkringen för tilläggspension enligt 11 kap. 7 § *lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1982* inte hade gällt för honom *eller henne*.

För år efter det då föräldern *har* fyllt 64 år får vårdår inte tillgo- doräknas honom *eller henne*. Det- samma gäller för år då föräldern före den månad under vilken han *eller hon har* fyllt 65 år har tagit ut ålderspension enligt *6 kap. lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2001*.

5 §⁴

För sex tillgodoräknade vårdår är det särskilda pensionstillägget per kalenderår fem procent av *basbeloppet* enligt 1 kap. 6 § *lagen*

För sex tillgodoräknade vårdår är det särskilda pensionstillägget per kalenderår fem procent av prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 §

³ Senaste lydelse 1997:1045.

⁴ Senaste lydelse 1993:1345.

(1962:381) om allmän försäkring. För varje vårdår som tillgodoräknas därutöver ökar tillägget med fem procent av *basbeloppet*.

För den som har börjat ta ut sin ålderspension *tidigare eller senare än den månad under vilken han fyller 65 år* minskas *respektive ökas* det särskilda pensions-tillägget *i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas vid förtida och uppskjutet uttag enligt 6 kap. nämnda lag*. Minskning skall dock endast göras i den mån det förtida uttaget av pensionen avser tid för vilken särskilt pensionstillägg utges.

Särskilt pensionstillägg till ålderspension, som enligt bestämmelserna i 5 kap. lagen om allmän försäkring utges med viss andel av oavkortad sådan pension, utgör motsvarande andel av det särskilda pensionstillägg som beräknats enligt första och andra styckena.

lagen (1962:381) om allmän försäkring. För varje vårdår som tillgodoräknas därutöver ökar tillägget med fem procent av prisbasbeloppet.

För den som har börjat ta ut sin ålderspension före den månad då han eller hon fyller 65 år minskas det särskilda pensionstillägget med 0,5 procent för varje månad som, då pensionen börjar utges, återstår till den månad då han eller hon fyller 65 år. Minskning skall dock endast göras i den mån det förtida uttaget av pensionen avser tid för vilken särskilt pensionstillägg utges.

För den som har börjat att ta ut sin ålderspension efter den månad då han eller hon har fyllt 65 år ökas det särskilda pensions-tillägget med 0,7 procent för varje månad som, då pensionen börjar utges, förflutit från den månad när han eller hon fyllt 65 år, dock längst till och med den månad när han eller hon fyllt 70 år.

För den som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension utgör särskilt pensionstillägg till ålderspension motsvarande andel av det särskilda pensionstillägget, beräknat enligt första–tredje styckena, som garantipension enligt 3 kap. 6 § lagen om garantipension utgör eller skulle utgöra av oavkortad sådan pension.

6 §

Om inte annat följer av denna lag skall vad som föreskrivs om *folkpension i lagen (1962:381) om allmän försäkring* eller i annan författning tillämpas på särskilt pensionstillägg. Detta skall dock inte gälla i fråga om samordning med *livränta enligt lagen*

Om inte annat följer av denna lag skall vad som föreskrivs om *garantipension i lagen (1998:000) om garantipension* eller i annan författning tillämpas på särskilt pensionstillägg. Detta skall dock inte gälla i fråga om samordning med sådan livränta som avses i 4

*(1976:380) om arbetsskadeför- kap. 4 § lagen om garantipension.
säkring eller sådan livränta som
avses i 17 kap. 2 § lagen om all-
män försäkring.*

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

I fråga om inkomstskatt gäller särskilda föreskrifter.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om särskilt pensions-
tillägg som avser tid före ikraftträdandet.

2.9 Förslag till lag om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension skall upphöra att gälla.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001. Äldre bestämmelser gäller dock fortfarande för hustrutillägg som avser tid före upphörandet av lagen.

2. Övergångsbestämmelsen i punkten 4 till den upphävda lagen gäller också efter ingången av år 2001 för kvinnor som är födda år 1936 eller senare.

3. Vid tillämpning av lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension för hustrutillägg till kvinna vars make uppbär ålderspension skall

a) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 1 § första stycket och 5 § första stycket femte meningen i stället gälla ålderspension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension,

b) hustrutillägg enligt 1 § andra stycket, om inte annat följer av vad som föreskrivs i 1 § tredje stycket eller 4 §, för år räknat motsvara 1,67 gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring,

c) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 1 § tredje stycket i stället gälla den andel av oavkortad garantipension som mannen enligt 3 kap. 6 § lagen (1998:000) om garantipension är berättigad till eller skulle vara berättigad till om förutsättningarna för rätt till garantipension hade förelegat,

d) vad som undantas som inkomst enligt 5 § i stället för folkpension och tilläggspension gälla pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension och garantipension enligt lagen om garantipension till den del sådan pension sammanlagt inte uppgår till 1,9 gånger prisbasbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring eller om dessa pensionsförmåner utges med viss andel, motsvarande andel av 1,9 gånger samma prisbasbelopp,

e) vad som gäller för tilläggspension enligt 6 § andra stycket i stället gälla pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen om garantipension, samt

f) vad som gäller för folkpension i form av ålderspension enligt 13 § i stället gälla garantipension enligt lagen om garantipension.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ att punkten 11 till övergångsbestämmelserna i lagen (1988:881) om ändring i nämnda lag och punkten 8 i övergångsbestämmelserna i lagen (1992:1277) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

11.² I fall då rätt till barntillägg föreligger för december månad 1989 gäller fortfarande äldre bestämmelser om denna förmån. *Dock skall barntillägg som utges till sådan pension som anges i 6 kap. 1 § andra stycket och 7 kap. 2 § andra– fjärde styckena utgöra motsvarande andel av barntillägg till hel pension.*

11. I fall då rätt till barntillägg föreligger för december månad 1989 gäller fortfarande äldre bestämmelser om denna förmån. *Vad som därvid föreskrivits om ålderspension och tilläggs pension i form av ålderspension skall i stället gälla inkomstpension eller tilläggs pension enligt lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension eller garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension. Minskning av barntillägget till den som uppbär ålderspension skall ske endast i den utsträckning summan av hel pension enligt lagen om inkomstgrundad ålderspension och hel garantipension enligt lagen om garantipension överstiger 2,13 gånger prisbasbeloppet. Barntillägg som utges till pension som tagits ut till viss andel skall utgöra motsvarande andel av barntillägg till hel pension. Därvid skall vad som föreskrivs i tredje meningen om minskning gälla motsvarande andel av 2,13 gånger prisbasbeloppet.*

8. Rätt till barntillägg som utges med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring tillkommer försäkrad som är bosatt i Sverige. I fråga om en svensk medborgare, som hade rätt till barntillägg för december 1989 och som är bosatt utomlands, gäller fortfarande äldre bestämmelser i 5 kap. 2 §, i detta lagrums lydelse vid utgången av år 1989.

Barntillägg till *ålderspension* eller förtidspension utges på Barntillägg till förtidspension utges på grundval av samma antal

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1992:1702.

grundval av samma antal år med pensionspoäng eller samma bosättningsår som ligger till grund för beräkningen av folkpensionen.

år med pensionspoäng eller samma bosättningsår som ligger till grund för beräkningen av folkpensionen.
grundval av samma antal försäkringsår som ligger till grund för beräkningen av garantipension enligt lagen (1998:000) om garantipension, eller skulle ha legat till grund för beräkning av garantipension om rätt till sådan pension förelegat.

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Om barntillägg med tillämpning av andra stycket skall utges med viss andel av oavkortat sådant tillägg, skall minskning med hänsyn till tilläggs pension som den försäkrade uppbär beräknas på ett oavkortat barntillägg och andelsberäkning enligt andra stycket göras på det belopp som framkommer efter denna minskning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för barntillägg som avser tid före ikraftträdandet.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:000) om
ändring i sekretesslagen (1980:100)

Prop. 1997/98:152
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.
7 §²

Sekretess gäller hos allmän försäkringskassa, Premiepensionsmyndigheten, Riksförsäkringsverket och domstol i ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring, *inkomstgrundad ålderspension eller arbetsskadeförsäkring* eller om annan jämförbar ekonomisk förmån för enskild, eller om läkarevårdsersättning eller ersättning för sjukgymnastik, för uppgift om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Samma sekretess gäller hos annan myndighet på vilken det ankommer att handlägga ärende enligt lagstiftning som nu har nämnts. I fråga om myndighet som anges i 8 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess gäller hos allmän försäkringskassa, Premiepensionsmyndigheten, Riksförsäkringsverket och domstol i ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring, *allmän ålderspension, arbetsskadeförsäkring eller handikappersättning och vårdbidrag* eller om annan jämförbar ekonomisk förmån för enskild, eller om läkarevårdsersättning eller ersättning för sjukgymnastik, för uppgift om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Samma sekretess gäller hos annan myndighet på vilken det ankommer att handlägga ärende enligt lagstiftning som nu har nämnts. I fråga om myndighet som anges i 8 § gäller dock bestämmelserna där.

Sekretess enligt första stycket gäller också i förhållande till en vård- eller behandlingsbehövande själv i fråga om uppgift om hans hälsotillstånd, om det med hänsyn till ändamålet med vården eller behandlingen är av synnerlig vikt att uppgiften inte lämnas till honom.

Sekretess gäller hos myndighet som avses i första stycket för anmälan eller annan utsaga av enskild om någons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att fara uppkommer för att den som har gjort anmälan eller avgivit utsagan eller någon honom närstående utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Lydelse enligt lagrådsremiss 1998-01-19, Reformerade regler om inkomstgrundad ålderspension.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, lagstiftningen om *inkomstgrundad ålderspension* och lagstiftningen om sjuklön.

Utan hinder av sekretessen får uppgift lämnas till enskild enligt vad som föreskrivs i lagstiftningen om allmän försäkring, lagstiftningen om *allmän ålderspension, lagstiftningen om handikappersättning och vårdbidrag* och lagstiftningen om sjuklön.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år eller, i fall som avses i tredje stycket, i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2001.

Lagrådets yttrande över lagförslag i lagrådsremiss den 19 februari 1998 Garantipension m.m.

Prop. 1997/98:152
Bilaga 4

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1998-03-16

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lennander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 19 februari 1998 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om garantipension,
2. lag om handikappersättning och vårdbidrag
3. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
4. lag om ändring i lagen (1998:000) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
5. lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
6. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
7. lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
8. lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
9. lag om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension,
10. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
11. lag om ändring i lagen (1998:000) om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Marianne Jenryd.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Genom förslagen till lag om garantipension och lag om handikappersättning och vårdbidrag har ytterligare områden inom socialförsäkringen brutits ut ur lagen (1962:381) om allmän försäkring. Som Lagrådet har pekat på i yttrande över förslaget till inkomstgrundad ålderspension aktualiseras härmed en översyn av regelsystemet, något som med de nu föreliggande förslagen ter sig än mer angeläget. Inte minst gör den stora mängden hänvisningar till lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och till lagen om allmän försäkring att det torde bli svårt för den enskilde – och kanske också för tillämplande myndigheter – att utan en samlad uppsättning av olika lagar få reda på vad som gäller.

Liksom var fallet i fråga om förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension har en rad bestämmelser mer eller mindre ograverade förts över från lagen om allmän försäkring till de nya lagarna, ofta i avvaktan på resultatet av olika utrednings- och beredningsarbeten. En mängd ändringar kan därmed förutses komma att införas i lagarna redan innan ikraftträdandet den 1 januari 2001. Förutom nu olösta frågor om bl.a. försäkringstid, förtids- och efterlevandepension vore det en fördel om också bestämmelserna om omprövning och överklagande inom socialför-

säkringssystemet fick en samlad lösning före det tilltänkta ikraftträdandet.

Prop. 1997/98:152
Bilaga 4

Att även övergångsbestämmelserna kan behöva ändras framgår t.ex. av förslaget till lag om handikappersättning och vårdbidrag, där man – med frångående av traditionell lagstiftningsteknik – inte nu föreslår att de bestämmelser i lagen om allmän försäkring som förts över till den nya lagen skall upphävas.

Förslaget till lag om garantipension

1 kap. 1 och 4 §§

Lagförslaget reglerar på ett i huvudsak begripligt och överskådligt sätt ett svårt ämne. Dispositionen gör ett logiskt och välordnat intryck. Endast inledningen till lagen ger anledning till erinringar i det hänseendet.

S.k. portalparagrafer har under senare år blivit allt vanligare i lagstiftningen. De saknar ofta konkret innehåll men kan inte desto mindre ha värde från pedagogisk synpunkt. De kan ange lagstiftarens syfte med lagen eller innehålla ett register över olika frågor som regleras i lagen.

Att som i 1 § endast ange att i lagen finns bestämmelser om garantipension förefaller däremot överflödigt, eftersom detta framgår redan av lagens rubrik. Paragrafen bör därför utgå.

Den kan lämpligen ersättas av nuvarande 4 §, som innehåller grundläggande upplysningar om garantipensionssystemets uppbyggnad. Innehållet i 2 § framgår av hänvisningen i 5 kap. 1 § till 13 kap. 4–6 §§ lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension och i 5 kap. 3 § till 15 kap. 1 § samma lag. Paragrafen bör därför utgå. Den föreslagna 3 § kan lämpligen följa efter nuvarande 4 §.

Enligt 4 § utges garantipension till den som är född år 1938 eller senare. En naturlig plats för en sådan föreskrift förefaller vara övergångsbestämmelserna. Emellertid har det blivit upplyst att arbete pågår på en "övergångsvis" garantipension för dem som är födda år 1937 eller tidigare och att förhoppningen är att regleringen skall bli så lik den nu föreslagna att det skall gå att ha bestämmelserna i samma lag. I så fall blir värdet av 4 § som portalparagraf än större, eftersom då i paragrafen kan klargöras att lagen reglerar två olika system.

Med hänsyn till det sist anförda kan det vara rimligt att bestämmelsen "född år 1938 eller senare" behålls i paragrafen. Den nuvarande placeringen av denna bestämmelse blir dock alltför framskjuten om paragrafen skall bilda en portalparagraf och bör därför flyttas närmare slutet av paragrafen. Särskilt gäller detta om det senare kommer bestämmelser för dem som är födda år 1937 eller tidigare. Paragrafen kan därför ges följande lydelse:

"1 § Garantipension utges till den som saknar inkomstgrundad ålderspension eller vars inkomstgrundade ålderspension inte överstiger ett visst högsta belopp. Garantipensionen är beroende av försäkringstid.

Bestämmelserna i lagen gäller dem som är födda år 1938 eller senare."

För bestämmelser om övergångsvis garantipension för dem som är födda år 1937 eller tidigare in i lagen så kan andra stycket i stället ange uppdelningen av lagens bestämmelser på de båda kategorierna.

Rubriken före 1 kap. 5 §

Denna underrubrik, "Definitioner m.m.", är den enda som föreslås i hela lagen. Den har inte någon nämnvärd funktion att fylla och bör därför utgå.

2 kap. 1 §

Lagrådet erinrar om vad som anförts beträffande motsvarande bestämmelse i dess yttrande över förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension (1 kap. 7 §).

2 kap. 2 §

Hänvisningen till en paragraf i utlänningslagen har övertagits från lagen om allmän försäkring, där den synes föranledd av hänvisning också till motsvarande äldre lagstiftning. Ordet "uppehållstillstånd" synes numera så otvetydigt att ytterligare bestämmingar kan avvaras. Lagrådet förordar därför att orden "enligt 1 kap. 4 § utlänningslagen (1989:529)" får utgå.

3 kap. 1 §

Paragrafen innehåller två skilda bestämmelser av lika vikt som inte bör kopplas ihop som huvudsats och bisats. Lagrådet förordar att paragrafen ges följande lydelse: "Garantipension utges endast till den som kan tillgodoräknas försäkringstid om minst tre år. Garantipension får tas ut tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyller 65 år."

3 kap. 2 §

Av paragrafen framgår att partiell garantipension kan utgå till den som gör partiellt uttag av inkomstgrundad ålderspension. Av pedagogiska skäl bör även motsatsen komma till uttryck i lagtexten, förslagsvis som en andra mening i förevarande paragraf av följande lydelse: "I annat fall får garantipension inte tas ut i andelar."

5 kap. 3 §

I motiveringen anges att någon hänvisning inte behövs till bestämmelsen om förbud mot utmätning i 15 kap. 16 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension. Av lagtexten framgår detta endast genom att hänvisningen anges avse förbud mot pantsättning och överlåtelse men däremot inte mot utmätning, ehuru alla dessa institut behandlas i 15 kap. 16 §. Andra hänvisningar har fått en mer obestämd utformning. Det är också naturligt att beskrivningarna av vad hänvisningarna avser måste bli allmänt hållna. Vad som mera exakt avses med hänvisningarna bör framgå av hur lagrummen anges. I nu förevarande hänseende bör därför hänvisas till "15 kap. 16 § första stycket andra meningen om förbud mot pantsättning och överlåtelse,".

Lagrådet erinrar om att Lagrådet i sitt yttrande över förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension har förordat att 15 kap. 18 § första stycket bör utgå.

Förslaget till lag om handikappersättning och vårdbidrag

Prop. 1997/98:152

Bilaga 4

1 och 3 §§

Av skäl som angetts beträffande 1 kap. 1 § förslaget till lag om garanti-pension bör även 1 § i förevarande lag utgå och ersättas av 3 §.

Enligt 3 § skall den som är försäkrad enligt 1 kap. 3 § första stycket lagen om allmän försäkring och är bosatt i Sverige ha rätt till handikapp-ersättning och vårdbidrag. Bosättningen är alltså det centrala. Enligt nämnda bestämmelse i lagen om allmän försäkring är också svenska medborgare försäkrade, men den bestämmelsen avses inte med hänvisningen. Det är i och för sig tillräckligt att i förevarande paragraf ange endast bosättning som förutsättning för att någon skall vara försäkrad. Däremot innehåller såväl första som fjärde stycket i 1 kap. 3 § lagen om allmän försäkring bestämmelser om vissa personer som skall anses vara bosatta här. Hänvisningen bör därför snarare avse begreppet bosatt än begreppet försäkrad enligt nämnda lagrum.

23 §

Såvitt angår hänvisningen till 20 kap. 4 § lagen om allmän försäkring vill Lagrådet endast påminna om att Lagrådet i sitt yttrande haft vissa synpunkter på motsvarande bestämmelser i förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension.

Andra förslaget till lag om ändring i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn

5 §

Bestämmelserna i andra och tredje styckena angående minskning eller ökning av det särskilda pensionstillägget synes lämpligen kunna knytas direkt till tid, då tillägg tagits ut respektive inte tagits ut, i stället för att man som nu föreslås i det remitterade förslaget går omvägen över den omständigheten att ålderspension tagits ut eller inte tagits ut; särskilt pensionstillskott kan endast uppbäras i förening med ålderspension.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 2 april 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Freivalds, Tham, Åsbrink, Schori, Andersson, Winberg, Uusmann, Sundström, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Engqvist

Föredragande: statsrådet Klingvall

Regeringen beslutar proposition Garantipension, m.m.